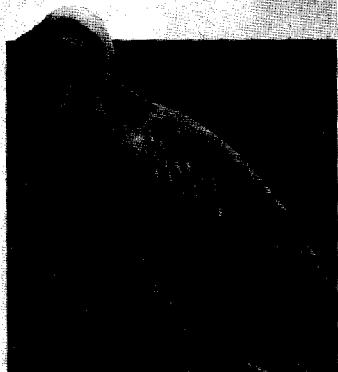

نووسه‌ری گورد

سه‌ر نووسه‌ر
مه‌مه‌د به‌دری

جنگری سه‌ر نووسه‌ر
د. نافع ناکره‌یی

نووسه‌ری گورد

گوڤاری یه‌کیتی
ئه‌دیو
نووسه‌رانی کورده

ژماره ۵ ئه‌یلولی ۱۹۸۶

ده‌سته‌ی نووسه‌ران

صلاح توان

عبد‌الکریم فندی

محمود زامدار

احمد عبد‌الله زه‌رۆ

که‌ریم زه‌ند

هیج به‌ره‌مه‌میک نادریته‌ود به‌خاوده‌نه‌که‌ی
بلاوبینته‌ود یان نا

نووسه‌ران خویان به‌ر پرسیارن
له‌گشت شتیکی نووسینه‌کانیان

بۆدابه زاندىنى جۆرمها كۆتېب: سەردانى: (مُنْقَدِي إِقْرَا الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْقَدِي إِقْرَا الثَّقَافِي)

پەراي دانلود كۆتەپهاي مەختەلف مەراجە: (منقدي اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

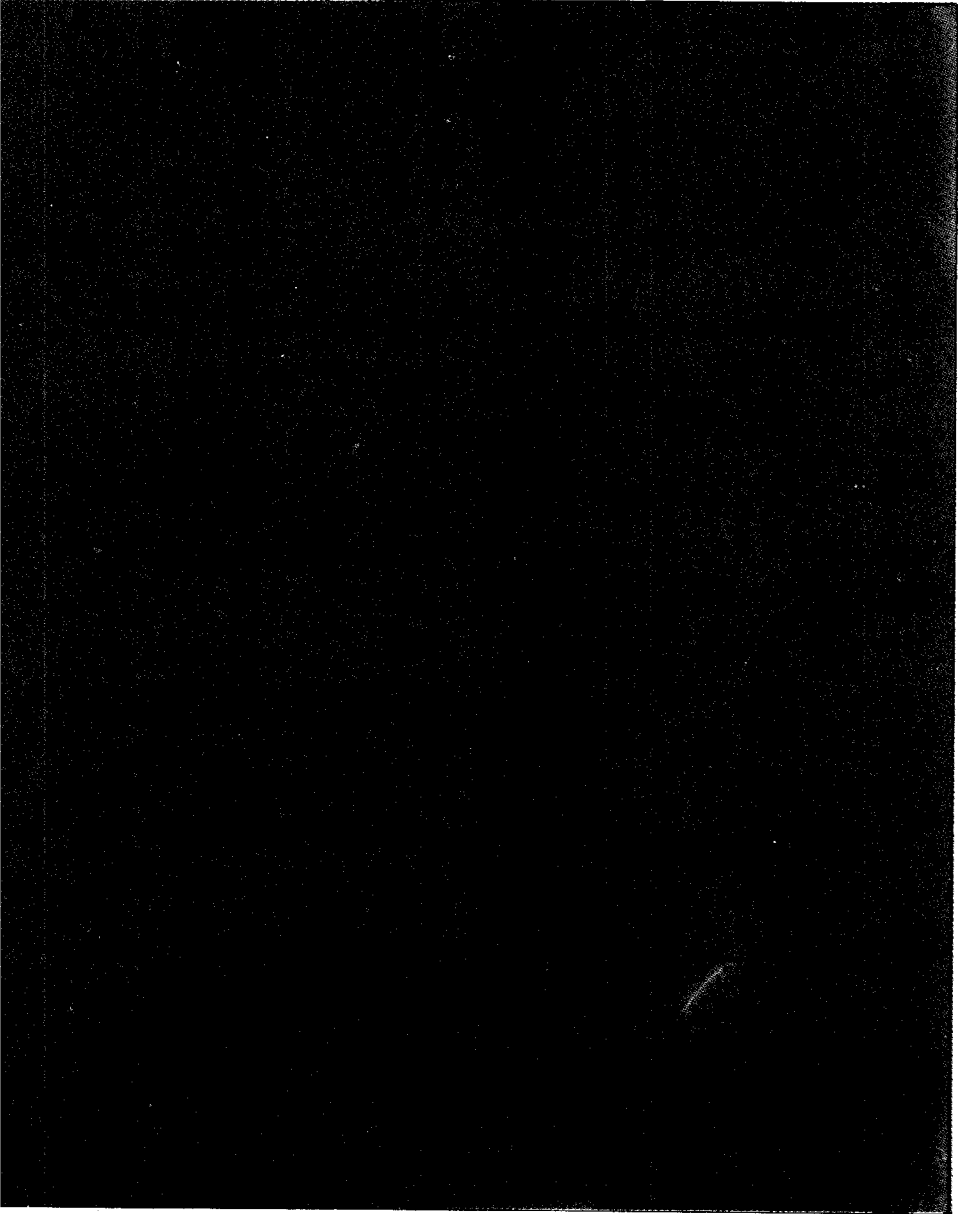

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربى ، فارسى)

سہرو و تار

ووشہ یہ کی کورت

[REDACTED]

[REDACTED]

چه د ریشه په له ریشالی زمانه که مان

مسعود محمد

کورديکي هه ست به نازاري هه لکه وتي کورده واري به چه نگ ميژووي
بي پرهمه وه بکات خوي به و ساوايه شيره خوړه ديته به رچاو که له سينگي
دايکي دوور خرابيته وه : له سوژو بزيو بي به ش ده بيت .

له ورژوهه کوږشي هه خامه نشي بوو به ميرانگري خالوانه ماده کاني ،
دهمي به مه مکي ميژووي کورده وه ناو له جياتي کورد هه رچي ميراتيکي
هه ي بوو ، له مايه کي وواتايه کي ، هه لي شت بو ناو هه ناوي حکومت له دوا
حکومه تي هه خامه نشي و نه شکاني و ساساني ... هه تا پرژاني سه ردهم که
کورد له ته ک فارسدا وه کوو مندالي فری دراوي که س به خويه وه نه گرتووي
لي هات و بوو به ميواني مالي خوي .

نه و بنچکي به ر له دوو هه زارو پينچ سه دو نه وه نده ساله کوږش
له ده ستماني دهرهينا جاريکي ديکه په نجه مان ليی گیرنه بووه : ميژوومان
بوو به مالي بيگانه ، ته پلي توپاني بي ده کات .. داي ده له نگيني .. ليی
ده قرتيني .. بوياعي ده گوږي .. به سه ريه وه دهنی .. به ئاره زو
ده ي نه خشيینی .. که پيويست بوو له قوري هه لده کيشی .

به رهي ژير پيمان که خاكي نيشتمان بي ، به کيشه کيش ، له بن
پيماني دهر ده هيني و ده ي خاته وه سه ر به رهي خوي . ناوي لوو ته شاخ و

بیشه لَان و پۆشه لَان و قه میشه لَان و کهنده لَانه کانمان لِي ده گۆږي بابي
ئه وهی لیمانی نه ناس بکات .. فه رهنجی له بهر ئاوايه کانمان داده مالیت و
زۆله پۆشاکه که ی خویان تی ده ئالینی .. ته زکهره نفوسی خوی بو نژادی
کورد ده رده کات .

له لایه ن زمانه وه دوو چاری ده سدریژییه کی ویران که ر بووین :
کورپه ی ناو بیشکه هه میشه گۆی ده گری بو لایلیه ی دایکه
دلسۆزه که ی .. ئیمه به تی چوونی ده وه تی (ماد) مان دابراین له و
لایلیه ی که ده بوو میژوله گاڤاکانی ئافیس تا وه تا ئه به د هه لبه ست و به یت و
گۆرانی و به سته و لاووکمان بو بچریت . ئافیس تا هه رچی لئی که وته وه له
ئیمه تار بوو ، باوه شیکی بیگانه میزی لی گرت و به بهر مه مکیه وه نیشته .
پتر له دووه زارو پینچ سه د ساله مژمان له گۆی مه مکی دایکه ئافیس تا
نه مشتووه ..

خه تی ره چه له کی ئافیس تا خوار بووه بو خواوه ن ده سه لاتی
ده وه تی : هه رچه ند زاناکانی زمان ده لێن فارسی کۆن جودایه له زمانی
ئافیس تا ، به لام جوداش بیت هه رچی ئافیس تا و داب و ده ستووری
زه رده شتی و پیوه ندی (بیه دین) به ده وه ته وه به هه موو ئه و سامانه
ئه ده بی و دینی و کۆمه لایه تی و سیاسیه ی له ماوه ی رۆژگاری نیوان
تی چوونی ماد و تی چوونی ساسانیان زاوژی کرد بی بوو به هی فارس . ئه و
رۆژه ی سپای ئیسلام ره وی هینا بو سه ر ئیمپراتۆریه تی ساسانیه کان
کوردی چاره ره ش بریتی بوو له ره عیه یه کی ره ش و رپوت که هیچ پشکی
نه بوو له شیرنایی حوکم : هه زارو سه د سال پتر بوو کورد له پله ی هه ره
به ره ژیری بی ده سه لاتی دا سوخره و بیگاری بو داگیرکه ر ده کرد . چه ند
نیمچه کوپخانه کی په رپووتی فه رتووتی کورد وه کوو رپوی چاوه ش کلکه
کوته ی بو شاهه نشا و مه لیک و ئه سته ندا رو سپه ه بودو موو به دو هیربه د و

دهست پویشتووه کانی دیکه ی دین و ده ولت ده کردو نیمچه مه رحه بایه کی
لالووتانه ی لی وهرده گرتنه وهو به حال نانیکی حه رامی پی له هه ژاری کورد
دهرووتانده وه . هه ر چونکه کورد به هیچ جوریک له دینی زهرده شتی ی
دهوری ساسانیان که به لای چاکه ی ده ولت دا خوار کرابووه هیچ
سوودیکی نه ده دیت ، بگره له زهره روئازار به ولاره لییه وه بو ی نه ده هات ،
بایی خو خوراندنیش به رگری بو ئه و دین و ده ولت ته نه کردو به گزعه ره بدا

نه هاته وه : له ماوه یه کی زیده کورتدا کورد نژاد دینی تازه ی کرد به جیگری
دینی کوئی ، مه گه ر لیرو له وی خاوه ن ده سه لات و قه لاتیک که
به رژه وهندی له گه ل ده ولت و ده ستگای دینی گونجا بی نه ختیکی خوگری
کردبی ئه ویش هه ر بایی ئه وه ی که به فره ی سبه ی نان هه تاوی نیوه پو ی پی
بکه ویت و بتوینه وه . هه رچی فارسه که بوو چونکه خاوه ن ده ولت و
ده سه لات بوو حه شاماتیکی زوری تی دا بوو په روشی دینه که و ده ولت ته که ی
بی و به دل پاریزگاری لی بکات چونکه پاریزگاری له به رژه وهندی خو ی
ده کرد ، هی وه هاشیان تی دا بوو به دل پیرو ی له دینی زهرده شت ده کرد تا
ئه وه ی به شیکیان په نایان بو چین برد ، پیشتریش یه زدگورد خو ی داوای
یارمه تی له ئیمپراتور تای تسونگ Tai Tosung کرد به لام لی نه بیست .
دوای کوژرانی یه زدگورد په نابهران دهسته دهسته بو چین ده چون هه تا
کوومه لیکیش له گه ل (پیروز) کوپی یه زدگوردا خویان که یانده
ته خارستان که ئه وسه له به ردهستی چین بوو . له ۶۶۲ ی ز ئه م پیروژه له
لایه ن شای چینیه کانه وه به شای ئیران وه رگیرا . دوای ئه و کوپه که ی
(نرسی - نرسی) بوو به جیگری باوکی و خوا بیشتدا شای چین له شکری
بو پیک خست که وولاتی خو ی پی داگیر بکاته وه به لام له گه ل سه رداره
چینییه هاوړیکه ی لیان بوو به نا کوکی و سپاکه به ره و چین ، له ۷۰۷ ز ،
گوهرپایه وه . له ۷۵۰ ز . دوا یین که له ی فارسه کان که په نایان بو چین

بردبی له سجلاتی چین ناویان بردراوه . یه زدگورد لای چینیه کان
Yessesse ، پیروژ pilusse ، نه رسی ni - nisse ناو هیئراوون .

کومه لیکی دیکه له خوراسانه وه بو لای جه زیره ی هورمزو که نداوی
عهرب جمین و به ینیک له و ناوه مانه وه به لام له شکری ئیسلام بو یان چوو .
سهره نجام په نایان برد بو ولاتی گوجراتی هیندوستان و له شاری
(سه نجان) راجا (جادی رانه) په نای دان و مانه وه . دوا ی سی سه د
سال به زور شوینی دیکه ی هیند دا بلاو بوونه وه تا له نه نجامدا شاری
بومبای بوو به بنگه ی هیزو سه قافه تی پارسه کانی هیند .. [به کورتی له
لاپه ره ۱۷ - ۲۲ ، مزدیسنا و ادب پارسی ، انتشارات دانشگاه تهران - د .
محمد معین] .

یه کیک له ناکامی به سترانه وه ی به رژه وه ندی فارسه کانی سه رده می
فه تحی ئیسلام به ده وله تی ساسانی نه وه بوو که دوا ی داگیر کردنی
(مداین - پایته ختی ساسانی) له خوار به غدا ، هه رچی فارس و زمانی
فارسی بوو له گه ل فره مانره وایی یه زدگورد دا پیچرایه وه و ناوه ژووی دیوی
ئیران بووه . کورده که چونکه پشکی له هیچ شتیکدا نه بوو که س به لای دا
نه چوو ، هه ر له شوینی خو ی مایه وه ، به لکوو نه و به تالاییه ی که
به کشانه وه ی فارسه کان له دیوی عیراق په یدا بوو کوردی تی پړاو
سنووری کوردنشین به ره و باشوور خو ی لیك کیشایه وه . به لام له گه ل
نه مه شدا فارس هه ر مایه وه به میراتگری سه قافه تی هه زارو نه وه ونده
ساله ی ئیران ، زوریشی نه برد دوا ی له ده ست چوونی حوکیان ،
سه رله نوی ، زمان و نه ده بیاتیان بره وی ستانده وه ، ته نانه ت کتییی
باس کراو له ژیر خاله کانی : نهضت های سیاسی ، نهضت های مذهبی ،
پیدایش فرق متنفذ ، کوشش های علمی و ادبی ایرانیان . به رته ک دانه وه ی
فارسه کان له پاله په ستوی عهرب و ئیسلام باس ده کات تا ده گاته یادی

(زبان شیرین پارسی) که به پیدابوونی بوژیانی وهکوو : محمد بن وصیف سگزی ، حنظلة بادغیسی ، ابو شکور بلخی ، شهید بلخی ، رودکی ، دقیقی و فردوسی و په خشان نووسی وهکوو بلعی ، وهرگیرهکانی تفسیر طبری ، دانه‌ری حدود العالم ، نووسه‌ری الابنیه عن حقائق الادویه ، دانه‌ری میژووی سیستان و دانه‌رانی شاهنامه ابو منصور (بهمت فرهنگ نویسانی مانند اسدی و فرخی و قطران تبریزی) ئا به‌هوی ئه‌مانه‌وه [هی دیکه‌ش] زمانی فارسی له‌سه‌ر بناخه‌یه‌کی مه‌حکمه‌دانه‌زرا (لاپه‌ره ۲۸ ، ۲۹ کتیبی ناوبراو) . له‌مه‌وه‌سه‌ر له‌نوی فارس بووه به میراتگری هه‌مووسه‌قافه‌تی که‌رتی ئیرانی له‌که‌له‌کانی هیندی ئیرانی . به‌هوی هه‌بوونی نووسینی ئه‌ده‌بییه‌وه له‌کوئی کوئنه‌وه فارسی خوئی پاراست له‌وه‌ی وه‌کوو کوردی ، که نووسینی نه‌بوو ، ببی به‌دایالیکتی جوراجوری تیک نه‌که‌یشته‌و ئیستا ، که دیم ووشه‌یه‌کی کوردی ئه‌مروکه‌مان راده‌گرم له‌به‌رانبه‌ر ئاوینه‌ی میژووی زمانی ئافیشتا [گاتاکان به‌تاییه‌تی] و (قیدا) ی سانسکریتی ، ماوه‌ی سی هه‌زار سالیک لیکن ترازان و ناناشنا‌بوون ده‌که‌وئته‌نیوانه‌وه که ووشه‌که‌تییدا به‌برپاری واقع خشکه‌ی به‌ملاو به‌ولادا کردووه‌و گورپاووه‌و قرتاووه‌و سوواوه ... زور ووشه‌ی که خشکه‌ی له‌گه‌ل کورددا نه‌کرد بو په‌ناو په‌سیوان به‌یه‌کجاره‌کی لیمان دابراو نه‌ناس بوو . هه‌رچی زاراوه‌و که‌رسته‌ی په‌رستنی زهرده‌شتی هه‌یه ، مه‌گه‌ر چونها ، له‌فه‌ره‌نگی کوردی سپرایه‌وه چونکه هه‌روه‌ک به‌گورانی دین له‌زهرده‌شتیه‌وه بو ئیسلام ئه‌و زاراوانه به‌لاوه‌نران نووسینیشمان نه‌بوو بتوانی له‌ناو کفنی ده‌فته‌ران زینده به‌چال یاخود مرده به‌چالیان بکات و له‌روژی پیوستدا گور به‌ده‌ریان بکاته‌وه .

له‌م پوژگاره‌دا زهرده‌شتی فارس هه‌ن له‌یه‌زدو کرمانی کرمانی ئیران و له‌بومبای و هه‌ندی شوینی دیکه‌ی هیند به‌شیوه‌یه‌کی وه‌کوو

شیوهی سهردهمی ساسانی نوێژو مه‌راسیمو دوعا خوینی ئایینی ده‌که‌ن . دییاره ئیمه‌ی کورد دینی ئیسلام به‌و دینه ناگۆڕینه‌وه به‌لام له‌لایه‌ن سه‌قافه‌تی میلییه‌وه چه‌ندین سه‌دان وشه‌هه‌یه‌له‌ومه‌راسیمه‌دا به‌زانیان سامانی مه‌عنه‌ویمان ده‌وله‌مه‌ند ده‌بوو چونکه‌ وشه‌کان ده‌چنه‌وه‌بو‌به‌رایه‌ی نزیکه‌ی سێ هه‌زار سال ، ئنجا چ هه‌یه‌یه‌که‌ به‌ر ووزه‌ی زمانه‌که‌مان ده‌گه‌را که‌ پیشه‌ی به‌چینه‌وه‌بو‌سێ هه‌زار سال له‌مه‌و به‌ر ؟ فیدای سانسکریتی و ئافیه‌ستای زه‌رده‌شتی کۆنترین دوو سه‌رچاوه‌ی فه‌ره‌ه‌نگو پۆشنیبری سه‌ره‌له‌به‌ری گه‌له‌ هه‌ندی - ئاو‌روپایه‌کان که‌ هه‌نده‌ی دوو خوشکی جمرانه‌ش له‌یه‌ک‌دی نزیکن : هه‌روه‌شه‌یه‌کی کوردی سه‌رده‌م له‌وانه‌ بێ وینه‌ی قالمی ئافیه‌ستایی پتوه‌مابی پتر په‌سه‌ن بوونی کوردی به‌ئیه‌سپات ده‌گه‌یه‌نی له‌ ده‌یان وشه‌ی ئه‌وتوی فارسی سه‌رده‌م چونکه‌ مانی وشه‌ی ئافیه‌ستا له‌ کوردی‌دا ئه‌وه‌ راده‌گه‌یه‌نی [یان هه‌ر نه‌بی به‌لای ئه‌و باوه‌ره‌مانه‌وه‌ ده‌بات] که‌یه‌که‌ بوونی زمانی ئافیه‌ستاو زمانی کوردی له‌بنه‌رته‌دا هو‌ی مانه‌وه‌ی وشه‌ی ئافیه‌ستایه‌ له‌ کوردی‌دا نه‌که‌ پارێزرا‌نی وشه‌که‌ به‌ نووسین چونکه‌ کوردی خاوه‌ن نووسین نه‌بووه‌ . فارس له‌ نووسیندا هه‌زاران وشه‌ی عه‌ره‌بیه‌ی وه‌ها پاراستوه‌ که‌ ئه‌گه‌ر عه‌ره‌ب فه‌رامۆشیه‌ی کردبانه‌یه‌هه‌رنه‌ده‌مردن ، وشه‌ی ئافیه‌ستاش هه‌مان حیسابی بو‌ده‌کرێ که‌ له‌ ده‌فته‌ری نووسراوی فارسی‌دا وه‌کوو وشه‌ی عه‌ره‌بی ماوه‌ته‌وه‌ . ده‌مه‌وی بێم که‌ دیترا وشه‌یه‌کی ئافیه‌ستا له‌ فارسی‌دا ده‌رده‌که‌وینه‌وه‌ له‌ کوردی‌دا بزره‌ ، ئه‌م ده‌رکه‌وتنه‌ هی بوونی نووسینه‌ بزربوونه‌که‌ش هی نه‌بوونی نووسینه‌ نه‌که‌ گویا خاوه‌نایه‌تی فارسی به‌ ئیه‌سپات ده‌گه‌یه‌نی .

به‌کاره‌ینانی وشه‌ له‌ نووسینی ئه‌ده‌بی‌دا پتری به‌زمانی خوی ده‌به‌ستیه‌وه‌ له‌وه‌ی ئاخوتنی بێ نووسین پیه‌وه‌ به‌سته‌یتیه‌وه‌ ، ئه‌ویش

نهك هه ره به هوی پاراستنی ووشه ی نووسراوله فوتان به لکوله به رهویه کی
 زیده گرنگی سهر به سروشتی زمانی ئه ده بییه وه : ناخاوتن له وانه یه ووشه
 له یه ك قالبدا به کار بهینی به تاییه تی ووشه ی وهرگیراو که هه ره پیوه ی دییار
 ده بی بیگانه یه ، که چی به کار هینانی ئه ده بی جوړه قالب له ووشه
 داده پیژی وهك که دیت که ردانی دهکات وهیا پیشگرو پاشگری پیوه بلکینی
 وهیا به ووشه ی دیکه یه وه به سستیته وه که ئیتر رهنگه ئه وهنده له قالبی
 بنه ره تی خوی دوور بکه ویته وه که نه ناسریتته وه . به م جوړه چه ندین ووشه
 له تاکه ووشه ده که ویته وه هه مووشی مورکی ئه و بنه ره ته ی پیوه ده بیت ،
 به مه شدا هه روهك باشتر ده بیته مالی زمان ، له چه نگ فوتانیش یه کجاره کی
 رزگار ده بی چونکه له وانه یه قالبیک و دوو قالبی هه ره برده وامو به رحه بات
 بیت ، هه رچی تاکه ووشه یه یه ک ژین و یه ک مردنی هه یه . به نمونه
 ووشه ی (vāghu) ی ئافیشتا به واتای چاک ، باش هاتوو . ئه م ووشه یه
 سهره ژیر بووه هه تا له فورمی (به - بیه) که بیشته فارسی . له کوردی دا
 ویته ی سهر به خوی ووشه که تی چوووه ته نها له (بی شه ما) دا به واتای
 توتنی بون خوش ویته ی ماوه ته وه . کورده که که متاکورتیکی نه بی نازانی
 بوچی (بی شه ما) وه کوو (بی پاره ، بی حه یا) واتای که مایه تی ناداته وه
 به پیچه وانه وه په سه ندایه تی لی ده فامریتته وه . له فارسی دا چه ندین قالبی لی
 په یدا بووه هیندیکی سهر به ئافیشتاوه ده نی له مانه ووشه ی (بهشت -
 به هیشت) . ئه م ووشه یه له vāghu هاتوو که خراوته سهر سیفه تی بالا
 (super lative) و بوته vāhishta ، که به واتای چاکترین ، باشترین دیت . له
 شه هیشته دا که بوته (به هیشت) ووشه ی (بیه) ی فارسی ئاشکرایه .
 کورد ده لی به هه شت ووشه ی (بیه و vāghu) ی دوړاندوووه نازانی
 ووشه که له چیه وه هاتوو ، به مه شدا بوته میوان نهك خاوهن مال . ئه گه
 فارس خاوهن دینی زهرده شت و ئاته شکه دهو هیر به دو مووبه دو مه راسیمی

زهردهشتی و دهقه کانی ئاقیستاو په هله وی نه بوايه نه و پيوه ندييه نزيکه ی به به هه شته وه نه ده بوو که ده ماری خزمایه تی (به هیشت و قه هیشته) ودها به دروستی بهیليته وه . ده بی بشلیم قه هیشته به دوا ووشه ی (acha ، شه) ی ئاقیستا دا هاتووه وه کوو صیفت و موصوف [شه = راستی و دروستی] . به و پییه : (شه قه هیشته = باشتړین دروستی) . شه قه راموش کراوه قه هیشته ی وصف ماو ده وه [ل ، ۵۵ فرهنگ ایران باستان ، پخش نخست ، پور داود] .

زور به سهیری ، گالته ی میژوو نه ووشه یه ی (بیه) ی له کوردی دا به جوړیکی ودها په نامه کی و ته ماوی به دهر داو ده وه سه رنجی وورد نه بی نای دوزیته وه ، که به دهریشی ده داته وه حیکایه تیکی سهیر له گه ل خوی دا ده هیئی : دین له ئاقیستا دا (daena دهئنا) بووه [ل ، ۳ سه رچاوه ی پیشوو] دوواتر گوړاوه به دین . نه وانه ی پیړه وی زهردهشتیان کردووه پیان کوتراوه (بیه دینان - خاوه نانی دینی چاک) . له مه وه دهر ده که وی ناوی کوکی (بادینان) که هم به زیی گه وره وه هم به سه رله به ری هه ری می لای راستی نه و زییه ده گوتری هه ر خو یه تی له کوئدا (بیه دینان) بووه وچ پیوه ندی ی به (بهاء الدینان) هوه نییه . به پړواله ت عه جاییب له وه دایه [که له راستی دا عه جاییب پړه وینه وه له وه دایه] که هه رله هه ری می (بادینان - بیه دینان) دا یه زیدی (ئیزدی) به جیرانه تی بیه دینان ده ژین . بو ده بی وابی ؟ له نووسینیکی ماموستا توفیق وه بی دا هاتووه : یه زیدیه کان (میثرای) ن واته نه وان له سه ر دینی (دووهیز په رستی) مانه وه نه بوون به زهردهشتی [ماموستا وه بی نامیلکه که ی به ئینگلیزی داناوه] . ئنجا سهیر نییه له وه دا که شوینیکی میثرای وه یا دژی دینی زهردهشتی تیدا بی به حوکمی مه نتیق

(بیه- دینان) همیشه یاد بکریته وه تیدا . [دواى نه ختيك پتر بوون ده بیته وه] هریمه کانی دیکه ی کورده واری که بوون به مسلمان پیوستیان نه ما به (بیه- دینان) چونکه ناشی مسلمانیش بن وولاته که ش هر به هی دینی زهردهشت له قه له م بدن . له زاراهه دینییه کانی یه زیدی دا ووشه ی (کریف) ماوه به واتای برای ئه به دی . ئه م ووشه یه له سه رده می زهردهشت و ئافیس تادا (کرفه) ی هه بووه به واتای (پاداش - ثواب) که ده کاته وه پاداشی ئه به دی چونکه هی دواى مردنه [ل ، ۹۷ ، ۹۸ ، فرهنگ ایران باستان] . هه لیه ت ئافیس تا له خویه وه کرفه و کریفی نه خولقاند ، دییاره له کونتره وه ماوه ته وه ئیتر چ جوړه پاداشی تیدا مه به ست بووبی با بووبی . زور ووشه ی کون به واتای نوئ هاتنه ناو زهردهشتیه وه یه کیك له وانی هه ره گرنگ ووشه ی (دیو) ه .

ئه م ووشه یه له ئافیس تادا (daeva ده ئیفه) بووه [ل ، ۲ ، فرهنگ ایران باستان ، ل ، ۲۴۴ مزده یسناو ادب پارسی] . دیوله کوندا ، به ره له زهردهشت ، به چه ندین په روه ردگاری ئاریایی گوتراوه و په رستراوه . به لام دواى هاتنی زهردهشت و ناساندنی ئه هورمه زدا هه موو خواکانی کون ، واته هه موو دیوه کان ، کران به گومراکه ریشه یان [ل ، ۲۴۵ ، مزده یسنا] . ئه وانه ی له سه ر دینی کون مانه وه و له دیو په رستی به رده وام بوون له زهردهشتی دا بیان گوترا (دیویسنان - دیویه سنان) تا ئه وه ی (kavi - وینه ی کوئی « که ی ») داندرا به (شهریار دیویسنان) و (Karpan) به (پیشه وای دیویسنان) له قه له م درا [ل ، ۲۵۱ ، فرهنگ ایران باستانی ناوبراو ، په راویز ۶۶] . که ره پ خوئ له ئافیس تادا به و که سانه گوتراوه که خوئان له دینی تازه ی زهردهشت که پ کرد . که ره پ و که پ یه ک شتن . ووشه ی (یه سنه) و (یه زته) ی ئافیس تاو (یه جه ته) ی سانسکریتی له ریشه ی (yaz ، یه ز) به واتای (په رستن)

وهرگیراوون [ل ، ۲۳۹ مزدیسنا ...] . له مه وه به ته واوی ئاشکرا دهبی
 که (داسنی) بریتییه له (دیویه سنا) به واتای (دیو په رست) ئهم
 دیوهی ناو ووشه ی (داسنی) که نه ختیکی لی سوواوه ، به وهرگیرانی
 واتاکه ی له (خودا) وه بو (نه هریمه ن) بوو به ناحه زی نه هووره مه زدای
 دینی زهرده شت ، واته (بیه-دین) . ئنجا سه رله نوی تی دهگه یین بوچی
 (داسنی) ته نها له ههریمی (بیه-دینان) به رده وام بووه یاخود بوچی
 (بیه-دینان) هه رله ههریمی داسنیان خو ی پاراستوه :

بیه-دین بیه-دینان (ان) هی کوکرنه

دیویه سنا دیویه سنان (ان) هی کوکرنه

ووشه ی (دیو) لای هه مووگه له هیندی - نه وروپاییه کان ، به لیدهر
 هاویشتنی ئیرانیه زهرده شتییه کان ، واتای بنه رته تی خو ی که (خوا) یه
 پاراستوه : لای هیند deva . لای یونان zeus . به لاتینی deus . به
 فرهنسه یی dieu .

ووشه ی یه سنا . هه ر خو یه تی دوواتر له فارسی دا بوته جشن و له
 کوردی دا بوته جه ژن .

له م روون کردنه وه یه دا که هه مووی نه وروپاییه کان کردوویانه . ئیمه
 له حال وباری خو مان دهگه یین که داسنی نه وخوا په رستانه ن له پیش هاتنی
 زهرده شت له قالبی (دیو) وه کووگه له کانی دیکه په روهر دگاریان دهناسی ،
 هه لبه ت به لای خو یانه وه (دیو) هه ر له و واتایه دا مایه وه هه رچه ند
 له ماوه ی چه ندین هه زار سالدا که لیک له باوه رپه کوته کانیان له بیرکران و
 که لیک شیوه باوه ری تازه هاته ناو دینه که یانه وه .

دهمینته وه وه لامي پرسیاریک له خو مانی بکه یین : بوچی کورد
 به تیگریای دووچاران دینی خو ی گوپی ، جاریکیان که زهرده شت مه زده
 یه سنایی داهینا ، جاریکشیان که عه ره ب ئیسلامه تی بو هینا ، که چی

نیزدیه‌کان (داسنیه‌کان) له هه‌ردوو جاردا په‌نجیه‌یان له دینی خو‌یان
گیرکرد ؟

پاستیه‌که‌ی من ناتوانم به‌په‌هایی و به‌رمه‌یدان مل لی‌نیم . ده‌زانم
جووله‌که‌ش پتر له غه‌یری خو‌یان ئه‌و پرژدیه‌یان پیوه‌دییاره ، تا
پاده‌یه‌کیش به‌خووه‌گلانی جووله‌که‌له‌ته‌علیماتی ته‌ورات و ته‌لموود
ده‌فامریته‌وه‌چونکه‌له‌پاده‌به‌ده‌ره‌هانیاں ده‌دا بو‌خوبه‌گرنگ‌زانین [به‌لای
خو‌یانه‌وه‌ئه‌وانن میراتگری ئاده‌م و نووح] به‌لام له‌دینی نیزدیه‌ییاتی
ئه‌وه‌نده‌نازانم په‌نا‌ی ببه‌مه‌به‌ری بو‌کردنه‌وه‌ی ئه‌م گریبه . ناوی
(نیزدی) خو‌ی هه‌نیکمان به‌پیکاوه‌ده‌بات له‌پرووی ئه‌وه‌وه‌که‌ناوی
(نیزد ، یه‌زد ، یه‌زدان) لای دینی زه‌رده‌شتیش ریز لی‌گیراوه . هه‌رچی
(دیو) و دیویه‌سنة‌یه‌یه‌کجاره‌کی مو‌رکی ناحه‌زایه‌تی لی‌درا له‌لایه‌ن
زه‌رده‌شته‌وه‌که‌ئیتیری نه‌ما‌که‌س به‌خو‌ی بلی دیو‌په‌رست به‌لام (نیزدر)
حیسابی جودایه :

Yaz به‌واتای په‌رستن (یه‌زه‌ته) ی لی‌وه‌رگیرا به‌واتای (لایقی
په‌رستن) ئه‌م یه‌زه‌ته‌یه‌ (یه‌زد - یه‌زدان کو‌یه‌تی) ی په‌هله‌وی و
(آیزد) ی فارسی لی‌که‌وته‌وه . یه‌زه‌ته ، دواتریش یه‌زد ، به‌فرشته‌ی چاکه
پو‌یشت . [ل ، ۲۴۰ مزده‌یسناو ادب پارسی باس کراو] . ئه‌وه‌ی‌زانه‌ی
له‌زه‌رده‌شتی‌دا یه‌زه‌ته‌یان پی‌گوتراو له‌په‌هله‌وی بوون به‌یه‌زد ، له‌کو‌ندا
به‌لای ئاریاییه‌کانیش په‌سه‌ند بوون . له‌به‌رئه‌مه‌زو‌ر به‌ئاسانی و به‌نیازی
خو‌پاریزی دیویه‌سنة‌کان ناوه‌شیرنه‌که‌ی (یه‌زد) یان به‌خووه‌گرت که
پقی زه‌رده‌شتییانی لی‌دوور ده‌خسته‌وه‌وه‌خه‌له‌لیکیشی به‌پاوه‌ریان
نه‌ده‌گه‌یاند . ناوی (داسنی) له‌لایه‌ن ناحه‌زه‌کانیانه‌وه‌پیا‌ن ده‌گوترا .
له‌لایه‌ن گو‌کردنه‌وه‌هه‌روه‌ک فارسه‌کان (یه‌زد) یان کرد به‌ (آیزد)
داسنیه‌کانیش کردیان به‌ (نیزد) و (ی) نیسبه‌تیشیان به‌پنی ریزمانی

کوردی پیوه نا و وشه که بوو به (ئیزدی) . دهبی له کوندا (ئیزدیک)
بووبی چونکه له په هله وی و به ره ژوورتر ئه داتی نیسبهت (یک) بووه ،
دواتر کافه که ی سواوه چ له فارسی بیت و چ له کوردی .

ئه م لیک دانه وهیه جوړه مه سله تیه کی خو پاراستنی دیویه سنه کانی
تی خویندوته وه که حق و پیو یستیش بوو ، به لام بایی ته فسیری ته واوی
هه لوه ستیان ناکات . ئیمه نازنین له ده می په یدا بوونی زهرده شتی و دوا ی
بلاو بوونه وهی به ئیران زه میندا چه ند تا قم مانه وه به (karap - که ره پ -
که ر) که نه هاتنه سه ردینی زهرده شت ، به لام به پیی راگه یاندنی میژوو
به دریژیایی سه دان سال تا قانه دینی ئیمپراتوریه تی ئیران زهرده شتی
بووه . له لاپه ره ۱۱۱ ، مزده یسناو ادب پارسی هاتووه که قاتلی^(۱) زهرده شت
به خوی و پینچ برایه وه ناویان له نوو سراوه کانی (بندهشن ، زات سپرم)
براوه و له خانه واده ی (که ره پ) بوون . قاتلی زهرده شت توورانی بوو
نه ک ئیرانی ، هه لیه ت دواتر که ناوی بیت دهبی له (که ره پ) هکان حیساب
بکری . بویه یه مانه وهی دیو په رستی له و سه رده مانه دا که دینی زهرده شت
فرمانپروا بوو دیارده یه کی سه یره و شایه دی بو باوه ر مه حکه می ئه و
کومه له ده دات . به ئی ، زهرده شتی چاو پووشی له جووله که و گاوری ش کرد
به لام ئه مانه بیگانه و له نژادی غه یری ئاریا و ئیران بوون له چا و سه رده می
زهرده شتدا زور به دره نگه وه که وتنه خاکی ئیران و قه له مره وی دینی
زهرده شتی ، خو گاوو (دییان) دهوری ۶۰۰ سال دوا ی زهرده شت بلاو
بووه .

به هه مه حال ئیزدییه کان نمونه ی هه ره کوونی دانیشتوانی ئه و
ناوچه یه ن که به شی (ئیرانی) له (هیندی - ئیرانیه کان) تییدا نیشته جی

(۱) ناوی قاتلی زهرده شت به پیی خویندنه وهی له په هله وی چوار جوړه هاتووه :

بوون واته کۆنترین کوردن و له باوهردا پيش ئاقيستا دهكه و نه وه و دهبن به هاوته مەنى (veda) ى هيندو له ويش كۆنتر . ئەگەر باوهرى پيش زهردەشتيان بو پاراسترابايه دهشيا به نموونه ى باوهرى هه موو كه له هيندى - ئەوروپاييه كان حيساب بكریت . به لام داخه كه م نه بوونى نووسين له ماوه ى دوو هه زار سالدا (هه تا كه وتينه ده ورانى بابا طاهرو ئەحمەدى خانى و جه زيرى .. و ئيدريسى) پتر له لمى بيايان كه هه موو شتيك ژير خاك دهكات ، زمان و ميژوومانى ژير مه رگ خست چونكه ده شى چشتى ژير لم به ليدانه وه ، پوژەك له پوژان ، دەر بخريته وه به لام و وشه يه كى له زماندا نه مينى و نووسينيش نه ى پاراستبى يه كجاره كى ده فۆتى : بويه يه ساله هاى ساله خه فه تى بى سوود ده خۆم له هه ژەندى^(۱) ديارده ى نه بوونى نووسينى كوردى و فه وتانى وشه و پرووداوى كوردى و بى سه روشوون چوونى ناودارى كورد له مرووفو له خاك و له ئاوى و له ئاوايى ى . له گوشه يه كى ناچارى و په روشى بى ده سه لاتانه مه وه ته مه نيكه زهق زهق ده نوپمه ئەو دروشمانه ى كه وا كز كز بوپى نموونيمان به ره و رابووردو ده جريوين وه كوو ئەستيره دووره گانى كه شكه لانى فه لك . له وه وه قه له نده رانه مه وه وه كوو سوالكر ، به دهم پوژگار ه وه ، كه چكه شيويك ليره و گوپچكه نانيك له وى كه وتنه ناو كه شكولى هه ژاريمه وه : بابى ئەوه ى سه رى خوينه ر به گوتاريك بيه شينم [راستتیه كه ى پترم لا هه يه به لام به لينيك لى ناگه رپى جگه له چه ند وشه يه ك بدرکينم] ، له و زه خير ه ده رویشيه گردو كوييم كردووه چه نديكى پيشم كرابى خهريك بووم ئەو ووشانه بدۆزمه وه كه له كوردى دا شيوه ى ئاقيستايى ياخود هه ر نه بى كۆنینه ى يان پيوه بيت و له فارسى دا نموونه يان نه بيت . ناوناوش و وشه ى

(۱) هه ژەند :

وشه يه كى دارپاوه له په گى (هه ژ - هه ژاندى - هه ژان) و له كيشى (ته ژەند ،

په وه ند ، زه به ند ..) بو پرووداويك ئەوه نده كارىگه ر بى مرو بهه ژينى ، وه كوو :

هه ژەندى كوژراني غاندى ، هه ژەندى تيك چوونى كۆمارى مه هاباد .

نه وتوم هاتوته به رچاو كه وا هه رچهند له فارسيشدا نمونه ی هه یه به لام ده لاله تی ووشه كه خو ی له فره هنگ و كه له پووری كوردی دا بایه خیکی تایبه تی هه یه ، یه كیک له مانه ووشه ی :

دوغدو :

ئهم ووشه یه ناوی دایکی زهردهشت و له قهومی ماده . گه لیک سه رچاوه ی باوه ر پی كراو ئهم راستیه ده لێن ، یه كیک له وان كتیبه كه ی (مزدیسنا ...) ی باس كراوه . له لایه ره ۹۰ ، ۹۱ دا باسی دوغدو دهكات كه دایکی زهردهشته و له ئیسپاتی قسه ی خو ی ئهم رسته یه له دهست نه چووه ی (هادخت نسك) ی ئافیس تا ده هیئیه وه :

ma azarayoish Zarathushtra ma pourushaspahe ma Dugdovam
aethrapaitish.

واتا كه ی : مه ئازارینه ، زهردهشت ، نه پوروشه سپ و نه دوغدو و نه هیره دان .

پوروشه سپ باوکی زهردهشته ، دوغدو دایکیه تی ، ووشه ی کوتاییش شكلی ئافیس تایی ئه و وه زیفه دینییه كه دواتر بوو به هیره د . دیباره (aethrapait) هیره ده ، (ish) یش وایزانم نیشانه ی کوپه .

گرنگی ووشه ی دوغدو له وه وه دیت كه وهك له و سه رچاوه یه نووسراوه ، ده لێ : دوغدو هاویره كه له گه ل (دختر و دخت) ی فارسی و daughter ی ئینگلیزی و (دتر) ی له هه ی گیه کی . له مه وه ده رده كه ویت ووشه ی دوغدو به واتای کیژ سه رچاوه ی (دختر) ه چونكه ئافیس تا هه زار سالیک له فارسی نو ی کۆنتره . لیره دا خه فه تی بی نووسینی ده مار گشت دهكات : تو وهره خاوه ن ووشه بیت به لام خو ت لێ نیمچه دهست به تال بیت

و خه لکی دیکه ش ته راتینه ی پی بکات . ئیمه له په راویژیکي ته سکدا (دۆت) به کار ده هینین ، ته ویش نه ک تیکرای کورد . هۆز هه یه ده ئی (دۆت مام) به واتای کیژی مام وه که ده شلین (پس مام) به واتای کورپی مام . ئەم (پس) ه له گهل (پسر) ی فارسی یه که شته . ووشه ی (پزدان) یش که (مشیمه) یه ئەو (پس) ه ی تیدایه . ههروهها ده لێن : له شایي دۆم له ده ستدا بوو . ئەم (دۆ) یه ش (دۆت) ه و لێی قرتاوه . که چی فارسی دختر ، دخت ، شاهدخت ، آذر میدخت و چه ندین ووشه ی دیکه ی هه ن به وه وه شاد بوون .

ده مه وی توله ی دوغدو به ووشه یه کی دیکه بکه مه وه که پایه ی له مه راسیمی زه رده شتی دا هه یه و نه شزانراوه له کوندا به چی گو تراوه ، که چی بۆم ده رکه وت کوردیه کی کلاش خواری په سه نده .

ئەم ووشه یه (برسم - به رسم) ه . به پێی ئه وه ی که له یسنا ٢٥ ، بند ٣ ی ئافیس تاداهاتوو *urvaram baresmanim* به واتای : به رسمه می درهخت یان گیا ، دیاره پرووه که . له کتییی مزده یسنا ... ی ناوبراوه ره له لاپه ره ٤٠٠ هه تا ٤١١ له سه ر به رسمه می نووسیوه و ده ئی لای که س مه علووم نییه کام پرووه که به رسمه مه . ده شلی ووشه ی *baresman* ی ئافیس تاداهاتوو به واتای نمو کردن هاتوو . ئەم *barez* به ئاشکرا تیمان ده که یه نی که به رسمه مه مان (بارپزه) ی کوردیه که به ده وری ئاوی ساردو له سییه ردا هه ز به پروان ده کات . له ده می مه راسیمی دوعا خویندنا هیربه دیکی سه ره په رشتی که ری ئاگر چه ند چله بارپزه یه که به یه که وه ده به ستنه وه و ده ستاو ده کات هه تا ده که رپته وه جیگای خو ی له (به رسمه دان) دا ، مو به دیکی دیکه دوعا کان ده خوینی . له ووشه ی *urvaram* که رتی (*rva*) پییه وه دیاره که (روا) که ی کوردیه . چه ند جیی سه یر پی هاتنه که دا تا ئیمروکه یا خود تاده می نووسینی کتیه که ی

مزدیسنا .. نه زانرابی به رسم بارپزهیه ، تومنز زمانی کوردی به هه ند
هه ل نه گیراوه له لایه ن زاناکانی زمان و میژوو بایی نه وهی ناوانوه له
ته نگانه دا سه ریکی پیدا بگیری . هه رئه م ناا شنایی نیوان زاناکان وزمانی
کوردییه وه های کرد که له ده می باس کردنی ووشه ی ، pashush-haurvastan
fshu, pasu که له ئافیس تادا به واتای خورده ئاژده ئی مالی هاتوو به بیریا ندا
نه یه ت که ئه م ووشه یه له کوردی دا تائیس ته له شکلی (په ز) زیندوو ، هه ر
ئه وه نده یان زانی که (چوبان) ی فارسی له و ووشه یه وه رگیراوه ، خو
(شوان) ی کوردیش پتر ده قی کوئی پاراستوو چونکه دهنگی (ش) ی
(فشو) ی وه کوو خو ی هیش توته وه نه ی کردوو به (چ) . فشوان یان
په شووان بوته شووان ... [بنۆره لاپه ره کانی ۲۱۱ ، ۲۱۴ ، ۲۲۶ ،
۲۴۵ له فرهنگ ایران باستان] . مه به س له pashush-haurvastan ئه و
قانونانه یه که له باره ی سه گی بهر مه پ داندراوون مافه کانی دییار
کردوو .

له لاپه ره ۳۸۰ ی مزدیسنا و ادب پارسی ، په راویز ۲ ، ووشه یه کی
نرخدار خو به ده ست فره هنگی دیرین و نویی کوردییه وه ده دات . ئه م
ووشه یه له ناوتویژی باسی (کستی ، کشتی - کوستی ، کوشتی) که وا
هه ر له لاپه ره ۳۷۶ هه تا ۳۸۹ ی گرتوته وه ، هاتوو .

ده بی بلیم کوستی ، کوشتی فارسی که له kostik ی په هله و ی
وه رگیراوه ئه ویش له kost ی ئافیس تاوه هاتوو به واتای ته نیش ت ، کنار که
له لاتینی costa و له ئینگلیزی coast و له ئه لمانی kuste و له فره نسه یی
coste ی پی ده لئین ، ئا ئه م کوستی ، کوشتی یه پشتینی که له ته مه نی پازده
ساله یی (به پیی ته علیماتی ئافیس تای کوئن) ده خرپته که مه ری گه نجی
زه رده شتی ، هه ر له و ده مه شدا کورته کی که وه یا وشاکیکی که له کتیه که دا
(صدره - واته صد ریه) ی پی ده ئی له بهر گه نجه که ده کریت و له گه ل

مراسیمی تاییه تی دا ته مەنی مندالی به جی ده هیلّ بو کاملی گەنجایه تی .
 ئەو هی لیره دا مه به سته ناوی ئەو (صدره - صدریه) یه که له په راویز ۲ ،
 لاپه ره ۲۸۰ له باره یه وه ده ئی : نیز پوشیدن صدره (که در پهلوی shapik
 آمده) - که جامه مخصوص به دینانست - واجب شمردە شده . واتا :
 ههروه ها له بهرکردنی صدره (که له په هله وی shapik « شه پک » هاتوو)
 - که جلکیکی تاییه ت به بیه- دینانه - به واجب ژمیراوه .

ووشه ی (شه پک) که (صدره - صدریه - پوشاکی سینگ) بیت
 دیاره ئە وشه پکه یه که له (شال وشه پک) ی به ری بادینان ده ی بیسین وله
 به ری سوران رانک و چوغه لی پی ده لّین . له و لاپه ره یه دا قسه له به ند ۱۱ ،
 فصل یه که م ، کتابی سییه می (نیرنگستان) ده هینی که ده ئی : ده شی
 کوستی له خوری مه پو مووی بز یان ووشر به وندریته وه . له به ندی
 ۱۲ ی هه مان فصل هاتوو : سوشانس [مفسریکی ئافیس تای سه رده می
 ساسانییه] فه توای داوه که له په موش دروست بکری . له فصل چواره م ،
 به ندی یه که م ، کتییی شایست نه شایست هاتوو : ناشی کوستی له
 ئاوریشم بی به لکوو پیویسته له خوری یان موو .. بیت . له مه وه
 ده رده که وی که خو پرای نییه هه تا ئیستاش (شال و شه پک) له موو
 دروست ده کریت . یه وه ی به مه به ست گیراوه له مه راسیمی زه رده شتیان
 ته نها شه پکه ، هه رچی شاله چی ده بی بابیی کیشه ی به دوا دا نایه ت
 هه رچه ند وه هام دیته بهر زهین که شال له گه ل شالوار خزم بیت چونکه
 هه ردوویان له پی ده کرین و فورمیشیان له یه کدی نزیکه ، به لام بریه ی لی
 ناده م .

ووشه یه کی دیکه مان هه یه زور به سهیری ده گه رپته وه بو کوئترین
 به شه کانی ئافیس تا ، که ئافیس تا خو ی بریتییه له پینج به ش [ل ، ۱۹۵
 مزده یسنا ...] :

۱- یه سنا ۲- ویسپرد ۳- فندیاد ۴- یشته کان ۵- مزده ئافیتا .

به شی هره کوئی ئافیتا له (یسنا - یه سنا) دا هاتوه به ناوی (گاڤا) . ئەم وشه یه له سانسکریتیدا Gatha هاتوه . له ههردوو سه رچاوهی ئافیتا و سانسکریتیدا گاڤا به قسهی هونراوه ، شاعر ، گوتراوه . له لاپه ره ۱۹۶ ی کتیبی ناوبراودا له بارهی واتای گاڤا کانی ئافیتاوه ده لێ (سروود و نظم و شعر) . دیاره سروود به دهنگی بهرز ده خویندریته وه . له هه موو پرویه که وه دیاره که (گاڤا) له کوردی سه ردهمدا به سه رزاری ئیلی دزهیی دهوری هه ولێرو مه خموور له شیوهی (کاس) ماوه ته وه که ده لێن (کاسی بکه ، کاسم کرد) به واتای : بانگی بکه ، بانگم کرد . ده میکه دهنگی (ڤ) له کوردی دا گوڤاوه به (س) مه که ره له هه وره ماندا مابیت ، بویه یه گوڤانی (گاڤ) به (کاس) کاریکی ئاسایی و ناچاریشه . که سێکی بلی (گازی بکه) هه له ی کردووه . ئەم وشه یه م له به رایى ساله کانی هه فتاگاندا له گه ل هه ژار و زه بیحی باس کردووه وه رسیکمان به و رایه رازی بووین .

له کوتایی ئەم گوتاره دا مه ترسی به لێنه باس کراوه که پیمی کورت ده کاته وه ، سه ره نووکی وشه یه کی ئافیتا ده که م به دو عاخوازی ناچارى به ئومیدی ئه وهی له هینانه دی به لێنه که دا به هه ناسه ی درێژتره وه وتووێژی ریشه دوژی بکه یین .

له په راویزی لاپه ره ۳۵۶ و ۳۵۷ ، له کتیبی مزده یسنا ... دا باسی دابه ش بوونی شه ووپوژ به پینچ کات له ئافیتادا ده کات ، لێره دا ته نها ئیشمان به دوو کاته وه هه یه له و پینجانه :

به شی دووهم که نیوه پرویه (Rapithvina) یه پێ ده لیت .

به‌شی سییه‌م ئه‌وزه‌مانه‌یه که پوژ به پایان ده‌گات ناوی لی ده‌نی
 (Uzayeirna) . ئه‌م ووشه‌یه بریتیه له پاشگری (ina) که له ووشه‌ی
 پیش‌ووتریش ده‌رکه‌وت و له ayar به‌واتای پوژو له پیشگری uz . ئه‌م
 (ئوز) ه به‌واتای هه‌لگرتن (برداشتن) دیت که بریتیه له تواناو هیز .
 ئیستا که له سلیمانی (uz ، ئوز) له فۆرمی (ووزه) به‌کار دیت که
 ده‌تگوتری : له ووزه‌ی منانییه . دوور نابینم (هیز) خویشی به‌شیوه‌گۆری
 له (uz ، ئوز ، ووزه) وه‌که وتبیته‌وه به‌تایبه‌تی که ده‌زانین گۆرانی ده‌نکی
 هه‌مزه به (هـ) له کوردی دا زۆر به‌رچاوه .

تی‌بینی له‌باره‌ی پیشه‌وپیشاله‌وه :

پیشه : تاکه یه‌که‌ه‌گی پوهه‌ک .

پیشالی : سه‌ره‌به‌ری په‌که‌کانی تاکه پوهه‌ک .

پیشه‌لان : پیشالی چه‌ندین پوهه‌ک تیک ئالابیت .

«قانع» و به ره می بلاونه کراوه ی

مصطفی قانع مه پور (هوشه نگ)

له : 1936 ز. دا که سالیځ بوو له هه لېه ست داناندا گروگالم ئه کرد، له سهردانیکي «شیخ له طیفی شیخ مه حمودی حه فید) م دا، له (سله یمانی)؛ هونه ری مه زن (قانع) م ناسی. له وساو هه وه ئه و چوو به دلی منا، دیاربوو منیش چوو بووم به دلی ئه ودا.

ئیتتر هه میسه پی ی لی نه ئه بریم، به لام ئه و له بهر کووری ژیان هه ر ده می له شوینیک ئه بوو، بویه که متر من سهردانی ئه وم پی ئه کرا، له گه ل ئه وه شدا له هه موو هه لیځدا به یه کتری ئه گه یشتنو، که لی شه وان له لام ئه مایه وه، زورم که لک له شار هزایی له ده ستووری ویژه ی کون و ب تایه تی هی کوردیدا لی وه رگرتوه، که لی ده قی فولکلوری و ویژه یی کونم له ده می ئه وه وه تومار کردوه، به بین در یژه وه ئه و یاریده یی ئه دام.

ئەو جۆرە تىكەلەيەمان دە سالتىكى خاياند، چونكە ئەو بۆ ھاوبەشى كىردن لە (كۆمارى ئۆزبایجانى كوردى) دا، چوو بۆ (مەھاباد) و، لەوئى كرايە، ماموستا و بەرھەمى ھەلبەست و پەخشانى لە رۆژنامە و گوڤارەكانى ئەوساى ئەويدا بلاو ئەكردەوھە كە زۆريان ھېشتە نەكە وتوونەتە دوا ديوانەكە يەو،^(۱) جگە لەوھى بە فرمانى تايبەتى و راسياردەي پېشەوا (قاضى محەمە) ى سەر كۆمار ھەموو رۆژى ھەينيان و ھەفتە يەي لە مزگەگە وتىك بەر لە نوپۇزى ھەينى ووتارىكى نىشتىمان پەرورەي و ئايىنى ى ئەخويندەوھە كە بە داخەوھە ئەو ووتارائەي ھېشتە بلاو نە كراونەتەوھە.

من و (قائىع) ىش ھەرچەند زۆر لىك دور كە وتبووينەوھە، بەلام نامەو نامەكارىمان لە نيواندا بە ھېزبوو، ھەميشە ئاگەدارى و گوڤارو رۆژنامەو چاپكروانى ئەوئى بۆ ئەناردم، ھەر لە سەر ئاموزگارى ئەوئىش بوو كە نەچووم بۆ ئەوئى چونكە بۆي نووسىم: -- (برا... ئەوئى ئىمە لە عىراق ئەمانزانى، داخى بە جەرگم، لىرە وانى. ئەوا من لە خوما سەر لى شىوام، بەلام تۆ سەر لە خوت مەشىوئىنە، وام لە بەر چاوە زۆرى بىي ناچى رېي ى گەرانەوھە بەر ھەموان بگەوئى، منىش ئەگەر ژيانم نصيبى گەرانەوھى بە بەرەوھە ماى، ئەوا يەك ئەگرىنەوھە...) ئەنجا وەك فەرمودەكەي ئەو، بە داخەوھە وەھا دەرچوو، بە تايبەتى لەم دوايىيەشدا (پېشەوا) كەمى لى ى دلگىر كرابوو، ناردبوويە گوندىكى نزيك (مەھاباد) بۆ ماموستايى.

كاتى (قائىع) ھاتەوھە ئىترزۆر يەكمان ئەگرەتەوھە بە تايبەتى لە: (50 تا: 60) ھە كانى ئەم چەرخەدا لە پىنجوين و پردى و شەقلاوھە ھەويجە و كەركوك و كفىر بووم و لەوھە پاشتريشەوھە كە لە بەغدام ھەتا چەند مانگىك بەر لە كۆچى دوايى: 1965/5/7 ز. ھەر سەرى لى ئەدام و ھەر جارەي چەند شەويكمان بە كۆرى وئىژەيىيەوھە بە سەر ئەبرد. پەرەستى دوست پەردەرۆ، ھەق گوو، وەلام كوتوپرى و لە جى ى خويابوو. دەستى نوكتە بازىشى ھەبوو.

لەم رۆژانەدا بە دواي ھەلبەستىكى ماموستا (نەجمەدين مەلا) دا ئەگەرەم كە ئەوئىش چاپ نەكراوھە، بە رېكەوت لەو پەرەشرو پەريووت و پەرەگەندانەمدا (نامەيەكى قائىع) م دوزيەوھە كە لە ھاوئى: 1946 ز. دا لە (مەھاباد) ھەو بۆي ناردووم لە گەل يەكئى لەو ووتارائەيدا كە لە مزگەوتەكانى ئەوئى ئىخويندەنەوھە، ئەوھە ھانى دام لەوانى دىكەي بگەرېم، بەلام ئەوانم بەر ھەدىل، نەكەوتن و لە جىگەي ئەوان دە پارچە ھەلبەستى چاپ نەكراوى (قائىع) م

دوژینه وه ئه‌وا له گه‌ل وینه‌یه کماندا که پیکه‌وه له کوتایی زستانی: 1964 ز. دا له پال (جوندی مه‌جهوول) ی کوئی (به‌غدا) دا گرتوو مانه پیشکه‌شیان ئه‌که‌م. پیم‌وايه ئه‌وه دوا وینه‌ی بی.

وه‌ک له سه‌روتاوه‌ نیشانه‌م بو‌کرد که‌وا، زور: به‌ره‌می (قانع) له گو‌فارو روژنامه‌و په‌راویاند بلاو کراونه‌ته‌وه؛ که به‌ر دیوانه‌که‌ی، نه‌که‌وتیون. هه‌ر وه‌ک له‌ی هه‌لبه‌ستی چاپ نه‌کراوه‌ی کۆن و نویشی له‌م یا ئه‌م که‌شکۆل و په‌ره‌شپرو بیری خه‌لک‌دا ماون. وه‌ منیش دلنیا‌م له‌م ده‌ پارچه‌ هه‌لبه‌سته‌ی ئه‌و پتریکم لا هه‌یه، جاری هه‌ر ئه‌وه‌نده‌م به‌ده‌سته‌وه‌هات.

به‌ر له‌ پیشکه‌ش کردنی به‌ره‌مه‌کانی نیشانه‌ بو‌سی هه‌لبه‌ستی تری ئه‌که‌م که له‌ روژنامه‌ی (ژین) دا بلاو کراونه‌ته‌وه‌وله (دیوان) هه‌که‌یدا نین:-

1 - (ژین)، ژماره: 673 روژی: 1942/6/25 ز. دا له ژیر ناوی (من و «کوته‌ک» ی کوپم و خه‌رافاتی کۆن و تازه‌) دایه.

لی‌ره‌دا نامه‌وی ئه‌م بیره‌وه‌ریه‌م بیه‌مه‌گله‌وه‌که ئه‌م هه‌لبه‌سته‌ دوو به‌ش بوو: یه‌که‌میان «قانع» باس له‌ منالی‌ خوی و خویندنای کوئی وه‌ک ئه‌فسانه‌ی (جه‌جال) و (حوچ) ئه‌کات. وه‌ به‌شی دووه‌می له‌ زانستی تازه‌ ئه‌دویی که‌ دووره‌ له‌و ئه‌فسانانه‌وه‌و ئا‌راسته‌ی (کوته‌ک) ی کوپی ئه‌کات بو‌مل‌دانه‌ خویندنای تازه‌. که‌چی کاتی روژنامه‌ که‌ ده‌رچووله‌ جیگه‌ی نیوه‌ی دووه‌می سی‌ تا‌ک و نیوی (پیره‌میرد) چاپکراوه‌ له‌ دژی هیتله‌ و نازیتی.

(قانع) له‌وه‌ زور دل‌گران بوو، پیکه‌وه‌ چووینه (قه‌له‌نده‌ر خانه‌) ی پیره‌میرد، که‌ وه‌لامی ئه‌وه‌بوو: (ئه‌و نیوه‌ی دووه‌مه‌ له‌ ناو ده‌ست و پیی ی پیت پیکه‌ری چاپخانه‌که‌و په‌ره‌شپه‌کاندا گوم بوه‌ چونکه‌ نیوه‌ی یه‌که‌مه‌که‌ش چاپکراوه‌ نیوه‌ی دوهم دیارنه‌بوه‌و کاتیش به‌په‌ریه‌وه‌ نه‌ماوه‌ بو‌ته‌واو کردنی ئه‌و ژماره‌یه‌ی روژنامه‌که‌ بویه‌ خوی به‌و تو‌زه‌ هه‌لبه‌سته‌ی ته‌واویکردوه‌).

قانعیش هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی بو‌مایه‌وه‌ ووتی: (خاله‌ من له‌ چل^(١) روژه‌ی ته‌مه‌نمه‌وه‌ به‌: سته‌م راهاتووم به‌لام منوو هیلل‌ر کوجا مه‌رحه‌با ؟؟...) و کو‌ره‌که‌ گو‌یزرایه‌وه‌ بو‌ئاسمانیکی وێژه‌یی.

(قانع) یش ئه‌وه‌هه‌لبه‌سته‌ی تازه‌ دانابوو، نوسخه‌یه‌کی دیکه‌ی لا نه‌ما‌بوو، هیشته‌ش نه‌هاتبوه‌ به‌ری ئیتیره‌و نیوه‌که‌ی هه‌روا چوو. پیره‌میرد ئه‌م ده‌سکاریانه‌یشی هه‌بوون و زوریان ئا‌گه‌ دارم.

2 - هه‌لبه‌ستیکی دیکه‌ی «قائیع» که له (ژین) ی، ژماره: 770 روژی: 1945/1/4 ز. دایه که له دیوانه‌که‌یدانیو به ناوی (نامه‌یه‌ک بو موفتی تووتنچی ی پینجوبین) ده‌یه، که له پاشترا (موفتی) یش وه‌لامی دایه‌وه.

3 - (ژین)، ژماره: 1131 روژی: 1953/1/8 هه‌لبه‌ستیکی (قائیع) ی تیا به بو‌نه‌ی مردنی هونه‌ری مه‌زمنان و هاوالی گیانیم به‌ختیار زیوه‌ره‌وه‌که له سه‌ر گوهره‌که‌ی ووتویه و نه‌که‌وتوته دیوانه‌که‌یه‌وه.

جاری وه‌ک ئه‌لین ده‌ستم له هه‌ویره‌و هه‌ر ئه‌وه‌نده‌یم له بیره‌و نوره‌ی پیشکه‌ش کردنی هه‌لبه‌سته چاپ نه‌کراوه‌کانیه‌تی:--

1 - هه‌لبه‌ستی یه‌که‌م که له دوو سه‌رچاوه‌وه ده‌ستم که‌وتوه:--

یه‌که‌م - له که‌شکوله‌ گرنگه‌که‌ی ماموستا (مه‌لا عه‌زیزی ریشاوی)، لاپه‌ره 20 لایدا که له قه‌باره‌ی: 17×20 سم دایه‌و نزیک: 140 لاپه‌ره‌یه‌وله سالانی: 1313 تاکو: 1358 ک: دا به‌رامبه‌ر به 1895 - 1939 ز. دا نووسیویه‌ته‌وه که ئوفستی ئه‌و که‌شکوله‌ هی ماموستا (مه‌مه‌د عه‌لی قه‌ره‌داغی) یه‌و سه‌ره‌ناوی هه‌لبه‌سته‌که‌ش (کلام قائع) ه.

دووم - له که‌شکولیکی ده‌سنووسی هونه‌ر ماموستا (شیخ عه‌بدولره‌حمان کاکه‌ی) ی سه‌لیمانی که‌ ناز ناوی (نه‌سیب) بو‌وله‌ سالی 1925 ز. دا ئه‌و که‌شکوله‌ یانی نووسیویه‌ته‌وه له قه‌باره‌ی 10×8 سم دا له: 80 لاپه‌ره‌دا و به‌رگی چه‌رم تیگی‌راو بو‌و، من له‌پسپو‌ری وێژه‌ ماموستا (مه‌مه‌د عه‌لی (کوردی) عه‌قیدی کو‌نه (ئامیر حامیه‌) ی (سه‌لیمانی) م وه‌رگرت له‌ سالی: 1938 ز. دا له سه‌لیمانی و ئه‌م هه‌لبه‌سته‌یم له به‌ر نووسیویه‌ته‌وه. له ژیر ناوی (له‌ خوش ئامه‌دی شیخ مه‌حمود دا - قائیع) دا نووسراوه: وه‌ من له به‌راووردی ئه‌م دوو سه‌چاوه‌یه‌دا دوومه‌ که‌یانم کرده (بنکه).

ئه‌م هه‌لبه‌سته‌ش له سه‌ر (کیش) و (پاشبه‌ند) و (شیوه‌) ی هه‌لبه‌سته‌ به‌ ناوبانگه‌که‌ی (نالی) ی بلیمه‌ته‌ که له کاتی خویدا بو‌دوا پاشای بابان (ئه‌حمه‌د پاشا) ی ووتوه که له جیگه‌ی باوکی دانراوه‌و سه‌ره‌تاکه‌ی:--

(تا فه‌له‌ک ده‌وره‌ی نه‌دا سه‌د که‌وه‌که‌بی ئاوا نه‌بو) ه⁽³⁾

وه ئه‌م هه‌لبه‌سته‌ی (قائیع) یش به‌ پی‌ی (سه‌ره‌ناو) ه‌که‌ی که‌شکولی دووم بو‌ (خوش هاتنه‌وه‌یه‌کی شیخ مه‌حمود) ی داناه. به‌لام ئایا ئه‌بی کام خوش هاتنه‌وه‌ی بیت ؟.

ٲه بٲى بزائين (قائيع) له سالى: 1898 ز. دا له دايك بوٲه، كه شكولٲى يه كه ميش له سالى: 1939 ز. دا كوٲاى هاتوه. ٲه گهر (قائيع) له: 13 سالى يه وه كه وتبٲه هه لٲه ست دانان ٲهوا ٲه هه لٲه ستهى له نيوان سالانى: 1911 - 1939 ز. دا داناو. له ناوه روٲى هه لٲه سته كه يشدا چه ند ووشه يه كى وهك (ده وري گٲتى)، (سواره) (پٲٲه ختى سله يمانى)، (ظوله تى دونيا) (له يله تول ٲه سرا)، (ده ربه ند)، (ده شتى بازيان)، (مه حمود) وه (تانه) ى تيايه، كه ٲه مانه شاد بوونه وه يه كى (قائيع) به (شٲخى مه زن) ٲه گه يه نن ودياره ٲه ووشانه ش په پوهنديه كيان به و (خوش هاتنه وه يه) وه هه يه. وهك من بوٲى ٲه چم ٲه هه لٲه ستهى دواى چه نكي ده ربه ندى بازيان داناو كه له نيوان شورشگرانى كورد به سه روٲا يه تى (شٲخى حه قيد) و سوپاى درنده ى ٲينگليزدا له 18-1922/6/22 ز. دا روويداو كه به بريندار كرانى (شٲخ) و به ديل گرتنى له بن (به رده قاره مان) داو فرمانى خنكاندن به سه را دانى و ناردنى بو شارى (تانه) ى (هيندستان) له گهل (شٲخ محمه د غريب) دا كوٲاى هات. به لام له مه ترسى كردن له بيزارى وقينى كورد؛ ٲينگليزه كان نه يان وٲرا بيخنكيڼن و له 22/9/1922 ز. دا كيړا يانه وه شارى (سله يمانى) ى (پاٲته خت) له فه رمانږه واٲٲتى جارى دووه ميډا. ^(١) كه گومانم له وه دا نيه (قائيع) ٲه هه لٲه ستهى بو ٲه و هاتنه وه خوشه داناو و پٲشكه شى شٲخ مه حمودى كردو و وهك له ليكدانه وه ى دواتاكيا دياره .

بو پشٲ گيرى تر كردنى ٲه رايه شم هانا بو ٲه دوو خاله ٲه به م:-
يه كه م - (قائيع) زور خوشه ويستى به گزاده و ٲاغاو شٲخه كانى (كورډستان) بوو، له گهل ٲه وه شدا جار جاره ٲه و به هه لٲه ست له سه روو پوٲه لاکيانى داوه به لام ٲه وان هه ر چاوٲرييان كرده و به ريزه وه له ناوياندا ژياوه، ٲه وه ش له وه وه نه بوٲه كه (شاعير) يك بوٲه له دهمى ترسابن وه يا بو دهم كوٲانه بوٲى وهك ٲه وى له (شٲخ رهضا) ى تاله بانى ترساون، چونكه (قانع) ٲه گهر (هه جو) يشى كردبن بريٲى بوٲه له وه ى ده سٲى خستوٲه سه ر خراپه كانيان و ريگه ى راسٲى بو داناون و له ٲاكامى خراب هه لى سله ماندوونه ته وه، نهك وهك (شٲخ رهضا) جنيوى پيى دابى و سووك و تروى كردبن. به تاٲيه تى وهك خوم ٲه گه دار بووم و له خودى قانع شم بيستوه هه ر له سه ره تى فه قى يه تى يه وه (شٲخ مه حمود) (قائيع) ى ناسيو وه خوشى ديستوه و ريزى لى گرٲوه و چاوٲري كرده و،

وهك بلی ی په یوه نډیه کی (گیانی) ش له نیوانیاندا ه بوه سهره پای نه وهی که (قانع) له بهره شیخی کی ناودار بوهو (شیخ مه محمود) یش نه وشنانه ی بهر چاو نه گرت.

دوهم - کاتې (قانیع) زانی ی من له سالی: 1922 ز. دا له دایک بووم پیکه نیو، ووتی: (من نه و ساله فقه قی یه کی که نج بووم له (سله یمانی) که پیشوازیه گرنگه که ی (شیخ) ی تیا کرا که له (هیندستان) هوه به فرمانبره وایی که پرایه وه). به لام باسی نه م هه لبه سته یم لی نه بیستوه دیا ره نه ویش له وهوه بوو خوی هه لنه کیښا. نه م سالی هاتنه وهیه ی (شیخ) هښ پشت گیری یه کی تری بوونی ((قانیع) ه له و ساله دا له (سله یمانی) و له گهل دانانی هه لبه سته که ی بو پیشوازی و خوش هاتنه وهی (شیخ) دا یه که نه گرنه وه که نه و سایه ته مهنی (قانیع): 24 سالی بوهو نه وش به س بوه که له هونه ریدا بجپته جهنگی (نالی) یه وه به وه لبه سته ی که له (شیوه و (کیش) و (پاشبه ند) ی هه لبه سته که ی (نالی بوهو له دهستووری ویزه ی کونیش دا به وجوړه هه لبه سته هاوچه شن (پره دیف) ووتر اوه. نه میش هه لبه سته که یه: -

(له خوش هاتنه وهی شیخ مه محمود دا)

تا کو عه طری گولشه نی، پر سه وسه نی په یدا نه بوو؛
دهوری گیتی، پر فراه، وهک (یه ثریب) و (به طحا) نه بوو.^(۱)
تا سواره ی په رچه می نه پرزایه سهر حه فحه ی حه مال،
کاتبی بادی صه با، پر نه شنه وو شه یدا نه بوو.
تا نه ههنگی دل، به قوللابی موژه ی نه و دهر نه هات؛
مه جمه عولبه حره نی سینه م، شق؛ وه کوو دهریا نه بوو.^(۲)
تا له نیو (تانه) ی (مه حاق) دا بوو، بروی چه شنی هیلال،
خونچه یی دل، عه نیی (پی تهخت) ی (سوله یمان)؛ وا، نه بوو.^(۳)
تا له سهر، (گول توپ) ی کولی، وا نیقابی لا نه دا،
ظوله تی دونیا، میثالی (له یله تولئه سرا)؛ نه بوو.^(۴)
تا له (دهر به ند) ی دهر وونم، خاری خوزنی هه ل نه که ند،
دهشتی سنگی (بازیان) م، جه نه توله ئوا نه بوو.^(۵)
تا له بازایا فلهک، (مه محمود) و (خه زنه) ی جه م نه کرد.
جه ژنی (قانیع) مونه صیر، با: (قوم فه نه نذیر) ها نه بوو.^(۶)

2 - ئەم ھەلبە سەتئى دوھمى چاپ نەكراوى (قانىع) ھەم لە لاپەرە: 138 ى ھەمان كەشكۆلەكەى (ماموستا ريشاوى) وەرگرتوھ. كە ئەم ھەلبە شەيان لە شىوھى (مەسنەوى) دايە، واتە: لە كيشدا دە پرگەيى ولە پاشپەنەدا بە زورى، ھەر، تاك (بەيت) ھى پاشبەندى جىاى لەوانى ترى ھەيە ھەر چەند وايش، ئەبى پارچە ھەلبەست ھەمووى لە سەريەك جورە پاشبەند (سەروا - يا - بەشافەند - يا - بەرشاوەند - يابەس بەند) ھ.

ھەر وەھا ئەم ھەلبە سەتئى دوھمىنەى؛ (قانىع) بە (زارگوت - لەھجە) ى ھەورامانى (ھەورامى = گورانى) و وتوئەتى، لە ژىر سەرەناوى (كلام قانع براى شىخ محمد نوويشتە)؛ واتە: (ووتە قانىع بو شىخ محەمەدى نووسيوھ).

لە كۆتايى ھەلبە سەتئەكەشدا لە كەشكۆلەكەدا نووسەرەكەى نووسيوھ: (تحرير شد از شب: (5) شنبه، ساعات: 7 در ماه رمضان سنه: (1353 هجرى،،: 1434 ميلادى). واتە (كات ژميرى ھەوتى شەوى پينچ شەممە لە مانگى رۆژووى سالى: 1353 ك، بەرامبەر بە: 1953 ز. دا ئەم ھەلبە سەتئە نووسرايە وە)، بەلام ئەو (شىخ محەمەد) ھەم بو ئاشكرا نەبوو، كە: كىيە؟ ھەر چەند بە ھى دەورو بەرى (ھەلبەجە) و (ھەورامان) و بە تاييەتى (تەويئە) و (بيارە) ى ئەزانم كە ديارە دوستىكى ئەدەبدوستى (قانىع) بوھو، ئەوسايەش ھەلبەست دانان بە (زارگوت) ى (گوران) ى باو بوھو، ھەلبە سەتئەكەشى؛ وا پيئەچى كە ئەو (شىخ) ھە دىخوازەكەى (حەسەن) ناويك مەرەى كرېئى و، (قانىع) ىش وەستايانە ئەو پيناخوشىيە (شىخ) ى بە ناو بردنى ھەندى رەوشتى خراپى چەند ژنيك خاو كر دوتە وە كە شارەزايى خوى تيا راگەياندووە لە و (زارگوت) ھەو لە ميژوئيش دا. ھەر چەند من ئاگە دارم كە ئەو شارەزاي ھەورامى كۆن بوو كە رەقتەرە لە ھى ئيئستە.

لە پرووى ديارى كردنى كاتى نووسينى ھەلبە سەتئەكەو نووسەر تەنيا نووسيوھ (شەوى پينچ شەممەى رەمەزان) و ئاشكراى نەكردوھ كام. (پينچ شەممە)؛. كە من ساغەم كردهوھ پينچ شەممەكانى ئەو مانگە بەر رۆژانى: (24,17,10,3) ى ئەو مانگە (ھيجرى) = (كوچى) يە ئەكەون و بەرامبەر بە رۆژانى: (25,18,11,4) ى مانگى (ئاب) ى سالى 1934 ى⁽¹⁾ زابىنى. كە ديارە ئەم ھەلبە سەتئە لە يەكئى لە و چوار رۆژەدا نووسراوھتەو، وە ھەلبە سەتئەكە بەر لە و كاتە دانراوھ، كە ئەمەيە:-

ٲازيز زويزي !! ٲازيز زويزي !!
 دوور با، جه گيانٲ، ماچان زويزي !!^(١٧)
 جه بازيچه ي چهرخ، چه پگهر د لگيري ؟
 گيروده ي مهينهٲ، بهند زنجيري ؟؟

* * * * *

شنه فٲهم، دوور با، ٲيش چه م داري،
 (فروفر دانه)، دهر د و خهم داري.^(١٧)
 باز: بي وه فا، چهرخ چه پ کردار،
 شاننا، موري نهر د، وه سه د قين و قار.^(١٨)
 ٲهو وه وه رس نه وه هال، باغه كه ي شادي،
 ٲهو سه روي جوبار، رهوضه ي ٲازادي،^(١٩)
 ٲهو باز شهش دانگ، ته ٲلان ته وار،
 ٲهو قامهٲ عهر عهر، ٲهو خهلف چنار.^(٢٠)
 ٲهو غه زال وه حش، سه رعيٲ جه يران،
 ٲهو سه يد بي خوف، رهوييه ي ههر دان،^(٢١)
 ٲهو كه بك ٲر خال، قه هقه هه ي كو سار،
 ٲهو گولده سٲه ي ته ٲ، سه ر به زم گولزار،^(٢٢)
 چه رخه كه ي بهد خو وه داش وه ٲازين،
 سارد كه رو مه يله ش، چون ساردي ٲاييز.^(٢٣)

* * * * *

داش وه (حه سه ن) نام، گيروده ي خهس بو،
 ٲامال زه حمهٲ، جوش ههر سه^(٢٤) بو
 دهك رو حهش هه واي گو ٲ ته نگ كه رو،
 هو ونه ش، ٲه رده ي عه يش وه صل ره نگ كه رو^(٢٥)
 نه كيشو ٲه نجه، نه ٲوي يه خه ي ناز
 نه نيشو ههر گيز چه نيش وه دل واز^(٢٦)
 ماچ نه كا له بان، وينه ي ٲه رهي گول،
 نه گيرو چه نيش؛ مه قصو و دات^(٢٧) دل.

* * * * *

هه ليه سٲي

قانع بو

شيخ محه محه د

با ووجود نازیز !! یاران بئی مه یله ن،
 هه ره کهس (مه جنوون) ه؛ ئه وان هه ره (له یل) ^(۲۴) ه ن.
 ویه رد به ئه حوال، خه رابه ی ئاده م،
 حه ضره ت (حه و، وا)، (دیک) ی کول عاله م. ^(۲۵)
 چ ئیصراره ش که رد؛ په ی گه ندوم خواری،
 (یاونا) ئاده م وه شه رمه ساری ^(۲۶)
 یا (حه ره م) (لووط)، کاره ش چ طه ور بئی ؟
 چه نی مسافر، وه جه فاو جه ور بئی. ^(۲۷)
 (شیرین ئه رمه ن)، (فه ره اد) فه ناده ر،
 په ی قه تل (خوسره و)، (شیرو) به یا ^(۲۸) که ر.
 هه ره مه گه ر (ژن) بئی، (صه نعان) فریب دا،
 (هارووت) و (مارووت)، حه پس کریان نه چا. ^(۲۹)
 هه ره مه گه ر ژن) بئی، (به لعه م) وه ست نه خه م،
 (ژن) بئی، وه سه به ب؛ (هابیل) و (ئاده م). ^(۳۰)

* * * * *

باقی وه سسه لام نییه ن مه جالم،
 به ری دهر د تو، په ریشان ^(۳۱) حالم.

ئەم هه لبه سته ی (قانیع) له به شی ناوه ندیدا هه لبه سته بالا که ی (حه مه
 ئاغای دهر به ند فه قه ره) مان دینیته وه یاد و به شه کانی دیکه یشی له و پترن
 هونه رمه ندیا نه و پسیورایه تییا نه.

3 - ئەم دوو هه لبه سته ی پیشووسه رچاوه کانیان کوئترو، هی سه ری نی مه لایه تی
 کردنیه تی له گونداندا به لام ئەم هه لبه سته نه ی دوایی هی کاتی پی خویندنی
 قوتابیا نه له قوتابخانه میری به کاندای که له دیدهنیه کیدا بو لام له (پردی) له
 1955 ز. دا له ده می خویم وه رگرتوون که ئەمه یه که میانه :-

(سروودی نیشتمانی)

وه طه نمان به جی ماوه هیزی ئه ژنوی نه ماوه
 کورده هیممه تی ته واوی لی قه و ماوه
 ساده ی غیره تی
 تاکه ی ئه سیری جه هلی.

* * * * *
 عاله م سه ره به ست و شاده له به ری خه م ئازاده
 کورده هیممه تی عیراقمان بی مراده
 ساده ی غیره تی
 تاکه ی ئه سیری جه هلی.

* * * * *
 ئه م کورده ده رده داره که نه فت و خاکه ساره
 کورده هیممه تی به خویندن ئه کری چاره
 ساده ی غیره تی
 تاکه ی ئه سیری جه هلی
 * * * * *

ئه م میلله ته فه قیره بویه بی راو ته دبیره
 کورده هیممه تی له جه هلدا ئه سیره
 ساده ی غیره تی
 تاکه ی ئه سیری جه هلی

* * * * *
 خویندن باوک برایه بو پشکه وتن چرایه
 کورده هیممه تی خویندان ئه مری خودایه
 ساده ی غیره تی
 تاکه ی ئه سیری جه هلی

هەر (قانیع) بۆی گیراومه ته وه که ئەم سرودەى سەرەوهو ئەم دوو
 سرودەى دواىی و گەلیکی تریشی، خۆی ئاواز (له حن) ی بۆ داناون و فیری
 قوتابیه کانی کردوون بۆ دەرسى گۆرانى. له راستیدا خۆیشی دەستی (دەنگ
 خوشی) ی هه بوو. جار جاره به لووت ویره ویریکی ئە کرد به لام به دەنگ و ئاوازیکی
 دلگیر. به داخه وه ئاوازه کانیانم بیر نه ماون.

4 - ئەم سرودەش وهک ئەوی پیشوو هیشتە چاپ نه کراوه: -

(سرودی تیکۆشان)

به یانه کورده ههسته
 هه رچی که بلح و سسته
 عاله م به خوشی مهسته
 داماو ماتو ههیران

هه ر به جوولان خوشه زیان
 تیکۆشان، تیکۆشان

* * * *

سرودی نه سیم و نه غمه ی
 تیکهل ئە بن وه کوو نه ی
 تهیری به یانه هه ی هه ی
 ئەلین زیانه جوولان

هه ر به جوولان خوشه زیان
 تیکۆشان، تیکۆشان

* * * *

هه یوانی کیوی و مائی
 هه ر یهک به گویره ی حال
 ماسو میروو، و به بایی
 ئەکۆشی له ری ی زیان

هه ر به جوولان خوشه زیان
 تیکۆشان، تیکۆشان

* * * *

شوان پوو یکرده دهشت و کو
قاسپه ی که وه له کیوان.

کاروانی، که وتنه خو
وا جووتیاریش به: هو، هو..

هه ربه جوولان خوشه ژیان
تیکوشان، تیکوشان

* * * *

کارو پیشه شیرینه
ناژمیرین به ئینسان.

جووله نیشانه ی ژینه
تی نه کوئن یه ک بینه

هه ربه جوولان خوشه ژیان
تیکوشان، تیکوشان

* * * *

و - ئه میش هه لبه سستیکی دیکه ی چاپنه کراوی (قانیع) ه کردوویه به
سروود:-

(سروودی بخوینن)

پشت نه ده نه پشتی یه ک
ده بنه خویری لا کولان

حه یفه بو لاوی زیره ک
که ر عیلم نه که ن به چه ک

به ره خویندن ماندوو نابن
بخوینن، بخوینن

* * * *

پهنگینی وەك بهههشتی
خۆش بێ، به عیلمو عیرفان

دهسا با کیووو دهشتی
ئهم وولاته به گشتی

به رهو خۆیندن ماندوو نابن
بخوینن، بخوینن.

* * * *

هاژهی چهو خورپاوی
به رمه ده کردهووی جوان

تاڤکه، پلووریی ئاوی
دەلین پۆله گهر لاوی

به رهو خۆیندن ماندوو نابن
بخوینن، بخوینن.

* * * *

په هیزو په دهمارن
هموو هیوان بو کوردان

لاوان نهووی کیبارن
گهر هی لادی یا شانز

به رهو خۆیندن ماندوو نابن
بخوینن، بخوینن.

* * * *

ئیمه بهرهی خهباتین
بژی کوردو کوردستان

ئیمه هیواو ئاواتین
ئیمه فیداهو وولاتین

به رهو خۆیندن ماندوو نابن
بخوینن، بخوینن

٦ - ئەم ھەلبەستەو دوو پارچە ھەلەستی دوايش (قانیع) لە وانە (دەرس) ی
لەبەرکردن (مەحفوظات) ی کوردی دا کە ئەوسا ئەخویندرا داویتی بە قوییان.

(شاگردی قوتابخانە)

ئیمە منالین، شاگردی مەکتەب،
ئەکەین ئەحسبیل عولوموو ئەدەب.
ئیمە سەعیەکەین بو سەرکەوتنمان
زۆر چاک ئەخوینین بو پیشکەوتنمان
ئیمە بو وەطن گیان فیدا ئەکەین
بە قوووی قەلەم گەلمان سەر ئەخەین
ئیمە رەوشتی چاکە ئەگرین
رەگی جەھالەت لە بن دا ئەبرین
ئیمە کە ئیمرو لاوی وولاتین
سبەینێ پیاوی جیکە ئاواتین

٧ - ھەلبەستی :-

(رۆڵەکە ی کوردەم عیبرەتی)

رۆڵەکە ی کوردەم بەسیە بی عاری
سادە ی تیکوشن بو خویندەواری

دهرمانی دهردی میلله ت خویندنه
 خویندن بو وولات ئاوا کردنه
 (غهربی) ش وهك ئیمه نه خوینده وار بوون
 به دهردی جه هل ژارو بیمار بوون
 له سای مه کته باو به خوینده واری
 رسکار بوون له دهست (دهرد) و (هه ژاری)
 چونکه تیکۆشین، بوونه ئەم پیاوه
 ناویان مه شهووره به پرووی دونیاوه
 ئیوهش عیبرهتی له مه وهرگرن
 بهر له وهی له ناو زیلله تا بمرن.

8- نه میش پارچه ههلبهستیکی دیکه ی چاپ نه کراوی (قانیع). که ئه مجاره
 پیشکه شیان ئه کهم، ئەم شەش ههلبهستی دواپیان هی ساله چله کانی ئەم
 چهرخه ی بوون و ئەم یه که شیانی بۆله بهرکردنی قوتابیانی پۆلی (3)، (4)
 ههلبهستوه.

(قوتابی زیرهك)

من مندالیکى بجووی کورد
 مامۆستایه کهم وا فیری کردم
 هه موو به یانی که له خه وهستم
 پاك نه شووم چاوو روومهت و دهستم
 به فرو، با، نه بیت سه ریشم نه شووم
 ئینجا به رجایی چی هه بوو نه یخوم

به بهرگی مه کتهب له شم ریک ئه خه م
 کتیب و دهفته ر له گهل خوم ئه به م
 بئی باک به خوشی بو مه کتهب ئه روم
 ره وانم کردوه دهرس و دهوری خوم
 ئه چمه ناو مه کتهب له گهل ره فیکان
 گورانی ئه لیم یاریش ئه که م جوان
 که وهختی دهرس بوو ئه چمه دهرسخانه
 له لام خوشتره له سه د چایخانه
 گوئی له دهرس ئه گرم ئه یکه مه بهرم
 ئه یشی نووسمه وه له ناو دهفته رم
 جومعانیش سه ری خزم و دوست ئه دهم
 به خوشی و سه یران به سه ری ئه به م
 بو له ش و دهست و زوبان هه میشه
 پاک راگرتنم کردوه به پیشه
 حورمه تی دا ک و باب و کهس ئه گرم
 چاکه م کردو ته پیشه تا ئه مرم
 له مه کتهب فیر بووم ئه م ره ووشخانه
 مه کتهب سه رچاوه ی عیلمو عیرفانه
 ئاوابی مه کتهب جیگه ی خویندنه
 شوینی ته ربیه ی چاک وهرگرتنه
 بژی ماموستام دهرسم ئه داتی
 ئه و ئه مکه یینی به گشت ئاواتی
 ئاواتی چاکه بو حزمهت کردن
 بو گهل و وهطهن به ره وپیش بردن

9 - دیسان له ههلبهستی (قانیع)، تاکه هونراوهیهکی (فارسی) یه تی که هیشته
 نه که وتوته دیوانه که یه وه، وه من له سالی: 1941 ز. دا له ده می خویم وهرگرتوه له
 (سه یمانی)، که به بوئه ی لابر دنی (رضا خانی په هلهوی) یه وه (له پاشایه تی
 ئیران) دانیاره، که ئه مه یه:

(هه‌لبه‌ست)

ته‌ئریخ سه‌رنیگون شوده‌نی شاه په‌هله‌وی

خود نام نه‌حس ئووست: (ره‌ضا شاه په‌هله‌وی).

واتا:-

(میژووی سه‌رنیگون بوونی شای په‌هله‌وی

خوی ناوی نه‌گریسی به‌خویه‌وه‌یه که (ره‌ضا شاه‌ی په‌هله‌وی) یه.

به‌پیی نه‌ریتی ویزه‌ی کۆن (قانیع) له‌م تاکه هه‌لبه‌سته‌یدا وه‌ستایی خوی به‌وه‌دیاری کردوه‌که پیته‌کانی (رضا شاه‌پهلوی) به‌رینووسی کۆن وه‌به ژماره‌ی (ئه‌بجهدی) ئه‌که‌نه سالی ئه‌و سه‌رنیگون کرانه به‌میژووی کوچی (هیجری) وه‌ک:-

(ر = ۲۰۰ + ض = ۸۰۰ + ۱ = ۱) و (ش = ۳۰۰ + ۱ = ۱ + ه = ۲۰۰ + و = ۶ + ی = ۱۰) که هه‌موویان ئه‌که‌نه = ۱۳۶۰، وه‌ئه‌م ژماره‌یش ئه‌و سالی کوچیه‌یه که (ره‌ضا شا) ی تیا له‌شاهیته‌ی خراوه، که ئه‌ویش به‌رامبه‌ره به‌سالی ۱۹۴۱ ز. جگه له‌وه‌ی که قانیع ئه‌وه‌ی دوزیوه‌ته‌وه که ناوه‌که‌ی کابرا به‌ (ئه‌بجهدی) به‌رامبه‌ره له‌گه‌ل سالی لیخرانی و ئه‌مه‌ش ووریایه‌کی تاییه‌تی پیویسته.

۱۰ - دوا پارچه‌یه‌ک له‌هه‌لبه‌سته‌چاپنه‌کراوه‌کانی (قانیع)، که پیشکه‌شی ئه‌که‌م و (دلنیام هه‌لبه‌ستی چاپ نه‌کراوی تری ئه‌وم زووتر لایه) دیسان ئه‌م هه‌لبه‌سته‌یشی هه‌ر به‌هه‌مان بو‌نه‌ی هه‌لبه‌سته‌که‌ی پیشوه‌یه‌تی، (حه‌مه ره‌ضا) ی کوپی (په‌هله‌وی) مان له‌شوینی داناوه، وه‌ئه‌میش هه‌ر له‌و ساله‌دا له‌ (سله‌یمانی) له‌ده‌می (قانیع) م‌ده‌رگرت و، دانانی دوو هه‌لبه‌ست له‌سه‌ریه‌ک بو‌نه به‌لگه‌ی هه‌ستیکی تاییه‌تی به‌رامبه‌ره به‌و دوشمنه. که میش هه‌لبه‌سته‌که‌یه:-

(هه‌لبه‌سته‌که)

له ناو چاخانه‌و، جاده‌و بازارا، بوو به قاوه‌قاو.
 که‌رادیو حوکمی، (ره‌ضا په‌هله‌وی) ی، ناوبرد به پروخواو^(۳۱)
 حوکمیکی هینده، بی‌رضاو پیس بوو، هه‌تتا ته‌نانه‌ت
 ئاغای؛ (ئیس‌تعمار)، نه‌یگرته‌خوی و، کردی ئاو‌ه‌وئاو^(۳۲)
 ئه‌و حوکمه‌شوومه‌ی، هه‌ر له (ماد) ه‌وه، تاوه‌کوو ئیمرو
 خه‌ریکی فه‌وت و، سه‌ر کوتی (کورد) ه، به‌سه‌د چاوه‌راو^(۳۳)
 له‌جی‌ی ئه‌و (خووک) ه‌وا (حه‌مه‌ره‌ضا) ی، کوپی دانرا
 بی‌شکم ئه‌میش، وه‌ک ئه‌و گو‌ر ئه‌کری و، ئه‌که‌وینه‌داو^(۳۴)
 خو‌زگه‌به‌میش‌دا، بگه‌یشتمایه، که (کورد) ی نه‌به‌رد
 تو‌له‌ی به‌رود دوا‌ی، (کوردی ئیران) ی، ئی ئه‌سه‌ند به‌تاو^(۳۵)
 جاری بو‌ئه‌ویان، با ته‌ئریخ دانیم، گه‌ر منیش نه‌مام
 پوله‌مان زورن، ته‌ئریخی ئه‌میش، بگرنه‌به‌ر چاو
 بو‌ته‌ئریخی ئه‌و، چوومه‌سه‌ر (ته‌ل) و، بانگم کرد هه‌لاو
 (سه‌گی‌ک تو‌پیوه‌و، رای ئه‌کی‌شنه، ناوه‌ندی که‌ناو)^(۳۶)

له‌م پارچه‌هه‌لبه‌سته‌ی دوا‌ییدا، ئه‌گه‌ر پیتته‌کانی دوا نیو‌باله‌که‌ی به‌پی‌ی
 ژماره‌ی (ئه‌بجده‌ی) گرد بکړینه‌وه‌که: (س = ۶۰ + ه = ۵ + ک «گ»
 = ۲۰ + ی = ۱۰ + ک = ۲۰) و (ت = ۴۰۰ + و = ۶ + ب «پ» =
 ۲ + ی = ۱۰ + و = ۶ + ه = ۵ + و) وه (ر = ۲۰۰ + ا = ۱ +
 ی = ۱۰ + ا = ۱ + ه = ۵ + گ = ۲۰ + ی = ۱۰ + ش = ۳۰۰
 + ن = ۵۰ + ه = ۵) وه (ن = ۵۰ + ا = ۱ + و = ۶ + ه = ۵
 + ن = ۵۰ + د = ۴ + ی = ۱۰) وه (ک «گ» = ۲۰ + ه = ۵ + ن
 = ۵۰ + ا = ۱ + و = ۶) که‌هه‌مووی ئه‌کاته ۱۳۶۰ و ئه‌میش ژماره‌ی ئه‌و
 سالی کوچی یه‌یه‌که (ره‌ضا خان) ی تیا رووخینراوه و (حه‌مه‌ره‌ضا) ی کوپی
 ئه‌ویان له‌جی‌ی داناوه‌که به‌رامبه‌ره‌به‌سالی: ۱۹۴۱ ز.

له‌کو‌تایی ئه‌م هه‌لبه‌سته‌پیش‌که‌ش کرد‌نانه‌دا (ئیت‌رئه‌وه‌ئیه‌و) (نامه‌یه‌ک) و
 ووتاریک‌ی (قانیع) به‌ده‌سنووسی خوی. هیوا بارم له‌پیزانیمه‌به‌رامبه‌ر به‌و
 دو‌ست و ماموستا مه‌زنه‌م له‌جاری تریشا بگه‌ومه‌وه‌ده‌رخستنی ئه‌و که‌له
 هونه‌ره‌مان که‌کو‌تایی نایه‌ت:

بعد برای دلوز و لاور دز سیه و به قیمت کاه هوشند
 بتواوی اشتیاق هر دو دست انگوشم کاغذ و ناملکه گشت زور
 ممنون و تشکر نشنان پروریم کردیت خدا امثال زیاده کات
 و سلیمان آوه دان به که برای و ک تو دل گرم و نشنان مان
 بوی آگه بینی کاه گمان نویسیوت که تو زور له سلیمان به خراب ناوت
 ابنی خوم از ام که رعایای کمی به شوی سه و ده هیچ درستی نیم
 و گوی به ناده م چون منی اگر خانی هم هیچ کاریکم له دست نای و اگر خادم
 هم هیچ کاریکم به ناکریت قابل هیچ جمع و خرج نیم کاه گمان ایسته منی هو
 روزیک له پیشی حلیب دا اچه سرمبه له مزگوت جامعه یک ساعات تواو
 خلیب و جدت و دیانت و ملتیت اخوینه وه یا خوا وطنه کمان ۸ خانی
 و ک منی تیا بیت قه ی ناکات رجا اکم ام سه روز ه ی شینی پاشی کوتنه
 له زور جیگه بخوینزه وه ایتر هر بزید کاه گمان قانع

(نامه‌های قانعی بو (من به ده سنووسی خوی له کهل وینه یه کی منو و نه و
 وه و وتاریکی قانعی به ده سنووسی خوی).

دانش خلفاء اربعه به بار خلا و جلال و گوارا خدفت بوبه سلطنت امانت بدبه خانت و به
هر جور آرزوی خیران بوقافه مقدسه یاد بود اگوتی (بوجی) بد آرزوی بعضی چند هزاران
سیدی معصوم سر بر آن و منوار رخاکی ایران بودن و البته علی و اوسه فقوایان دسر آرزوی اسرا
بوده جا کوبد بدایه بنی لازم که همو سال ۳۲ روز شنبی پاشا کو تمان بیت که دوسه روزه داکو ملایان
بیت و علامتی عا جز بد پر بنی نه قبیل ریش نه تاشین و جلارش بر کردن چا و تر بودن بگریان و به
نکین و وتر که صندوق گورانی و عود لیدان و چید ریران بکین و لوت روزه و اهریک دست
سوی سور بیستین به قولانه و و لوت روزه و اهریک بد اخی سور به قراضیانه کان مانا راجه
نایه بنین (۲ روزه شین پاشا کو تمان) و لوت روزه و امانش بکین که مقرب به بنش
رفعی بکین و که قافه بشری بار خویا اگوتی به کوزین و که بد اخی نه شخصی غایه عوم رفعتی به
خون نین و که بغیر حق ادعا کات دمی بدورین و که استحقاق برزی هیله و جیکه نین جیکه بد
دروست بکین در روزیکه و که بنی آدم خوی ناسیوه هر طایفه عاده کین بد خویان و انا و که او
عادت به بد شیون و قوت به وانه که ابیت به سبب قوی بدنه مصنوعیات و قوت و تشییع انکات
سر گریان و نزاری و کو چر چید و کونل و لای قدیمی بگزاده جاف یا بد قریج و کین و کونل پتر که
هر شش بد که کونن و بیبا و تیکل ابن و هل اپرن که هر گیز دوزن و بیبا نازانی با ندو بودن چم
(۲ روزه شین پاشا کو تمان) ناسخ قوا و چر چید و رش بد که چن اوان فقط یا دو روز یا سه روز تا تیرا
و تیغیان هیله بلام ۱۴ روز تیغ یکد ده هزار سالی درست اکات و قوا و نشتان و کومل استفاده
۱ اکات (قطب الکر کوردستان) ای کوردستان اگر اولاده کانت همو سالیک ۲ روزه شین پاشا
کوتن بکین معاد و ته کوشین با جیا کورنه و پاک و بیسی که یکتر جامله همو صد هشتاد خیانت کاران
و به نشتان و خونی فقیر و هزار خوران اگوتی ای کوردستان تا نا اکم هیچ خرابه و کت نه
۲۳ ای که بد و بد تقریبا بد صد نفری ای کوردستان همو نقاطی کورده ارضی چپو ک
۱ انقلاب بعضی جار به رزی اکات و بعضی جار دای انونیه تو بدی هیچ جار بنو که به رز
بیت ای کوردستان (بوجی) رزاق و ثمرت له روس جهن زیاتر

بلام لاوه کانت همو برسا اړن مه (خلاب لامل لاوان و تازه پښتوه کانا)
 ای لاوان ای پښتوه کانا ای جگر گوشه کوردستان لاوا و که به غم خوری هوز بیت
 پښتوا و که به خدمتی فقیر ولی قوما وی هوز بغات او که به عالمه خوی پلاوو
 گوشت بغات و براها و خونی کانه لبرسا برف او که به زخمیه خوی لبرسره ویده و
 ووشکی به رزینیه ی مشک بدات به خویا و مندا له فقیه کانا و کورتیه له سگی تازه
 له دایک بوزرو که زرو که لکولانا تا بیانه نا و قورا و دکانا بزرگی نی او که به ملتیت
 و کوردیتی په الین که تر نه که ی خود خرمی کید رور حامی به دودینا رتوانا بیت بلام
 بیوه تر نه ها و زمانه کانه و ها و خونی کانه به روی سوره وه ده دکانا بگریته بوپاره کید
 کولیره ای لاو ای گنج ای نشمانی ای زانا ای خرنیده و ارامه که قافیه لیکیتی و تعصب قبولی
 اکات توقوند رفته فتوح و جزیره ای راکانه حربی له پی بکیت و لادی به قور به سره که به پی
 په خاوسه بی کوش و کاله بم بفره کوئی دار پینی بی فروشیت بونان کید خوی مندا له کانه
 جاکو بوجا کیم له همو لاوان هیچ کسی روی نه بیت بلو من نشمانیم و خدمتی هو
 اکم چون به نشر گردن گول دست ی شعر و هفتاوی بویشی کوتنی و برآور ریگی
 تاریخی فقیر تر بیت و بیوه تر رتوت ... ناشریتیه وه بلو من اقرار اکم که نشریات
 سببی پیشی کونته بو وطنی و ملت بلام له درجه ی صدها ۹۹ ماده واجب تر هه به یا
 ام نشریات نه نمیدی که له پشته که ی بنوسویت مجانه = خورای و کمر هم فیلسوف نشر
 اینجه هم از پنه آن ست که زرمینواهد له گل نشریاتیک تازه در اچیت به رلو ابو پشته
 به رگه که ی اروا نم بزایم له اقتدار ماهیه به کرم دوباره رجاکم له همو لاوان
 که له سال دا (۲) روزه ی شینی پاشی کوتنی) له وضعیکی معلومه دله تاووی نفاطی
 نور دستاناته دابه دستور ی لپشته وه عرضی مقام آن کرا بی کنت تا ام ملت قور
 به سره توزی بوشریتیه وه ایتیه به خواتان اسیرم

- ۱ - دیوانی قانبع - شاعیری چه‌وساوه‌کانی کوردستان - بورهان قانبع چاپی یه‌که‌م - چاپخانه‌ی زانگۆی سه‌یمانی ۱۹۷۹ ز.
- ۲ - ئەمه نیشانه‌یه بوئنه‌وه‌ی که له ته‌منی: ۴۰ پۆژده‌دا بوه باوکی مردوه وله پێژه‌وکه‌بیدا دایکی و.... هتد بپوانه، ل/ (۵) ی سه‌رچاوه‌ی پێشوو.
- ۳ - دیوانی نالی - مامۆستا مه‌لا، عه‌بدولکه‌ریم وکۆرانی - چاپخانه‌ی کۆپی زانیاری کوردی - به‌غدا: ۱۹۷۶ ز. ل/ ۳۷۰.
- ۴ - جیم دی - ئەحمه‌د خواجه - چاپخانه‌ی شه‌فیع به‌غدا / ۱۹۶۵ ز. ل/ ۹۵ - ۱۰۴.
- ۵ - له‌که‌شکوێ یه‌که‌مه‌دا له‌جۆی (په‌یدام نوسراوه: (مینا) (یه‌ثریب) شاری مه‌دینه و (به‌طحا) مه‌ککه‌ یه‌که‌مه‌ردوو پیرۆزن لای ئیسلام.
- ۶ - له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا له‌ جۆی (به‌ قولابی موژه‌ی ئەو نوسراوه (به‌ حه‌لقه‌ی زولفه‌کانت).
- ۷ - ئەم تاکه‌ له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا نیه. (تانه) شارێکی هندستانه‌ که (شیخ) تیا به‌ند بوو، (مه‌حاق) مانگی یه‌کشه‌وه‌یه‌ که نه‌بیزیت. (عه‌ینی) به‌واته‌ چه‌شنی و (چاو) یش نه‌گریته‌وه. (بێ ته‌ختی سوله‌مان) مه‌به‌س له‌ (شاری سه‌یمانی) یه‌ و دیارده‌یه‌ بو (حه‌زهرتی سوله‌یمان) که‌به‌ (شیخ مه‌حمود) ی بێ چواندوه. جوانی وێژه‌یه‌ی له‌م تاکه‌دا زۆره. و به‌م تاکه‌وه‌ هه‌لبه‌سته‌که‌ بوته‌ (۷) تاک که‌ پێشان نه‌بوایه‌ ژماره‌ی تاک (به‌یت) تاک بێ له‌ پیرۆزی خواوه‌ که‌ تاکه‌.
- ۸ - (له‌ یله‌ تولئه‌ سرا) دیاردویه‌ بوئایه‌تی ۱ سووره‌تی (ئه‌سری) له‌ قورئاندا:-- (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى) له‌ مه‌رچوونه‌ میعراجی پێغه‌مبه‌ره‌وه‌ که‌ (قانبع) هااته‌وه‌که‌ی شیخی، به‌ (میعراج) چواندوه‌و (ئه‌سری) به‌وانه‌ (دیل) ه‌کانیشه‌ هه‌ر مه‌به‌س له‌ شیخ و ده‌سته‌که‌یه‌تی.
- ۹ - له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا له‌ جۆی (هه‌ل نه‌که‌ند) نوسراوه‌ (هه‌ل نه‌هات) وتیا شیا نوسراوه‌ (نوسخه‌ - هه‌ل نه‌که‌ند) واته‌ له‌ نوسخه‌یه‌کی تردا (هه‌ل نه‌که‌ند) بوو وه‌که‌ له‌م سه‌رچاوه‌ی دوهمه‌دا یه‌.
- له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا له‌ جێگه‌ی (ده‌شتی سنگی بازیانم) نوسراوه‌ (ده‌شتی سینه‌م خو‌ش نوما). ئەم تاکه‌ له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا پێنجه‌مین.
- ۱۰ - ئەم تاکه‌ له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا شه‌شه‌مین له‌ هه‌ردوو سه‌رچاوه‌که‌شدا دوا تاکه‌. له‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مه‌دا له‌ جۆی (بازاریا فه‌له‌که‌ مه‌حمود و خه‌زنه‌ی) نوسراوه‌: (بازار حه‌بیبی یار عیشه‌و) و له‌ (مه‌حمود) و (خه‌زنه‌) سولتان مه‌حمودی غه‌زنه‌ویی که‌ شاری (خه‌زنه‌) پایته‌ختی بوه‌ مه‌به‌سته‌ وه‌که‌ شیخ مه‌حمود پایته‌ختی خه‌زنه‌ی له‌ (سه‌یمانی) بوه‌وه‌ هه‌ردوو مه‌حمود وه‌که‌ (جه‌م) پادشا بوون: (قوم فه‌نه‌نذر) دیارده‌ی ئایه‌تی ۱ سووره‌تی (المذثر) ی قورئانه‌: (یاایها المذثر قُمْ فَأَنْذِرْ) که‌ فه‌رمانی خوايه‌ بو پێغه‌مبه‌ر تا مژده‌ی په‌یا بوونی ئیسلام بدات وه‌که‌ (قانبع) یش مژده‌ی په‌یا بوونه‌وه‌ی شیخی داوه‌..

له سه رجاوه ی یه که مدا له جی (جژنی) و ووشه ی (دهردی) نووسراوه.

من که له نزیکه وه شماره زاییم له وه ستایی و، وورده کاری (قانیع) دا هه یه، بویه هه ر چه نده له هه ردووکه شکوله سه رجاوه ی شتیک له سه رنهم دوا تاکی هه لیه سته نه نووسراوه، به لام هه ر به سه ر زاره کی به سه ریا تی نه په پیم، سه رنجی قوول ترم لی گرت، هه تا توانیم نه وه ساغ بکه مه وه که نهم تاکه ی دواپی وه که له جگه ی خویدا واتای جوانی خو ی نه که یه نیت، له هه مان کاتیشدا پیه تکهانی (جژنی) و (قم فانور) به ژماره ی (نه بجه دی) که: $(ج) = 3 + 2 = 5$ $(ن) = 7 + 5 = 12$ $(ی) = 10 + 5 = 15$ $(ق) = 100 + 5 = 105$ $(م) = 40 + 5 = 45$ $(ف) = 80 + 1 = 81$ $(ن) = 50 + 5 = 55$ $(ز) = 700 + 5 = 705$ $(ر) = 200$ نه که نه: ۱۲۴۱ وه نه میش ژماره ی نه و سالی کوچی (هیجری) یه یه و به رامبه ره به سالی ۱۹۲۲ ز. که شیخی مه زمان له دلی ئینگلیزه کانه وه به پاشایه تی گه راوه ته وه (سله یمانی) که له تاکی چواره مدا به (پایته خت) ناوی بردوه، نه مه ش به لکه یه کی تری راستی بوچوونه که مه له مه ر بونه ی هه لیه سته که و توانایی (قانیع) وه.

۱۱ - نهم ساخ کردنه وه یه به پیی ده ستوره کانی: (التقویمان الهجری والمیلادی - جی ئیس. بی. فریمان جرنغیل - گورینی - د. حسام محی الدین ئالووسی چاپخانه ی جه مهووری / به غدا / ۱۹۷۰ ز. کردیه).

۱۲ - دوربیا = دوربئی، جه = له. ماچان = نه لین.

۱۳ - شنه فتم = بیستم، بیستوه. چه م = چاو. داری هه ته. به داخه وه نهم (فروفروانه) یه م بو ساخ نه کرایه وه.

۱۴ - باز = دیسان، وه مه به ستیش له مه لی بازو نه فسانه ی پیروزیه که یه تی. شاننا = هه لیدا، فرییدا. موری نهر د = موری یاری دامه یا تاو له یه، وه سه د = به سه د (سه د).

۱۵ - نه ورهس = تازه پیگه یشتوو، نوئی ره خساو نه وهال. = نوئی هه لچوو.

۱۶ - نیو بالی یه که م له مه ر پواله تی لیها توویی بازی چاکی مه شق کردوه وه یه.

۱۷ - جه یران = ئاسک. په وییه = ره و کردوو.

۱۸ - که بک = که و، قه هقه هه: به واته قاقای پیگه نیه به لام لیږده ما به ست له قاسپه قاسپی که وه. تهر = مه بهس له نوینی، تازه یه.

۱۹ - نه داش = نه یدا.

۲۰ - خهس = درک، ستیری.

۲۱ - هوون = خوین.

۲۲ - نه کیشو = نه کیشی، نه بات. نه نیشو = دانه نیشی چه نیشی = لای نه و، له وه وه.

۲۳ - پیم سه یره که لیږده ووشه ی (نه کا = نه کات) ی به کار هیناوه که به هه ورامیانه (مه که رو) یه، دیاره له به ر کیشی هه لیه سته که وای ووتوه یا دهسکاریه. له بان = له سه ر، لیوان، نه گیرو = نه گریت، وه رنه گریت.

۲۴ - مه جنوون وله یلا مه بهستی شو ری نهم جووته دلخوازو دلداره عاره به یه.

۲۵ و ۲۶ - له م دوو تاکه دا مه بهسی فریودانی باوه (ئاده م)، له لایه ن دایکه (حه ووا) وه بو بی

فرمانی خواو خواردنی گه نم که: خوا له به ههشت، ده‌ری کردن و خراپه و شهرمه سارییان به سه‌راهات. (یاویا) م بوساخ نه‌کرایه وه .

۲۷ - دیاردهیه بوداستانه‌کی (لووط) و جیا بوونه‌وی له خوا نه‌ناسه‌کان وه لگه‌پانه وه و دل لا بوونی ژنه‌کی بو ئه و خوا نه‌ناسانه که خوا نه‌ویشی وه که خوا نه‌ناسه‌کان له‌ناودا. و بوه مایه‌ی دلگرانی لووط.

۲۸ - مه‌به‌ست له داستانی به ناو‌نگی شیرین و فره‌اده...

۲۹ - دیاردهیه بو سو‌فیه‌کی وه که شیخی سه‌نعان که ژنیکی خراپ فریوی داو دلی پاکی پی کۆری...

(هارووت) و (مارووت) چۆتی جادوو‌گه‌رن که به هوی فریودانی ژنیکی جوانی په‌وشت خراپه وه سزاوارو له نه‌فرینی خوا دان له بابل.

۳۰ - (هابیل) و (قابل) که برا بوون وه ردو کۆری (ئاده‌م) بوون به که میان برا‌کی خوی له سه‌ر حه‌زلیکردن و ئاره‌زووی ماره‌کردنی خوشکی نه‌ویکه‌یان (برا‌کی خوی) له سه‌ر نه‌وه کوشت.

به‌داخه وه له قاوی (به‌لعه‌م) ویی نه‌که وتم چ باسه).

نیه‌ن = نیه. په‌ری = بو‌تو، له‌به‌رتو..

۳۱ - دیاره هه‌ر که باسه‌کی له رادیو بیستوه کو‌توو‌په‌ه‌لبه‌سته‌کی داناوه.

۳۲ - مه‌به‌س له خراپی پژیی (ره‌ضا خان) ه که نیستی‌عماری نه‌نگلو نه‌مریکا دوا‌ی جه‌نگی دوه‌می جیهانی له گه‌ل (رووس) دا ئیرانیان داگیر کردو نه و پادشایه‌یان لا‌برد.

۳۳ - مه‌به‌ستی دامه‌زاندنی یه‌که‌م فه‌رمان‌په‌وایی (فارس) ه له ئیراندا له سه‌ر دارو په‌ردووی (ماد) یه کورده‌کان که له وساو فه‌رمان‌په‌وایانی (فارس) دوشه‌نی گه‌لانی ئیران.

۳۴ - (خو‌وگ) به‌رازی خرته و مه‌به‌ستی (ره‌ضا شا) یه. که پیش‌بینی یه‌که‌ی (قانع) هاته‌دیی که (حه‌مه ره‌ضا) ی کۆپیشی پرو‌خا.

۳۵ - به‌داخه وه نه‌م ئاواته‌ی (قانع) نه‌هاته‌دیی که پرو‌خانی (حه‌مه ره‌ضا) یش ببینی، به‌لام گه‌لی کوردی ئیران ئاواته که‌یان هیناوه‌ته‌دیی. هه‌رچه‌ند له جیگه‌ی نه‌و (خومه‌ینی) ی چه‌په‌ل به‌چه‌که بو‌گه‌نه‌ترو کراوه‌که یه‌وه که (ناوی ئایینی) به‌درویه هیشتا هه‌ر کورد قه‌لاچو نه‌کات و ناچیه‌ت ژیرباری دان به‌مافی گه‌لان دا نانه‌وه چونکه په‌په‌ره‌وی شایه‌کانی ئیران نه‌کات که (حه‌مه ره‌ضا شا) یش له په‌یکاری په‌یمان‌یکی به (ناو) ئایینی دابوو له په‌نجا‌کانی نه‌م چه‌رخه‌داو بو (خومه‌ینی) به‌جی هیشته له‌سه‌ری پرو‌ات.

۳۶ - (ته‌ل) مه‌به‌ستی بو‌سته‌خانه‌یه، (ناوه‌ندی گه‌ناو) مه‌به‌سی ناو ده‌ریایه که (ره‌ضا خان) یان دوو‌رخسته وه بو‌ناو (جزیره‌ی مۆریس) له ده‌ریا دا و له ویی له ۱۹۴۴ ز. دا سه‌ری نایه‌وه که زوله کوردیک بوو.

زه وی شوناسی

که ریم زه ند

لورستان -

- ۲ -

۶ - ئیتیوه ند :

تیره ی ئیتیوه ند له ناوو دوو مه لبه ندایه - دوولیکان و گه ناوهری ،
له خاوه ره وه میهراب کیو ، له خوړئاواوه - کاکه وه ند ، باشووری
سه رکه شتی و بابای گه وره ، باکوورری خاوه ری ، میربه گو نور ئه لی .
کشتوکالی - هر گونده ی ئاوی خو ی هه یه بو کشتوکال و ئاو
خواردنه وه ، له کیوی سه رکه شتی گه چ و دارو خه لوزی لی په یدا ئه که ن ،
به ره می دیمی و به رئاویان هه یه به ره می ئاژه لی یان زوره ، ریگه ی
باخته ران و خورهم ئاباد به ناوه ندی دوولیسکاندا ئه روات . کرین و فروشتن
له ته ک کرمانشاو هه رسین و گه نکاوه رو به تاییه تی باتولیسه رکان که ۴۸ کم
دووره .

له بهرامبه ر گوندى چراخ ناوا له سهر لوتكه ي ئه و كيؤه ئه شكه وتيك
هه يه ۱۵ - ۲۰ كه ز دريژه .

مه لاله شاگوندى ئه و ناوچه يه يه له ناوه ندى دووليسكاندايه ، ههر
هه مووى ۱۶ گونده ، ۱۵۳ خانه واده يه كه نكاوه رى - به هوئى كانياوى
ساردو رووبارى گيزو سه رچاوه ي قوماش و په رى يه وه كشتوكال ده كه ن
ههر گونده ي ئاوى خوئى هه يه ، كيؤى سه ركه شتى كه چى هه يه ، به كانى
قه لاسه نگ به ناوبانگه ، به ره مى نيوه ديمى و نيوه ئاوى يه ، ئاژه لدارى
ئه كه ن ، به دواى له وه ردا ئه روڻ بوگه رميان ، بازركانيان له ته كه كرمانشاو
هه رسيه ، سه خت ترين كيؤى - سه ركه شتى و قه تگى په رى و كيؤى
بزكه نه ، ئه م مه لبه نده ۱۷ گونده ، ۲۴۳ خانه واده يه .

۷ - ئه ولاد قوباد -

خاوه رى - ته نكى با ئاوه ر

خور ئاواى - كاكه وه ند

باشورى - كيؤى گول ئه ندام

باكوورى - گوندى سبى سهر به ناوچه ي ئيتيوهند

به هوئى رووبارو كانياوى سارده وه كشتوكال ئه كه ن به تايبه تى له
رووبارى بائاوه رو سه رچاوه ي زه ردئالو ، سه رچاوه ي كه بود ، كانى
ده رويش ، كانى دناب و كوله وزود په رووبارى يادگار ، كانى كه ره م خان ،
سه ره راى ئه وه ، هه ردى يه ، كانياوى خوئى هه يه ، له كيؤى كه شتى كه چ و
دارو خه لوز پهيدا ده كه ن ، به ره همى نيوه ئاوى و نيوه ديمى يان هه يه ،
ئاژه لدارى ئه كه ن ، به زستان به ره وگه رميانى وردزو ته رهان ئه روڻ .
به ره ميان - كه نم و جو ، كه نمه شامى ، بيستان و كرپن و فروختيان
له ته كه نه هاوه ندو نويسه ره كانه ، باشتريه ديهاتيان وه نابه له ناوه ندى ئه م
مه لبه نده دا كه ۲۳ گونده و ۱۷۴ خانه واده يه .

۸ - کاکه وهند - شهش تیره - غه یی غولام ، ئه لی ئه لیه ،
 دله وهند ، تاج وهند ، موزه فەر وهند ، باریکه وهند . خاوه ری ئیتوهند ،
 خورئاوای - هرمین ، باکووری - خاکی خه زه ل ، باشووری - کیوی سهر
 که شتی و سپی .

به هوئی کانیاوی ساردو دووریزه رووباره وه زه وی و زار ئاو دیر
 ئه که ن ، به تاییه تی له رووباری توکه چهند لکیکی هه یه وه به رووباری کینی
 کوئایی دیت ، له ناو ئه ولاد - کوپانی قوبادا رووباری باریکه وه وهند
 سه ره رای ئه وه که هه ر گونده ئاوی خویان هه یه . به ره میان چواریه کی
 ئاوی و سپی هه کی دیمی یه ، له به ره مه کانیاو دانه و ئله و بیستانه .
 ئازهلداری ئه که ن ۱۵۰ سهر مه ریکیان هه یه . ریگه ی کرمنشا له گوندی
 سپی تیره ی ئه لی ئه لیه به رووباری تو له ئیتوهنده وه تیده په ریت ، به ره و
 خورهم ئاوا ریگه که ئه روات ، له ته که هه رسین و کرمانشاو که نکاوه ردا
 بازرگانیاو هه یه .

سه خت ترین کیوه کانی له ناو غه یی غولام دا ، جیگه ی دزان و نوکه و
 گل دزه له نیوانی هه رسین و غه یی غولام دایه .
 هه موو کاکه وهند ۱۰۸ گونده ، ۱۱۳۵ خانه واده یه .

۴ - چیگنی :

به ناوی تیره ی چیگنی یه وه ناو نراوه له نیوانی سپی کیو رووباری
 خورهم ئاباد و دروئابادایه .
 سنووری :

باکووری - کیوی سپی تا ته نگی تیر دریش ئه بیته وه خاوه ری -
 رووباری خورهم ئاباد به کیو کوئایی دیت .

باتیری - کیوی مه پل ، کراز تاکو تهنگی تیر باشووری - ریگه ی
شوسه و رووباری خورهم ئاباد نه ندازه ی فراوانی زهوی به که ی (۱۵۰)
فرسه نگي . به رزایی به کانی - له مه لبه ندی چیگنی دا کیوی سپی و یاقته و
کیوره شو مه پل ، وهراز ، کیوی ئافتاو ، کیوی زلکلول که حهوت
زنجیره و بریتین له :

۱ - کیوی سپی - له باشووری خورهم ئاباده وه له تهنگی گاوژمار ،
ریزه چپای بوومی کوتایی دیت ، له تهنگی تیر لکی لی نه بیته وه به رانبر
زه رده لان کوتایی دیت ، کیوه سپی ۴۲ کم دریزه ولکه که ی ۳۶ کم نه بیت .
نهم کیوه چهند گوزهرگه به کی هه یه وه کو :

۱ - هه روه ره له مله وه تا ره بات ۳ کم نه بیت به سواری .
ب - خرسوار - له گیچه وه بو گهردن کیوه که ، راسته وخو به ره و
به ستام ، پیاده ریگه یه ، زستان و به هار به فردای نه پوشیت ، هاتووچوی
سه خته ، له مله ی شه ته و تلوار زستانان هاتووچو نه کن .
کیوی سپی به رده لانیو جه نگه له ، لوتکه ی به رزی له نیوانی
خرسوار و سارداوا به کریوی ناو نه بریت .

۲ - کیوی یافته - به رزو گرنگه له نزیک کیوی کلکه ی کیوی سپی به
به رده لانییه ، له بابا به باسی کشتوکالی لیده کریت .

۳ - کیوره ره ش - له کلکه ی کیوی سپی به و نزیک تهنگی گاوژماره ،
کیویکی گلی به ، رووباری توشکان لای خوړئاوا وه تی .

۴ - کیوی ئافتاو - له زنجیره ی کیوی سپی به ۱۲ کم دووره و ۱۲ کم
دریزه ، نزمونه وی به له ته پوکه نه چیت ، ئاوداره ، خیلی دولایی له
ته نیشتی نهم کیوه ن .

۵ - کيوى مه پل - ريزه کيويکى به رزه ، دريژى ۱۲ کم نه بيت .
به رده لانييه ، لوتکەى به رزي هەيه ، دامينه کاني جه نگه له ، داري هەنارو
ترشي هەيه .

۶ - کيوى وەراز - به رزترين و دريژترينى کيوى ئەم ناوچه يه يه
۶۰ کم دريژه له تهنگى تيره وه ريگەى لورستان نه بېرى ، به رده لانيو
جه نگه له ، به زستان له هەموو جيگە يه کي يه وه هاتوو چو ناکريت .
له گوزەرگە کاني - داردارين ، زورباش نييه ، سوارەري ئەچي بو
ئەولاد - کوراني قوباد .

سوسەن - سوارەري يه بو ئەولاد قوباد !
خينان - به رزه پياده ري يه ئەروا بو سەردەم له کي .
گل گواه - پياده ري يه بو کيودەشت ئەروات .
داود رەش کراز - بو کۆدەشت ، سوارەري يه ، مام ناوەندی يه .
چنار - بو چنارو ئاوتاق ئەروا ، سوارەري يه .
تاف - بو ئاوتاف ئەروا ، زورباشە و ئاسانە ، سوارەريگە يه .

۷ - کيوى زەنگلول - نه وي يه له باکووري خاوەريه وه لوتکەى
سەخت و نه وي يه ، رووبارى توشکان به ته نيشتيديا ئەخشيت ، که
ئەگاته وه به رووبارى خورەم ئاباد ، ته پۆلکە يه کي به رز له ناوەندی
رووبارى توشکان و خورەم ئابادا هەيه ، به کيوى ئاسنگەران ناسراوه ،
به رانبهري ئەم ريزه کيوانه ، ريزى ته پۆلکە يه له سەريەك تا دەشتايى
کشاهه .

رووبارە کاني - زه وي يه که ي ئاوداره ، يەك دوو خيل نه بيت هەر
هەمووى ئاويان هەيه ، رووبارى خورەم ئاباد پييدا تيدەپەريت له که نارى
يافته بو شوراب و دەشتى چيگنى به که نارى ته پۆلکە ي ئاسنگەراندا له تەك
رووبارى توشکان ئەبن به يەك ، قوولى نيو مەتره ، رووبارى توشکەن له

تهنگی گاوژماره وه له دامینی کیوی مه پل و ته نیشتی ئاسنگه ران تیده په ریت
له تهك رووباری خورهم ئابادا ئه بن به یهك ، دارستان به هه ردوولای
رووباره كه دا هیه .

ریگه کانی - ریگه ی شو سه کراو له خورهم ئاباده وه بو سه رئاوی
جهنگانی و ناوکهش ، سه رئاوی دووری ، توشکهن ، له نزیکي پردی
شاپوری کون کوتایی دیت . له گهردنه ی خاکدانه و ئاوتافه وه بو ته رهان و
کیوی دهشت ئه روات ، ئه و پرده شوینه واری میژوویی یه . هه موو چیگنی
۱۱۸ گونده ، موناتی ۱۲ هه زار که سه ، ۲۲۳۲ خانه واده یه .

ئابوری - دانه ویله و برنج و گه نمه شامی یه ، بازرگانی له تهك
خورهم ئاباد و شاره کانی تر دا هیه ، به تایبه تی ، خوری و روون و که شك ،
که به ره می سه ره کی ئه م مه لبه نده یه ، له وه رگای ، له تهنگی گاوژمارو
که ناری رووباری که شکان و دامینی کیوی بابه عه باس دا هیه
۲۰۰ - ۳۰۰ سه رمه ری تیدا ئه له و رپیت ، هه موو مه لبه نده که دارستانه و
جهنگه له ، به هو ی برینی داره کانیه وه ، که م بوته وه و به ره و نه مان ئه چی .
له کانه کانی ، کانی که چ له ژیر تهنگ تیره سه ربهره .

پرده کانی - پردی که شکان له بهر ئافتاو ، پردی که لور له میشگر .

۵ - سه گه وه ند :

که وتوته خاوه ری لورستانه وه

سنووری :

باکووری - کیوی بلومان و نمه کدان

خاوه ری - ریزه کیوی سه رنجه و گه ردنگای کنگرزه ردو مه لبه ندی

هه نام کریت .

باشووری - کیوی سیه مه ره و جیگای کاکه شه ره فو گه ردنی

سالی ریگه و گردی که ناو .

باتیری - کیوی به رده سبی ، شه قامی که ماسوند ، ئیمام زاده ،
مادکه هی ئه همد ، گهردنی گلنک زهن

رووبه ری زه وی یه که ی - ۲۷۷ کم^۲

(خیله کانی خاوه ن سه گن ، بویه به م ناوه وه ناسراون)

کیوه کانی - چوار ریزه وه کو - مه خمه ل و دامینی سیاکه مه ، کیویکی
به رده لانییه ، له باکووری ئه زنایه .

۲ - ریزه کیوی کنگرزه رد - کیو سه رنجه ، به رده لانیو جه نگه له
له باکووری ئه ناوه .

۳ - کیوی سی کلاوه - ۳ لوتکه به رده وه کوو کلاو ، جه نگه ئی
هه یه ، له باکووری موهمله وه .

۴ - کیوی ئه زکه نه - لای خاوه ری کیانه وه ، هه مووی
به رانبه ری یه کن .

ریگاوبانی -

۱ - ریگه ی قه لاته جره - دوژی هوسین خانی ساکی تاکو که یان دریژ
بوته وه .

۲ - دی دانکی - گهردنی کیوی بابه مه حمود - مه لبه ندی موهمیل .

۳ - ریگه ی که یان - موهمیل - ئه زنا .

۴ - ریگه ی ئه زنا - گهردنی بابه خانی - که ماله وه ند - کرکا .

۵ - ئه زنا - گهردنی ساله ری - کاکه شه ره ف .

۶ - موهمیل - ئه زنا .

۷ - سه ی زیبا - گریت پایی .

ریگه سه خته کانی سه گه وه ند - ئه مانه یه -

۱ - که یان - ته نگه زیبا - موهمیل .

۲ - کنگرزه رد - ئه زنا - نرسی - گریت

۳ - موهمیل - گهردنی ۳ کلاو - ئابستان

۴ - گهردنی دارسپی بوگوندى گهره ئابستان له موهميله وه

۵ - كه يان - كيوى ئه زكه نه - سنوورى سيلاخور

رووباره كانى - رووبارى بچووكى ئابستان له قه له كه دینه وه گوندی

سپی كه لكی لی وه ئه گرن ، دواى ئه وى ئه رژيته بچووك تهنگ زاهيد
شيره وه .

رووبارى كه يان له سه ر ئاوى ته ويله و سه ر ئاوى شاو سه ر ئاوى

سيركه له دامينى كيوى چاله وه ديته دهر ، مه ليه ندى موهميل ، ئه زنا ،

سه ي زيبائاو دير ئه كات ، ئه چيته ناو كاكه شه ره ف به كركا تيده پهريت ،

ئه رژيته رووبارى خورهم ئاباده وه .

به شه كانى سه گه وه ند :

۱ - ئابستان :

باكوورى - كيوبلومان وريزه كيوى تمه ك دانى هه رو

خاوه رى - كيوى ته جرهم ميل ميلك ، تهنگى زاهد شير .

باشوورى - كيوى دارسپى ، بابهمه حمودو ئه نجيرك .

باتيرى - كيوى زهر دليه و ته كه ومله ي تكه .

كشتوكالى - دنه ويله ولوبياو ماش و سه وزه وبيستانه

بازرگانى - خورى و روڤ و كه شك و مه ر ئه به ن بو خورهم ئابادو

بروجردد ، كرين و فروختيان هه يه له ته كياند او ئاژالدارى ئه كه ن ،

زستانان ئه چن بو گهرميان ، ئهم مه ليه نده (۱۴) گونده (۱۹۵)

خانه واده يه .

ب - که یان :

باکووری - ریزه کیوی زهرده لیه ، چال کیو ، مله ی شاپه سه نده .
خاوه ری - کیوی نه زکه نه - ریگه ی مه یان راکان - گه ردنی پله
باشووری - یاسین ته په ، لکه ی به رکورد ، ریزه کیوی نه زکه نه
باتیری - گرده کانی ئابستان و ریزه کیوی دارسپی .
نه م مه لبه نده ، شیو و دهره ی فراوانی تیدایه ، رووباریکی بچووی
تیدایه ، له سهر ئاوی ته ویله و سه رئاوی شاوه دیته خواره وه ، کانیاوی
زوری هه یه وه کوو - سیرک له دامین زهرده لی .
خاوه ری که یان ، ته پولکه ی خاکیه ، به قه لا که لاوه ی گه بر به
ناوبانگه ، گورستانی گه بره کان له نزیکه یه وه یه .
کشتوکالی - دانه ویله و گه نمه شامی ، نيسک ، ماش ، لوبیا ، نوک و
کاله ک و شووتی یه .
نه م مه لبه نده ، ۶ گونده ، ۵۸ خانه واده یه

ج - موهمیل :

له باکووره وه ۲ کلاو ، کیوی جک لقی ، سیاکه مهر
خاوه ری - ته نگه ی نه زنا ، کیوی چک به لکيس .
باشووری - کیوی خه رسیا ، گه ردنی گریت
باتیری - ته نگه ی که یان ، ریزه کیوی خه رسیا و دارای سپی
کشتوکالی - دانه ویله ، ماش وه کوو مه لبه ندی که یان وایه - کرین و
فروخت له ته ک خورهم ئاباد و بروجردا ده که ن .
هه مووی ۶ گوند ، ۵۸ خانه واده یه .

د - ئەزنا -

باکووری - کیوی مه خمه ل ، سیاکه مهر ، بابمه حمود ، چک ته قی
خاوه ری - کیوی میدمران ، تهنگی تاریک دهره ، کیوی سه رنجه .
باشووری - گهردنی بابمه خانی - گهردنی کلنکان ، کاکه شهرهف
باتیری - ریگهی که ماله وهند ، ریزه کیوی بابمه حمود گهردن
که ره ری .

له هه موو مه لبه ندهکانی سه گه وهند مه زنتره ، له دهشتایی یه کی
که وره دایه ، رووباریکی بچوکی پیدایه روات ، چاوگی له که یانه ،
سه ی زیباو موهمیل ئاودیر ئه کات به رهو ئەزنا روات ، دواي تهنگی
سه ی مه رو ، ئەچیته کاکه شهرهف (پایی) ، هه موو جوړه کشتوکالی تیدا
ده کریت .

یادگاری میژوویی تیدایه ، له گۆزهو تهشت و گلینه که هیشتا
هه لئه کراوه ، هه مووی ۸ گونده ، ۵۳۴ خانه وادهیه .

۶ - خورهم ئاواي فهیلی :

باکووری - کیوی سیاکه مهرهو تهنگی رهبات
خاوه ری - گرکانه و کیوی مدبه و رووباری خورهم ئاباد
باتیری - کیوی سپی
باشووری - کیوی مدبه و کوردگا .
خورهم ئاباد دهشتیکه پانی ۳ کمو دریژی ۱۰ کم ، کیو ئابلقه ی
داوه ، له پیشا به خایدر - خایداو ناسرابوو له سه رده می عیلامیدا .
ئیسقاش یادگاری میژوویی ماوه له نزیکي روشنگه ی خورهم ئاباد له

شاره کوټه که به رانښه ری پردو ناشی ئاوه کان ، به لگه ی بوونی کشتوکالی
چه رخه دیرینه کان .

که لاهه کانی شاپور ، شوینه وارن ، روشنکه که له سهرده می
نیسلامدا دروست کراوه ، جهنگی تیدا رووداوه له چه رخی ئه تابگان
ویران بووه ، دوژی فه له ک ئه فلاک - قه لای سپی تیدایه ، سه رچاوه ئاوی
زوری هه یه وه کوو -

گردئاو ، ئاوی ناسری ، له رووباری خورهم ئاوا له پایی خالدارجوی
ئه بیته وه به دامینی کیوه که تیده په ریت .

ئاوی گولستان لای سه ربازخانه ی پیاده وه یه ، ئاوه که ی زوره ،
هه میسه ناوېری ، سه رئاوی شائابادو سه رئاوی کیواوه .

به هو ی لافاوی رووباری خورهم ئاواوه له کاتی ئاوه لساندا چال و
شوینه نه هو ی یه کانی به روپشتی ئاوی تیدا ئه مینیته وه ئه بیته هو ی
په یدابوونی میشووله ی ئه نوفلس ، هیلکه ی تیدا ئه کاو ئه تروکی و له رزوتا
بلاو ئه بیته وه .

۷ - که رکا

باکووری - خورهم ئاواو خاکی که ماله وه ند

خاوه ری - خاک پایی

باشووری - شوراب و بالا کریو

باتیری - خاکی چیگنی

روپه ری ۶۰ کم^۲ ، زهوی یه که ی به پیته ، دهشتایی یه که ی به م
به رزایی یانه ئابلوقه دراوه -

سپی کیو ، کیوی وهران ، یافته ، مله ی مدبه ، ریزه ته پوټکه ی
سپی دهشت ، کیوی شه هنشا ، کیوی تاف ، کیوی نه ژومان له باشوورو
باشووری خاوه ره وه .

دوونه شکه وتی هه یه ، به که میان له کیوی مدبه ، ئوی تر له کیوی
ورانه .

رووباری - رووباری خورهم ئاوا به به شی باکووری ئه م دهشته وا
ئه روات ، له باشووری باتیری که رکا ئه چپته خاکی چینگنی یه وه ، دوا ی
ئه وه ی زهوی به شی کرکا ئاودیر ئه کات .

رووباری وشک - به درئاوا - له کیوی تافه وه بو به شی باتیری کرکا
دیت ، له خوارووی کرکاوه ئه رژیته رووباری خورهم ئاوا وه ، هه ره هاران
ئاوی هه یه .

چاوکه کانی - کانی شاهه نشا ، سه رئاوی باس ، کانی سالی کانی
سوره دی ، کانی سه رئاوی جنگائی ، کانی سه بور ، کانی تاف کانی
سه رخه لیزه .

نوکه نده کان - نوکه ندی دارائی ، نوکه ندی به درئاوا
ریگه کانی - ریگه ی خورهم ئاوا - دزفول - ریگه ی شاهه نشا -
چه شمه ک - بالاکریو - دزفول - سواره ری و پیاده ری یه . ریگه ی ماسور بو
خاکی پاپی ، سواره ریگه یه ، ماسور - چینگنی - تهره ان ، ریگه یه کی
خوشه ، سواره ری یه ، هه موو که رگا ۳۸ گوند ، ژماره ی خانووی ۷۵۸
ئه بیت .

کشتوکالی - هه موو جوړه کشتوکالیکی هه یه ، بازرگان له ته ک
خورهم ئاوا دا هه یه .

۸ - پاپی -

شوینی - که وتوته خاوه‌ری لورستانه وه

سنووری :

باکووری - کیوی یاسین ، گهردنی سه‌ی زیبا ، کهف شتر ،
کنگرزهره ، تنگی سه‌ی مه‌ردو به‌ردکورد .

خاوه‌ری - رووباری سزار ، چه‌م شوکر ، تنگی سی‌باده ، کیوی
هه‌لاک‌در .

باشووری - دهشتی لاله ، شازاده نه‌حمه‌د ، چالکه‌دری ،
که‌رنامی ، کیوی ته‌خت‌سیر ، چال‌سیر ، کیوی چال‌میل ، کیوی ئاوتکان ،
باتیری - ریزه‌کیو تاف ، کرکا ، کیو بون ، هه‌شتاته‌نیشتی ، مدبه
چوارری ، ماده‌رکیک نه‌همه‌د .

رووبه‌ری ۱۲۵۰ کم^۲

کیوه‌کانی - تاف ، لازگیره ، که‌ریپله ، تیل‌مه‌رو ، نوژیان ، یاوز ،
تاکنان ، کولنک ، کلات ، هه‌لاک‌در ، کرناس ، چالپو .
همووی به‌دارستان داپوشراوه ، داری‌به‌رو ، هه‌رمی ، گویشو
که‌وتی زوره .

ریگه‌کان :

۱ - ریگه‌ی خوره‌م ئاوا به‌هیلا ناسنه‌وه به‌نیستگه‌ی کیشوهره‌وه
به‌ستراوه ، به‌خاکی پاپی ، که‌ریگای لورستانه ، له‌به‌نده‌ر
شاپوره‌وه - نه‌هواز - دزفول - خوره‌م ئاوا ، ئاراک ، قوم ، ته‌هران .
هه‌روه‌ها ری‌ی‌ئاسن‌له‌پشت کیوی کرناسه‌وه به‌به‌ش‌خاوه‌ری
دهشت‌لاله‌دا تیده‌په‌ریت .

۲ - ریگه‌ی پیاده‌و سواره - گهردنه - نوژیانه - کرکا .

۳- پیاده‌ری - نه‌ستریها - میربه‌هاری ، نیوفرسه‌نگی باشه ، نه‌وی تری بو سواره دژواره .

۴- ریگه‌ی پیاده‌و سواره - سیوله ، چلویه‌ک فرسه‌نگی باشه ، نه‌وی تری سه‌خته .

رووباره‌کانی - رووباری نه‌وتوی نییه ، جوگه‌ی بچوکن ، له‌وانه -

۱- چه‌می گه‌ی چنارگل - له‌ چنارگل هه‌لئه‌قولی ، مه‌لئه‌ندی کاک شه‌ره‌فو کرکا ئاودیرئه‌کا ، نه‌رژیته‌ رووباری خورهم ئاواوه .

۲- چه‌می کاکه‌ شه‌ره‌ف - له‌ دوولک په‌یدا بووه ، یه‌که‌میان له‌ چنار گله‌وه ، دوومیان له‌ نه‌زناوه - سه‌رگه‌وه‌ند - به‌ ته‌نگی سه‌ی مه‌رودا نه‌روات ، چه‌می کاکه‌ شه‌ره‌ف په‌یدا نه‌بیته ، سنووری کاکه‌ شه‌ره‌ف ، ئاودیرئه‌کاودیته‌ ناو کرگاوه ، نه‌رژیته‌ رووباری خورهم ئاباده‌وه .

۳- چه‌می کربت - دوا‌ی مه‌لئه‌ندی کربت ، نه‌چیته‌ سه‌رکانه‌و لیریائی و نه‌سته‌ریهاو میربه‌هاری ، جوگه‌ی لی‌ه‌لئه‌گرن ، پاشماوه‌ی ئاوه‌که‌ی نه‌رژیته‌ رووباری سزاره‌وه .

۴- چه‌می کیشوهر - له‌ دامینی کیوی تاف هه‌لئه‌قولی ، ناوی چه‌می دارکه ، پایی‌که‌ بووو ناوچه‌ی کیشوهر ئاودیرئه‌کاو نه‌چی بو جیگای چلو نه‌رژیته‌ رووباری سزاره‌وه .

۵- گه‌لی رووبارو چه‌می تری هه‌یه‌ وه‌کوو - سیرم ، لوری ، لوان . باخی پی ئاوه‌ده‌ن و نه‌رژیته‌ رووباری سزاره‌وه .

۶- چه‌می کپناس - له‌ باکووری خاوه‌ری کیوی کپناس ، نه‌رژیته‌ رووباری سزاره‌وه .

۷- چه‌می دم‌دم - له‌ گه‌رمیانی پایی یه‌وه‌ به‌ره‌و ته‌نگی‌کز ، نه‌روات و نه‌رژیته‌ رووباری سزاره‌وه .

۸ - چه می بچووکى تری هه یه له مه لبه ندی پایى له چاوگه سارده کان پهیدا ئه بن ، ئه ومه لبه ندانه ، ئاودیر ئه که ن وه موویان ئه رژینه رووبارى سزاره وه ، جگه له چه می چنارگل و کاکه شه ر هف .

۹ - رووبارى سزار - له سنوورى به ختیاری ولورستانه وه له تهنگى به حرینه وه تیده په ریت و ئه رژینه رووبارى کاروانه وه .

تیرهکانى - خوانینی مورادى ، یاقوب وهند ، مودهه نى ، مالریزی لیریائی ، کیشوهرى .

هه موو پایى ۶۸ گوندو (۱۰) مه لبه ندو ، ۵۷۲ خانه واده یه . خوانینی ، گه لی تیره یه وه کوو - موه مه د ناسرى ، هادى ، نه سیری ، زههره ، هه یده رخانه ، موه مه د ئه لی ، موه مه د سادق ، موه مه د جه فرى .

یاقوب وهند - چهند تیره یه که وه کوو - مه له ک ئه لی ، شه لیاره وهند ، قاسم ئه لی .

مودهه نى - له جه مالی و مه لا پیک هاتووه . مالریزی - له تورجارى ، که ره مى ، دهرویش وهند ، کیمه دى ، پیک هاتووه .

لیریائی - له خورشید ، رکی ، مه نجه رى ، شوره ئى ، پیک هاتووه .

مه لبه ندهکانى -

۱ - کریت - چنار - سه رئاوى ته ویله - ۲ گوندو ۲۴ خانه واده یه .

۲ - چنارگل - نووش ئاباد ، سه رچل ، نوشاده ، ۳ دى و ۱۲۲ خانووه .

۳ - ترسى - تاریکدر ، رهزا ئاوا ، هه نام - ۳ گوند ، ۳۶ خانووه .

٤ - کاکه شهرهف - ژیرقه لا ، دو دی کیو ، قه لا موهه مه د ناسر - ٣

گوند ، ٤٨ خانووه .

٥ - لیریائی - ١٤ گوند ، ٢٣٠ خانه وادهیه .

٦ - سه رکانه - ٤ گوند

٧ - شه بان - ٢٢ گوند

٨ - کیشوهر - ١٢ گوند ، ١٨٨ خانه وادهیه .

٩ - لرین - ٣ دی ، ٢٩ خانووه .

١٠ - بن ریز ٢ دی ، ٦٧ خانووه .

ئابوری - کشتوکالی که مه ، زهوی یه که ی شاخاوی یه ، به زوری
ناژال دارن ، دانه ویله یان هه یه ، جهنگه له کان داری به پرو ، هه رمی ،
کهوت ، گوئز ، هه نجیرو ، هه نار ، چناری هه یه .

له وهرگاگانی - له کیوی کلاو ، ته رس ، کریت ، کاننک وشابازان ،
کوهیران ، دهره گهرم ، مازاومیشان ، تاف ، تو ، پایی شابازان ، جیگه ی
که تیرمان ، ئه مانه له وهرگای ٢ ملیون گیانه وهره .

بازرگانی - به زوری له ته ک خورهم ئاواو دزفول و به ختیاری ،
کرپن و فروشتن یان هه یه ، خوری ، روئن ، که شک ، داروخه لوزئه به ن بو
شاره کان .

کانه کانی - کانی قیر له ساجیان ، خوی ، له شابان ، خه لوزی به رد
له کیشوهر ، که چ له گهرمیانی پایی .

شوینه واری میژوویی - له گردی قه لا ته نگ ، له قه لا کوئه که ی ، هی
سه رده می یه زدی گورد ، له گهرمیانی پایی ئادی دمدم ، شوینه واری قه لا
شیخ ، به ردو جارو خشتی ماوه .

۹ - تهرهان :

که وتوتته خورئاواى لورستانه وه .
باکوورو خورئاواى - رووبارى سیه مه ره ، له باشووره وه
رووبارى که شکان ، خاوه رى کيوى کراز .
رووبه رى - ۱۲۰۰ کم ، ریزه به رزاییه که ناوه راسته که ی
دهشتاییه .

کيوه کانی - هه مووی به رانبه رى یه کترن ، ههشت ریزن -
۱ - کيوى کراز - ۶۶ کم دريژه ، له که ناری که شکانه وه له
ته نیشتی تهنگی تیره وه دهست پیئه کات ، له که ناری سیه مه ره ، له
زهرده لان کوتایی دى ، ئەم ریزه کيوه له هه ر جیگایه کیدا ، شیوه ی
جیاوازه ، له حه یاتی غه ریبه وه تا که ردنی چناره ، کيوى کراز چهند
گوزه رگه ریه کی هه یه وه کوو - گوزه رگه ی گرانه ، چنار ، داود رهش .
له زورترین جیگایدا ها تووچو ئە کریت ، ریگه ی ئەم مه لبه نده تا
۳۰ کم ی باشه ، کيوه کانی خاكو ته پۆلکه یه له به رانبه رى چنار تا کو
کاکیزه وه ئە ولاد قوباد ، ریزه بانى پهیدا ئە کات ، نیوانی کيوه که وه ئەم
زنجیره یه ، بانیکه ۲ کم ئە بى ، جیگایه کی پانه ، هاوین له بهر بى
ئاوى خيله کان سوودی ئى نابینن .

ئەم کيوانه به رده لانییه وه جهنگه له ، به رزایی کيوه کانی له
هه ندی جیگادا نزیکه ی ۸۰۰ کم ئە بى ، به تایبه تی له کيوه دهشت .
۲ - ریزی دووه م - له خورئاواى کيوى کراز ، دهشتی ناوه ندی
ته رهان ، دووریزه کيوه باکوورو باشووره وه ، ئەم مه لبه نده یان ، ئابلوقه
داوه . له باکووره وه سووردم لوپی به دريژی ۲۴ کم له باشوور
سووردمی له کی ئە و دیوبه دريژی ۲۴ کم .

ټم دووريزه کيو هندی جيکای بهرده لانی یو هندیکی تری
خاکی یه ، جهنگل دایپوشیوه ، سووردمی له کی پانترو که وره تره ،
دهشتایی وگوزهرگیان تیدایه .

۳- ریزه کیوی داراوا ، هیزه ماباد - له که ناری که شکانه وه دهست
بیټه کات به فراوانی ، به ره به ره نه وی بیټی به دهشتی کیوماهور کوتایی
دی ، که بهرده لانیو جهنگه لادی یه .

۴- به رزایی چولو هوول - به رزو بیټاوه ، له م کیوانه په یدابووه -
که له م که بوت ، به رزو رووته نه ، شوینی راوو شکاره .
کیوی زهر دسواره ، بهرده لانیو بیټی گوزهرگیه . کیوی هوړه ،
بهرده لانیو جهنگه له .

۵- کیوی ده مشیران - وهنده له په - بلوران ، ره موویان
بهرده لانیو جهنگه لوی و بیټاوه ، تهنگی گه وره ی هیه ،
ټه شکه وتی گه وره ی تیدایه جیگای هزار کهس ټه بیټه وه .

۶- کیوی سماق - سرکه ف ، بهرده لانیو جهنگه لوی ویه ،
کانیاوی هیه ، کیوی باخ ته مرخان - خاکی و نه وی و ناوداره ، کیوی
خه یاران بهرده لانیو و سهخته .

۷- کیوی خه روس دږ - به رزو بهرده لانیو جهنگه لی یه ، کیوی
سیوه ندانه ، نه وی یه ، سی لوتکی هیه ، کیوی ناژیت بهرده لانیو
ټه شکه وتی زوری هیه ، کیوی کور بهرده لانیو له ورگیه .

۸- کیوی مله - به رزو بهرده لانیو ، ټه شکه وتی زوره ، کیوی
ویزتها ، به رزو جهنگه لی یه ، کیوی سرکه چ ، نه وی و خاکی یه ، کیوی
وزکور ، به رزو بهرده لانیو ، هندی شوینی دارو دره ختی هیه ، له
پانتایی ټم زنجیره یه وه ، ریزه گردولکه یه کی که چی هیه به پانی ۶ کم ،
رووباری سیه مره له نیوانیان وه ټه روا .

رووباره کانی - رووباری وای نییه ، له باکووری تهرهان نه بی که رووباری سیه مه ره له تهنگی تیره وه تیده په ریت ، له سنووری تهرهانه وه به که ناری وه زکورا نه خشی ، هیل سنووری تهرهان نه کیشی ، له گاومیشان له ته که رووباری که شکان نه بن به یه که ، دوو مه تر قووله ، سوودی نییه ، رووباری که شکان به سنووری باشووری خوړتاوای تهرهاندا نه روا بی نه وهی که لکی لی وه ریگریټ . له ناو تهرهاندا هندی جوگی که م ناو هیه وه کوو - جوگی مادیان ، ناوی سیاب ، ناوی قه لای نه ستان . تهرهان ، خوی بی ناو کشتوکالی دیم به و به رئاوی زور که مه .

ریگاوبانی - تهنها ریگه یه کی هیه له چیگنی ، له خاکی دانو وه تیده په ریت به دامینی خاکی کرازا به ره و کیو دهشت ، نه گهر ریگه ی مه عملان ، کیو دهشت - کرماشاکه (۱۸۰) فرسه نگه بکریته وه ، سوودی نه بی بو بازارگانی ، تهنها پردیکی نه وی له سهر ناوی که شکان له مه لبه ندی که لوړ ، ئیتر هه مووی دهشتایی یه ، له کیو دهشته وه بو نه ولاد قوبادو که ناری رووباری سیامه ره ، له سهر نه م رووبارهش پردیکی نه وی ، ئیتر تا سان روسته م دهشتایی یه ، ترومبیل تا کرماشاکه نه روا ، نه گهر توژی ریگه که چاک بکریټ .

ریگه ی دووهم - تهرهان - چه رداول ، له کیو دهشته وه به گهر دنی ناله شکینه دا بو سهری تهرهان ، به که ناری رووباری سیه مه ره دا ، نه گاته وه به ریگه ی چه رداول . ههر هه مووی هاتووچوی پیدا ده کریټ ، جگه له کیوی وهراز که سه خته .

هه موو تهرهان ۸۹ گونده .

تیره کانی - ساداتی شامووه مه د ، ناوینه وهند له پشتی وهیسیان ، رهشنو ، ناسنان گر له کیو دهشت ، نه ولاد قوباد له کاکیره ، ریکا ، موونی له مادیان رووبار ، روومیاتی له پشتی تهنگ هاله ، رحمان لاله وهند ،

سه بات نوری ، ئەمرائی سوری ، میروهند سووری ، ئومەرای
روستم خان ، لە روشکان ، میشە وەند لە ئەمیرنان ، خوشنامە وەند لە
کیو دەشت ، ئەبوو فائی لە تەماشی ، مەکرە لە شارامووە مەد گەراوەندو
کوشکی تەرھان لە ريسان ، کورانی لە ژیر تەنگ ، سوراب وەندو پازە وەند
لە پیران پەرویز ، زبۆدار لە چۆل وھۆل .

ئابوری - تەرھان گەورەترین بەشی لورستانە و لە ھەموویان بێ
ئاوترە ، تەنانەت بەشی خواردنە وەیان نییە ، بێ ئاوی و ھیرشی کوللە ،
ژیانی بێ تال کردوون .

بەرھەمیان - دانە ویلە ، تووتن ، بەروو ، ھەرمی ، گوێز ، داری
ئەرخەوان و کەوت ، چنار و توو ، زەیتون .

باخی میوہی پەر لە ھەنجیرو ھەلوژە لە تەنگ سیاب و پێ ئاستان ،
قارچک و ھەنگوین و لە وەرگای باش پینچ سەد ھەزار مەری تیدا
ئە لە وەری .

بازرگانی - روژ و خوری و کەشک و بەرھەمی تر لە رێگەی ھەلیلانە وە
ئەبەن بو کرماش - باختەران .

کانەکانی - خەلۆزی بەرد لە ژیر تەنگی تیر لە شامووە مەد ،
دەمسار ، ئەولاد قوباد ، کانی گەچ لە رووبار ئاوا - شورابە - سەرکەن -
چۆل وھۆل و تەنگ کراز ، خوی لە شوارابە و گوگرد لە تەنگی ريسان -
ئاوینە وەند ، قیر لە ئەولاد قوباد ، کانی پیروزە لە کیش ماھور لە نیوانی
شامووە مەد و دەشتایی ، بەردی سەوزو بریسکە داری زۆرە ، مومیا لە
کیوی ملە ھەبە .

شوینە واری میژوویی :

۱ - قەلای پای ئەستان سەلسال .

۲ - قه لای به ردوچالاوله سهر کیوی ريسان ، به قه لای فه له ک
ناو ئه بری ، که ناوی سهر داری ئه و مه لبه نده بووه .

۳ - دوو قه لای کۆن به قه لای ساسانی ناو ئه بری ، له کیوی داده
کله یه .

۴ - باخی زال شوینه واری شاریکی کۆنه له دهشت کیو .

۵ - له سوورده می لوپو . کیو دهشت له گردی دزگه ران نیشانه ی
قه لای کۆن هه یه .

۶ - له جیگادزان ، گۆرستانیکی گه وره هه یه کیله کانی نووسینی
میخی و کوفی پیوه یه ، گۆزه و گلینه و له ته سواله تی شکاوی زۆری لییه ،
هه روه ها له گردی جیگانه هوان و له سوورده می لوپی گۆرستانی کۆنی هه یه و
له شه ش که ره م نیشانه ی قه لاولوژی کۆن هه یه .

۷ - له سهر کیوی چناران خانویه کی قایم و سه ختی لی کراوه ،
تاقه کانی ماون .

۸ - له روومشکان ، نیشانه ی شاری کۆن و که لاوله کانی ماوه ، به
به گه بره بند ناو ئه بریت .

۹ - له جیگایل له ناو خیل سوراب و هند له روومشکان ، جیگایه کی
قوول ۷ - ۸ م ئه بی ، تاقیکی تیدایه .

هه لیان :

دهشتیکی فراوان و به پیت به م لاوله ولای رووباری سیه مه رده ا به
دریژی ۱۲ کم و پانی ۶ کم له باکووره وه جه لاله و هند ، له خاوه روه وه ئه ولاد
قوباد ، له باشووره وه گرانه و هندی ته رهان ، له باتیره وه چه رد اول خاک
پشتکو ئابلوقه ی داوه .

دواى کرماشا له سان روسته م ، تهنگيکى بچووکه ، ريگه ي لای راستی به ره و گردولکه ي ئیمام زاده و ريگه ي لای چه پى به به رزایی باکووردا تیده په ریت و دیته دهشتی هه لیلان .

رووباری سیه مه ره له خاوه ره وه بو باتیر نه خشى له نزيکی که هروقه لای خرابه به ره و باشوور بو خاکی ته رهان دیت .

له به رزایی باشووری هه لیلان له ئیمام زاده گومه زیکى سپی نه بینى ، شازاده موه مه ده کورى ئیمام موسای کازمه له ناوه ندى ده شته که دا ، گردیکی بچووک ۳۰ م به رزه .

له که نارى رووباری سیه مه ره دوو ریزه گردولکه هه یه به دريژی ۲۰۰ م ، ده شتایی به کی ریک و چیمه نه ، هه رچند باران بباری نابى به هوى ناخوشی ريگا که .

ماوه ی نيوانى گردولکه کانی باشوور تا رووبار يه کيلومه تره ، ماوه ی کرده کانی باکوور ۵ کم .

کشتوکالی - زهوى هه لیلان سی سه د جووتی تیدا نه گه ری به ره مه ی دانه ویله ، گه نمه شامی ، لوبیا ، ماش .
خیله کانی - بالاوه ند ، زه رده لائی ، ته رهانی .

۱۰ - بالا کریوه

که وتوته خاوه رى لورستانه وه ، له باکووره وه - کيوى هه شتا پالو -
تاف ، له خاوه ره وه - رووباری سزا ، له باشووره وه - رووباری دز تا
سالح ناوا ، له باتیره وه ريگه ی خورهم ناباد .

رووبه رى زهوى به که ی ۴۳۰۰ کم^۲
رووی بالا کریوه ، شاخاوی به و سه خته ، سه رى شاخه کانی که می

پانایی هه یه ، کیوی گیلان ۷۸ کم دریژو ۶ کم پانه ، له پایینی ئەم کیوه ،
ریزه گردولگه ی بهرده لانییه ، شیوو دهره ی قوولی تیدایه .

زهوی په کی فراوانی هه یه به دریژایی ۳۰ کم ، لایه کی به کیوی
گیالان و لایه که ی تری به شالی ری وه یه .

ناژالیان لیږه وه تیده په ریت ، له بهر تیژی بهرده کانی پی یان زامدار
ئەبی ، له هه ندی دهره کانیدا ئەشکه وتی هه یه ، ئاوو درهختی لی نزیکه .

کیوی که بوته ران - کیوی قه لاونج - کیوی بوکان ، مسورخ - گردگانه
- میشه کیو ، ئەمانه ریزی دووه می کیوه کانی ئەم به شهن .

کیوی ده هلیج ۶۰۰ کم به رانبه ری کیوی گیالانه ، کیوی کورد ،
کیوی خه زال ، هه شتا پالو ، له کیوه کانی ئەم به شهن .

رووباره کانی - کهشکان له باکووری خوړئاوای بالاکیوه وه ، له
خوړئاووه ، سیه مه ره به ره وخواهر ، ئاوی سزار ، رووباری زال ئەخشی ،
چه می بچوکی خه زال لکی رووباری کهشکانه ، زهوی ده هلیج ئاودیر
ئەکات .

ئاوی گول گول له بادامکه وه دیت و تیکه لی کهشکان ئەبی .
ئاوی فه نی له ناوه ندی داربراوی گیلانه وه ئەروا تیکه ل به سیامه ره
ئەبی .

ئاوی لیلان به گیالاندا ئەروا تیکه ل به سیامه ره ئەبی .
ئاووبای - گهرمه سیره ، هه وای گهرمه .
ریگه کانی - مه لبه ندیکی شاخاوی یه . ، هاتوو چووی سه خته و
گوزهرگه ی هه یه .

خیله کانی :

۱ - دیرگوند - چواربه شه [به هاره وه ند ، قه لاوه ند ، زلیخواه ند ،
میر] ، هه ری که له مانه که لی تیره ن .

۲ - خیل جووتگی - ئاغاره زایی ، ئاغامیرزایی ، ۱۵ گوندو ۸۲۹
خانه وادهن .

کشتوکالی - له بهرئه وهی زهوی یه که یان شاخاوی یه ، کشتوکالیان
که مه ، ئاژالداری ئه کهن ، له وهرگای زوریان هه یه ، دانه ویله یان که مه ،
لیره واری زوره ، هه موو جوړه داری بهری و بی بهری هه یه .
کانه کانی - له گول گول موینیای ، بهردی خه لوز له پایی ، خوی له ژیر
تهنگی پون ، نه وتی رهش له هه زارپشت و تهنگی فنی گوگردی هه یه .
یادگاری میژوویی - له خه لیل ته نیشی قه لای نه سیر پاشماوهی شاری
کون و له سه رئاوی گل که لاهه کانی شاری مه یان کون دیاره ، پردی کچ ،
کونه ، له پشتی تهنگی پردی زاله وه تاقه کانی ماوه ، هی شاری زالی کونه ،
له کوکان نه شکه وتی هه یه ، تاقه کانی له بهرد تاشراوه و ماوه .

۱۱ - لوپی گهرمیان

لوپی گهرمیان چواربه شن [گهره کی ، مه نکره ، ئه نارکی و قیرئاو ،
دهشت لاله و که هیران] .

۱ - گهره کی - له ناوهندی بالا کریو دایه ، جیگایه کی شاخاوی و
سهخته .

له باکووری یه وه - کیوی گردخانه و به ههشت کیو ، له خاوه ره وه -
کیوی کرس و بی ئاو ، له باشووره وه - کیوی چاوانی ، له باتیره وه - تهختی
جوت .

رووبه ری - ۹۶ کم^۲ .

کیوه کانی - گردخانه ، به ههشت کیو ، چاوانی ، ره هیاب .

رووباره کانی - زال - له چلگاده ری به ره و باشوور ئه خشی .

ئاووبای - مام ناوهندی یه ، کانیاوی ساردی هه یه .

ریگه و بانی - له باکووره وه مله ی مور ، مله ی خه روسان ، مله ی لاومی ، له باشووره وه مله ی ته لنی ، مله ی چوبه ، له باشووری خوړئاواوه ریگه ی دیک و پردو مله ی شالی ری .
 دارستانی زوره ، داری به روو که وت و داری جه نکه لی تر .
 پاشماوه ی دیرینی - له ناوه ندی گه ره کی له تالب ئه لی ، قه لاو که لاوه ی کون هه یه .

ب - مه نکره :

له باکووره وه - کیوی چاوانی ، له خاوه ره وه - کیو باریک ناو ، چاوانی .
 له باشووره وه - کیوی چنار ، له باتیره وه - چاوانی و تگمانی .
 رووبه ری - ۲۸ کم × ۱۸ کم نه بی .
 مه نکره ، به نده ریکی سه ختی بالا کریوه ، به و کیوانه ی له سه ره وه باسکران ، ئابلوقه دراوه .
 رووباری - چه میکی بچووی هه یه له گردئاوه وه دیته ده ری ، له پایینی مه نکره وه ئه خشی بو سنووری قیرئاو رووباری ئه نارکی په یدا ده که ن .

ئاووبای - مام ناوه ندی یه ، له کیوه کانی کانیای سارد هه یه .
 ریگه ی - مله شیخ ، مله ی گل که بود ، به ره و مله ی تکال له خوارووی ریگه ی گولکاو ، ریگه ی مله ی چناره ، له باتیره وه ریگه ی کاس تا شان ه .
 کشتوکالی - زهوی وزاری باشی هه یه ، سه د باخی هه یه ، له کانیاه سارده کانی کیوه کانیه وه ئاودیر ئه کرین . دانه ویله و گه نمه شامی و داری جه نکه لی هه یه .

ج - ئه نارکی و قیرئاو - که وتوته خاوه ری مه نکره وه .

له باکووره وه - کيوي بيټاو ، کوس ، له خاوه ره وه - کيوي کاک و مه همود ئه لي ، له باشووره وه - کيوي ته نگوان .

له باتيره وه - سه نگ گره وکيوي باريکاو ، چناره وهوسه يني .

رووبه ري - ۱۸۰ کم

کيوه کاني - دهر به ندي ئه نارکي سه خته ، کيوه کاني باکووري بيټاو ، له باشووري قيراوه وه کيوي ته نگوان ، سه خترين کيوه مه مه لبه نديه .

رووباري - رووباري بلا له سنووري ئه نارکي و قيرټاو وه به ره و خوار له هاوينا وشک ئه بيټ .

ټاوويي - راده ي گه رمي ئه گاته ۵۰ پله ي سه دي له بهر هه تاو

ريگه ي - مله ي به سبه س ، ريگه ي سه ر پرد .

کشت وکالي - به زوري ديمه ، دانه ويله و برنجي هه يه له دهر به ندي .
دره ختي به ري له دهر به ندي ئه نارکي باخي هه يه ، له بهر چاو ديږي نه کړدني ، به ره مه ي که مه .

کانه کاني - نه وتي رهش له قيرټاو ، خوي له نزیکي ئه مير سه يف مونايي له خاوه ري ئه نارکي .

پاشماوه ي ميژوويي

۱ - قه لاو گوږستاني کيسرا ، چالاوي به رد له چوره وه ندي .

ب - له حاجي باريک - ټاوي قه لايه که که پاشماوه ي ماوه .

۲ - دهشت لاله وکه هيران - که وتوته باتيري بالا کړيوه . له باکووره وه - کيوي گل ، له خاوه ره وه - قيرټاو وکيوي له ک وگياکيو .

له باشووره وه - کيوي ته نگوان ، له باتيره وه - رووباري سزار .

رووبه ري - ۷۲ فرسه نگی .

کيوه کاني - کيوي دز ، له ک ، بيټاو ، ته خت قه لا .

رووباری - رووباری سزار ، چه می دمدم ، چه می مازو ، قه لا
شیخ .

ئاووبای - مام ناوهندیه ، که هیرانیش وهکو قیرئاوه له رووی
ئاووباه .

ریگه ی - گدار - گریش ، له گدار - تل مو ، له گدار - سه رازکه ن ،
له گدار - دهره ئان ، له گدار - مه یان چاکان ، له گدار - خازار .

کشتوکالی - به زوری دیمه ، درهختی جهنگه لی هه یه .

یادگاری میژوویی - له دهشت لاله ، ئیمام زاده ، له شازاده ئه همه د
گوری کوری ئیمام موسای کازم .

۱۲ - له کستان

له خاوهری باشووری کوردستانه تا سه رکه نداو ، به هیلی به ندهر
دیلم وحه سارو به ندهر بوشه هر کوتایی دی ، تیشته گی خیلی له کی مه زنه ،
بریتی یه له به هبه هان ، بنکه ی کیوی گیلویه و فیهیلی یانه و به ندهر دیلم و
حه سارو بوشه هره ، که به ندهر یکی بازرگانی گرنگی سه ر ده ریایه .

ئاوریشم و پیسته و قالی پێدا ئه روا بو دهره وه و شه کرو چاو قوماش و
شمه کی زوری بو دی و پێدا تیده په ریته ، زینده گی ئه م ناوچه یه وه کوو
لورستان وایه ، به شه شاخاوی یه کانی ، دانه ویله و میوه ی هه یه ،
ئاژالداری ئه که ن ، پیشه سازی دهستی وه کوو رستن و بادان و ته نین و
دارتاشی و کاسه و که وچک دروست کردنی هه یه .

جیگا شاخاوی په کانی زستانی دریژو هاوینی کورته ، دهشته کانی
که رم و هاوینی دریژو زستانی که م و خوشه ، که رمیان و کویستان نه که ن .
پارس و پشت له سهر نه م ناوچه یه ن ، هه رچه نده سهر به ئاستانی
فارسه ، به لام پارچه یه که له لورستان .

چاوگ :

- ۱ - شه ره فنامه - نه میر شه ره فخانی په تلپس .
 - ۲ - تأریخ الكرد و کورستان - نه مین زه کی .
 - ۳ - جوغرافیای نیرامی - عه لی ره زمارا .
 - ۴ - میژووی مه ردوخ .
 - ۵ - زانیاری خوئی و که لی سه رچاوه ی تری بیانی و ده ست نووسی
که ریم زهند .
-

شیعری خه لکی که ی ده گاته شیعری من بو ناسکی

که ی په تک ده عوا له که ل هه ودا ده کا

- نالی -

دهسته ی نووسه رانی خولی
 سینه می گوڤاری «نووسه ری
 کورد، هر له یه کهم ژماره یه وه
 بریاری وابوو که درگیای
 سه ربه ستی بیرو باوهر بخاته
 سه رپشتو، باوهری به
 دلسوزی گشت قه له میکی کورد
 هه بیت، نه که هر تاقمیک..
 به لام بیگومانیشه سه ربه ستی
 پیویستی به ئاده میزادی
 سه ربه ست هه یه، ئه وی دیلی
 شتیك، هه رشتیك بیت،
 ناتوانیت سه ربه ست بیتو،
 هیچ شتیکیش به بی له خو
 بوردن و قوربانی به دی نایه ت
 له ژماره ی «۳»ی گوڤاره که ماندا
 وتاریکی كاك (عمر مارف
 به رزنجی) مان وه کو رای
 روشنبیریك له سه ر کتیپیکی
 کوردی بلاو کرده وه، وا له م
 ژماره یه شدا وه لامی پروفیسور
 دکتور عز الدین مصطفی رسول
 وه کوو خو ی چونی نووسیوه
 ئه وه ای بلاو ده که یه نه وه،
 ئه که رچی ئیمه وا ده زانین
 ئه م وه لامه پیویستی به راست
 کردنه وه و چاکر دنه وه ئی
 لابر دنی زور هه بوو، به لام

له بهر ئه وه دکتور عزالدین
 پروفیسوریکی کورده وه، هه رگیز
 چاوهر وانی ئه وه ی ئی ناکریت
 که به موو له عیلمیه ت و
 مه نه جییت و مه وزوعیه ت
 لاباتو، به هیچ جوړیک له
 بی ری پیشکه و تنخوازانه و
 دلسوزانه در بچیت... بویه
 به بی ده ستکاری وه کو خو ی
 بلاومان کرده وه، ئه وه ئه دیب و
 نووسه ره کوردانه ی یریشک و
 پلاری لابه لایان به رکه وتوو
 ئه گه ر خوا نه خواسته تووشی
 گپوگرفتیک بوون ئه وه کونا هی
 ئیمه ی تیا نیه و پروفیسور
 ئه گه ر ئه م گوڤاره یش نه بی
 دهنگی خو ی هه ر ده که یه نیته
 جیی خو ی..... خوینه رانا
 ئه وه نده هوشیارن له راستی
 ئه م مه سه له و گشت
 مه سه له کانی تر بگه ن و
 ئیمه یش پشتمان هه ر به و
 بروایه ئه سته و ره بویه به
 دلناییه وه له سه ر خزمه تکردن
 به رده و امین..

نووسه ری کورد

که سی شیتانه به رد م تیگری

من به رقی تی ئه گرم (*)

نووسینی : دوکتور عیزه دین مسته فاره سوول

— تا و نه زانن بیدهنگی بی وه لامی و سه نگر
چول کردنه . وا به تاقه نووسینیك له په نجه ره وه دیمه وه
ئه و مهیدان و گوڤاره وه که له دهرگاوه لیی چوومه دهره وه .

قازی ره ئیسی ئه و وه ل ، توش مود ده عیی عموممی
ئه م کاره چون سه ره ئه گری ، له عنه ت له بابی پوممی
له سایه ی دهری دوون په روهر ئه میسته له ک له له ک ئه دوی
به کوئی کلکه وه پوی له گهل که وئی ده له ک ئه دوی

شیخ رهزا

« نووسه ری کورد » په نگه به مه به سی دهرخستنی جیاوازیی ئه م
خوله ی بی له گهل دوو خوله که ی پیشوویدا له ژماره ی یه که م و سی یه میدا
هه ندی پلاری تیدا گیرایه هاوړیم محه ممه دی مه لا که ریم و وا بو ژماره ی

سیٔیہ میښ به دهست درو شتیک پیگه یندرا که عومەر مارف به رزنجه یی
ناویک بووه به مونه فیزو دهسکه لای هیرش بردنه سەر من و ووتاری بو
بلاو کراوه ته وه .

تائیستا به رپه رچی که سم نه داوه ته وه و چی به ردم شیتانه تیگنیرابی
لیی بیده نگ بووم . به لام که ئیستا له م پروژنامه ی عهره بی و ئه و گوڤاری
کوردی و ئه و کتیی بی ناوی خاوه ندا هیرشیکی ریکخراوی ناپره وام
ئه کریته سه رو هیرشه که ش هر شه خسی نی یه ، به لکو بیروباوه پرو باری
ئایدیولوژی و میژووی ژیان و تیکویشان و هه مووئه و شتانه ش ئه کریته وه که له
نزیکه ی سی سالی ژياندا نووسیومن ، وهک بیان وه ی بلین ، نه هیچم کردووه و
نه هیچم نووسیوه ، له بهر ئه وه زور له هاوړی نزیکه کانم ئه لین ، ئه بی
شتیک بنووسی ، چونکه ئه م شتانه ی نووسراون رهخه نین و بوختانن و له
ههستیکی پر له رق و کینه ی چهند ساله ی چهند کهس و دهسته یه که وه
هاتوون و رق و کینه ش به رامبه ر به باری ئایدیولوژی یه و له و کونجه وه
میژووی ژیان و تیکویشان و نووسینه هه مووگرتوته وه . ئه مه ش رق و کینه ی
تاچه که سیک نی یه ، به لکو کوکراوه ته وه و که سی زمان و قه له م ناپاکی بو
هینانه دی (ته نفیز) بو دوزراوه ته وه .

ئه وه ته سه یری ئه م ووشانه بکه ن « نووسه ری کورد » له مه و بهر
نه یئه گرتنه خو : له و ووتارهدا به رامبه ر به من نووسراوه .

— « زیاد له پیویست لاپه ره ی رهش کردوته وه »

« بیروپای نه شیاوو ده لاقه ی گه وره ی میژووی

تی که وتوووه »

« ئه و نووسه ره ی که جله وی سوزو له خو پازی بوونی

بی سنوور بو قه له مه که ی شل ئه کات » .

« ئيتىر بەتەواۋى لە پروگرامى زانستى يانە دەرئەجىت و
جلەۋى ختوۋكەو سۆز ھىندە شلئەكات و بەسەرھاتى لاۋەكى
تىئەترنجىنى كە ھىچ كاميان پەيوەندى يان بەۋى تریانەۋە نامىنى و
زوربەشيان جىنى گومانن و لەم سەردەمەيشدا زۆر بە گران بەسەر
خويندەواراندا بازئەدن » .

« ھەر ئەم كارە دوور لە زانستى يەش نووسەرى دووچارى
چەندەھا ھەلەى گەورە كردوۋەو لە بەرامبەريشدا زيانكى فرەى بە
مىژۋوى ئەدەب گەياندوۋە » .

« بەلام دوكتورى پىشەكى نووس بە ھەر مەبەستىك بى :
مىژۋوى ئەدەبى لە گريژەنە بردوۋەو ويستوۋىەتى كارۋانى
ئەدەبىمان بەرەو ئەو جىيە ملبنى كە خودى مەبەستەكانى خۆى تيا
بەدى بەيىنىت و ھەر بۆيە لەم پروۋەو كۆمەنى ھەلەى لكاندوۋە بە
مىژۋوى ئەدەبى كوردى يەۋە » .

« نووسەر بە واتاى خۆى بىرى تىژە » .

« دووچارى ئالوزى ودرشتى يەكى تەواۋ بوۋە » .

« بى مونا سەبە چىروكىكى كۆى ئاگردانى كىتەبى (شانۆى
ناومال) ى سەفۋەت لە يەكەم لاپەرەدا قوت كراۋەتەۋە » .

« خۆيەكىكى ۋەكو (فەقى ئەحمەدى دارەشمانە) نەبوۋە كە
كەس نەۋىرى خۆى بكات بە خاۋەنى و خواخۋاى دىزە بەدەرخۋە
كردنى تەمەن و بوۋنەكەى بىت !!! » .

« ۋەك عادەتى خۆى و بە بى مونا سەبە (ن. ئارى) ى مامى
تيھەلكىش كردوۋە » .

« پىشەكى نووس ... ھىندە درشت و دەست كورت و
بى تويشەبەرە بى »

« مه به ستم له وه نه بووه که سه فووت شاعیریکي هیند
به ناوبانگه و نه ته وه ی کورد پیوښتی به میژووی ژيانی هیه .
به لکو مه به سستی سه ره کیم درشتی و ده ست کورتی و هه ناسه سواری
نووسه ره له کاره کانیدا . »

« ئه مه یش خه وشیکي گه وره یه و به ته ختی ته ویلی کاره که ی
دوکتوره وه لکاوه »

« له پیشه کی یه که یدا چه ندان قسه ی تپه لکیش کردووه هیچ
کامیان توخنی واقع ناکه ون و تی ناگه م ئه م ده ست هه لبه ستانه چی
ئه گه یه ننو له چ کانیاویک دم ته رئه که ن ؟ »

« شیعری که سانی تری قارس کردبی و ترنجانبیتی یه
دیوانه که ی باوکی یه وه »

« له م راستی یه رووی وه رچه رخان دووه و بیرو پای سهیری
درباره ی شیعره کان له م پیشه کی یه دا به بی تیرامان و هه ست به
لیپرسینه وه کومه لی قسه ی شه نوکه و نه کراوی خستوو ته به رچاو «
به بیرازکراوی له شاعیرانی تره وه وه رگیراون و تیکه ل به
شیعره کان کراون . »

« په نجه ی له ئاست ئه م وه رگرتن و ده ست به سه راگرتنه ی
باوکی به رزنه کردو ته وه . »

« به لام بو حسابی خو ی به ئاگاو زرنکه » .

« گرنگ ئه وه یه بو خه لکی قه پانه که ی بچوو کترین شت
ئه خوینیته وه و بو خویشی لیکدانه وه یه کی جیاوازی هیه » .

« که چی دوکتور شیعریکی ئه م جوامیره ی به په رو باله وه
دال قوت کردووه . »

(ئه م ووتانه ی مونه فیزی ووتار ته واو)

جا به رامبه ر به م هه موو هیرش و بوختانه و به رامبه ر به م ووشه
سه یرانه ی له فه ره نگی هیچ ره خنه گریک و هیچ گوڤاریکا جی یان نابیته وه
ئه بی نه لیم « له جیی سندان قوزه قورته » و قور نه دهم به دهم ئه م چه شنه
که سانه دا تا ئیتر گوڤاریکی تر پرووی نه یه ت ئه م ووشانه به رامبه ر به
که سانی وهك من « قوت کاته وه » ؟

نووسینه که بریتی یه له دوو لایه ن . یه که م : به دروخته وه ی
هه مووشتیکی دیار یا باش له ژبانی خوم و مامو و باوکم و باپیرم و هه موو
که س وکارمدا ، که به هه موو حسابیک ئه بی من له لاپه ره ی نووسینه وه
یادگارد ا تو ماریان بکه م .

دووهم : به پروپوچ و بیسوود و زیان مه ند دانانی هه مووئه وشتانه ی
خوم و مامه کانم و باوکم و باپیرم نووسیومانن و دوزینه وه ی کونجیک بو
تانووت تیگرتنیان . ئه مه له لایه ك ، له لایه کی تره وه کابرای مونه فیز به دهم
هیرش بردنه سه ر ئیمه وه کو مه لیک نووسه روشاعیری ناوداریشی گرتوته وه .
که ئه مه ش پیشه ی خو ی ویه کیك له ماموستا کانی تی - رقی له هه موو که سیکی
لیهاتوو و کارامه و دلسوزو په سندکردنی که سانی (بی کاره) و ته پوو
گیره شیوین .

با بیمه سه ر ئه و لایه نانه :

مونه فیزی ووتار له باره ی ژبان و میژوو وه ئه م درو یانه ی
هه لبه ستوو که یه که یه که وه لامیان ئه ده مه وه :

۱ - بناغه ی چه ند لاپه ره ی له سه ر (درو) یه ك بنیاد ناوه که
کوایه من له نوسخه ی به ره ووف بیکه رد به دیاری دراوی دیوانی
سه فوه تا میژوو ی له دایک بوونی سه فوه تم کردوو به ۱۹۰۹ .

جا نازانم وەك مۆنەفیزی ووتار ئە ئۆ : پەووف بېگەرد قورئانی بۆ
خواردبى كە ئەمە خەتى مەنە و من گۆرپىيىتم يا نا ؟ . بە لام ئەو ئەزانم كە
ئەمە (درۆيە) . بە ئۆ من لە ھەندى نوسخەدا چەند ھەلەى چاپم
راست كەردۆتەو ، لەوانە ۱۹۰۵ ى يەكەم لاپەرەم كەردووە بە ۱۹۰۶ و
ھەرگىز بە ۱۹۰۹ م نەكەردووە وەك مۆنەفیز ئە ئۆ ، ھەر بۆئەو ھى بناغەى
دروكەنى لەسەر بنیاد بنۆ .

۲ - لەدايك بوونی سەفووت :

« ... نەخێر بەخەيالما نەھاتووە لە باوكم بپرسم پێك كەى
لەدايك بووى » . بۆچ ؟

ئەوانەى ئاگایان لە ژيانى من ھەيە و پرق و كینە چاوى كۆیر نەكەردون
ئەزانن كە من لە سالى ۱۹۵۱ بەدوواو ھەر بە سەردان شارى سلیمانیم
دیو ، لە سالىك كەمترى موعەلىمى نەبۆ ، ئیتەر ماو ھى درىژى دور
كەوتنەو ھى تیدا بوو . (خویندى ماو ھى كى زانستگا ، دەر كەردن لە
زانستگا پاش بەشدار بوونی راپەرینی تشرین ، چەند جار گەرتن و
بەندیخانە ، ماو ھى كە موعەلىمى لە قەلادزە و قەمچووغە ، دەر بەدەر بوون و
ئاواریى شام . چوونە زانستگای بەغداو بۆ خویندن پرۆیشتن لە
۱۶/۳/۱۹۶۰ دا بۆدەر ھو ... ھتد) . جا لەبەر ئەو ھو تا لە خویندن
گەر ھو بەخەيالدا نەھاتووە كە پوژیک ئەبۆ ئەكە و مە چاپكەردنى
بەر ھەمەكانى باوكم و بیویستم بە نووسینی میژووى ژيانى ئەبۆ . تەنانەت
خوینەران ئاگادارن كە لە پێش ئەم دیوانەدا چیم چاپكەردبۆ ، بۆ باسى ژيانى
باوكم و مامم چاپم كەردون . (گولستان ، شانۆى ناومال ، رابەرى حەج ،
ھەر ھەھا - ھونراو ھەكەم - ى ن . ئارى) . بەلكو دیسان بۆ میژووى

پيوهندی ناو که له پياوان و مردان نه یگیرمه وه که نه مهش هر پیاوی خوئی
تیی نه گا ، که ماموستا عه لادین سوجادی زور دلگیر بوو که له پیشه کیی
(شانوی ناومال) دا پاش باسی پيوهندی ماموستایی و قوتابیتی نیوان
نه ووسه فوهت نووسیووم :

« ... به لام نه مه له راستی یه ک که م ناکاته وه که ده بی من له جیاتی
(سه فوهت) ی خوالی خوشبوو دانی پیدا بنیم . نه ویش نه وهیه که
(شانوی ناومال) پهیره وکردنی (رشته ی مرواری) یه هیچ نه بی
دهر چوون و برهوی نه وای له سه فوهت کردوه ، که له پال چه ندمه ی دانی
تری نووسین و روشن بیریدا که قه له می خوئی تیا تاوداوه و دووابه دووا
به ره می پیشکش به کتبخانه ی کوردی نه که ین - دهست بداته نه م
بابه ته نووسینه ش »^(۱)

، چونکه ماموستا سوجادی زور شانازی به ماموستایی و باوکییتی
سه فوهته وه نه کرد^(۲) . نه وهی پی ناخوش بوو لیږدها من ماموستا که ی که
باوکی خومه بکه م به قوتابی نه و .

به لام وه که له پیشه کیی دیوانی سه فوهته دا نووسیم . تی بینی یه کی
دوکتور کامیل به سیر له رادیوی کوردی به غداوه دهر باره ی
(هونراوه کانم) ی (ن . ناری) وای لیکردم که بکه ومه ژیان نووسینه وهی
نه وکه سانه ی بنه ماله که مان که به ناهه ق پشت گوی خراون و نه گهر من باسی
ژیانان نه نووسمه وه وون نه بیت . وائه زانم منیش یه که م که س نیم نه گهر
هه زاره میش نه بم له میژووی بیرو نووسیندا که به ره می بنه ماله ی خوئی
چاپ بکاو شتیک دهر باره ی ژیانان بنووسی^(۳) .

وايه زانم هه رچی به ئینسافیشه وه ته ماشای نه و پیشه کی یه بکات ،
تی نه گات که عاتیفه راینه کیشاوم و نه وی باوه رم پیی هه بووه نووسیومه .
جی داخیشه که نه و دیوان و پیشه کی یه له پرووی په سمی یه وه به بهرده می

یه کیک له دهسته ی نووسه رانی تازه ی نه و گوډاره دا پرته بوو . تکاشم لیکرد
 که رای خویم پی بلی : به لام وادیاره که نیستا پاشگه زبوته وه و نه یه وی نه وه
 بسه لمینی که من (له به ره و پروو ماموستایم و له پاش مله وا نیم ..)
 (گهردنی نازاد بی) .

به مچه شنه من رای که سانی وه کاکه ی فله للاح و محه مه دی مه لا
 که ریم و شوکور مسته فاو عه لادین سو جادیم مه به سه و هه مووشیان
 ناگاداری نه و پیشه کی یه ن (پیش بلا و بوونه وه) ، نیر پیویست نی یه گوی
 له قسه ی ناشی یه کی داخ له دل بگرم .

راستی میژووی له دایک بوونی سه فوه ت :

راستی وه و وتم - تا دوو پروژی مالئاوایی له گهل باوکمدا زور
 مه به سم نه بووه نه م مه سه له یه ساغ بکه مه وه (زور که سیش نه مه ی بو
 باوکی مه به س نی یه ، من نیستاش مه به سم نی یه) . چونکه بو شاعیر
 زورتر چه رخ و سه رده مه که مه به سه ، سال و مانگو و پروژی مردن و
 له دایک بوون له هه ندی حاله تدا نه بی نه و بایه خه یان نی یه . هه رچه نده
 ووردترو ریکتر بن باشتره . خو نیمه زور له شاعیرانی کونمان ته نانه ت
 چه رخی ژیانیشیان ساغ نه بوته وه ، نه وه تا یه کیکی وه ک مه لای جزیری له
 سه ده ی یانزه هه مه وه تا حه قده هه م ده بریت و هیشتا هه ر ته واویش
 نه بووه . خه لکی نه و هه موو دریزد ادپی یه یان ده رباره ی (نالی) و سالی
 مردنی بیست و هیشتا نه گه یشته وینه نه نجام . نه وه تا که سیکی وه ک
 نه حمه د موختار جاف که زور ده میک نی یه شه هید بووه و پروژی کوشتنی
 دیاره ، که چی هه ر له سه رچاوه و دیوانه چاپکراوه کاندایه که به چه ند
 جور نووسراوه . یا شاعیریکی گهره ی وه که جه واهیری هه ر له ژیان

خویدا سالی له دایک بوونی به چوار جور نووسراوه و خوشی له هیچیان دنیا نی یه . بو میژووی له دایک بوونی سه فوهت ، پاش ئه وهی به شی زوری کتیبخانه که یمان دهست که وته وه به ره می زوریم دی ، که ئاگام له زوریان نه بوو ، که وتمه سه ر کوکړدنه وه چاپکړدنی به ره مه کانی ، ماموستا گیوی موکریانی کوڼه لی شیعری ته ووشتیکی دهرباره ی ژبانی بو ناردم ، له ویدا نووسرابوو سالی ۱۳۲۴ له دایک بووه . که دیاره ته مه خو ی له و گه شته ی ماموستا گیودا بو سلیمانی سالی ۱۹۴۶ بو ی نووسیوه . نیتر له گیرانه وه و قسه ی ناوما ل و ته نانه ت له په ساپورتیکی کوئیدا که نووسرابوو (۱۸۹۷) و نه مه یان له بهر زور هوو زور سه رگوزه شته ی ناو بڼه ماله که به راست نازانم . به م جوړه (۱۳۲۴) م کرد به سالی له دایک بوونی . که خوم به پیی هاو کیشه کانی گوړینی هیجری به میلادی لیکم دایه وه (۱۹۰۵) دهرچوو . ته نانه ت ماموستا سوجادی که له زور که س زیاتر له سه فوه ته وه نزیک بووه ۱۹۰۵ ی به سالی له دایک بوونی داناوه^(۱) . ماموستا مه لا عه بدولکه ریمی موده ریسیش هر سالی ۱۳۲۴ ی نووسیوه^(۲) . زور جاریش نووسه ران له لیکدانه وهی هیجری به میلادی خو یاندا سال و دوو ته که ونه هه له وه و نمونه بو نه مه ش زوره به تاییه تی چاپی دووه می میژووی ته دهبی کوردی له په راویزه کانیدا دهست نیشانی ته م لایه نه ی زور کردووه . بو نه م گوړینه که سهیری نامیلکه که ی ئوربیلیم کرد ۱۹۰۶/۱۹۰۷ به رامبه ر به ۱۳۲۴ نووسرابوو ، ئاگاداری سه ر په رشتکه ری چاپکړدنی دیوانه که م کرد که نه مه راست کاته وه ، به لام دیار بوو ناو پیښه کی یه که ی راستکرد بووه و لاپه رهی یه که می له بیرچوو بوو . که کتیبه که ش دهرچوو له هه ندی نوسخه ی دیاریدا نه وه هه ندی هه له ی چاپی ترم راستکرده وه و کردم به (۱۹۰۶) .

نه نه وساونه نیستاش زور مه به سم نی یه ۱۹۰۶ بی یا ۱۹۰۷ یا ...

هتد . چونكه ئەمه هیچ له ژيان و به رهه می سه فوهت ناگۆڕی .

مونه فیزی ووتار كه سه رتا پای نووسینه كه یی پرکردوو له هێرش

بردنه سهر (خۆم و بیرو باوه پم و باوك و باپیرو خزمانم) ئە ئی :

« مه به ستم له وه نه بووه كه سه فوهت شاعیریکی هیند به ناوبانگه

نه ته وهی كورد پووستی به میژووی ژیا نی هیه » .

نه خیر نه ته وهی كورد پووستی به میژووی كه سیك یا مه لایهك

نی یه ، كه به هه موو ئازارو نه خوشی و نارهحه تی ژیا نی خویه وه ٢٣ كتیبی

به كوردی نووسی بی و پووستی به میژووی ژیا نی مه لایهك نی یه كه له

ساله كانی سی دا رپكخراوه ی سیاسی بو كوردا یه تی دروستكرد بی

(بڕوانه دوو پاشبه نده كه ی ماموستان سوجادی و ماموستاناكام - نازانم

چون خواوه نا نی ووتارو مونه فیزه كه ی ئه وانیشیان به درونه خستو ته وه ،

بلی نی نه یانویرابی ؟) .

یا پووستی به میژووی كه سیك نی یه كه زمانی كوردی بردیته ناو

زور موماره سه ی ئا نیی كورده وه . به ئی سه فوهت لای مونه فیزو ماموستانو

هاوه له (كار) گوزاره كانی ئه وه نده پیوه خهريك بوون نا هی نی . ههر

له به ره وه بو ته نیا جیاوازی سالیك و به ته واوی نه زانی نی میژووی

له دایك بوونیك به من ئه ئین : « ... میژووی ئه ده بی له گریژه نه بردوو وه

ویستوو یه تی كاروا نی ئه ده بیمان به ره و ئه و جی یه مل ب نی كه خودی

مه به سته كانی خوی تیا به دی به نییت و ههر بویه له م پرووه كو مه ئی هه له ی

لكاندوو به میژووی ئه ده بی كوردی یه وه » .

به ئی باوا بی - ئه گه ره هه له ی تا قه سالیك ئه م تاوانه گه وریه بی كه

مونه فیز ئه یلی - ئه ی ئه و هه موو پرپوگاندیه بو جووله كه یه تی و بی ری

سه هیونی پیسی ره گه زپه رست له سییه ری « فه رهنگی نالی » و كو مه ئی

كتییدا ده رباره ی جووله كه رۆژه لاتناسه كان ئه بی چی بی ؟

دیاره مونه فیزو هاوه له کانی له م جوړه له گریژنه بردنانه بیده ننگ .
 به لام ته گهر میژووی له دایک بوونی باوک نه زانین به لای ته وانه وه له گریژنه
 بردنی میژووی ته ده به . با پی یان بلیم که له میژووی راسته قینه ی
 له دایک بوونی خوشم دنیا نیم ووه که شزان له هه زارا نو سه دو نه ووه دو نو
 که س یا زیاتر له خه لکی ته م وولاته یه کی ته مووز به روژی له دایک بوونیان
 داده نین ، که واته ته بی زور به ی ته م میلله ته چی یان له گریژنه بردی ؟ بو
 ۱۹۰۴ ی کتیبی قوتا بخانه ش من نه منووسیوه و منیش چیروکی (گوی
 ناگردانی !!) باوکم قوت نه کردوته وه ، چونکه دیاره که به شی پیزمانی ته و
 کتیبه من نه منووسیوه . خو ته گهر منیش نمونه له و کتیبه وه بهینه وه ته و
 لام نه نگ نی یه . با مونه فیزی ووتارو هاوه له کانی ته و هوش بزنان که ته و
 (هیمن) هی ته مرو به درو به شان و بالیدا هله ته دهن ته یووت (شانوی
 ناومال) به رزترین په خسانی کوردی یه .

هیرشی نارې وای مونه فیزی ووتار له ناستی خوم و باوکما نه و ه ستاوه
 به لکو (ن. ئاری) ی مامیشمی گرتوته وه . حه زم ته کرد خوینه ر خوی
 بچيته وه سه رووتاری ژماره (۶۴۲) ی روژی ۱۷/۶/۱۹۸۲ ی
 (هاوکاری) تا بزانی به بی مونا سه به (ن. ئاری) ی مام تیه لکیش
 کردوه یا ته مانه تی نووسین ته و شاعیره دلسوزهی هیناو ته ناو وه . که
 زور که س ناگاداری لاپه رهی هه ولدان وفیداکاریی ته ون و قه له می به پیتی تا
 مردن له نووسین نه که وت . به لام چونکه مامی منه ته بی هیرشی نارې و
 بیگریته وه ، جا مازانم چون مامه کانه ترمی نه گرتوته وه ؟ ته بی هیشتا
 ماموستاکه ی دیوانی (فائیز) ی پیشان نه دابی ، یا وای شاردبیته وه که
 ته و نه بیینی و مه مله که تی « بیبلوگرافیا » گهری هه ردو وکیشیان
 نه که یشتوته سر (فیزی - مه لا محه د) ... هتد ته گینا پقو کینه ی
 ته وان به رامبه ر به من و بنه ماله که مان گه یشته راده یه که به شیوه یه کی

نه خویندهوارانه بوختانی وا گه وره بو مه ولانا خالیدی نه قشبه ندی دروست بکری که ده بوو ئاسمان و زهویی بو بیله رزه ، به لام چونکه له سه نگه ری خوینده وه بوو سوئی و شیخیش لی بی دهنگ بوون .

ئه مه ئه مه ته نیا ساله بوو که مونه فیزی ووتاری وا لیکردوه بریار به سه ر (٢٠) کتیب و سه دان ووتاری مندا بداو بلی مه به سی سه فوه ت نی یه : (به لکو مه به سی سه ره کیم درشتی و ده ست کورتی و هه ناسه سواری نو سه ره له کاره کانیدا) . جا ئه گه ر ئه مه به ره مانه هه موو ئه نجامی (درشتی و ده ست کورتی و هه ناسه سواری) بن ، منیش هه زم ئه کرد « وورد » بم (ده ست دریژ بم - به لام بو به ره می خه لک دزین نا) و (هه ناسه شم دریژ) بی تا کتیب بین به سه دان و ووتار له جیی سه دان هه زاران بن . به لام ئه گه ر خاوه نی ئه و کارانه ی لای مونه فیزی ووتار خوی (ده بنه سه رچاوه) (درشت و ده ست کورت و هه ناسه سوار) بی ، ئه بی کام نو سه ره مان وورد و ده سه لاتدار و نه فه س دریژ بی ؟ . وانه زانم لای ئه و که س نی یه . چونکه ئانیستا نه مدیوه و نه مبیستوه که به خیر ناوی هیچ نو سه رو شاعیریکی دلسوز و خاوه ن ئیداع بی نی .

مونه فیزی ووتار نووسیویه : گویا من ئاگادار نیم که شاعیریکی تر به ناوی (سه فوه ت) هه هه یه . په نگه ئه مه ئاگادار نه بوونه ش تاوان نه بی . به لام من باسی ئه وه نه کردوه که (سه فوه ت) ته خه لو سه یا (مسته فا سه فوه ت) ناوی موره که به . (ئای که ماموستا که ی له گری نه بوونی یه وه به م ناوه موره که بانه توو به ئه بی) . پاشان ئه و سه فوه ته ی کوپی سافی پاش مسته فا سه فوه ت شیعی ووتوه . هه روه ک مه رج نی یه که باسی سه فوه تی زاناو نو سه رو شاعیر کرا ناوی هه موو سه فوه ته کان ریز بکری به و مسته فا سه فوه ته لاوانه شه وه که هه ر به خوشیی ناوی ئه وه وه له شارد ا ناو نراو ن مسته فا سه فوه ت ، جاره های جاریش باسی چه ند (موخلیس) ی

شاعیر کراوهو له که سیش راست نه بووینه ته وه که بوچی باسی حاجی مه لا
ره سوولی دیلژه ناکه ن .

۲ - باسی گره وی سالی ۱۹۲۰ ی پوژنامه ی پیشکه وتنو
به شداریی سه فوهت :

که بناغه ی نووسینیک له سه ر پاستی دانه نرا ، ئه بی دیر به دیریش بو
ئه م ناراستی یه بگه رییت .

جاری من وهك مونه فیزی ووتار بوم هه لئه به ستی له لاپه ره ۲۰۶ ی
(الواقعية في الادب الكردي) دا نه منووسیوه چیرۆکی له (خه وما) ی
جه میل سائیب له گره وی ۱۹۲۰ ی میجه ر سوئدا (که مونه فیزی ووتارو
ماموستا کانی ئه ویش و ئه دموندسیش له من باشتری ئه یناسن ووا به - ئیلی
بانسته ر سوئ ناوی بردووه) به شداریی کردووه . به لکو نووسیومه له
گره ویکی سالی ۱۹۲۵ دا بی ده ست نیشانکردنی (میجه ر سوئ) و
(پیشکه وتن) ، دیاره ئه م دوو قسه یه ش له یهك جیاوازن . به لی من به
بیستن بیستبووم که جه میل سائیب به م چیرۆکه پاداشی وه رگرتووه .
کاتیکیش که هه زاره ها کیلومه تر دوور له و وولاته وه ، چاره که چه رخی
له مه و به ر ئه و کتیبه م نووسی ، نه پوژنامه کانی ئیرم له به رده ستدا بوو ، نه
ئه شمتوانی بیمه وه نه ئه م مونه فیزه ش ئه وسا بووبوو به موفتی
» بیلوگرافیا « ی کوردی و ناویشی نه بوو تا نامه یه کی بو بنووسم و نه (له
(خه وما) ش چاپ کرابوووه . له به ر ئه مه ئه و تاقه دیرم نووسی و نه (دنیا
قولپی) و نه (کابه که چ بوو) . ئیستا ئه لیم په نگه ئه وه ی من بیستوومه
پاداش و گره ویکی تر بییت . یا هه ر ئه وه ی (پیشکه وتن) بییتو من
وام بیستی که ئه وه بو (له خه وما) بووه و بو (بوچرووک) نه بووه . یا بو

ئەبىي لە كىتەپكەدا كە كاتى چاپكردنى من لە گوندى (دەرگەلە) ئەژيامو
تواناي بىرووت چوون و سەرپە رشتى كردنىم نە بوو و سەدان ھەلەى چاپى
تياپە لە (ناو ژمارە) شدا (كە لای ھەندىك كەس بىرو ئايدىلۆژيا ھىچ
نىيە و ھەر ئەمە مەبەسە) بۆ ئەمىش ھەلەى چاپ نەبىو (١٩٢٠) ھەكە
راست بىت .

پاشان نووسەر چوزانى سەفوت لە ناو ئەو بەشدارانەدا نە بوو و بە
ووتە پر لە ئەدەبەكانى خوى ئەلى : (لە دوورو نزيكەو سىبەرى
سەفوت) ديار نىيە ؟ ئەگەر ناوھەكان لە كاتى خويدا نووسراون ، ئەوا
ھەر نەيسە ، ئەى ھەر لەبەر ئەوئەى ئەو لە دوو كەسى پرسىوھ ؟ ئەى بۆچ
ئەبى ئەوانەى ئەولئى پرسىون راست بكە نوئەوانەى من لىم پرسىون درۆ
بكەن ؟ . يا كى ئەلى مونەفیزیك كە ئەم ھەموو درۆيە بۆ بەرژەوھەندىي
ھاوسۆيندەكانى خوى بكا ئەو ناوھشى نەسرىوھتەوھ . پاشان ئىمە مامۆستا
نەجمەدىن مەلا دەناسىن ، سالى ١٩٢٠ لەكوئى بوو و چى بوو و لە
چەلەكدا بوو تا ئاگای لە بەشدارانى گرەوىكى ئاوا بى . ئەى مونەفیزی
ووتار لە كاتى ژيانى نەجمەدىن مەلادا تەمەنى چەند بوو ، تا لەگەل ئەودا
دانىشى و ئەم چەشنە پەروەشەى ھەبى ؟

بە ھەموو حالئ ئەم درىژەپیداى ناوئەو بەشدار نەبوونى گرەوىكى
وا لە شاعىرى و كۆششى سەفوت كەم ناكاتەوھ . بەلام لىرەشدا
ناپاستىيەكى تر ھەيەكە گوايە سەفوت ئەودەمە تەمەنى ١١ سال بووھ .
نەخىر بە ھەموو ئەو حسابانەى باسكرا ١٤ - ١٦ سال بوو و زوربەى
ئىمەش لەوتەمەنەدا دەستمان داوھتە ئەو چەشنە نووسىنانە . ئايا بۆ
ئەمەش شايتە و قورئانى ئەوى ؟

ئەگەر بشى نموونە لە ژيانى خۆمەوھ بەئىمەوھ ئەوا چەند
مامۆستايەكم ماون كە خويان يەكەمجار لە رۆژنامەى سەردىوارى

قوتابخانه‌ی فه‌یسه‌لێه‌دا له ته‌مه‌نی ۱۰ - ۱۱ سالی‌دا نووسینی ساکاری خۆمیان بو‌و ب‌لا‌و‌کردومه‌ته‌وه . پ‌و‌ژنامه عه‌ره‌بی‌یه‌کانی سالی ۱۹۴۸ یشم له به‌رده‌ستدا نی‌یه‌و عاشقانی درۆی ببیلۆگرافیا دا‌وای ژماره‌ ئه‌که‌ن ئه‌گینا هه‌ر له‌وساله‌دا ژماره‌و ناوی ووتاری عه‌ره‌بیشم بو‌و ئه‌بردن . خو به‌شدارانی نه‌و‌رو‌ژه‌کانی ۱۹۴۶ ، ۱۹۴۷ ، ۱۹۴۸ زۆریان ما‌ون‌و ئاگادارن که هه‌رساله‌یان له پ‌و‌لیکی ناوه‌ندیدا بووم‌و به‌شیعرو ووتار (با ساکاریش بێت) به‌شدارێ ئه‌و نه‌و‌رو‌زانه‌ بووم ، خو‌ب‌اسی زوو‌چوونه به‌ندیخانه‌ی بو‌ناکه‌م ، چونکه که‌سانیکێ که پ‌ی‌وه‌ندی‌یان به‌کو‌ری تیکۆشانی نیشتمانی و شو‌ر‌ش‌گیرێ یه‌وه‌ نه‌بی له‌ ئازاری نیشتمانپه‌روه‌رانو تیکۆشه‌ران ناگه‌ن‌و ئه‌وه‌یان (لا مه‌به‌س نی‌یه‌و بایه‌خیشی نی‌یه‌ لایان به‌لکو به‌پ‌ی‌چه‌وانه‌وه) .

که‌ب‌اسی ئه‌و گه‌ره‌وانه‌ی کرد ئه‌بو‌و ب‌اسی گه‌ره‌ویکی‌تریش له‌وباره‌یه‌وه بکات که (ن. ئاری) تێیدا به‌شدار بووه^(۱) .

۲ - مونه‌فیزی ووتار ئه‌وه‌ی له‌بیرنه‌چووه که به‌مونا‌سه‌به‌تی ب‌اسی کتێبی (الواقعية في الادب الكردي) یه‌وه پ‌ل‌اریکی‌تر ب‌گریته‌من که‌وا به‌و کتێبه‌شه‌هاده‌تنامه‌ی (کاندیدات) م‌وه‌رگرتووه .

ئه‌مه‌ش چه‌ند وه‌لامیکێ ئه‌وی :

۱ - به‌ئێ ئه‌و شه‌هاده‌تنامه‌یه‌ له‌شوینی خو‌ی (کاندیدات) ی پ‌ی‌ئه‌لێن - (کاندیدات) واته‌ (مرشح - پ‌الێوراو) واته‌ (پ‌الێوراو له‌فلان زانستدا) - که‌واته‌ وه‌ک مونه‌فیزی ووتارو هه‌موو دو‌ژمنانی زانستی سۆشیالیستی تێی ئه‌گه‌ن ئه‌مه‌ جنیو‌نی‌یه‌ ، به‌لکو پ‌له‌ی زانستی‌یه‌ ، له‌به‌رئه‌وه‌ش (پ‌الێوراو) ه‌چونکه ئه‌مه‌ سه‌ره‌تای چوونه‌ناو جیهانی زانیی‌یه‌تی . ئه‌م شه‌هاده‌تنامه‌یه‌ش له‌هه‌موو جیهاندا به‌رامبه‌ربه‌ (PHD) ی پ‌و‌ژئاوا واته‌ (دکتۆرای فه‌لسه‌فه) یه‌ . کو‌ماری عیراق دو‌وای

هه موو وولاتانی جيهان له سالى ١٩٦٩ دا دانی بهم پراستی یه دا ناو بهرام بهر به وشه هاده تنامه یه ی دانا .

ب - ئه بی بووتری که له پاش (کاندیدات) به نزیکى ده سالیک پله ی (دوکتور ناووک) دهری . واتا (دوکتورای زانست) چونکه ووشه ی (ناوکا) به پرووسی (زانست - عیلم) دهگریته وه . له گهل ئه م پله یه دا له قه بی (پروفیسور) یش ئه دری . له عیرا قدا تا ئیستا ته نیا دوو کهس ئه م پله یه یان دراوه تی که پروفیسور دکتور که مال مه زهر ئه حمه دو نووسه ری ئه م ووتارهن . له خه لکی پوژه لاتى ناوه پراستیشدا ژماره که هه ره یه کیکی تر زیاد ئه کات .

ج - هه قمه شانازی بکه م که هه ردوو پله یانم له ئه نجامی کوئش و هه ولى خوئدا وه رگرتووه و پووشم ها تووه بیست سال له مه و بهر نامه ی پله ی یه که م و حه وت سال له مه و بهر نامه ی پله ی دووه م بلا و بکه مه وه . ئه بوو خه لکی تریش وایان بگردایه . دیاره که بو ئه م مه به سانه ش په نام نه بردو ته بهر به سه ر ماموستاو ها وه لدا گریان و پارانه وه وه په شه ی خو کوشتن و که سیش یارمه تی نه داوم . (که سیکیش که سه ئه لفیکی به سه) .

د - نازانم که (١٩٢٥) یکه بووبی به (١٩٢٠) له مه سه له یه کی بچووکدا ، به کام ویزدان هه ره له بهر ئه مه - (ئه مه یش خه وشیکی گه وره یه و به ته ختی ته ویلی کاره که ی دوکتوره وه لکاوه) ؟ . ئه گه ر مونه فیزی و تارو ماموستاکانی ئه وچه شنه خه وشه یان له کاره کانیا نا ئه وى ، ئه وا هه ر زوړ زوړن . خو لایه نی کوئه په رستی و هه ولى کورد به دنا وکردن و به ره می خه لک دزینیش له و لاوه بوه ستی .

٤ - مونه فیزی و تار به بی شهرم (سه فوه ت) به درو ئه خاته وه چونکه باسی ئه وه ی کردووه که له مندالی یا شه په شیعرى له گهل (مه لا حه مدوون) کردووه ... هتد . بو وه لامی ئه مه ش :

« ... له منالیمه وه که له قوتابخانه دا ، پاش خویندنی قورئان و ئیسماعیل نامه دهستم به خویندنی (گولستان) کرد ، بو جاری دووهم به مه عنا خویندم ، له دهروونمه وه ههستم ئه کرد که زیاد له هه موو خویندنیک هه واخواهیم له گه لیا هه یه ، تاراده یه که ئه توانم بلیم چیم لی خویندبوو ، شیعره کانیم هه مووی له به ربوو . دیته یادم کاتی شه ری یه که می جیهانی بوو نزیکه ی ٤٣ سال پیش ئه مرو ، (ئه مه ی له ١ ی مایسی ١٩٦١ دا نووسیوه - ع . م) مه لاکانی ئه وده مه - په حمه تی خویان لی بی - چووبوون بو سه یران بو (کاریزی حاجی مه لا عه لی) . ئه وانه یان له یادم (شیخ بابه عه لی) و (مه لا حسه ینی پیسکه ندی) و (مه لا عه بدوولعه زیزی موفتی) و (حاجی مه لا په سوول) ی باوکمن . (مه لا حه مدوون) ی حافظی کویری بلیمه تیش له وی بوو ، به باوکمی ووت : ئا مسته فام بو بانگ که هه ر باسی ئه که یت . باوکم بانگی کردم . حه مدوون ووتی : شه په شیعر ناکه ی ؟ ووتم : با . نه مئه زانی حه مدوون کی یه و شه په شیعر چی یه ؟^(٧)

پاش ئه وه ی سه فوه ت بو نه وه ی تازه ی شه رح ئه کا که شه په شیعر ی ناو حوجره و مه لایان چی یه ، (که په نگه مونه فیزی ووتار که له ناو خوینده وارانا په روهرده نه بووه هه ر له ویوه فیربووبی شه په شیعر چی یه) پاش ئه مه نووسیویه :

« ... سی چاره که سه عات له گه ل (حه مدوون) رویشتم . جا په کی خستم . مه لا حسه ین ووتی : حه مدوون هیچ هونه ر نه بوو . ووتی : بوچ ؟ وتی : تو خوت کوتوو پر شیعر ئه لیت له تیپه گرانه کانا وه ک (پ) و (ژ) و (ف) و (گ) . ئه و مناله ناتوانی شیعر بلی ، چی له به ره ئه وه ئه خوینتیه وه . حه مدوون ووتی . وایه . حاجی مه لا ئاگاداری ئه م کوره به .

مه به ستم له م چیرۆکه ئه وه بوو هه ر له منالیمه وه شه یدای گولستانی
سه عدی بووم ، له به رخۆمه وه شیعرم دانه نا ، هه رچه ند له بازاری شاعیرو
بوژانا نرخى نه بوو ... »^(۸) .

جا به رامبه ر به و ئه ده به به رزه ی مونه فیزی ووتارو پالپۆه نه رانی له
به درۆخسته وه ی (سه فوه ت) دا ئه لیم :

۱ - سه فوه ت خۆی ده ست نیشانی ئه وه ی کردووه که سال ۱۹۱۸
بووه .

ب - ته مه نی دیاره ئه وده مه ۱۲ - ۱۳ سالان بووه . واته وهك خۆی
ئه ئی و ئیمه ی کۆرپه مه لاش باشی ئه زانین له و ته مه نه دا هه موو منالیکى
لێهاتووی سه ر به ئاوو هه وای خوینده واری زیاد له گولستان و
ئیسماعیل نامه ، په ندی عه تتارو ئه یشوده ی شیخی نوڊی و (نصاب
الصبيان) و ئه حمه دی یان له به ر ئه کرد .

ج - مونه فیزی ووتار چونکه کۆرپه مه لاه کۆرپه خوینده وار نی یه ،
دیاره له و ئاوو هه وایه ناگات . به داخه وه له ئاوو هه وای پێگه یشتنی
نوسه رانی ئه مپروشمان نه گه یشتوو . له به رئه وه نازانم به چ کومپیوته ری
حسابی کردووه که (سی چاره ک سه عات) شه په شیعر (۳۰۰ تا ۵۰۰)
دیپ شیعرى کلاسیکی کوردی و فارسی و عه ره بی له به ربوونی ئه وى ؟
(جارى بو ئه بى هه ر کلاسیکی بى و به سی زمانیش بى ؟ شه په ، شیعرى
جارانى ناو مزگه وت ئه م مه رجه ببیلوگرافیا نه ی تیدا نه بوو) .

خوینه ری خوشه ویست : باوه رپکه ئه م هه موو په نجه ی گومان
پاکیشانه ناهه ق و نا په وایه وای لیکردم که به (سه عات گرتن)
ته جروبه یه کی شه په شیعر تۆمار بکه م . هه رچه نده م کرد به بى هه ناسه و
وه ستانی زۆریش هه ر ده قیقه ی ۵ - ۶ دیپه شیعرى به حری ته ویل (ی
به رکه وت) که ئه و به حره ش مه رج نی یه) . که واته :

$6 \times 45 = 270 \div 2 = 135$ ، واته ۱۳۵ دیره شیعر له وچه شنه
 شه پره شیعره دا به کار دیت . خو بو که سیکی زیره ک و کوره مه لایه کی
 گه وره ی شاره که ی وه که سه فوه ت ، که وا بزانه دوژمنه کانیشی شایه تی له
 زیره کی زیاتریشی بوئه دهن ، له وته مه نه دا زور له وه زیاتری له به ربووه .
 بوچی نیستا مندالی دهرچووی سهره تاییمان نی یه له ۳۰۰ دیر زیاتر
 (گورانی و سروودو شیعر) ی له به ربی که هه موویان به که لکی شه پره شیعر
 دین . که چی مونه فیزی ووتار که ماموستا کانی ئه لین - قوتابی یه کی زیره ک
 نه بووه ، ئه م راستی یه شیان نازانی . ئه وهش نازانی که ئه مه له گه ل
 (پاقلوٹ) ی رابه ری من [نه ک (بافلوف) ی له مه پ عیزه دین] و له گه ل
 (فروید) ی که سانی هانده ری ئه ویش پیک ده که وی . جا نازانه له لای
 (راحیل) و (ئه شکه نازی) و (نیتشه) ی له مه پ ئه وان چونه ؟

ه - به ئی مه لا حه مدوون هه ر زور بلیمه ت بووه و هیچ نه بی
 (سه فوه ت) خو ی چه ندجارو له چه ند شویندا ، به تایبه تی له (شانوی
 ناومال) دا باسی ئه وه ی کردووه . به لام کی ئه ئی بو شیعر له به رکردنیش
 هه ر وا بووه ؟ ئیمه ئه زانین که حافظ زیاتر بایه خ به له به رکردنی قورئان و
 موناجات ئه دهن و که م شیعر له به ره ئه که ن . به تایبه تی حه مدوون که قورئان
 خویندنیشی نه کردووه به پیشه . هه روه ک پیوه ندیی ئه و کویره بلیمه ته له گه ل
 جیهانی شیعره دا هه ر ۲ - ۳ قه سیده یه و به س .

د - هه رچه نده حیکایه ته که باسی سالی ۱۹۱۷ ، ۱۹۱۸ ئه کات
 (چونکه له ۱۹۶۱ دا ئه ئی نزیکه ی ۴۳ سال پیش ئه مړو) . به لام ئه وه ی
 مونه فیزی ووتار ئه ئی که گوايه حه مدوون سالی ۱۹۱۷ مردووه راست
 نی یه . حه مدوون باش ئه وه مردووه . ئه گه ر بشچینه وه سه ر قه سیده ی
 سه فه ربه رو باسی گرتنی (به سره و فاو) ه که ی هه ندی شتمان بو
 ده ره ئه که وی . ده میکه به هه ندی که ره سه وه خه ریکی باسیکی حه مدوون و

موناقه شه‌ی سالی مردنیم . با ئەمه بمینی بو دهره‌تی خوی . به‌لام
 ئەمه‌وی ئیستا ئەوه‌نده به‌گوینی هه‌ندی که‌سدا بچرپینم که‌ چ مونه‌فیزی
 ووتارو چ هه‌ندی له‌ ماموستاکانی به‌وه‌ی کتیب و پوژنامه کوئه‌که‌نه‌وه‌ له
 خه‌لکی ئەشارنه‌وه‌ خویان کردووه‌ به‌ سه‌رچاوه‌ی راستی بیلوگرافیا
 کوردی ، ئەمه‌ راست نی‌یه . ته‌نانه‌ت که‌سیک که‌ له‌ نووسیندا ده‌ست پاک
 نه‌بی و نووسینی خه‌لک به‌ ناوی خویه‌وه‌ بلاویکاته‌وه‌ ، باوه‌ر به‌ راستی
 بیلوگرافیا شارراوه‌کانیشی ناکری .

ه - سه‌فه‌وت و ته‌فسیر :

چه‌ند دی‌ری به‌وه‌ ره‌ش کردوته‌وه‌ که‌ گوايه‌ من (جله‌وی سو‌زو
 نه‌گونجان) م‌شل کردووه‌ . چونکه‌ نووسیومه‌ : سه‌فه‌وت « ته‌فسیری
 قورئان » ی هه‌یه .

خه‌لکینه‌ خراپم کردووه‌ ، لیسته‌ی ناوی کتیبه‌ چاپ نه‌کراوه‌کانی
 سه‌فه‌وتم بلاوکردوته‌وه‌ ؟ بوئه‌وه‌ی ئەمانه‌ش وه‌ک هه‌ندیکی تریان
 نه‌فه‌وتین . ئایا باسی ئەوه‌ی که‌ سه‌فه‌وت ته‌فسیری قورئانی کردووه‌ .
 (جلّه‌وی سو‌زو نه‌گونجان) شل‌کردنه‌ ؟ . ئای له‌ ویژدان و
 مه‌وزووعیه‌ت .

به‌ ئی سه‌فه‌وت ئەو دوو ته‌فسیره‌ی هه‌یه‌ که‌ له‌ سه‌ره‌تای دیوانه‌که‌دا
 باسم کردوون و (گوايا) نی‌یه . پاش چاپی دیوانه‌که‌ چه‌ند به‌شیکی تری
 ته‌فسیره‌که‌یم دو‌زی‌یه‌وه‌ که‌ ناوی (چرای ربی بینین) ی ئی‌ناوه‌ . ره‌نگه‌
 موده‌عی و مونه‌فیز ئەمجاره‌ لیم بیته‌ وه‌لام و بلی : ئە ی بو تائیستا باسی
 ئەمه‌یانت نه‌کردووه‌ ، به‌ ئی ئەمه‌یانم پاش چاپی دیوانه‌که‌ ده‌ست‌که‌وت .
 لای که‌سیک بو‌وه‌ که‌ وه‌کو مونه‌فیزی ووتارو که‌سانی تر (شتی لای خویان و
 خه‌لک ناکه‌ن به‌ ژیر خۆله‌وه‌) .

هه رچی ئه وهش كه ئه لى : « ته نيا دهنگى هه وه پهنكى نى يه » . با
 بفه رموى پيشانى بدهم - خو ئه گهر (ديقلوپ) ي هه موويم پى
 بلاوبكرايه وه ئه وه چاپى ئاسانتره . ئه گهر ئه وانى ئه م هيرشه نارپه وايه يان
 رپكخستوو زورىان پى خوشه چاپ بكرى ، خو ئىستا دهستان ئه پروا ، له
 من ئاماده كردن وه له وان چاپ .

مونه فیزی ووتارو ماموستاكانى هه ر بوئه وهى پى بلاوكردنه وه م
 لى بگرن يه كسه ر ئه لين :

« له لايه كى تره وه ئه وهى به لاهمه وه سه يره كه ئايا ئه م پى داگرته ي
 دكتور له مهر ته فسירו ئه م بابته تانه دا تا چه ند خزمه تى فيكرى خوى
 ئه كه ن و گورپه دهنه به ر په وتى ميژووى كوومه لايه تى چون له گه ل فيكرى
 خويدا جووتيان ئه كات » .

جارى نازانم هه ر ئه وه نده ي نووسيببتم سه فوه ت ته فسيري قورئانى
 كردوو ئه مه پى داگرته (له مهر ته فسירו ئه م بابته تانه) ؟ پاشان با ته واو
 خه م دايانبگرى ، بمينم چاپكردى هه موو به ره مى ئه و بنه ماله يه به ئه ركى
 سه رشانى خوم ئه زانم ، منيش فريayan نه كه وم كه سى وامان هه يه پاش من
 چاپيان بكه ن . ئه مه ش هه مووى وهك (سامان) و وهك رهنگانده وهى بيرى
 موسولمانى له ناو كورددا به شيكن له سامانى نه ته وهى (تراش) و
 بلاوكردنه وه يان ته واو له گه ل بيرى پيشكه وتنخوازانى مندا جووته و به
 هه موو بارىكدا تيگه يشتنى كورد له هه موو سه رچاوه كانى بير گورپه دهن به
 په وتى ميژووى كوومه لايه تى . جا ئه گهر ئه مه زيان بدات له پروپوگانده ي
 هه نديك له وانى سه نكه رى مونه فیزی ووتار ئه وه نازانم .

مالت ئاوا كاكه كاوس . ئه مه (بق) و (تامپون) هكه ي تو
 ئه سه لينى^(١)

٦ - سه فوہت و زمانی بیگانه :

که نووسین له رق و کینه وه هه لقولا ئه م چه شنه ووتانه ی لی په یدا
ئه بی - مونه فیزی ووتار نووسیویه :

« دکتور له پیشه کی به که یدا چه ندان قسه ی تیهه لکش کردووه
هیچ کامیان توخنی واقع ناکه ون و تیناگه م - راسته تیناگا - ع . م . ر - ئه م
دهست هه لبه ستانه چی ئه گه یه نن وله چ کانیاویک دهم ته رئه که ن ؟ ئه وه تاله
(ل ٩) دا جاریک به ئینگلیزی زان وله (ل ٣٣) دا وتویه تی که هات وچوی
(ره فیک حیلمی) کردووه بۆ مه سه له ی فه ره نسی زانین ... هتد . »

جا هه ر رق و کینه نی یه ، به لکو به به رچاوی خه لکه وه راستی
هه لگیرانه وه شه به رامبه ر به و قسانه . بزنان من ووتومه « ئینگلیزی زان
بوو یا (به فه ره نسی دوواوه) یا ووتومه :

« له سه ره تای سی یه کاندای و یستبووی ئینگلیزی فیڕ
بیت . هاوړی یه کی موعه لیمی دهستی دابوو فیڕکردنی . به لام زور خه لک و
به تاییه تی هه موو مه لاکان لیی که وتیوونه هه راو کتییی ئینگلیزی هاتنه
مزگه وتیان به کافری داناوو . به ناچاری وازیان پی لی هیئاوو ... »
یا ووتومه :

« ... له ناو نه خوشخانه که دا چووبوو ناو ده وره یه کی فه ره نسی
خویندنه وه که له وی سازدراوو . که هاتیشه وه وورده وورده به فه ره نسی
ده داو کوومه لیک کتیب و فه ره نگی له گه ل خویدا هیئاوو » .

که واته دهست دانه ئینگلیزی خویندن و زوو وازی هیئانی زور جیايه
له گه ل « ئینگلیزی زان » ی و وورده وورده به فه ره نسی دووان و هیئانه وه ی
چه ند کوومه لیک کتیب و فه ره نگ له گه ل خوداو (یه ک جار) (له سه رپی وه
لادانه) لای ماموستا ره فیک حیلمی و داوای یارمه تی لیکردن بۆ مه سه له ی
فه ره نسی زانین و چوونه ده وره یه کی فه ره نسی ناو خه سته خانه که ته نیا

تیپ و ژماره و سهره تای تیدا فیئرئەبی جیان له گه‌ل فه‌ره‌نسی زانین و لادانی
سهره‌پیی یه‌کجاریش جیا‌یه له‌گه‌ل (هاتو‌چۆ) کردن .

به‌راستی عه‌رب راستیان ووتوو‌ه که ووتویانه : ئە‌گه‌ر شه‌رمت
نه‌کرد چی ئە‌که‌ی بیکه . ئە‌وه‌تا به‌به‌رچاومانه‌وه قسه‌کانم هه‌موو
هه‌لگیراوه‌نه‌ته‌وه و گو‌فاره‌که‌ش ئە‌وه‌نده‌ی ئە‌رک نه‌داوه‌ته به‌ر خوی ئە‌م
دوو نووسینه به‌راورد بکاو هیچ نه‌بی (درۆ) بلا‌ونه‌کاته‌وه . له‌گه‌ل
ئە‌وه‌شدا چه‌ند قسه‌م ده‌رباره‌ی ئە‌م مه‌سه‌له‌یه هه‌یه :

أ - من بۆ‌بای زمان زانین ئە‌م نمونانه‌م نه‌هیناوه‌ته‌وه به‌لکو ته‌نیا
مه‌به‌سم له‌عه‌قلیه‌تی کراوه‌ی سه‌فه‌وت بوو ، که بۆ‌ئ‌ه‌وانه‌ی ئە‌هیناسن
شایه‌تی زۆر له‌مه‌زیاتری بۆ‌ئه‌دن . ئە‌گه‌ر مه‌سه‌له‌ زمان زانین بیت ، ئە‌وا
له‌نووسینه‌کانیدا دیاره‌که « کوردی و عه‌ره‌بی و فارسی و تورکی » باش
زانیه . که چی ئە‌وه‌تا که‌سی وا هه‌یه کوردیش باش نازانن چ‌پ‌رای زمانی تر ،
که چی به‌م شیوه‌ناره‌وا‌یه خویان فری ئە‌ده‌نه مه‌یدانی ئە‌ده‌به‌وه .

ب - من بای ژیا‌نی که‌سێک ئە‌که‌م که له‌هه‌موو که‌س زیاتری
ئ‌ه‌ناسم . هه‌رچه‌نده‌مامۆستا ناکام (مالی ئاوا) ئە‌یه‌وی بۆ‌راستی ووتن
ئ‌ه‌وه‌ده‌رخا که ئە‌و له‌ئیمه‌ش باشت‌ری ناسیه . لی‌رده‌دا ده‌مینێته‌وه سه‌ر
ویژدانی خه‌لک و بریاردان به‌سه‌ر راستگویی من و که‌سانی وه‌ک مامۆستا
سو‌جادی و مامۆستا ناکام و زۆر که‌سی تر‌دا به‌رامبه‌ر به‌له‌خویه‌وه به‌درۆ
خستنه‌وه‌مان له‌لایه‌ن مونه‌فیزی ووتارو هاوه‌لان و پالپویه‌نه‌رانی‌یه‌وه .
ئ‌ه‌مه‌ش هه‌ر می‌ژووی ژیا‌ن و کۆلنه‌دان و فیداکاری بۆ‌گه‌ل و وولات راستیان
ئ‌ه‌سه‌لین .

ج - ئە‌و چوونه‌ی لای مامۆستا ره‌فیع حیلمی پاش هاتنه‌وه‌ی بوو له
لوبنان . به‌لام له‌مه‌ولا له‌به‌رچاوی کال و زمانی پاراوی مونه‌فیزی ووتار که
ئاویشمان خوارد‌وه ئە‌بی جامی ئا‌و بۆ‌ئ‌ه‌و یا بۆ‌کاکی به‌دری بنی‌رین .

ئەلیم : مامۆستای ئینگلیزی یەكەى نەماوە لە بەرئەو ناوی نابەم . بەلام
 مامۆستا بەكر مستەفا سالم و دوكتور موحسین جەمالەدین مامون (پیاوی
 هاوشانی خویان ئەیانناسن) و هەردووکیان لەودەورەیدا لەگەڵ بوون .
 زۆر گالته جارى یەكاکى بەدرى ، عەرەب ووتەتى : « هزلىت و ر ب
 الكعبة .. » بەلام ئەو كتيبى (فەرەنسى) فیربوونەكەى (سەفوەت) و
 بە كوردى و بە خەتى خوى ووشە نووسینەكانى . دیارە كە ئەمەش كتيبى

11

*il a été corrigé. Jamil est occu-
 pé. Jamil corrige sa page.*

151 153 155 157 159 161

4me Leçon.

Consonnes composées

Ch. cha, cho, che, chi, chu.
 ché, ché, ché.

Gn. gna, gné, gno, gni, gue,
 gné, gné.

Cygne, vache, vigne, chute, signe.
 cheval, chasse, digne, charge, pêche.
 ligne, hache, chopine, chose, mèche, fi-
 chu, huche, signal, règne, signé, signa-
 ture.

من نی یه . چونکه هاوہل خویندنه کانم ئە زانن که ئیمه (مادام البصير) له کتیبکی تردا فه ره نسبی پی ئە ووتین ، خویشی ماوه دیاره ئیستا په یامنیرتان هه یه با بجی لی بپرسی . ئە وەش وینە یه کی ئە و دەورە یه . ئە وەشتان له بیرنه چی ، من ئە لیم فه ره نسیم خویندوووه ، با نه مکا به فه ره نسپی زان .

40

affamé, parricide, étoffe, Hippolyte. La canne de papa est forte. L'abbé a donné l'accolade. Le garde a été attaqué sur le passage. La pomme est mûre, partage-la avec ce camarade. Une bulle du pape. Un accostage difficile. Une colonne toscane. L'acte a été annulé par un arrêté de police. Hippolyte arrive du village, il va à l'école, il apporte sa littérature arabe. L'immortalité de l'âme est sûre. La nappe est mise, le père arrive, il est affamé. Il apporte, il arrive, il ramasse une pomme.

Hippolyte
arrive du village

Ludovic a tu avec difficulté.

د - وهك ووتم : دهستدانه فیربوونی زمان و فیربوونی سه ره تای زمان و وورده وورده قسه کردن جیاوازه له گهل (زمان زانین) که ئەمهش بو که سیکی وهکو (سه فوهت) زور نی یه . به لام وادیاره مونه فیزی ووتار له خویه وه سهیری ئەم دوو مه فیهوومه جیاوازه ئەکا . ئەوه تا که سیك به واتای هاوه له کانی سی سال له به که لوریادا له ئینگلیزیدا دهرنه چوووه و وورده وورده به هیچ زمانیکیش نازانی قسه بکا (نهك ئینگلیزی) و موعه لیمیکی سه رنه که ووتوی سه رتهایی یه (به واتای سه رپه رشتیکه ره کان) ، که چی به زور سواری سه ری ئینگلیزی بووه و به خاترانه ده رسی ناوه ندی ئەلیته وهو باسی ئەدهبی ئینگلیزی ئەنووسی و مه لزه مه ی قاچاغ به زور به قوتابیان ئەفروشی و کتییی زانایی پی راست ئەکاته وه ... هتد . ئەمهش هه ر زهمانه !

۷ - دیسان راستی هه لگێرانه وه :

من ووتوومه ره فیهق حیلمی سه فوهتی زور خوش ده ویست و به شاعیری باشیشی ئەزانی .

دیاره ئەمه ئەنجامی تیکه لیی ته واوه له گهل ماموستا ره فیهق حیلمیدا که وا ئەزانم کورو کچه کانی شایه تی ئەوه ن ، که له سالی ۱۹۵۳ به دوواوه من یه کیک بووم له هه ره نزیکه کانی ، ئەگه ر له هه مووشیان نزیکتری نه بووم . زور جه مسه ری کوششی ئەدهبی و سیاسی ئەو سه رده مانه له به رده می ماموستادا ئەیکردم به قوتابی ئەو . زور پوژوگه لیک شه و پیکه وه دانه نیشتن . رای به رامبه ر به زور مه سه له و زور که س ئاگادارم ! . جیی متمانه ی بووم . لێرده ا مه به س میحرابی ماموستای مه زن ره فیهق حیلمی نی یه . به لکو مه به س ئەوه یه که سیك شه رمه نه کا درو به ناوی ئەویشه وه بکات ، ئەمه چه ندی به چه ند ؟

نەئەبوو چاویك بە دوو لاپەرەدا بخشیننەو ، ئەوسا درۆ
بلاوبكەنەو ؟

بە ئی من لە باسی پێوەندیی سەفوەت و رەفیع حیلمی ئیشارەتم بو
لاپەری ٦ شیعرو ئەدەبیاتی کوردیی رەفیع حیلمی کردوو . بەلام با
بزانی مۆنەفیزی ووتار راستیی ئەو لاپەرەیی چۆن هەلگیراوەتەو کە
ئە ئی :

« لە راستیدا نووسەر - مەبەسی رەفیع حیلمی (ع . م . ر) - لە
سەرەتای ئەو کتێبیدا کە ساڵی ١٩٥٦ چاپی کردوو بەرگی دووھەمین لەو
دواوە کە نەتەوێ کورد شاعیری زۆرەو بیجگە لەو شاعیرانە ی لە
کتێبەدا باسکراون شاعیرانی تریش هەن و کۆمەلێکی ریزکردوو وەکوو
مارف خەزنەدار و مەنگوپی و توفیق ووردی و هەوری و سەفوەت ...
هتد . دەتوخوا بو بێنینی راستی هەلگیرانەو و گوڕینی راو قسە ی کە لە
پیاویکی وەکو رەفیع حیلمی بزانی رەفیع حیلمی بەوچەشنە ی نووسیوەو
ھەر ناوی ئەوانە ی بردوو یا رەفیع حیلمی نووسیویە :

« ... بەلکو ھەر لە ناوچەکانی سلیمانی و کەرکوک و ھەولێرا ئەو نەندە
شاعیر ھەلکەوتوو کە تەنیا ناوەکانیان نامیلکەییکی ئی ئەنوسریتەو ، لەناو
ئەمانەدا ئەوانە ی بەرھەمەتچوون ، وەکو : نالی و مەحوی و ھجری و
شیخ پەزاو مەولەوی و شوکری و مصباح و تایەربەگ و مەلا محمدی کویی و
رەشیدی قادر ئاغا و ملا عبدالله (مفتی پینچوین) و ئەختەر و صافی و لە
تازەکان ئەوانە ی کە شوکر ماون ، وەکو : سەعید فەوزی و شیخ
مصطفی ی شیخ سەلام و قانع و ئەحمەدی شیخ غەنی و مەلا ئەسەدی
مەحوی و رۆژبەیانێ و ھەردی و توفیق ووردی و برایم ئەحمەد و ھەزار
(عزیز موکریان) و مصطفی صفوت و کانی و معروف خەزنەدار و ھەوری و
مەھووش و بی باک و فایق زیوھەر و مەنگوپی و شارەزووری و آورەحمان بەگی

نفوس و .. هه موو شاعرن و هه ندیکیان له وانهن که ئه شی به تاییه تی
نامیلکه ییکیان دهر باره بنووسریته وه ... «^(۱۰) .

جا ئه وه ی ره فیک حیلمی نووسیویه له کو ی و ئه مه ی مونه فیزی ووتار
هه لگی پراوه ته وه له کو ی ؟ ئایا سه فوه تی هه ر له گه ل ئه و چه ند که سه دا
ناو بردو وه که مونه فیزی ووتار به شاعیریان نازانی و ناویانی هه لباژاردو وه یا
ناوی کو مه لی که له شاعیریشی بردو وه .

هه رچی پرسیار ی مونه فیزی ووتاره دهر باره ی ناوی معروف
خزنه دار ئه وه مونه فیزی ووتار باش ئه زانی که ناوبراو خو ی سه ره په رشتی
چاپی ئه و کتیبه ی بو ره فیک حیلمی کردو خو ی ناوی خو ی خستبو وه
ریزه وه و هاتو چو که رانی لای ماموستا به شیر باشیان له بیر هه که ره فیک حیلمی
زو ری پی ناخو ش بوو ئه شزانن بو چ نه ی نه ویست له سه ر ئه مه له گه لی
تیک بدات ، ئه و سه وده مه ناوبراو هیشتا کاروباری ره فیک حیلمی
پانه په راندو هیشتا به ته وای نه که وتبو وه ئیش بو توفیق وه هبی و بو
یادگاری هه ندی هه و لدانی شیعیر نووسینی ئه و سه رده مه شی دهر فته تی تری
هه یه . و ابزانم مونه فیزی ووتار ئه م قسانه ی ئه ویست .

۸ - مزگه وتی حاجی مه لا ره سوول و دیسان قسه هه لگی پراوه :

مونه فیزی ووتار دهر باره ی مزگه وتی باشچاوه ش یا حاجی مه لا
ره سوول دیسانه وه که وتوته قسه هه لگی پراوه . ئه وه تا ئه نووسی :
(سه باره ت به و مزگه وته ی که باوکی پیش نویژی تیا ئه کردو کاروباری
ئیسلامی تیا به ریوه ئه برد له وه دواوه که له بنه ره تا مزگه وتی حاجی مه لا
ره سوولی بایریتی و به هه له به مزگه وتی (باشچاوه ش ناوی زپراوه) .
که چی که سهیری نووسینه که ی من بکه ویت وام نه وتوو ، به لکو

نووسیومه : « ... یه کیکه له و مزگه وتانه ی له سه ره تای دروستکردنی سلیمانی یه وه دروستکراون . حاجی مه لا په سوول هه ره له وکاته وه که بووه به مه لا له و مزگه وته بووه . له بهرته وه له ناو خه لکدا به ناوی ته وه وه ناسرابوو . پاش دروست بوونی حوکومه تی عیراق هه ره خو ی له کاروباری په سمیدا به ناوی ته وکه سه وه که دروستی کردووه ناوی ناوه مزگه وتی (باش چاوهش) (ته م باشچاوه شه باپیری ته وره حمان ئاغای ته حمه د پاشایه) ... » .

جا ته مجارهش به راوردی ته و دوو قسه یه بکه نو بزانن چوون قسه که می هه لگیراوه ته وه .

أ - من ووتوومه چونکه حاجی مه لا په سوول یه که م مه لای بووه ، یا یه که م مه لایه تیی ته وه ویدا بووه ، له ناو خه لکدا به ناوی ته وه وه به ناوبانگه (نه م ووتووه ناوی زراوه) .

ب - نه م ووتووه به هه له به ناوی (باشچاوهش) ده و ناو نراوه : به لکو خو م ته لیم (سه فوه ت به ناوی ته وکه سه وه که بینای کردووه له په سمیاندنا ناوی ناوه مزگه وتی باشچاوهش) .

ج - ته وانه ی شاره زای مزگه وتی سلیمانین ته زانن که زوربه ی ته و مزگه وتانه دوو یا سی ناویان هه یه . هه ندیکیان ناوی مه لاکانیان ، هه ندی گه په ک ، هه ندی دامه زرینه رو زو ر جار هه موو ته مانهش له ته وقاندنا به ناویکی تره وه ته سجیل کراون . هه ره بوئموونه :

مزگه وتی بابان = مزگه وتی گه وره = مزگه وتی کاک ته حمه د

مزگه وتی شیخ جه لال = مزگه وتی قه زازه کان = مزگه وتی حاجی

عه زیزی خه یات

مزگه وتی بابه عه لی = مزگه وتی شیخ عه بدوره حمانی ته بووبه کر

مزگه وتی هه لاجه کان = مزگه وتی شیخ عه بدوره حمانی عازه بانی

مزگه وتی دووده رگا = مزگه وتی شیخ عه بدوللای هه ولیری

مزگه وتی شیخه لی = مزگه وتی مه لا ئە مینی مام رۆسته م

مزگه وتی بن ته به ق = مزگه وتی عیرفان

د - سهیر ئە وهیه من خۆم ئە لیم سه فوهت خۆی له ره سمیاتدا ناوی
مزگه وته که ی به (باشچاوهش) ته سجیل کردو وهك خهك ئە وساو ئیستا
ناوی ئە بهن ناوی نه نا مزگه وتی حاجی مه لا ره سوول و هه ر خۆم له
دیوانه که دا قه سیده ی بوردی یه که یم بلاو کردو ته وه که سه فوهت خۆی
نووسیویه موده رپسی مزگه وتی باشچاوهش . که چی مونه فیزی ووتار خهك
به گیل ئە زانی قسه که ی خۆم به ناوی راستکردنه وه وه پێ ئە فروشیتته وه .
هه - نازانم بو هه ر بو ناوی ئە م مزگه وته ، خۆی له نووسیینه کانی
ماموستا سوجادی و ماموستا ناکامو (علماونا) ی ماموستای موده رپس
گیل کردووه .

و - هه رچی قسه ناره واکانی ئە م به نده ی نووسیینه که یه تی شه وه
عه ره ب ئە ئی : وکل إناء بالذی فیه ینضح .

ز - دیاره مونه فیزی ووتارو ماموستا نه شاره زاکانی نازانن مزگه وتی
هه له بجه به ناوی (مه لیک) ی عیراقه وه ناونه نراوه مزگه وتی (پاشا) تا
بکری به (کوماری) ئە گینا وهك زور مزگه وتی به غدا ناوی ئە گوررا .
به لکو مزگه وتی وه سمان پاشای جافه که هه ر ناوی ئە مینی .

٩ - سه فوهت و ناشتیخوازی :

مونه فیزی ووتار نووسیویه

« له م پیشه کی یه دا به بی تیرا دان و هه ست به لیبرسینه وه کومه ئی
قسه ی شه ن و که وه کراوی خستوو ته به رچاو ، له (ل ١٢) دا ئە ئی (له
سالانی په نجادا هه ندیک جار له گه ل ناشتی خوازاندا ناوو ئیمزای هه بوو ،

ئەگەر سەيرى پروژنامەكانى سالانى ۱۹۵۸ - ۱۹۵۹ بىكەين ديسان ناوو
 ئىمزاى لە ناو پشتگرانى بەرەى نىشتمانيدا دەبينين (...) .
 بەلى من باسى سەفوت و ئاشتىخوازي و ئىمزاى بەرەى نىشتمانيم
 كردوو . لە ديوانەكەدا ئاشكرايه چۆن ژمارەى ئەو پروژنامە و گوڤارانە
 جىي خويان نەگرت . بەلام ئەمە هەندى ژمارەى سەرچاوە و هەندى دقلاپ
 (ئەگەر بەم گوڤارە بلاو ئەكرىتەو) :

بەنا ئەم سید علا الدین رۆژمان

بە پەردە هاتنى سە - ئەلاوێر زور داسیر بوین
 هەبوا وایە پەردەى لەرولاجى و شەلە و سەردە
 کەوتە :

بە یارمەتێ ئانى شەخىزى حەسەن حەسەن حەسەن
 عەزەلەى سەنا حەسەن فەرەزى شەخىزى

حەسەن

ب. ۱۹۶۹

به ئی من دهیان ووتاری عهبدولواحید نووریم وینه گرتەوه و دام به کچهکانی که ئیستا به کۆششی کاک مهحمود توفیق خهريکی ئامادهکردنی بهرهمهکانین . ئەمهش مونهفیزی ووتار به درۆ ئهخاتهوه که جاريك يهخه ی نووسەر ئەکرهم قهره داخی و کوچکردوو ا. ب. هه ورپی گرتوو که گوايا عهبدولواحید نووری (... له پاستیدا سه رجهم ووتارهکانی له پهنجهکانی ههردوو دهست تیپه پناکه ن ...)^(١١) . ئەوکاته ی که بهرهمی تهواوی عهبدولواحید نووری ده رئه چی ، ئەوسا پاستیی و تهواویی ژمارهکانی ئەم بیلوگرافیا چی یه تان بو ده رئه که وی . به لام سهیر ئەوهیه که هه موو ئەرکی مونهفیزی ووتار له مهیدانی نووسینی کوردیدا ئەوهیه که نهینگرانه به چهند سالیك جاريك بیته ناوهوه و به ناوی بیلوگرافیا زانینهوه یهخه ی نووسهريکی ناسراو بگری بوئه وهی ناوی پی دهريکا ، که چی ئەم نووسینه ی یا له ترسی ئەوهی له و پوژنامهیه دا ناوی ده رئه چی یا بو مه به سیکی تر به ناوی خۆیه وه نه نووسیوه و به ناوی (خوینده واریك) وه بپوانه :

گوڤاری (الطریق) . ژماره ی تشرینی دووه می ١٩٥٣ (بیرووت) .

پوژنامه ی : ئازادی ژمارهکانی ته مووزی ١٩٥٩ .
پوژنامه ی اتحاد الشعب ژمارهکانی ته مووزی ١٩٥٩ .
بو ووته زور جوانهکانیشی هه ر ئەلیم : (وکل إناء بالذي فيه ينضح) .

هه رچی ده رباره ی شیعری (سه فوه ت) ه له (ژیان) و (ژیا نه وه) دا ... هتد من نه منووسیوه له وییدا شیعری ههیه ، به لکو نووسیومه پهنگه هه بی . خو ئەگه ره موو ئە و ژمارانه م دهست بکه و تابه و شیعری ئەوی تییدا بووايه دیاره له دیوانه که دا جیم ئە کردنه وه .

يەخەي ئەۋدو نووسەرەي گرتوۋە . بەلام ئاگادار بوون لە کاروباري ئەۋ
پوژنامەيە ئەم راستيەي خستە بەرچاوم .

كە باس باسي (ژيانەۋە) و (ژيان) و (ژين) ه ئەبى بليم نە بو
سەفوەت و نە بو عەبدولواحيد نووري و نە بو ئەحمەد موختار جاف ژمارەي
تەۋاوي هەموو ئەۋ پوژنامانەم دەست نەكەوت ، دەبوو مۆنەفیزی ووتارو
ماموستاكەي كە بە واتاي خويان سەري كۆپرەماريان لايە ، نەيشارنەۋە
هەليانەگرن بو پاش بلاوكردەۋە ، هەر بو ئيعتيرازو بو ناوبردنيكيان .

هەرچي باسي « ئەنجام و سەقامگيري هەلوست و باۋەر و نيهادي
دەروون » ي سەفوەتيشە ئەۋا (كبرت كلمة تخرج من أفواههم) . ئەي
كە ئيشارەتي رووداويكي پوژي ۹ ي حوزەيرانى ۱۹۶۳م كردووۋە : بو
خوتان لى لاداو ، چونكە شايبەتەكاني ئەۋ هەلوستە مەردانەيە زيندوون ،
يا ناتانەۋى پىشتى ئەۋ هەلوستانە بگرن كە ئازايانە مەردانە پىشت بە
خەلك و نەتەۋەن . ليرەشدا قسە ئەدەمە دەست ويژدان و دەرياش وا
بەئاسانى پيس نابى .

۱۰ - مۆنەفیزی ووتار بى بناغە ، هەر بو هيرش بردن

ئەنۋوسى :

(بەلكولە (ل ۳۵) دا ئەۋەي دركاندوۋە كە حاجي مەلا پەسوول
جى نشيني حاجي كاك ئەحمەد بوۋە) . مۆنەفیز بو بە درۆخستەۋەي من و
حاجي مەلا پەسوول و كاك ئەحمەد يىش ئەلى : (بو ئەمەيان
ليكۆلپنەۋەيەكى فراوان ئامادەيە .. هتد) . ديارە هەر لە رقى ئيمە دەبىتە
تۆماركەري شەجەرەي هەموو شيخانى تەريقەت يىش . بەلام بو ئەۋەي
« خولى سىيەم » ناچار نەبى جاريكى تر سەري خەلك بە درۆۋ دەلەسە

بیه‌شینی و (حاجی مه‌لا ره‌سوول و حاجی کاک ئه‌حمه‌د) یش له‌قه‌بر
راست نه‌که نه‌وه ته‌نووسم :

أ - من نه‌منووسیوه (جی‌نشین) ، نووسیوومه (خه‌لیفه) . بو
که‌سیکیش ئاگاداری که‌می‌ک له‌میژوو و ته‌سه‌وف بی ئه‌زانی ئه‌م دوو شته
جیاوازن .

ب - ئه‌مه له‌لاپه‌ره (۳۵) دا نی‌یه ، به‌لکو له‌لاپه‌ره (۴) و له
لاپه‌ره (۱۰) ول (۹۰) دایه‌وله هه‌ر سیکیانا (خه‌لیفه) نووسراوه .

ج - مونه‌فیزی ووتار خو‌ی له‌م سی شوینه گیل کردووه و هاتوته سه‌ر
لاپه‌ره (۳۵) که له‌ویدا باسی ئه‌وه کراوه که له‌دوو غه‌زادا حاجی مه‌لا
ره‌سوول به‌جیگری کاک ئه‌حمه‌د به‌یداغی دایه‌ده‌ست شیخی نه‌مر ،
ئه‌وه‌ی له‌راستی ئه‌م مه‌سه‌له میژوویی یه‌وله زمانی کوردی یا ئاگاداری بی
ئه‌زانی که ئه‌م جیگری یه نه‌خه‌لیفه و نه‌جی‌نشین ناگریته وه .

د - ئه‌گه‌ر بچینه‌وه سه‌ر پرشته‌ی مرواری ماموستا سوجادی نه‌وا
نوکتی ده‌رباره‌ی غه‌زای شوعه‌بییه و ئه‌و به‌یداخه و « مه‌لا چاو‌په‌شه‌که‌ی
کاک ئه‌حمه‌د » تیاپه .

ه - هه‌ر ئه‌و به‌یداخه بوو حاجی مه‌لا ره‌سوول بردی یه سه‌ر
به‌له‌دی و به‌یداخی ئینگیزی له‌وی داگرت و ئه‌وی له‌جی‌دانا . دیاره‌ئینگیز
چی یه‌کان تازه‌حه‌ق له‌حاجی مه‌لا ره‌سوول ئه‌که نه‌وه .

و - ماموستا مه‌لا عه‌بدولکه‌ریمی موده‌پیس له‌م باره‌یه‌وه له‌باسی
حاجی مه‌لا ره‌سوول دا نووسیویه :

« ... وانتسب الى حضرة السيد كاك احمد الشيخ قدس الله سرّه العزيز . وسلك وتربى عنده فصار من المختصين وخليفة له في إقامة حلقات الذكر والتهليل والوعظ ، والأمر بالمعروف والنهي عن المنكر ، ولا يخاف لومة لائم ، ويدخل المجتمعات والنوادي والمقاهي ويعظ أهلها ويزجرهم ويدعوهم الى الله تعالى وطاعته ، بحيث صار شعاره الوعظ والارشاد الى الصراط المستقيم . وسكن إماماً في مسجد بارچاوش ، ويصرف وقته ليل نهار كما ذكرنا . وترأس جماعاً غفيراً من المسلمين سنة ألف وثلاثمائة وخمس وثلاثين هجرية ، فتوجه من السليمانية الى ناحية (بيستان) في حدود (بانه) لمواجهة الروس القيصري والجهاد في سبيل الله . فجزاه الله خيراً ... » (١٢) .

یادگار یی، دلوزیه بو زانای به ناوبانک،
 فوشه ویستی کورد ماموستای به زمان
 به نای مته مه دموندس کا

معروف خزنده دار

المدرسة الإعدادية المركزية
 بغداد : العراق ، ١٩٥٦/٨/٢٢

معروف خزنده دار

MA'RUF KHAZNADAR

10. 8. 58.

Central Secondary School

Baghdad.

اغانی کوردستان

KHAZNADAR (Ma'ruf)

227004

'Aghānī' Kurdistān. Poems. Translated from the Kurdish by Alab al-Kurdī. Arabic text. 1956

دی

227004

توہی کہ دیاریشہ تہ وہیہ کہ حاجی مہ لا رہسول مہ لا تہ حمہ دو
 مہ لا مہ حمسودی کوری لہ و شہ رہدا لہ گہ لدا بووہ . جا نازانم مونہ فیزی
 ووتار لہ رقی من بی ، یا لہ رقی قہ یسہ رپوخیئہ ران بی ، ہہ قی تہ مہ ش لہ
 حاجی مہ لا رہسول بکاتہ وہ .

۴
 رسولی علیہا القدر کنت لدی حضرتہ مقبولہ و راقی
 اسمی السبع لانہ جعلنی رسولہ نوکنت دایما فی خدمتہ و
 بصحنہ و لقا عنده محبوبا و بقرتہ الدلیلہ منسوبا
 و اتخلفی ترجانا و ضلیلا و علی قرآنہ مکتوبا نہ مرشدا
 و دلیلدا اردت ان اکتب اوراقی کرامانہ و موضوعا
 فیہا بعض خوارق عادانہ فان کرامانہ و ان لا یخف
 و خوارق عادانہ لانہ لکن مدد یدک علی البعد فاعقل
 یدک علی الکثر و فطرۃ تجعل ماء بحر واضحا فاما ان یکن
 حلوا و اما ان یکن مالیا اعد اجمالا و اذکر احوالہ
 و ابین احوالہ لیکون معلوما عند ربہ عنہ و لم یفسد
 نورانہ لئلا یمنفاشہ لیکون حاضرا للرب و لو اعتقد

إدارة إلى المخاطبه الواقعه عند كتابنا المرقم ٢٥٧/٥٥ المؤرخ في ٢/٢/١٩٤٦.

بجمله مناسبه المضمين في قديمه اخلاق الرضا على حليجه وحوارها ببارها تبين ان هؤلاء ينتمون
في بلدته اديام *

— قسم لم يظهر له علاقه بالقضيه وهم الشيخ صفا الدين كاكه شيخ مدير مدرسة طويله ومحمد
سيد رسيد والشيخ عارف الشيخ احمد المدرسين في مدرسة ابي عبيده والشيخ عثمان الدين
علاء الدين وابنه الشيخ عبد الملك والشيخ عابد بن الشيخ خالد مولانا عارف بن ابو بكر
شريف الطالب في الصف الرابع دار المعلمين الرفيعه وافترج عنهم وفق المادة ١٥٥ من القانون
والقسم الثاني وهو نجم الدين الملا رسول العساوون البصري في حليجه ومحمد امين كاكه شيخ مدير
مدرسة ابي عبيده والشيخ زاهد الشيخ علاء الدين وان كان دار على الاثنان بان تزعمهم سيرة
ولكن لم تتوفر الادله لادانتهم باشد من احبارهم على اعطاء الضمان بحسن السلوك فقد حكم
كل واحد منهم باعطاء تعهد حسن السلوك بضمان اعتبارا بقتاره (٣٠٠) دينار الاول لمدة
سنة واثنين الآخرين لمدة سنتين وفق المادة الثانيه من المرسوم *

— والقسم الثالث وهم رؤف محي ومحمد امين الشيخ عبد الله المدرسين في مدرسة حليجه وكامل مدير
المدرسة في مدرسة طويله والشيخ محمد الشيخ علاء الدين والشيخ جاسب الشيخ عمرو والشيخ
خالد الدين جميل ومحمود كاكه شيخ فحكم على رؤف بتعهد حسن السلوك بضمان (٣٠٠) دينار
فدوره لمدة دينار لمدة سنة وعلى محمد امين الشيخ عبد الله وكامل محمود بتعهد حسن السلوك
بضمان نفدي (٢٠٠) دينار لمدة سنتين وعلى الباقي باعطاء تعهد حسن السلوك بضمان (٣٠٠)
قدوره (٥٠٠) دينار لمدة ثلاث سنوات ووضعهم تحت مراقبة الشرطة للمدة المذكورة عند ادائهم
الضمان ومن المادة الثانيه من المرسوم *

بأن هؤلاء فهو لا وان وجد بحوزتهم كتب ومبعض نشرات تتعلق بحركات باران والاحوال
الداخلية في ابلان واذريجان وتعاليمهم والمضي في احداث اضطرابات في ادارة القضاء مع كونهم
بهم حركه الفتنه بحكم رابع يلائم السروف والاحوال المحيط بالحادث لادانتهم وقد دل على ذلك
له عندما وقعت هذه الحوادث صادف وجود توفيق فراز في حليجه ويتردد اسمه في التحقيقات
بمضمون ما انه جاء على الاثنان ان بيانات السيد ماجد مصطفى في المجلس النيابي فيها رواية
بأنه الحوادث وقد يكون صحيحه لاتصاله الدائم بالشيخ قادر وتوفيق القزاز *

الاجراءات المذكوره التي اتخذت في هذه الحادثة وكذلك محاكمة المضمين ومناصفه
مدينين منهم وعن المرسوم كان له تأثير كبير في محيط اللواء وردع الانتماء بين المضربين الذين
يعتقون انهم يتسند في انباء العسكر *

ما المدرسون قد صلبنا الى مديرية المعارف العامة بنقلهم من حليجه بالدراسه
والا واما في السياسيه الدائرة في ابلان واذريجان فترجو التفصيل بتأييد دللنا لديم الاجراءات
بوجهه * وقد نقل السيد نجم الدين رسول العساوون البصري من حليجه الى الديوانيه ونرى في

ز - ئەگەر کاکى بەدرى بەلگەى تىرى ئەوئى ، ئەو دەو وئىنە :
 يەكەم : خەت و مۆرى كاك ئەحمەد كە حاجى مەلا پەسوول كىردووە
 بە خەلىفە .

دووەم : لاپەرىيەك لە دەستنووسى كىتیبى « تنزیه الروح » كە حاجى
 مەلا پەسوول سالى ۱۳۰۶ ، واتە سالىك پاش مردنى كاك ئەحمەد
 نووسىويەتى و باسى ئەو پيوەندى يەى تىدايە .

سىيەم : لە دەستنووسەو بەلگەى مادی . حەزم ئەكرد مۆنەفیز
 يا هاندەرانى بىن و لە لای ئەو هەكالى حاجى مەلا پەسوول ، لە يادگارەكانى
 كاك ئەحمەد « دارى عەساكەى » بىيىن كە شىخ پەزا خۆى كىردووە بە
 قوربانى ئەو « سول و سىواكى » ، يا كەواو گوللە بەندى بىيىن . يا
 تەواوى دەستنووسى « مەكتوبات » هەكەى كە ئىستا بە ئەمانەت لە خەزەت
 مامۇستا مەلا عەبدولكەرىمدان بو سوود لى بىيىنيان لە پروژەى
 وەرگىرانە كەيدا . خو ئىمەش ئىدىعەى دروست كىردنى (مەتحف الالباء
 والأجداد) مان نە كىردووە تا بلىين لەویدا بىيىن . ئامادەشەين (سول و
 سىواكەكە) شىيان پىشكەش بكەين .

وابزانم لە مە زياتر درىژە پىدانى ناوئى .

۱۱ - پاش ئەوئى حەوت لاپەرىيە بەم وورده باسە لاوهكى و
 ناراستانە پەش كىردووە ، ئەوسا دىتە سەر شىعرو تەنيا ۳ - ۴ دىر
 دەگرئى و دەيكا بە كەرسەى باسى (ئەدەب و رەخنە ... هتد) ، ئەوئىش
 دوور لە باسى ئىستاتىك و هونەرى شىعر ، هەموو ئەم باسەش چوار
 لاپەرىيە چاپى گۆفاره كەيە كە لە راستیدا هەر قەوارەى دوو لاپەرىيە ،
 چونكە كۆمە لى دىرە شىعەرى خەلكى بە بۆلدى گەورە تى فرىدراو (۱۳) .

أ - مۆنەفیزی ووتار ئە لى : كورد لە مەچەشنە شاعىرانەى زۆرە ،
 بە لام كەسى واين نەبوو دىوانيان چاپكا . لە بەرئەو مەنىش بەو تەوانبار

ئەكا كە پېش ديوانى خەلكى ديوانى سەفوەتم چاپكردووه . بەم مەنتىقە
ئەبى من ديوانى ھەموو ئەوكەسانە چاپكەم كە لە باوكم بە شاعىرتريان
دەزانم ، يا نووسىنى ھەموو ئەوانە چاپكەم كە لە خۆم و باوكم بە
نووسەرتريان ئەزانم ئەوسا بېمە سەر ئەم بەرھەمانە . وابزانم ئەگەر
مۆنەفیزی ووتارو ھاوھلە دەستدارەكانى چاپخانەيەك و دەستگايەكى
بلاوكردنە وەشەم بۆ پرەخسین ئەم كارە نە بە من نە بە كەسى تر ناكړی . كە
پرۆق كینە بوونە ھۆى نووسین پرەخنە و بیری وا نامە منتیقیش زۆر ئەبن .

پاشان ئە ئی : گوايە من « لە و راستى یە پرۆم وەرچەرخاندووه و
بیرورای سەیرم دەر بارەى شیعەرەكان ھەلرشتووه . لە كام راستى
لام داوه ؟ لە وەى كە كورد شاعىرى لە « سەفوەت » چاكترى ھەيە ؟ كوا
لە كویدا ؟ ئەى لە پېشەكیی دیوانەكەیدا نەبى لە كویدا ئەو بايەخەم بە
شیعەرى « سەفوەت » داوه ؟ يا لە وەى كە كورد ئەدەبىياتى ھەيە و شاعىرى
ھەيە ؟ ئایا منیش وەك یەكێك لە مامۆستا و قارەمانەكانى مۆنەفیزی ووتار
بە پرەسمى بۆ زانستگام نووسیوہ كورد ئەدەبىياتى نى یە تا میژووى
ئەدەبىياتى ھەبى ؟ يا من بە زۆر بە سەر زانستگايە كەدا سەپاند كە ماددەى
(میژووى ئەدەبى كوردى) لە بەرنامەى زانستگادا لادەن و ناوى بنین
« ھونەرەكانى ئەدەب » ؟ دیارە ئەمە كارى من نى یە ؟ ئەى با
لىیان بپرسم ، ئایا زۆر بەى تەمەنى خۆم بۆچى سەرف كردووه ؟ ئایا ژيانى
شەخسى خۆم نە بەستووہ بە ئەدەبىياتى كوردى یە وە ؟ بۆنەمدەتوانى وەك
ھەندى لە قارەمانەكانى مۆنەفیزی ووتار بېمە پسپۆرى ئەدەبىياتى دراوسى و
بېگانە ؟ يا زمانى تر . ئەى چەندین كەتب دەر بارەى شاعىرانى كوردو
ئەدەبىياتى كوردى و سەدان ووتارى نووسراو بەرادیو ووتراو چىن ؟
ئەمانە ھەموو پرۆ وەرچەرخاندن لە وراستىیە ؟ كەمى وێژدان !!

ئینجا ھەر لە بەرئەوہى لە پېشەكیی دیوانى شاعىرێكدا باسى تەنیا

الحمد لله ليس له بداية ولا نهاية وهو الذي أرسله الله إلى طائفة الحق والهداية، وطلبت آياته الشكوك المرسدين، وصيرت أعمدة التوحيد
 والشفاعة والسلام على من ختم به النبوة والرسالة، ومن عليه بآياته مقام به موافقة السطة والعلو، وعلى آية وصحبه الذين بدرت
 بهم أدم لاحت شمس الله والشرح، وبآياته همهم تأسست عادة التوحيد والروح، وبكسر هذا الحزب إن الحقية شبيهة بالبحر
 والشمسية فيها كالسقية قدور، وطافهم وهم الدوام لا يتخوون في تلك الجملة والذلة والتوالي، ونبوة هم العلماء يخبرونهم عن
 في الآيات والديلا، بنحو أن يسبيلهم مني وكذلك، ومن خالفهم يميز ويعمل، فليس يتركهم وصاحبهم يعلم أن الطريقة مع التبريد
 كلامها في الحقية واحدة، وإن اشتهر ما إلى الطوق إن الآفة بعد الناس للآفة لكل اعلم بآية اخذوا سلوكا للطلاب المبرزين
 حتى كاختلاف لمن اهتدوا إليه الجهد، على طريقة معتولة لدى العلماء والباطنية لظاهريه، لاسيما طريقة الشبهة بالنادية
 وأعلموا بأن طريقتنا هذه مبنية على الكتاب والسنة والشرح، ومؤيد بالزهد والتمسك والودع، ومرشع بالخدمة الربيع، وقصدير
 المنام والحلم والطمع، وعبد الله الذكر والفكر، ويظهر في الشفاء، وبذلك الذكاء في الحق، وحمل الأذى وولاء الذات، والتمسك
 على العزلة، وولاء خصوصية المسلمين، الأيم والذين، والانس بالفقراء، وتلغا الطمعة الغشبية، وترك مصاحبة الشقاء، وبالحق
 بمصداق مرسية وودع امراض قلبية، وليس القهوه على الشفاء وروى الربنا خلف العالم والسالك على الطريقة المصطفى

کول نابی) . ئینجا ئه وهش بزائن که یه کتری بینینی من و جه واهیری تاقه جاروده جاروسه د جاریش نی یه ، تا دهرغه تم بینیی و ته نیا باسی باو کمم بو کردبی . ئه وه مونساه به تی ئه و شیعره بووه و ریځ له باسی (الی بائعة السمک فی پراغ) ی جه واهیری یه وه باسی هات . هه ر به هوئی منه وه جه واهیری و سه فوهت له میهره جانی ره سافیی سالی ۱۹۵۹ دا یه کیان دی و ئه وهش که ره سه ی نووسینه وه ی لاپه ره یه کی ره نگینی یادگار ه . لیږه شدا دیسان گله یی ئه چپته وه سه ر نووسه رانی گوڤاره که ، چونکه ئه م راستی یانه ئه زانن و به زور ئه یانه وئی به بلا وکړدنه وه ی ئه م درو یانه له نرخی خه لک که م بکه نه وه .

دیاره مونه فیزی ووتار هیچ کوږو یه کتر بینینی نووسه ران و شاعیران و دیداری تاییه تیانی نه دیووه . له بهرئه مه وائه زانی من بالیوز بووم و وهک نوینه ری یه کیتی نووسه ران ئه م شاعیری گه وره یا ئه وم دیووه هه قیشی داوه به خوئی که پروگرامی ئه و یه کتر بینینه م بو دابنی .

وايه زانم له سوودی گشتی به دهر نی یه که پیی بلیم : له گه ل نازم حیکمه تدا هه ر باسی قه دری جان و گورانمان کرد . ئه حمه د فائیزی پاکستانی و پابلو نیروډا گورانیان به هوئی شیعره ئه ندامیتی ئه نجوومه نی ناشتی جیهانه وه ئه ناسی ، له بهرئه وه هه ر باسی ئه ومان کرد .

جاریځ سارته رو دی بوڤوارم له گه ل وهرگیږیکی پروسیدا له کوڼگره یه کی ناشتیدا دی . به لام ئه و سه رده مه عه به سی و وجودی یه کانی هاوډلی مونه فیزی ووتار له جیهانی ئه دده دا نه بوون تا باسیان بکه م . به باشی باسی وهرگیږانی (الشهداء یعودون هذا الاسبوع) م بوئله تهایر وه تاریش دوو سال له مه و بهر کردووه .

کیی تر ت ئه وئی ؟

» یه شار که مال ، ره سوول هه مزاتوف ، سلیمان ره حیموف ، میرزا

(زانا دانایه ، دانا توانایه)

میثروی نوده بے کوردی

میثرو ، نوده ب ، زانیاری

« تاریخی کورد له بهره بهیانی میثروی ناده میزاده وه ،

باوه درری بیگانه بهرام بهر به کورد ..

میثروی نوده ب ، نوده بی زمان ، داهانی نوده ب له

عالمدا ، نوده بی کورد ، چیرۆکی کورد ، پهنی پیشینان ،

شاعره هه ره گه وره کانی کورد ، نوده بی دۆژنامه ..

نوده ب له دۆژه لانی کۆندا ، بهراوردی نوده بی

کوردی له گه ل نوده بی میسری کۆن ، فارسی کۆن ، چینی

کۆن ، هیتندی کۆن ، عیبری کۆن ، یۆنان ، رۆمان .. »

بۆ خۆمان و بۆ خۆمان

چاپی دووهم

۱۳۹۰هـ - ۱۹۷۱م

له چاپخانه مومی به دهست خاوه نیه تی

چاپخانه ی معارف - به غلاد

ئۆھو (الواقعية في الأدب الكردي) . كامەيە پلار . يا ئۆھى نووسیومە
(نازانستی یانە) یە وەك مۆنەفیزی ووتار نووسیویە ؟ بە ئی من
نووسیومە :

[... بە لام وەسف کردنی سروشتی کوردستان لای مەولەوی
(۱۸۰۶ - ۱۸۸۲ ز) « سروشتیکی کوردانەى هەیه . » لە مەدا
(بەتایبەتی لە مەدا) بلیمەت مەولەوی یە ، لە هەموو دیرپکی
هەلبەستەکانیا بەردیک لە هەلدێرە سەختەکانی کوردستانی (لووتکەى
ئاتەشگا) بە بازەرەقە بەستن تلئەبیته وە ، شەپۆلیک لە قەلبەزەکەى
سەرچاوەی زەلم خۆی ئەدا بەسەر تاویری بەرداو ئەبى بە لافاوی کە فی
شیر ، پەلە هەلیکی دوو کە لاوی لە سەهۆلەکانی گۆمى زریبار بەرز
ئەبیته وە لە گەل هەناسەى ساردی مەولەوی خۆی بەرى ئاسمان
ئەگرن »^(۱۷) .

مەولەوی جگە لە وەى یە کەم شاعیری کوردە تووانیویەتی بە
شیۆهیهکی داھینەرانە وینەیهکی زیندووی سروشتی کوردستان
بنەخشینی ، لە ژيانی تال و تفتی خەلکیش وورد دەبیته وە تانە و تەشەرلە
زەمانە دەداو ئازارو ئەشکەنجەى ئادەمیزاد ئاویتهى سروشتی رەنگین
دەکا ، وەك بیهوی جوانیی سروشت و ژيانی ئادەمیزاد هاوتای یە کتری
بکا .

« معدومی غفلت تا چەندو پەى چى »

گۆش دەر وە نالەى سحرى نەچی »^(۱۸)

بە لام کە هەست بە زۆرداری و زۆلم و ستمى داگیرکەر و ژيانی پەرلە
کوێرە و هری دەکا ، پى و شوینی « خانى » و هەندى شاعیری ترمان

هه‌ئناگرێ ، به‌لکو بانگی نووری خوایی پاکی پیغه‌مبه‌ر ئه‌کا که له
کوردستان هه‌لبێ و بزگاری بکا :

بریکه‌ش ده‌روۆ جه‌ کوێ کوردستان

پسگار بین جه‌ ده‌ست نادان وه‌ئاسان^(١٩) [٢٠]

جا بوچی مه‌وله‌وی پێی خانیی نه‌گرتوو ؟ ئه‌وه‌ پلار نی‌یه ، به‌لکو
ئه‌مه‌ لیكدانه‌وه‌یه . هه‌ر شاعیره‌و هه‌ر كه‌سه‌ پێبازی خوێ هه‌یه‌ و نه‌ك
مه‌وله‌وی به‌لكو كه‌س له‌ پوژی خویدا پێگه‌ی خانیی نه‌گرتوو . خوئه‌مه‌ش
پلار نی‌یه‌ له‌ هه‌موو كه‌س . وابزانم مونه‌فیزی ووتار له‌ ژبان و له‌ مه‌یدانی
په‌خنده‌دا هه‌ر له‌ پلار و شه‌په‌قه‌سه‌ تێ ئه‌گات و هه‌ر ئه‌وه‌ فێرکراوه . له‌ به‌ر ئه‌وه‌
خوێ له‌ وه‌ نادات که من له‌ شوینی‌تردا نووسیومه : « ... وه‌ك خانی
لووتکه‌ی کرمانجیی ژووروو و نوخته‌ی هاتنه‌ خواره‌وی بوو ، هه‌روه‌ها
مه‌وله‌ویش لووتکه‌ی شیعری هه‌ورامی و نوخته‌ی هاتنه‌
خواره‌وه‌یه‌تی . »^(٢١) .

یا بوخوێ له‌ وه‌ لائه‌دات که له‌ موخازه‌ریه‌ کدا له‌ ده‌ره‌وه‌ له‌ یه‌کێ له‌
زانستگا دیاره‌کانی ئه‌وروپادا به‌مچه‌شنه‌ باسی مه‌وله‌ویم کردوو که
ووتومه :

« ... مه‌وله‌وی عه‌بدولره‌حیم (١٢٢١ هـ - ١٣٠٠ هـ) یه‌کیکه‌
له‌ وشاعیرانه‌ که ده‌بی له‌ باسی ئه‌ده‌بیاتی سوڤیدا به‌شی تایبه‌تی بوته‌رخان
کرێ و له‌ هه‌موو میژووی ئه‌ده‌بیاتی کوردیدا جێگه‌یه‌کی گه‌وره‌و شایانی بو
دابهری و له‌ چه‌ند مه‌یدانی کدا به‌ سه‌رئامه‌د دانری و له‌ شیعری ته‌پو
پرسۆزی بدوین .

مه‌وله‌وی له‌ پال ئه‌و شیعرا نه‌یدا که به‌ گیانیکی سوڤیا نه‌ نووسراون به‌

کتیښی به شاعر نووسراوی « العقيدة المرضية » و « الفضيلة » و چه ند
کتیښی تر له ریزی دانه رانی نه ده بی فیرکردن (ته علمي) ی سوفیزمدا
جی خوی کردوته وه . « (۲۲)

وابزانم زور کهس ناگادارن که به دهیان ووتاری رادیو شوینی
مه وله ویم به به رزی نیشاند او . به لام دیاره هندی کهس له راستی هه موو
راستی به که پش و لایشن . سیر نه وه شه که هه له سهر هم چه ند
دیږه ی باسی مه وله وی نووسه ری که بادینی لیم هاتبووه جواب و شتی
سهری نووسیوو ، که گوايه چو من مه وله وی له خانی به شاعیرتر
نه زانم له وه سفی سروشتدا . نه ی به ره حمه ت بی مه لای مه زبووره .

۱۳ - پاش کومه لی ووشه ورسته ی تر که جاران « نووسه ری کورد »
نه یه گرتنه خوی و پاش گیره شیوینی و کای کوڼ به باکردنیکي به ناهه ق ،
دیه سهر نه و چه ند دیږه شاعر هه هه نه وه که ره سه ی ئیعتیرازو
دهس مایه ی مهیدانی لیدوانی دیوانه که یه لایان .
أ - گوايه دیږیکي سه فوهت له دیږیکي هه مدی یه وه وه رگیراوه . به لی
« سه فوهت » نه لی :

خه یالی عه شقی هیند گهرمه له سهرما
له زستانا نی یه باکم له سهرما

(هه مدی) یش نه لی :

خه یالی عه شقی پروته وا له سهرما
به پروتی بویه نیمه باکی سهرما
به لی له یه که نه چن ، به لام جیاوازیشن . با بلین چونکه هه مدی
شاعیرتره ، سه فوهت له وی وه رگرتووه . به لام « سه فوهت » ده دیږی لی

دروستکردووه که هیچیان له شهش دپړه‌که‌ی تری حه‌مدی ناچن . ئه‌م
 وه‌رگرتنه‌ش له‌ناو شاعیراندا (اقتباس و تضمین) ی پښتانه‌لین و سه‌دان
 نمونه‌ش بو ئه‌م مه‌سه‌له‌یه هه‌یه . ږنگه‌ ده‌یان قه‌سیده‌ی عه‌ره‌بی هه‌بی
 که به « یا لیل الصب متی غده » ده‌ست پښتانه‌کن ، که ئه‌میش
 (معارضة) ی پښتانه‌لین - دیاره ئه‌مه له چه‌شنه‌موعاره‌زه
 هه‌میشه‌یی‌یه‌کانی مونه‌فیزی ووتار نی‌یه . ته‌نیا ئه‌وه‌نده هه‌یه ئه‌گه‌ر
 دپړه‌که به‌ته‌واوی به‌ره‌می شاعیریکی تربیت ، ئه‌وا له خالبه‌ندیی تازه‌دا
 ده‌یخه‌نه ناو دووکه‌وانه‌وه . به‌لام ئه‌مه‌ی سه‌فوه‌ت ته‌واو ئه‌وی حه‌مدی
 نی‌یه و هیچ زیانیشی نی‌یه دووکه‌وانی بو دروست‌بکریټ . به‌لام دیاره
 مونه‌فیزی ووتار دوور له جیهانی ئیداع و ئیستاتیک ، شیع‌هر به ژماره
 لیک‌ته‌داته‌وه .

ب - قه‌سیده‌یه‌کی سه‌فوه‌ت و ئه‌حمه‌دی کوږ :
 سه‌فوه‌ت قه‌سیده‌یه‌کی هه‌یه به‌م دپړه‌ ده‌ست پښده‌کات :

دولبه‌را تا که‌ی بنالم دم‌به‌دم هه‌ر سوبج و شام
 بوچی ناپرسی له حالم خوښه‌ویستی خوش‌که‌لام

له په‌راویژدا نووسیومه :
 (دپړی‌یه‌که‌می ئه‌م پارچه‌یه و هونه‌ره شیع‌ری‌یه‌که‌ی چوټه‌وه سه‌ر
 پارچه‌یه‌کی ئه‌حمه‌دی کوږ که به‌م دپړه‌ ده‌ست پښده‌کات :

دولبه‌را دایم ده‌نالم دم‌به‌دم شام و سه‌حه‌ر
 جاری ناپرسی له حالم چاو عوقابی خوش‌خه‌به‌ر)

جا پاش ئەم ئەمانەت و راستگویی و بۆچوونە ئەدەبی یە تەماشاکەن
بۆقو کینە و بێ ئینسانی ئەمەشی چۆن ھەلگیراوەتەو . مۆنەفیزی ووتار
ئەنووێ :

(کۆتومت ووشەو بیرو شیوەو ئاھەنگی سەرچەم شیعەرەکە لە
بەرھەمیکی « ئەحمەدی کۆر » ھو وەرگیراوە . ھەرچەندە دوکتۆر لە
پەرەزداو بۆ شوێنەوێ ئیشارەتێکی بچووکێ بۆ ئەم مەسەلە یە کردووەو
بەلام تەنھا ئەوێ درکاندووە کە ھونەرە شیعری یەکە ی چووەتەو سەر
(ئەحمەدی کۆر) - قسە ی مۆنەفیزی ووتار ئەواو -

ئەبێ بەرامبەر بەمە چی بڵێم ؟ من دیوانم چاپکردووەو دیراسە ی
ھەموو شیعەرە دێرەکانم نەنووسیووە تا ۱۰ لاپەرە بۆ بەراورد بنووسم .
ئەو ھەش پەنگە زیاد بێ ، چونکە ھەر شاعیریکی ناوی (دولبەر) ی ھینا ئەبێ
لە ئەحمەدی کۆری وەرگرتبێ . ئە ی ئەوانە ی پیش ئەو ؟ یا ھەر شاعیریکی
کیشیکی بەکارھینا یا ھونەریکی بە لاغی وەک (رد الصدر علی العجز) ی
بەکارھینا ئەبێ دزیبیتی . وابزانم من خۆم باسی ئەحمەدی کۆرم نەکردایە
ئەو ھەر ناگای ئی نەئەبوو ئیستاش ناگای ئی نی یە . بە ھەموو حال دوو
قەسیدەکە ئەگەر لە یەک چوونیشیان تیدا بێ ھەر جیان ، جا ھەر لە بەرئەو
لە یەک چوونە ئەبوو ئەمیان بلاو نەکریتەو ؟ وابزانم کەسێ کە مترین
شارەزایی لە جیھانی شیعەرە پەخنی ئەدەبی و میژووی ئەدەبدا ھەبێ ئەم
قسانە ناکات و کەسێک کە میکی وێژدانی ھەبێ بەرامبەر راستگویی ئاوا
قسە ی خۆم پی نافرۆشیئەو .

ج - قەسیدە یەکی کۆنی سەفوەتی ھیناوە ئە ئی :

(ھەر دێرە ی بیرو زادە ی شاعیریکی و لە ئەنجامدا ئەم شیعەرە ی ئی
دروست بوو) .

کەچی کە بە بەرچاوی کاکی ئاکری یەو تەواو خوی ئەگوشی ، لە

(۱۸) نيوه ديپر (ميسره ع) ، ته نيا دوو (ميسره ع) ي دوو شاعيري تر
ژيركه وتوانه ئه هيئيته وه :

سه فوّهت له وهسفي شاري مووسلدا ئه لي :

شه و پوژه له بهر به رقي ئه له تريكو چراخان

حه مدوون له وهسفي جهنگدا وتووويه تي :

شه و پوژه له بهر به رقي قليج و پم و سونني

باس و مه بهس زور له يهك دوورن . كه واته هه ر شاعيري ووتي
(قژكال) ئه بي له گوراني وه رگرتبي . جا با وه ري بگري . بو ئه ميشيان
ئه وپه ره كه ي له چاره كه ديپر كدا دوو كه وان بو (شه و پوژه له بهر به رقي)
دائه نري و ئه ميش ئاسايي يه .

نيو ديپري دووه م ئه وه يه كه سه فوّهت ئه لي :

ئه م كه ردنه بي كه رده كه وهك جامي بلووره

هه رديش ئه لي :

ئه و كه ردنه بي كه رده كه وهك ته ختي بلووره

بو ئه مه يان كورد بدوينه شه رعي خوي ئه كات . مونه فيزي ووتار له
په راويژدا نووسيوي يه قه سيده كه ي هه ردي له (۲۴ ي ئابي ۱۹۳۹) دا

بلاوکراوه ته وه . که چی به رام بهر به وه لاله که قه سیده که ی سه فوټ وهک
له په راویزا ئیشارهت کراوه له [٦ ی (ربیع الاول) ی ١٣٤٥ ی هجری ،
موسادیفی ١٩٢٦ ی میلادیدا نووسراوه] (دیاره ئه مه کاتیکیشه که نه من
له دایک بووم ونه باوکم ژنی هیناوه) .

به هه موو حال ئه گهر به م چه شنه به دیوانی شاعیراندا بگه پین ،
به تایبه تی ئه گهر به دوو زمانی جیاوازیښ بن ، ئه و له هه ر دیوانه دا
سه ده ها تی بینیی واه نووسری . یا ئه بی « ئه ده بی به راوردکاری « وباسی
» کارتیکردن « له فهره نگی میژووی ئه ده با نه هیلین . هه ر بو سوودی
گشتیش ده لیم - زور جار له ناو دهر وونه وه هه ندی شتی په نگو وه خوار دوو
دیته دهر وه شاعیر واه زانی شیعی خویه تی بو ئه مه ش له کو ی یادگارا
هه ندی نمونه م هه یه . به لام (کنگرو ماست بو وه عده ی خوی) .
د - چوارینیک هه یه ئه لی :

بیخود ! شه و ئه گهر هه تا بللی تاریکه
ریگه یش به خودا دریژو باریکه
کاروان هه موو باری کردو رویشتن تویش
خوت گورجه وه که که روینت نزدیکه

له په راویزی ئه م چوارینه دا نووسیومه :
« ئه م چوارینه له دیوانی بیخودا به ناوی بیخوده وه تو مارکراوه ، به
نووسینه وه ی چهن د جاره ی به خه تی سه فوټ له ناو شیعره کانی خویدا ،
دیاره شیعی ئه مه و له شیوه ی گالته دا بو بیخودی نووسیوه . که له
شوینی تری دیوانه که دا ئه م چه شنه گالته یه هه یه « (٢٤) .

به لام مونه فیزی ووتار ئه مه یشی پی فروشتوو مه ته وه فه رمانیکی
شاهانه ی بۆ ده رکردووم و ئه لی :

(به پی ی ئه و سه رچاوه و ده ستنوو سه ده وله مه ندانه ی که ئیسته له
به رده ستدان به ره مه می بیخوده و له جی ی خویدا یه تی که بخریته وه
دیوانه که ی مه لا مه حموودی بیخوده وه) .

به لام کام سه رچاوه ی ده وله مه ند ؟ ئه ی ئه گه ر ئه م هه موو
سه رچاوه و ده ستنوو سه ده وله مه ندانه ی لایوو بوچی له کاتی ئاماده کردنی
دیوانی بیخودا نه یدا به کاکه (شیرو) ی برازای یا به ئاماده کهری
دیوان ، یا بو کاتی کوچه فراوانه که ی که له سلیمانی بو بیخود گیرا نه هاته
گوفتار ؟ جاری من باوه رم به هه یچ له م (سه رچاوه و ده ستنوو سه
ده وله مه ندانه) ی نی یه که پاش ده رچوونی ئه م دیوان و ئه و دیوان
ده یانکات به که ره سه ی نه ینگری و په خنه له خه لک گرتن ، که هه ر ئه مه ش
'ئه زانی و به س) پاشان دیمه وه سه رچوارینه که و ئه لیم : هه یچ پی تی ناچی
بیخود به م چه شنه گالته له گه ل خوی بکا . بو پیوه ندیی که سانی وه ک
بیخودو سه فوه تیش ئه وه کاری که سانی وه ک مونه فیزی ووتار نی یه .
لیره شدا ئه بی من به وان بلیم :

مودده عی وازی له هه ق هیناوه شایهت بو دیفاع هه لی کیشاوه

ئاماده که رو پیشه کی نووسی دیوانی بیخود ماموستا محه مه دی مه لا
که ریمه و خوی نووسه ره وه و سه ره په رشتکه ری زور لایه نی دیوانی
(سه فوهت) بوو و ده ستنوو سه کانی (بیخود) لای ئه ون . هه روه ک کاک
عه بدو په حمانی مو فتی (شیرو) ئاگاداری ئه م دوو دیره یه .

جا به رامبه به م فه رمانه شی ، نازانم مونه فیزی ووتار هر به وهی
 چه ند جاریک چوته حه مامی موفتی بووه به واریسی بنه ماله ی بیخود و موفتی
 چاوماری دیلیژیهی ؟ . به هه موو حال ئه و دوو دیږه گالته ئامیزه بوکوی
 ئه بات بییات . حه زئه کا بیکات به بناعه ی ئه و (متحف الابهاء
 و الأجداد) ه ی خو یان که ده میکه نار ه و ا خه وی پیوه ئه بین .

ه - ئافه ریم . لاتان وایه بو ئه م شه پرفروشتنه مونه فیزی چاکتان
 دوزیوه ته وه . بوئه وه ی به ئاشکرا درو بکا ، ریک و ره وان خو ی له وه کوپرو
 که پرو لال بکا که له به رده می یا نووسراوه ، هیچ شاره زای هونه ری شیعو
 شیوه ی دیوان ئاماده کردن نه بی و خو ی بو شکاندنی شاعیران و
 نووسه رانی شوین په نجه دیار و پیاوچاکان به (شوږه سواری) هه موو
 مه یدانیک بداته قه له م .

روژی له کوششی نیشتمانپه روه ریدا به شدار نه بووبی و تاقه یه ک
 فیداکاریی بچووکیشی نه نوواندبی ، که چی گالته به هه موو که س و هه موو
 فیداکار و شه هیدو باوکه شه هیدیک بکا . با بیینه وه سه ر باسه که ی :

من له ژیر دیږه شیعیکا نووسیومه : (ئه م تاکه به خه تی شاعیر
 نووسرا بووه . نیوه ی یه که می شیعی مه حوی یه ، نیوه ی دووه مم
 نه دوزی یه وه . په ننگه هه ر تییه لکیشی خو ی بیت) .

ده بزائن ئه م راستی ووتنه شی چون هه لگیږاوه ته وه که ئه لی : « بو
 نیوه که ی تری ووتراوه که تییه لکیشی (سه فوه ت) ه » . جا که ووته
 نووسراوه کانی من ئاوا له کاتیکدا بگوږرین که هیشتا دیوانه که له ناو
 بازار دایه ، ئیتر چون ئه بی باوه په راستیی « بیلوگرافیا » کانی تری
 بکه ین و چون ئه و هه موو قسانه ی به دهم (مردوو) هوه ئه یکا به راست
 بزانه ین .

نه خیر راست ناکا ، نه ئه و نیو دیږه شیعی نه جمه دین مه لایه و نه

ئەمىش لە ژيانى نەجمەدىن مەلادا (كە سالى ١٩٦٢ مردوو) بە تەمەن و
نە ئىستاش ئەو پلە ئەدەبى و كۆمەلايەتى يەى هەيە كە چ نەجمەدىن مەلاو
چ كە سانى مردووى تىرش كە بە درۆشتيان ئەداتە پال متمانى يى بكن و
باسى شيعرو ئەدەب و بيبلوگرافىاي بۆكەن .

بە هەموو حالىك ئەگەر ئەو نيو دىرەش ئەبەن بۆ بناغەى ئەو
(متحف) ه پىروزيان بيت .

و - هەلگىرانه وهيه كى تر :

ئەلى : (له (ل ١٤١) يشدا چوارىنىكى عەرەبى نيشانداراوو
خراوتە خانەى شيعرەكانى (سەفوت) هو ، كەچى لە بەرھەمەكانى
(موفتى زەھاوى) يە . دە سەيركەن خویندەواران ، من لە ژىر ئەم
چوارىنەدا چىم نووسىو :

« لەسەر بەرگى (فصوص الحکم) ی ابن عربى بە خەتى خوئى
نووسىو - دلنيا نيم ئەمەيان شيعرى خوئەتى يا نا ؟ » .

ئاشکرايە كە من نەمخستوتە خانەى شيعرى سەفوتەو ولى دلنيا
نەبووم . پەنگە بشپرسن ئەى كەواتە بۆچ تۆمارت كردوو . بەلى
بەگومانەو تۆمارم كرد . دەيان ديوانىشتان بۆ دىنم كەقەسىدەو داستانى
تەواوى تىدايە كە گومانىان لى ئەكرى شيعرى ئەو خاوەن ديوانە بن . بەلام
كە ساغ نەبنەو بەگومانەو تۆمار ئەكرىن . ئەو تەتائىستاهە رچەند سالا
جاريك ئيمە مونا قەشەى ئەو ئەكەين كە « كلگوئى تازەى لەيل » شيعرى
حەماغاي دەر بەند فەقەرەيە يا ئەحمەد بەگى كۆماسى ؟ بۆ نىوان نالى و
سالم و كورديش گەلىك نمونە هەيە - بەلام كى ئەلى ئەمە شيعرى موفتى
زەھاوى يە ؟ بە كام بەلگە ؟ ئەو تەتائىستاهە وونى ژمارە (٣١) ي بۆ
پەراويز داناو و پەراويزەكەى نەنووسىو . ئاوا فىل لە هەموو خوئەران
ئەكا .

ز - سه فوهت ئه ئی :

سوئالم کرد که چین به ربوونه ته ئه و نه حسی قیرسچمه
دوو لفکه ی دابه یه کدا کاکه شیخ قادر ووتی : لچمه

مونه فیزی ووتار ئه ئی : گوايه شیخ رهزا ووتوو یه تی :

ته عه جوب گرتمی له وه ی په ربوو له و نه حسی قیرسچمه
دوو لیفه ی دابه یه کدا خاله مه حموود ووتی لچمه

جاری ئه م دوو دیره جیاوازی یان له نیواندا هه یه ، یه ک نین ،
هه ر هیچ نه بی لاسایی یه کن . به هیچ جوړیکیش ئه مه ی دوو هم له
سه لیقه ی شاعیرانه ی شیخ رهزا ناچی ، شاشو له نگه ، له دیوانی
شیخ رهزا شدا نی یه . پاشان مونه فیز نه ده ستنوو سی لایه و نه هیچ .
ته نیا ئه و دوو دیره ی به خه تی کاک ئه حمه د حسین دراوه تی .
هه روه ک هه موو شاعیریکیش بو ی هه یه له سه ر نه سه قی ئه وه
شیعری ناشیخ رهزایانه بنوو سی . به لام بو ئه مه شیان - سه یری
بوختان و قسه هه لگیړانه وه ئه وه تا من له په راویژدا نووسیومه :
« له بهرگی فه رهه نگیکی (المنجد) دا ئه م دیره ش به خه تی
شاعیر به نووسرا بووه ، رهنگه ئه میش هه ر شیعری خو ی بیت چونکه له
دیوانی تر دا نه مدیوه » .

که چی مونه فیزی ووتار ئه م راستی ووتن و گومانه ی منی کردووه به
یه قینیکی پر له ئیفتیراو ئه ئی :

یه قینیکی پر له ئیفتیراو ئه ئی :

(که چی دوکتور شیعریکی ئەم جوامیرە ی بە پەرۆ بالەووە
دال قوت کردوووە خزانددوو یه تی دیوانه که ی باوکی یه وە) .

بە ئی هەمووی هەر قەسە ی خوّمە ، فیلیکی پی له خوینەران
ئەکا ، چونکە لای وایە ئەوان ناچنەووە سەر دیوانه که ئەوسا
هەلیئە گیریتەووە پیمی ئەفرۆشیتەووە . هەرچی من ووتیتم گومانی
ئی ئەکەم ، بو هەلخەلە تاندنی خوینەر پەرۆیزو گومانه کانی منی
قووت داووە ئەوسا پی ووتووم ئەمە شیعر ی ئەو نی یه و درو یه کی
دەر بارە ی ئارشیفی نەبوو و ناراستی خو ی کردوووە .

هەرچی ترساندنیشە بە « تیغی زوبان » ی پاراوی مونه فیز
خو ی یا شیخ رەزا ئەووە با ئەوانه ی پی بترسینی که شیعر ی له نگ
ئەدەنە پال شیخ رەزا یا که سانی « بی دیرایەت » ی پی بترسینی ، من
له وانه ناترسم چونکە من نەو ی ئەو (موخلیس) م که
ووتوو یه تی :

شیعر ی که له بو مه دحه نه تیجه ی هه یه لایلا
خیری که له بو هه جوی ته ماع بی نی یه که لا
(موخلیس) له (رەزا) رازی یه ئە ی جه معی ئەخیلا
(به م حاله پهریشانه وە باز ئە شه ه دو بایلا
شیعرت ته ره ب ئەنگیزه (رەزا) شاعیری چاکی)

۱۴ - پاش ئەمانه هەمووی مونه فیزی ووتار به (۱۴) دیر به ناوی
خو ی و هەموو هاوئل و هاندەر ه کانی یه وە دەرسی « پەخنە و فەلسە فەو
پیشکە و تنخوازی » م پی ئەدا . له وه لامي ئە مه دا پروو ئە که مه نووسه ران و
خوینده واران ی به ئینساف و به ویزدان و داوایان ئی ئەکەم که ئەوان پی یان
بلین :

به ئەدەب بېرە جزو ورو به حەيا سوجدە بەرە
مەجلیسی دولبەرە قوربان ئەمە مەیخانە نییە

۱۵ - پەراویزەکانی مۆنەفیز :

هاندەرانی و پیکه رانی ووتار ئەم مۆنەفیزەیان پڕ بە مەبەستی
خوێان هەلبژاردوو . چونکە تائێستا لە چەند (جێنۆنامە) بەولاو
هیچی تری نەنووسیوو . جێنۆکانیشی بوو کەسانی ناودارو ناسراوی
جیهانی تیکۆشان و ئێبدا ع بوو . ئەو بوو یەخە « کاکە ی فەللاح و حسین
عارف و محەمەدی مەلا کەریم ... هتد » ی گرتوو .

جاریک باسی بەرەمی کرا ، یەکیک لە مامۆستاکانی ئەم مۆنەفیزە
ووتی : کامەتا چیی نووسیوو . بۆمەنی دەینێرم بۆ یەکیک لە پۆلیسەکانم
لەسەری بنووسی .

دکتور کاوس قەفتان و دکتور ئیحسان فوئاد پرسی یان : پۆلیسی چی ؟
پۆلیس و نووسین ؟ لەوەلامدا ووتی :

— ئەو قابیلە پیاویکی عەظیمی وەک ئەمن ، چەند پۆلیسی بۆ نووسین
نەبێ ؟ وەک : (... چەند ناویکی ووت یەکەمیان ئەم مۆنەفیزی ووتارە
ئێستایە) . دیارە مەبەسیشی لەوەوە نەهاتبوو کە مۆنەفیزی ووتار پێی
ووتبوو — زۆربە ی پۆلیسی شار لە شیخی بەرزنجە نییە بەدرۆ لە ناو خەلکدا
خۆی کردوو بە شیخ . بەلکۆ مەبەسی ئەو بوو کە هەندی کەسی هەیه وەک
پۆلیس بەریان ئەداتە گیانی نووسەرانی لیها توو و خۆی دوور لە پشت
دۆرگە و دەریاوە بێ دەنگ دائەنیشی . پاشان ووتی : بە ئی ئەو — واتە
پۆلیسە کە ی — عادەتیە کە کەسیک سووک بکات لە پەراویزدا ناوی ئەهێنی .
جا خوێندەواری خوشەویست : « رۆژ دی و رۆژ دەروا » با بۆ ئەم

زەمانەى قەلەم بە دەستى سەيرى تیدا پەيدا کراوه ، ئاگادارى ئەم چە شەنە
عەقلىيە تە بن ئەم سەرەتايەم گىرايە وه . ئەوسا دیمە سەر پەراویزە
لا بە لاكانى مۆنە فیزی ووتارو ھاندەرانى .

پ ٤ : ئەنووئى : « دوکتور عیزەدین کە پېشەکی یان باسیکی
ئەدەبى ئەنووئى ھىند باسى لاوھى تى ئەترنجىنى کە زنجیرەى مەبەستى
لە دەست ئەچپى و ھىچ بايەخىک بە پروگرامى زانستى نادات . زوربەى
ئەو پېشەکی یانەى نووسیونى یان ھىرش و پلارتى گرتنى بى ھویە ، یان
پیاھەلدانى کە سانیکە کە مەبەستىتى ... » .

جا ھەر لە ویزدانى دەستەى نووسەرانى خولى سىيەم ئەپرسم ،
ئەگەر ئەو ھەموو بەرھەمانەى من دوور بن لە (پروگرامى
زانستى) یەو ، ئەبى بەرھەمى کام زانای کورد لە سەر ئەو پروگرامە
زانستى یە بى کە ئەوان ئەیانەوى . بو باسى پروگرامى زانستى ئەبى
پسپوړو پیاوې خوې بدوزنەو . کەمىک ریزی نووسین و زانستان لا بیت .
(ھەمووشت بە خوې و خویش بە مانا) . ھەر ووتار بە دەست دروو
دروست ئەکەن . ئەو ئەبى لە سنوورى عورفى ئەکادىمیا قسە بە خەلک
بلىن ، نەک موعەلىمىکى نەشارەزای سەرنەکە و تووى سەرەتایی ، کە
پېوھندى بە جیھانى زانستەو نى یە بهینن ، کەسیکی پى بچووک بەکەنەو
کە لە ناو ھەموو کورددا بەرزترین پلەى ئەکادىمى و زانستى و بەرزترین
شەھادەتنامەى جیھانى دراوہتى . ھىچ نەبى تەجروبەى کە ترتان لە
بەردەمدا بوو واتان لەگەل منیشدا بکردایە . عەرەب ئەلین : « لوزات
سوار لطمىتى » .

مۆنە فیزی ووتارو ھاندەرانى دیسان ئاگادارى بە لاغەت و باسەکانى
(اسھاب و ایجاز و استطراد) نین ، تا بە وپى یە باسى (لاوھى و

تېرنجانندن) بکن . که ئەم بریاره گەورەیه‌ش بەسەر هەموو نووسینەکانی مندا دەدەن ، دیسان هەر بە بەرچاوی دوکتۆری ئاکرەیی یەوێ خۆیان ئەگوشن و لە باسی هێمن و چەند دیرێک بە وڵاوێ که من لە جێی خۆیدا و لە باسی قەلای دێمدا لەسەر پێشەکی یەکی سەید محەمەد ئەمینى شیخو ئیسلامی (هێمن) م نووسیوو هێچى تر دەرنایە پێن . (۲۵) (۳۱)

پ ۵ : منیش زۆر سوپاسی کاک رەئوف بێگەر دو سەرنج راکێشان و (۶) بە (۹) کردن و شایەتییەکانی ئەکەم .

پ ۶ : خەلک ئەبێ لای مۆنەفیزی ووتار (هەلۆ) بن ، بەلام (عەبدولقادر ئەحمەد) ی ئامۆزام بە هەموو شکۆ و قوربانى دان و دەردى سەرى دیتن و سەر شوێنە کردنى یەوێ ئەبێ سووک بکری . ئافەریم (چەرخى بایەخ و وفادارى) .

عەبدولقادر شاعیرە . کەمى بلۆکردۆتەو . بەلام شیعەرەکانى لە گەلاویژو ژین و هیوادا بە ناوی (ع . ق) هەو دەنگیان ئەدایەو . پاش راپەڕینی ۱۹۴۸ سەله‌های سال لاوان ئەو شیعرو ئاوازی ئەویان دەووتەو که یەکەم جار بە دەنگی خۆی بیسترا :

دەلاری نەو گۆلیکم	هوزاری سەرچلیکم
خۆزگە خوا بیکردایە	دەستووری داها تایە
بەرزى و نزمى نەمایە	بەشەر وەك یەك بژیا یە
ئەوسا زۆر بەئاسانى	بێترسى بەرگو نانى
بە خوشی و کامەرانی	ئەو نەوگولەم ئەهانی

گەلاویژ - ۱۹۴۸

● (لێره‌دا چەند لاپەرەیکە دەربارەى شاعیری خوالیخۆشبوو « هێمن » هەبوو ، لەسەر

ن . ک

داواى نووسەر خۆی لا برا)

یا ئەلی :

گەر ئەلی ئاشتیم ئەوی و بۆمبای ئەتۆم توونا بکەن
دەست و پێ بەستە پەوانە ی نوگرە سەلمانت ئەکەن

* * *

گەر ئەلی بو هەلبژاردە ی نوینەران سەر بەست نەبی
نیوەشەو ، چاو پر لە خەو ، رایچی شارانت ئەکەن
ژین ١٩٥٤

یا :

نەسرین با بسرین ئەسرینی شادی

هیوا : ١٩٥٧

کە لە کتییکی منیشدا یا لە کتییکی قوتابخانەدا جیی شیعری ئەو
بۆتەو هەر لە بەر نەو هیه کە لەو بابەتە ی ئەو نەو و تراو . بۆنموونە - ئەو
چەند دێرە ی لە بادی ئاfrهتدا لە (ریالیزم لە ئەدەبی کوردی) دا بادی
کراو . ئەگەر لە پرووی ناوەرۆکەو ئەو چەشنە باسە نموونە ی تری هیه ،
با ئەو ی ئەو لابدەین . بۆ ئەمە ی ئیستاش مۆنە فیزی و وتار دیسان
مەسە لە کە ی زل کردوو و گوپیویە تی . جاری راست ناکات لە لاپەرە
(٢٢) ی کتییە کە دا هیچ شتیکی ئەو شاعیرە ی تیدا نی یە . لە لاپەرە
١٣٤ ی شیدا تەنیا چوارینیکی نووسراو تەو . ئەویش لە کوتایی باسیکی
ئەدەبیدا دەر بارە ی مانگ . کە بە شیعری بیگەس دەست پیکراو و شیعری
قەدری جان کراو بە نموونە . دوو دێرە کەش ئەمە یە :

وا مانگی دهستگرد ئه سوورپیته وه
 کاروان له مه پرخ ئه گه پیته وه
 تو ئه ی میلله تی ئی قه و ماوی کورد
 که ی کوئی دهستت ئه ره ویته وه

سه یڕ ئه وه یه که ناوی بی که سو قه در ی جان لای شیعره کانیا ن
 براوه . بو ئه م ناوی نه نوو سراوه وه ر ووتراوه - شاعیری کی کورد ئه ئی . له
 په راوێژیشدا وه ک مونه فیزی ووتار ئه ئی - هیچ کورته میژووی ژیا نی
 پرشکوژی نه نوو سراوه ، به لکو نه نیا نوو سراوه - عه بدولقادر ئه حمه د (ع .
 ق) وهیچی تر .

جا خه لکینه من ئه بوو چی بکه م . به پیی پروگرامی کتییی قوتا بخانه
 پیم سپیرا بوو پارچه یه کی ئه ده بی په خشان ده رباره ی (گه یشتنه مانگ)
 بنووسم . ئه م دوو دی ره پیمانوا ناسکه شم له پال دوو پارچه ی تری شیعر ی
 کوردیدا ده رباره ی مانگ له به رده ستدا بوو که بخزینه ناو پارچه
 په خشانه که وه . جا ئه بوو هه ر له به رته وه ی شیعر ی ئاموزایه کی خومه
 به وچه شنه ش بی ناو بردن و بی باسکردنیش سوودی ئی نه بینم . هه ر
 بو ئه وه ی بقو کینه ی مونه فیزو ماموستا وه وه له کانی نه یه ته جوش ؟

له گه ل ئه وه شدا ئه و عه بدولقادره ی ئی وه وا سووک باسی ئه که ن ،
 یه کی که له کو له که به رزه کان . شاعیر ، ده نگ خوش ، مه قام زان ،
 تیکوشه ریکه سالانی درێژی له چالی به ندیخانه دا بردو ته سه ر ، زور به ی
 به ندیخانه کانی وولاتی دیوه ، ژیا نی به نه بوونی و به سه ره به رزی یه وه
 بردو ته سه ر ، قوربانیی داوه ، باوکی شه هیدی کی نه مره . خوینده واری که له
 پله ی به رزی زانی و زانستدا . بی ئه وه ی (حه رفی مه کته بیکی) خویند بی
 شاره زایه کی باشی فیزی او فه لسه فه یه که له هه ندی کوڤدا ئیشاره ت بو

راکانی کراوه . ئیستاش له م ته مه نی ژوور ٦٥ سالی یه دا له جه رگه ی ژیا نی
کویره وه ری خویدا شه وو پوژی ٢٠٠ لاپه ره زیاد له هه موو بابه تیکی زانی
ئه خوینیته وه . به راستی هاوشانی هه مووکه سیك نی یه و شایانی نی یه ناوا
ناوی بیری .

— هه ر له م په راویزه دا مونه فیزی ووتار هه ر بو تانوت دان له من
باسی کتییی « زمان و ئه ده بی کوردی » ی پو لی یه که می ناوه ندیی ١٩٧١
ئه کات که له گه ل دوکتور ئیحسان فوئادو سادق به هادینا نووسیومانه .

بو تانوت دان له من ستایشی « فس فس پاله وانیک » ی مهیدانی
نووسین ئه کات که کاتی خو ی شتیکی له سه ر ئه و کتیبه نووسی و به شیر
وته نی : « ئیمه ش جوابمان دا » و ئیتر له نووسین چوه . بو راستی
ئه نووسم :

ئه و تی بینانه ی ئه و کابرایه نووسیوو ی له باسی « گورانی
مه زن » دا نه بی هیچی پیوه ندیی به و به شان ه وه نه بو که من
نووسیوومن . هه مووی دوو هاوه له که می ئه گرته وه ، به لام ئه وان
بی ده نگ بوون .

— له باسی گورانی مه زنی شدا دیسان « جواب درا » و هه رچی
رووبکاته مانگی شه وی شیعی کوردی « گورانی مه زن » هه روه ک ئه و
جواب ئه در ی و دیسان « کنگرو ماست بو وه عده ی خو ی » .

به لام و ابزانم نه قانزاجی مونه فیز نه هاوه ل و ماموستا کانی تی که
ئه وچه شه نه شه ر ه ز او نه خوینده واره بخه نه ناو سه نگه ری خو یانه وه .

چونکه ئه و کابرایه نه هیچی بو کورد کردووه و نه هیچی بو نووسیوه
به لکو ئه م کارانه ی به رامبه ر کردووه :

أ - پاش ئه وه ی له عیرا قدا جه ژنی میلیی کورد نه وروژ به په سمی به
جه ژن ناسرا ، نووسی : نه وروژ جه ژنی کورد نی یه و کاوه کورد نی یه و

فارسه . هەر بوئەوهی بۆ مەسلەحەت و خوشی دان بە شوئینی یە
پان ئیرانستەکانی زەمانی شا هەستی کورد بریندار بکری .

ب - دەوری لە لابردنی مادە « میژووی ئەدەبی کوردی » و گۆڕینی
بە « ھونەرەکانی ئەدەب » دا ھەبوو . ئیستاش لە بەرچاوی (خویش و
بیگانه) ھاوار ئەکات کورد ئەدەبیاتی نی یە تا میژووی ئەدەبی ھەبی .
چەند تیکستیکی ئەدەبی ھە یە با وەك تیکست بووتریتەوہ !!

ج - ھەر بوئەم مەبەسە کتییکی « تیکستی ئەدەبی » ی نووسی . بە
تیکستی خەلکی قەوارە زل کردبوو . شەرحیکی ساکاری کردبوو . لە
(٩٠) شویندا کوردیی بە لقی فارسی دا بوو قەلەم . بۆنموونە . خەوتن لە
(خبیدن) ھوہ ، پویشتن لە « رفتن » ھوہ (پەسی لە رسیدن) ھوہ
ھاتووہ .. ھتد . کۆمەڵی پروپۆگاندەشی لە بەر خاتران بۆ جوولە کە تیدا بوو .
کتیبە کە ی چوار خەبیری . (د . مارف . د . ئیحسان . د . نەسرین - کە
ئەو کاندیداتیان پێ ئەڵێ . ھەر و ھا نووسەری ئەم چەند دێرە کە لە بەر
دوکتۆر ناوکە کە : مالی ئاوا کاندیداتی ناو نەناوہ) . ھیچ یەکی لەم چوار
خەبیرە دانی خیری بە کتیبە کەیدا نەناو جواب درا .

د - بە خەتی خوێ لە سەر ئیمەمانانی نووسیوو :
(بابەتایەری شاعیری لۆری فارسیان کردووہ بە کورد) . ھەر وەك بە
خەتی خوێ بە حیسابی ئێسەوہی لای ئەو کوردی فارسی یە ،
شانامە ی فیردەوسی بە سەرھتای ئەدەبی کوردی دانابوو . دەستم
لە ھەویرە ھەر ئەوەندەم لە بیرە .

جا ئەمە یە ئەو قارەمانە ی سەنگەرە کە تان . ئەوہی ئەو کردوو یە تی
کەسیکی دەرەوہی سەنگەری ئیوہ بیکات چیتان پێ ئەکرد . ئەو ھەتا راست و
پەوان فارسی ، دژی کورد ، بە لام ھەر لە بەرئەوہی دوو ھێرش ئەکاتە
سەر کەسانی وەك گۆران و عەلا ئەدین سوجادی و جگەرخوین و من و دوو

قسه به بیرو باوه‌ری پیشکه وتنخوازی ده‌لی - زورک‌هس لئی بی‌ده‌نگن و ده‌یانه‌وی خه‌لکی تریشی لی بیده‌نگ بکه‌ن و مونه‌فیزی ووتارو ماموستا‌کانی ری‌زی پیشه‌وه‌ی سه‌نگه‌ره‌که‌یانیان پی به‌خشیوه . نازانن سه‌نگه‌ریان به‌چه‌شنه‌که‌سه‌ئه‌شکی - « وفي الهزيمة كالغزال » .

پ ۷ - مونه‌فیزی ووتار : « سه‌رنج و پید‌اچونه‌وه « ی به‌رام‌به‌ر به‌و‌گوشه‌ی « ئه‌وانه‌ی مردن و نامرن » هه‌یه‌که‌من جاروبار له (هاوکاری) دا ئه‌یاننووسم . به‌رام‌به‌ر به‌کامیان ؟ که‌له‌نووسه‌ری وه‌ک عه‌لادین سوجادی و جگه‌رخوین ؟ یا ئه‌حمه‌د شالی و ئه‌مینی میرزا که‌ریم یا قاره‌مانی گالته‌وگه‌پی وه‌ک خاله‌ره‌جه‌ب ، یا له‌تیف حامیدی جوانه‌مه‌رگ ، یا دلسوز و پیاوچاکی وه‌ک حه‌مه‌ی سه‌ی‌برایم و حه‌مه‌ی سه‌له‌ته ؟ یا تیکۆشه‌ری وه‌ک عوسمان دانش و هاشم عه‌بدوللای هه‌ولیری ، یا دوو حه‌مه ئه‌مینی زانا ؟ ئه‌مانه‌ش هاوشانی هه‌موکه‌س نین ، با « مردو له‌گوڤدا رانه‌چله‌کینن ، با زامی خاوه‌نانی ووشه‌ی پاک و مه‌ردانی ربی تیکۆشان نه‌کولینه‌وه ، چونکه‌سزای ئه‌مه‌یان گه‌وره‌یه » .

پ ۱۲ - « ریا‌ل‌یزم له‌ئه‌ده‌بی کوردیدا » نامه‌ی قوتابیه‌کی دوکتۆرا بوو ، چاره‌که‌سه‌ده‌یه‌ک له‌مه‌وبه‌ر نووسرا . به‌لام بوو به‌سه‌رچاوه ، چاره‌که‌سه‌ده‌یه‌که‌لئی وه‌رئه‌گیری و ئیشاره‌تی بو‌ئه‌کری . زۆری وه‌ک (مونه‌فیزی ووتار) لئی ئه‌دزن و^(۳۲) ناوی‌نا‌به‌ن . ده‌ست‌نووسی په‌سند‌کردنی زۆر زانا و نووسه‌ری کورد و بی‌گانه‌م ده‌رباره‌یان له‌به‌رده‌ست‌دایه . بۆنموونه « پرۆفیسۆر ، ئه‌کادیمیک حه‌مید ئه‌راسلی ، پرۆفیسۆر میرزا ئاغای قولی‌زاده ، قه‌ناتی کوردۆ ، رودینکۆ ، د. ره‌حیمی قازی ، د. عه‌لی گه‌لاویژ . نه‌مر حه‌سه‌نی قزلجی . محی‌یه‌دین زه‌نگنه ... هتد » ئیتر ئه‌گه‌ر کۆمه‌لی هه‌له‌ی چاپی تیدابی یا چه‌ند ژماره‌یه‌ک هه‌له‌

هه بی ، له بایه خێ کتییبه که که م ناکاته وه . شانازیش ئه که م که ئه و کتییبه
(تانه ی سه رچاوی) هه موو کوئه په رستانی کورده .

پ ۱۳ - هیرشیکێ ناره وای (له په راویز) دا کردوته سه ر حسین
عارفی نووسه ر . دوسته نووسه ره کانم ئه زانن که من زور گله یی دوستانه و
ره خنه ی ئایدیو لۆژیم به رامبه ر به حسین عارف هه یه . به لام له گه ل
ئه وه شدا حسین عارف نووسه ریکێ گه وره و دیارده یه کی گه وره یه له
پیره وای ئه ده بیاتی کوردیدا ، رابه ریکێ چیرۆک نووسینه و بو هه موو که س
نی یه بجیته مه یدانێ ئه وه وه .

له (چای شیرین) هه و تانیستا له بواری خۆیدا و له م مه لبه نده ی
ئیمه دا له ریزی پیشه وه یه و تانیستا ئاواتی هه ندی که س نه ها توته دی که
به ره ی ئه و رابه ری یه یان له ژیر پێ ده ره نیابی .

پ ۱۸ - به لی - به شی ئه ده بی ئه و شه ش کتییبه ی بو قوتا بخانه ی
ناوه ندو ئاماده یی دانراون من نووسیوومن . مامۆستایان : عه لادین
سوجادی و فه ره یدوون عه لی ئه مین و د . ئه مین مو تابی که ئه ندامی لیژنه
بوون له گه لما شه ره فی نووسینی هه موو به شی ئه ده به که یان پێ سپاردم و
جیی په زامه ندیان بوو و به شداری نووسینی به شی خویندنه وه شم له گه لدا
کردن . سه یر ئه وه یه مامۆستایه کی مونه فیزی ووتار له کاتی خۆیدا تا قه
ره خنه ی ئه وه بوو که (بوچ له و لیژنه یه دا هینده ی هه ر حه وت
ئه ندامه که ی تری هه موو به شه کانی کتییبه که م نووسیوه و له پاره دا چون
یه ک بین - ئه مه قسه ی ئه وه) به لام وادیاره پاش ۱۳ سال ره خنه ی تازه یان
په یدا کردوه .

ئه و کتییانه له سالی (۱۹۷۳) وه تانیستا ئه خویندرین و جیی
په زامه ندیی قوتابی و مامۆستایانی کوردن . چه ند نه وه یان به ده نگي

پهسه نی ئه ده بیاتی کوردی گۆش کرد . به لام ئه وه تا مونه فیزی ووتار
 ئه میشی به دل نی یه و ئه نووسی : « به شی ئه ده به که یان پرن له هه له و
 که م و کووپی » . دیاره هه قی به سه ره به شی پیزمانه وه نی یه ، چونکه من
 به شداری نووسینی نه بووم . سهیری پق و کینه گه یشتوته کوئ ؟ ۱۲ ساله
 ماموستاو قوتابی و نووسه ران نووستوون و مونه فیزیش هه ر له خه ودا بوو
 تازه هه ستاو وه وک که له شیر به م دهنگه رهوان و زولاله ی ئاگادارمان
 ئه کاته وه .

لیره دا هه قم هه یه ئاموژگاری یه کی گوڤاره که بکه م و بلیم :
 له پرووی نووسین و ئه ده به وه وا لیبرالی یانه و بی هه ست به ئه نجام
 داوتانه ته به ری ، به لام که کارگه یشته مه ی دانی زانست ، ئه بی گوئی بدریته
 بایه خی زانستی .

له زانستگادا که سیڤ هه قی هه لسه نگاندنی نووسه ریکی هه یه که
 پله ی زانستی ئه وی هه بی یا زیاتر . بو ئه م چه شنه کتیه وه زاره تی
 پهروه رده را له ماموستایانی ئاماده یی قبول ئه کات ، چونکه ده رسه که
 ئه لینه وه له ته تبیقدا که م و کووپی ده بینن (ئه ویش ته تبیقی) ، به لی په نگه
 بو ئیمه - رای نووسه ره گه وره کانمان وه رگیری ، با پله ی ماموستاییشیان
 نه بی . به لام به هیچ داب و نه ریتیک موعه لیمیکی سه رنه که و تووی
 سه ره تای بی نی یه له سه ره موو زاناو ماموستایه که بنووسی و په خنه ی
 هه ره مه یی له کتییی هه موو پله یه کی خویندن بگری :

هه زار په حمه ت له شیخ رهزا که فه رموویه :

کی دیویه تی ئه ی شیخ عه لی مالی خه زوور بو زاوا
 تو له کوئی و ته کیه له کوئی ؟ بزنه گه ری مه زناوا

پ ۱۹ - به ئۆ - وا قسە یەکی راستی کرد . کتییی « شیعیرو
ئەدەبیاتی کوردی » ی پەفیی حیلمی سالی ۱۹۵۶ چاپکراوە بەهەلە لای
من بووە بە ۱۹۵۵ . ئەمە هەر سالی تەواو بوونی چاپی کتییەکیە که لە سالی
۱۹۴۳ وە بەرەبەرە نووسراوە . بەلام ئەمە بوو بە چەند جار مۆنەفیزی
ووتار ئەم تاقە سالی گرتوو بەدەمەووە هەر ئەیجۆیتەووە
دەینوو سیئەو ؟

پ ۲۳ : « دوکتۆر بە واتای خۆی لە دایک بووی سالی ۱۹۳۵ » . ه .
جاری تەمەنی من ئەم هەلچوون و داچوونە ئەوی بوچی یە ؟
بە ئۆ من لە نفووسدا بە ۱۹۳۴ نووسراوم . بە پێی نووسینیکی
هیجری لە سەرەتای ۱۹۳۵ دا لە دایک بووم . چەند ئیشارەتی ترم لە لایە که
۱۹۳۴ یا سەرەتای ۱۹۳۵ دەگرەووە . بە هەموو حالی من ئەو نەدەم
گوێ نەداوەتی ، ئەو تەلەپیش ئەو دا که بە هیچ حسابیکیان
نەگە یشتبوومە پەنجا سال ، تەقاویت کرام وای ئی کرا که بە داوای خۆم
بوو . کاتی تەقاویتیش پلە ی پروفیسۆرم دەمیک بوو هەبوو ، که
پروفیسۆری وولاتان لە ۸۰ سالی شدا هەر ئەمینیئەو .

لە بەرئەوێ لە (تەسبیتی تەمەن) ی پەسمیی زانستگادا سالی
۱۹۳۴ بوو بە سالی لە دایک بوونم و یادگاریکی پیروزی ئەو سالەش هەر
لە دایە لە بەرئەوێ ئیستا هەر ۱۹۳۴ ئە نووسم . من دەربەس نیم ، که واته
ئەم مۆنەفیزە بو که وتۆتە گیچەل . خۆ قەرزداری نە شیخ نە مسکینی
بەرزنجە نیم ؟

ئەنجام :

بە ئۆ وەک مۆنەفیزی ووتار لە سەرەتادا نووسیویە ، من خەریکم
بە ئیزنی که لە سوچادی مامۆستام وەرگرت ، میژووی ئەدەبی کوردی

ئەنوسم . وا دياره له وسهنگهري ئەوان ترسي ئەوهيان لىنشتوو كه
 كتيبىكى له « رىاليزم له ئەدهبى كوردى » و « ئەدهبى فولكلورى كوردى » و
 « ئەحمەدى خانى » و « شىخ رەزاي تالەباني » و « زمانى ئەدهبى
 يەكگرتووى كوردى » و « دەربارەى پوژنامەگەربى كوردى » گەورەترو
 باشتر بکەوێتە دەست نەتەوهى كورد . له بەرئەوه ئەم هەموو هێرشە چەند
 جەمسەرى و يەك سەرچاوهى يەريک ئەخرى . تا پڕۆژەكە بوو سستين و بە
 كارى لاوهكى يەوه منيش و هاوڕيگە و (هاوشان) هەكانى منيش خەريک
 کرين . ئەگەر تائيسـتا لەم چەشنە حەنەحەبەشى يە لاوهكى يانە خۆم
 پاراستبى و تائيسـتا وهلامى كەسم نەدابێتە وه . وا هەر پيمـبدرى بويان
 ديمە مەيدانە وه . هەر له بەرئەوهى بیدەنگ بوون بە بى دەسەلاتى و
 بى وهلامى ليک نەدریتە وه . بەتايبەتى كە هێرشە كە هەر نەكراوتە سەر
 خۆم ، بەلكو ئەكریتە سەر بىروباوهرو باوك و كەسو كارو بنەمالە كەشم .
 هەر بو ئەوهش كە ئەم چەشنە پۆليسانەى كۆرى نووسين ئيتـر شوولى لى
 هەلنەكيشن و نووسەران له پى خويان لانەدرين و له كارى بەكەلكى خويان
 نەكرين .

رەنگە هەندى كەس گلەيى ئەوهم لى بکەن كە نووسينه كەم تەنيا بە
 مونه فيزه وه نەوهستاوه ، بەلى چونكە لام وایە كە ئەمە تەنيا مونه فيزيكە و
 بەكارئەهينرى و ئەوانە دوورو نزیک دەستیان له رابوردوو ئيستای
 (كار) ه ناپه واکانى ئەم مونه فيزه دا هەيە . كەسيك كە باوك و باپيرى
 (بەرهمەت بن) كاريكى ئەوتويان بۆكورد نەكردوو وه رديارنين كين ،
 شتى زليان بۆ دروست بکا . بەلام له رقى من بوختان ، بۆ باوك و باپيرم
 ريکخرى . له رقى من تاوانى گەوره بدریتە پال كەسى گەورهى وهك مەولانا
 خاليدو خەلكيش لى بیدەنگ بى ، ئەوه ئيتـر يادى مەولانا و باووباپير

ئەمچوولئىن و كورد ووتەنى : « لەجىي سندان قوزەلقورته » و ئەوانەى
گلەيى ئەكەن با لەودەنگە ناسازانە بهاتنايه جواب .

دووا چرپەشم بو ئەم برايانى « بەدرى و ئاكرەيى و شوان و شىخ
بزيىنى و سەندى و فەندى » يەى خولى سىيەم ئەوھيه :

جاران دەسەلاتدارەكانى شار كە بيانويستايە زانايەك ، يا شاعيريك
(بە خەياللى خويان) سووك بكەن ، چەورە دەم پرووتىكى^(٢٢) شاريان لى
رئەسپاردن لەسەر رېگە دوو جنيويان پى ئەدان ، يا لىيان ئەدان ،
نموونەى ئەمەشم لا زۆرە . لەم بارەيەو ووتەيەكى پيرەميردى نەمرم
دېتەوھە ياد كە نووسىيوھە :

« منيش دەرەكەى حاجى مەلا پەسوولى مەرحومى واعيزم
لىقەوماوھ . وەعزى دەخويند ئەبوون بە دوژمنى . منيش ھەلساوم زباناو
ژيانى قەومىك دەژينم بە گاورم دەزانن »^(٢٣) .

وا ديارە ئىستا ئەمچەشنە مونەفیزەمان لى راست ئەكەنەوھ ، باشە
ھەرئەوھەندە لە خوتان بېرسن : كەسيك ھەموو نووسينەكانى ئاوا بن كە لەو
وتارەدا باسى كراوھ ، وا دوور بن لە پيوانەى ئەدەبى و زانستى يەوھ چۆن
لە پينچ كۆنگرەى خوتاندا زۆرترين دەنگتان دا يەو كردتان بە سەرۆكى
خوتان و ئىستاش بە ئاواتەوھن بېتەوھ پيزتان ؟

جاربەجار ھەمدى گلەت گەر لى بكا ناحەق نىيە
جەردە رامەگرە نەلین خەلقى كە جاني جانتە

- (۱) بېروانه : مه لا مسته فاسه فوهت . شانوی ناومال . به غدا ، ۱۹۷۱ . پېښه کی . ل . ۵ .
- (۲) دهرباره ی خویندنی ماموستا سوجادی له لای سه فوهت چه ند موناقه شه یه دښان له پاش مه رگی ماموستا سوجادی بوو . کومه ئی به لگه ی دستخه تی ماموستام له ی باره یه وه لایوو . پېښه کی کاکه برایمی میرانیم کرد که له سر ماموستا سوجادی دهنوسی .
- (۳) سهیر نه وه یه مونه فیزی ووتار لای نه نگ نی یه که کوړی که شاف (چاوه ش) ټکی نه خوینده واری شاره وانی بنوسی (له خیزانیکي دهره به کی که وره ی دیهاتی کوردستان) مو باسی باوکی وه (موسه قه فیکي که وره ی عوسمانی) بکاوه نندی یادگار که له کتبیخانه ی خه لک دزاون دابنی بو (متحف الالباء والاجداد) ی خوی وینه یه کی کونی باوکی که وره بکاتو له ژیریا به خه تی باشتیرین خه تنووس ناوی خه وت پشته بنوسی وه مووشیان ناغایان پیوه بنی . (که نه مه که س له مالی خویدا نه یکردوه) . به لام لای نه نگه که سیکی ترده یان کتبی باوو باپیری له به رده ستدا بی وده ست بداته بلاوکردنه وه یان . خو که بلاویشیان نه کاته وه ، نه واهر له سه نگره کی مونه فیزی ووتارو هاوه له کانی یه وه ریشداریکي وه مونه فیز له سر مینه رکه ی باوکی یه وه جنوی له سر نه و بلاونه کردنه وه یه پی بدا .
- (۴) علاءالدین سجادی . میژووی نه ده بی کوردی . چ ۲ . به غدا ، ۱۹۷۱ . ل ۶۰۲ .
- (۵) عبدالکریم محمد المدرس . علماؤنا فی خدمة العلم والدين . بغداد ، ۱۹۸۳ . ص ۵۷۲ .
- (۶) بېروانه ژيان ژماره ۴۵ سالی ۱۹۲۶ . ژيان . ژماره ۳۱۲ ، ۱۹۳۲/۲/۲۵ . ژماره ۳۲۲ ، ۱۹۳۲/۵/۲۶ .
- (۷) گولستان . شاکاری سه عدیی شیرازی . مه لا مسته فاسه فوهتی حاجی مه لا په سوول کردووی به کوردی . به غدا ، ۱۹۶۸ ل ۳ ، ۴ .
- (۸) هره نه وی ، ل ۴ .
- (۹) (بق) و (تامپون) دوو چیروکی هونه رمنده نه ی دوکتور کاوس قه فتانن له واقعی بقو کینه ی یه کیک له ماموستایانی مونه فیزی ووتاره وه به رامبه ر به هه مووکه سیکی خاوه ن ئیداع و خاوه ن بنه ماله ی دیارو خزمه تگوزاره وه په یدا بوون .
- (۱۰) په فیق حیلمی . شعرو ادبیاتی کوردی . ب ۲ . به غدا ، ۱۹۵۶ ل ۵ ، ۶ .
- (۱۱) بیرن نوی . ژ ۳۰۵ سالی ۷ ، ۱۹۷۸/۸/۲۶ . ل ۴ .
- (۱۲) عبدالکریم محمد المدرس . علماؤنا فی خدمة العلم والدين . بغداد ، ۱۹۸۳ . ص ۲۰۹ .

- (١٣) وهك بیستوومه ئیستا گوڤارهكه پاداش ئەدا به نووسه رهكانی ، له بهر ئەوه بۆلدی گه وره بۆقه واره زل كردن باشه بۆیان . هه رچی ئیمه بووین ئەوا به هه ژاری و به قه رزوقوله گوڤارهكه مان ده رئه كرد به سه روماله وه . له بهر ئەوه كه ره سه ی زۆرمان تی ئە ترنجان .
- (١٤) نازانم سجه له كانی فه یسه ئی به ئیستا له كوین ؟ تا بچی سه یریان بكات و بلی چون كه سیك له نفوسدا له دایك بووی (١٩٣٤) ه ، له (١٩٣٩) دا له قوتابخانه وه رتانگرتووه .
- هاوسه نگه ریکی مونه فیز دوكتورا كه ی له ماموستایه كی ئە و سه ندبووه ، نازانم ئە میش شه هاده تنامه ی سه ره تاییه كم ئی ئە سه ندیته وه یا به ڕیوه به ره كه ده رئه كات ؟
- (١٥) په نگه مونه فیزی ووتار كه به زۆر له راستیی ژیا نی من خو ی لائەدا و وائە زانی زور به ی ژیانم له بهر كتیبخانه یه كی كتیپ فروشتنی سلیمانی و چاپخانه یه كیا رابواردووه .
- پیوه ندیی منی له گه ل ئە مانه لا سه یر بی . بۆ ناوی توفیق زیادیش كه له فه له ستینی داگیركرا و ئە ژی ، په نگه لای ئە وه هاوه له كانی زۆر سه یر بی كه یادگاری سال و نیویکی پیکه وه ژیا نی مۆسكۆم له گه ل ئە م شاعره گه وره یی به رگریی فه له ستینی هیه .
- (١٦) مه به س له مه تی گه یاندنی ئە م شاعیرانه یه له زۆر لایه نی ژیا نی كورد و ئە ده بی كوردی .
- (١٧) گوران . پوژنامه ی ئازادی روژی ٨ / ١٠ / ١٩٦٠ . ووتاریك به ئیمزای « دلسۆز » و به ناوینیشانی « به ره مه ی وێژه ییمان ئە بی چون بی ؟ » .
- (١٨) روچی مه وله وی . ب . ١ . سلیمانی ١٩٣٥ . ل . ١٠٦ .
- (١٩) هه رئه وی . ل . ١ .
- (٢٠) بپروانه : الواقعية في الادب الكردي . صیدا - بیروت ، ١٩٦٦ ص ٧١ . (تی بی نی :
- وه رگێڕانه كوردی یه كه م له و په شنوو سه ی وه رگێڕانی كتیبه كه وه وه رگرت كه (نووسه ر فوئاد مه جید میسری وه رگێڕا وه و ئاماده ی كردووه) .
- (٢١) بپروانه : « سه رنجی له زمانی ئە ده بیی یه كگرتوی كوردی » . به غدا ، ١٩٧١ . ل ٢٤ ، ٢٥ .
- (٢٢) بپروانه بلا و كردنه وه ی ئە و مو حازه ره یه . گوڤاری « پو شنپیری نو ی » . ژماره ١٠٧ . ئە یلوولی ١٩٨٥ . ل . ٥٩ - ٦٠ .
- (٢٣) بپروانه . دیوانی سه فوه ت ، به غدا ، ١٩٨٤ . ل . ٧٤ . په راویز .
- (٢٤) هه رئه وی . ل . ٩٤ . په راویز .
- (٢٥ - ٣١) ئە م و تاره به شیكشی ده رباره ی هیمنی مه هابادی تیا بوو كه مونه فیزی و تار ناوی له و تاره كه یدا هینابوو و كردبووی به بیانوی كو مه ئی هی رشی تر . ئە و به سه (٧) په راویزی له (٢٥) هوه تا (٣١) له سه ربوو . له كاتی به چاپ گه یاندنی ئە م و تاره دا له بهر ڕیزی مردوو- كه هیمن له م دوا یی یه دا كوچی دوا یی كردوو - ئە و به شه م

به په راویزه کانیوه ولادا. به هیوام ئه م کاره ئاموژگاری یه کی باشی بو مونه فیزو
پال پیوه نه ره کانی پیوه بی - ع. م. ر.

(۳۲) نووسه ر فوئادی مه جیدی میسری له و پیشه کی یه کوردی یه دا که خوی بو وه رگیزانه
کوردی یه که ی خویی نووسیوه ، له م باره یه وه ئه ئی :

« ئه م به ره مه که ئیستا به زمانی کوردی له به رده ست خوینه ردایه زوربه ی
خوینه رانی ئه م سه رده مه لئی بی ناگان . له کاتیکا یه کیکه له و سه رچاوانه ی تانه وکاته ی
کتیبخانه ی کوردی به باس و لیکولینه وه ی زانستی تیرو ته سه لتر پرده بیته وه هیزو پیزی
خوی ده پاریزی . بو ئه وکه سانه یش که به توژیینه وه ی ئه ده بیاتی کوردی یه وه خه ریکن
ده لاقه یه کی که و ره ی له ناو باسه کانیدا پرکردوته وه . به راده یه ک حال که یشته ته وه ی
هه ندیک نووسه ر به په ره گراف و لاپه ره ، بوچوون و (استنتاج) ه زانستی یه کانی ئه م
کتیبه یان وه رگرتووه ، بی ئه وه ی ده ست بو سه رچاوه که ی دریژ بکه ن .

یه کیک له وانه « عومه ر مارف به رزنجه یی یه » . ناوبراو له کتیبی « لیکولینه وه و
بیلوگرافیای چیروکی کوردی » دا به شیوه یه کی له راده به ده ر سوودی له م سه رچاوه یه
وه رگرتووه و بیرو رایه کانی دکتور عیزه دینی ده قاوده ق نووسیوه ته وه بی ئه وه ی
ده ستنیشانی سه رچاوه که ی بکا . نووسه ری ئه م چه ند دیره - واته فوئاد - له ووتاریکدا
هه ندی له و راو بوچوونه زانستی یانه ی ناو ئه م کتیبه ی له گه ل کتیبه که ی « عومه ر » دا
به راورد کردبوو . به لام به داخه وه له بلاوکردنه وه یدا زیاد له چه ند نمونه یه کی کوردی و
عه ره بی یه که ی قرتیزابوو لیڤه دا به پیوستی تازانم سه ره له نوئ ئه وه به راورده
بکه مه وه . به تایبه تی چونکه چیروکنووس (په ئووف حه سه ن) یش له ژماره (۷۷) ی
گوڤاری (پوشتیبری نوئ) دا (۱۲) په ره گرافی به نمونه هینابوو . جگه له وه یش
خوینه ری به ریز که ئیستا هه ردوو به ره مه که ی (دوکتور) و (عومه ر) ی له
به رده ستدایه ، ده توانی به ئاسانی به راوردیان بکاو حوکی عادیلانه ی خوی
له سه ریدا . (نووسینه که ی فوئاد ته واو) .

به داخه وه تانیستا ئه وه رگیزانه نه که وتوته به رده ستی خوینه ران ، ئوبالیش هه ر
له سه ر ئه ستوی خومه . هیوادارم ئه وکاته ئه وه به راورده بکری . له لایه کی تره وه ببجگه
له په ئووف حه سه ن که دوستی نزیکه مونه فیزی ووتاره دوکتور حه مشید حه یده ریش له
ژماره ۳ ی گوڤاری (هیوا) دا که له پاریس ده ره چی ، ئیشاره تی بو ئه م دزی یه
ناره وایه کردوو ووتاریکیشی به ناوونیشانی (دزبگرن) وه به ریوه یه .

دیاره مونه فیزی ووتار هه ربوئه وهی راستی ئه وه بسه لینی که ئه بی (دز خاوهن مال
بگری) خوی کردووه به داردهست بو ئه ووتاره ی ئیستای ، باوه ریشم پی بکه ن من
ئاگاداری ئه و به دزی یه وه گرته ی نه بووم .

(٣٣) ئه م چه شنه چه وره و ده مرووتانه مارکس به خلته ی چینی کریکاریان دانه نی . داردهستی
چه وسینه ره وهن .

(٣٤) ژیان . سالی ١١ . ژماره ٥٠٥ . ٧ ی کانوونی یه که می ١٩٣٦ .

که من رویم جهننهم پر مه کهن لیم
له من خالی مه کهن کۆشک سه راتان
منم سه رکرده تان بو له شکری خه م
ئه ترسم من بروم بشکی سوپاتان

- کوردی -

ماموستا ره قیب و

ره خنه

زانستیانه که ی !

له گوڤاری - نووسه ری کورد - ی

ژماره (۱) ی خولی سی یه می

ئازاری سالی ۱۹۸۵ دا به ریز

ماموستا عبدالرقیب یوسف

به ناوی هه لسه نگاندن - هوه باسی

کتیبه - میژوو - ی

دوکتور که مال مه زهر - ی کردووه ،

تیایا به م جوړه ی خواره وه ناوی

نووسه ری ئەم سه رنجه و ماموستا

محهمه دی مه لا که ریمی هیناوه .

● حیلمی عه لی شه ریف ●

» تانیستا دووکه س له سه ر ئەم کتیبه یان نووسیوه . یه که میان به ریز

کاک (حیلمی عه لی شه ریف) - ه که له روژنامه ی هاوکاری روژی

۱۹۸۴/۱/۱۹ » ژماره ۷۲۱ » دا کتیبه که ی هه لسه نگاندووه و نیزیکه ی

لاپه ره و نیویکی روژنامه که ی پی گرتوووه ته وه . ئەم گوته ره سه رباری

دریژی یه که ی هه ر پیداهه لدان و ستایش کردنیکی په تی ورووته و ، ناچیته

خانه ی نرخاندنی زانستانه وه . ئەوه نه بی که چه ند دیپیکی لی ته رخان

کردووه بو سی هه له ی بچووک تییدا ، ئەوانیش دوانیان زمانه وانین و

ئوه که ی تریشیان له سه ر شوینی جیوگرافی شاخی (بیستون) ه

دووهمیان کاک (محهمه دی مه لا که ریم) که سی بوچوونی نیو کتیبه که ی له

روانگه ییکی فەلسەفەیی یەوێک داوێتەوێو ، هەلە ییکی پێوەند بە
وەرگیردراویکی میژوویی خویی راست کردووەتەوێو . (بڕوانە : گوڤاری
پوژی کورستان ، ژمارە (٦٥) ، شوباتی ١٩٨٤) .

ئەم دوو برا نووسەرە یا دەبی کتێبەکیان تەواو بەوردی
نە خویندبێتەوێو بەو کەمو کورتییانەیان نە زانییی کە دوزینەوێو
هیندیکیان کاریکی دژواروگران نییە . یان دەبی لەبەر ریزی برادەریتی
حەزیان بەو نەکردبێو و چاوپۆشییان لە ناتەواوی یەکانی کردبێو دەرنا ئاوها
بەسەریندا رەت نە دەبوو بەشی (زانستی میژوو) بەجێ هێلاوە چونکە
یەکیک خەریکیەتی ئەم کتێبە سەرەرای ئەو زانیاری یە بەجێ تازانە ی کە
تییدان لە چەند جێ یە کدا کە لە بەری تی کەوتوو ، وائیمە بە پێی دەرڤەت و
توانست بەشیکیان دەست نیشان دەکەین بەو نیازە کە توانیبێتمان لەم
رووێو هەواکاری یەکی دلسوزانە بکەین . « بەمە دەقی پیشە یە کە ی
مامۆستا رەقیب تەواو بوو .

ئەوێ راست بێت لەدوای بلأو بوونەوێو ئەم نرخیانە ی مامۆستا
رەقیب چەند دۆست و برادەریک وایان بەباش زانی هەرچاوپۆشی لی بکریت و
ئەو مۆلەتە بە مامۆستا رەقیب بدریێت با داخی دلی خوی بە دوکتور کە مال
مەزھەرو ئیمە ی نرخیانە ی بەرھەمە کە « بریژریت ! بەلام لەبەر ئەوێ
مامۆستا رەقیب بەفیداکارو تیکۆشەرو کۆلنە دەریکی خویندەواری کورد
ئەزانم هەرکێز ئەو جۆرە نرخ لی نانە ی پێ رەوا نابینم ، بۆیە بە پێویستم
زانی وەلامی بدەمەوێو بەم جۆرە ی خوارەوێو سەرئەجی بۆ چەند خالیک
رابکێشم کە بەلکۆ لەمە و لا وردوزانستیانە و دەسە لاتدارانە تروەکو خوشی
هەر وای پێ خوشە بێتە کۆری نرخیانە و پەرخە گرتەوێو .

جاری لەشەش کەس زیاتر نە ک وەکو ئەو ئەلیت دوو کەس کتیی
- میژوو یان نرخیانەوێو ، ئنجا تکام وایە لە بەرپوێرانە ی بەریزی گوڤاری

نووسه‌ری کورد ده‌قی نرخاندنه که م بو بلاوبکه نه وه تاکو خوینه‌رانی کوردو
ماموستا ره‌قیب خوشی بزانی ئایا ته‌نیا سی هه‌له‌ی پچوک ، دووانیان
زمانه‌وانی و سی‌یه‌میان جوگرافی ده‌رباره‌ی بیستوون باس کراوه ! یان خاله
گرنگه‌کانی کتییی میژوو هه‌مووی ؟!

ئه‌مه‌ جگه‌ له‌وه‌ی که هه‌ندی باس و شی کردنه‌وه له‌و نرخاندنه‌دا
جیگایان نه‌ده‌بووه‌وه بویه به‌لینی باس لی کردنیانم له‌ داها‌توودا
به‌خوینه‌رانی به‌پیزی کورد که‌وا له‌ گوڤاری روشنبیری نو‌ی‌دا یه‌کیک له‌و
به‌لینانه‌م ده‌رباره‌ی « جیو‌پولیتیکس و ده‌وله‌ت و سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌و
چاره‌نووسی جیهان » به‌جی هانی و چاوه‌روانی هه‌ل و ده‌رفه‌تی له‌باری
تریشم بو‌باسکردنی خاله‌کانی تر .

به‌لام داخم ناچی که ماموستا ره‌قیب خودی خو‌ی و هه‌موو
نووسه‌رانی شایسته‌ی کورد به‌ده‌ست ناته‌واوی که‌ره‌سه‌و ده‌رفه‌ت و هه‌لو
مه‌رجی ناله‌باری نووسین و بلاوکردنه‌وه‌وه ئه‌نالین نه‌ئه‌بوو ئاوا به‌توندی و
وشکی و به‌کوئه‌قینه‌وه - شه‌لوکویرم ناپاریزم - به‌هاتایه‌کو‌ری نرخاندنه‌وه‌و
ئه‌و هه‌له‌سه‌نگاندنه‌ی بخستایه‌ به‌ر چاوی خوینه‌رانی کورد . بویه ئه‌م دوو
خاله‌ی ئه‌خه‌مه‌ پیش چاوو هیوادارم بو‌له‌مه‌و دووا ئه‌گه‌ر خو‌ی له‌ بابه‌تی
نرخاندن و ره‌خنه‌ لی‌گرتن‌دا سه‌رنجیان بداتی :

١ - سه‌باره‌ت به‌وه‌ی به‌ره‌نچ و کویره‌وه‌ری و تیکوشانیکی شایسته‌و
بی‌ووچان و درێژ‌خایه‌ن خو‌ی خستوته‌کو‌ری میژوو نووسینه‌وه‌و چه‌ند
به‌ره‌میکی نایاب و به‌که‌لکی خستوته‌کتیبخانه‌ی کورده‌واری و پیش‌چاوی
خوینه‌رانه‌وه‌ که که‌لینیکی باشیان له‌ میژووی کوردو کوردستاندا پ‌ر
کردوته‌وه ، نه‌ئه‌بوو به‌م شاشی و درشتی‌یه‌ی ئه‌م هه‌له‌سه‌نگاندنه‌ ناپیویسته
خوینه‌رانی له‌ نووسین و کتیبه‌کانی خو‌ی بخستایه‌ گومانه‌وه !

چونکه‌ میژوو نووس تا وردوله‌سه‌ر خو‌بی ئه‌وه‌نده‌ نووسینه‌کانی جی

گروو جی باوهر و دلگیر و په سندن تر ئه بیت ، وه به پیچه وانه ی ئه مه یه کیك
له ماوه ی چهنه مانگیك دا گردیك بكات به ته پولكه ئاخو ئه بی له ماوه ی ده یان
سه دان سالدا گردیك بكات به چی ؟!

۲ - سه بارهت به وه ی ماموستا ره قیب فیركار و په روه رده كار و
هه زاران قووتابی كوردی پی گه یاندوه ئه بی له خه لكی ئاسایی پتر
دل فراوان و لی بوردووری نیشاندهر و له سه رخو بیت . چاوه پروانی ئه وه ی
لی ئه کریت كه كار هاته سه ر به راورد كردنی توپكل و ناوه روك ، قه واره و
گه وهر ، توپكل بكات به قوربانی ئه وی تر .

با دوكتور كه مال مه زه ریش له كاتیكي ناكاتداو له هه لوپستیكي بی
كیشو ته راز ودا سووكه هه له یه کی به رامبه ر ماموستا ره قیب له ده ست
ترازاییت - كه ئه گه ر ماموستا ره قیب مو له تی بدامایه ، به فری نیوان ئه م
دوو میژوو نووسه به نرخه ی كوردم ئه توانه وه - نه ئه بو ئیتر ماموستا ره قیب
نهك هه ر - میژوو - ی دوكتور كه مال مه زه ریی له به ر چاو بكه ویت به لكو
شه ش حه وت نرخینه ری به ره مه بایه خداره كه ی دوكتور كه مالی لابییت
به دووان و ئه دووانه شی لابییت به ستایش خوان !!

به م بونه یه وه به پیوه یستی ئه زانم چهنه دیریکی سه ر پی یی
ده رباره ی نرخاندن و ره خنه گرتن بخره مه پیش چاوی خوینه رانی دلسوزی
كورد .

- كه به ره مه می نووسه ريك ئه نرخینه ی ئه بی پیش هه موو شتیك
سه رنج بدهینه ناوه روکی نووسینه كه وه ناوه روك بكه ین به بالا دهستی
قه واره و رووپوشی ئه و به ره مه .

راسته به ره مه می نایاب و به جی و دلخوشكه ر ئه و به ره مه یه توپكل و
ناوه روکی ، قه واره و گه وهری شان به شانی یه كتری له سه ر پی
رابوه ستن و له گه ل یه كتری دا بگونجین ، راسته ناوه روکی نایاب و گه ل و

ولات به ره و پیش بهر ، قهواره ی جوان و رازاوه و نازداری ئه ویت ، به لام
 ئه گهر نیاز پاک و نووسین روو له هه ورازو ئامانج چاره سه ر کردنی کیشه و
 به ره و گهرو گرفته کانی نیو کومه لگای کوردستان و روشن کردنه وه ی ره وتی
 به ره و ئاسوی ئاوات و ئامانج بوو ئه و چاو پووشی کردن له هه ندی هه له ی
 لابه لاو سه ری یی ناچیته خانه ی زانستی فه راموش کردنه وه .

هه موو نووسه رانی کورد ئه و راستی یه ئه زانن که هیچ نووسه ریکی
 خامه ره نگینی کورد نی یه ئه رکی سازکردنی ژیان و گوزه رانی له کۆل
 دامالرابیت و سه رو مرر خوی بو بیرکردنه وه و زانستی کو کردنه وه و
 نووسین و به ره هه م هینانی سیاسی یان کومه لایه تی یان ئابوری یان
 ویژه یی ... ته رخان کردیت تا به وپی یه به ره هه م کانی ئالتون کیش له تای
 ته رازوو بدریت . خو گهرو گرفتی چاپ و چاپه مه نی و بلاو کردنه وه و گه یاندنه
 بازاری خویندنه وه تا ئاستی نیوه وه رس بوون نووسه ران و دانه رانی کتیب و
 نامیلکه و به ره هه م کانی تری ماندوو کردوو . جاری وا هه یه دوو جار
 هه له ی چاپه مه نی نووسینه کانم به دهستی خۆم راست ئه که مه وه ئنجا جگه
 له هه له ی چاپه مه نی دیریک ئه چینه ئه مسه رو دیریک ئه وسه ر !

۲ - نرخاندن و ره خه ئی گرتن بابه تیکه فیربوون و زانست و
 شاره زاییه کی تاییه تی ئه ویت ، پیشه ی نرخاندن گه لیک له پیشه ی نووسین و
 دانان گرانتره ، وه به پیا هه لپژان و به هیچ کردنی بابه تیکی نرخینراو ره خه
 ئی گیراو ناوتریت نرخاندن ، به لکو زیاتر واتای شی کردنه وه و دهست نیشان
 کردنی لاچاکه کانی و چاره سه رکردنی لایه نه لاوازه کانی ئه گه یه نیت . ئه بی
 گیانی دوستایه تی و برایه تی و په روه رده کاری له نرخاندنه که دا زال وره نگین
 بیت نه ک رقو کین و تۆله سه ندن .

۲ - وه کو له پیشه وه باسکراوه نرخاندن و ره خه و ره خه ئی گرتن
 بابه ته نووسینیکی تاییه تی یه و شاره زایی ده سه لات ی زانستیانه ی تاییه تی

ئەوئیت ، لە گەڵ ئەو وەشدا هیچ نرخینە روورەخنە گرێک ئەو دەسە لاتە ی نی یە
 گەر یزی خامە ی خۆی بگریت کە ئەبێ هەرواش بێت ، دەست بداتە هەموو
 بابەتە زانستیک سیاسی و ئابووری و کۆمە لایەتی و زانیاری و هونەری و
 روشنبیری ... ئەمە جگە لەو هی نرخاندنی ناوەرۆکی بابەتیک شتیکی و جوۆرە
 زانیاری یە کە و ئی دووانی توێکل و قەوارە و شیوەی بابەتیک شتیکی ترە و
 جوۆرە زانیاری یە کی تری پێویستە . بۆیە نابێ ئەرکی شی کردنە وەو
 لیکۆلینە وە ی هەموو سوچوو کە لە بەرکی بابەتیک نرخینراو بخریتە
 ئەستۆی تاکە کە سیک .

وا لە خوارەو دەقی ئەو نرخاندنە ی لە سەر کتییی - میژوو - ی
 دوکتور کە مال مەزھەر نووسراوہ بلاو ئەکەینە وە .

هەلسە نگانە نیکی « میژوو »

نرخاندنی کتیی « میژووی » ی

دوکتور کە مال مەزھەر ئەحمەد

ئێستاش جاریکی تر بە بۆنە ی دەرچوون و بلابۆنە وە ی کتیی
 - میژوو - دیسانە وە باسی ئەم میژوو نووسە هەلکە و تووہ ی کوردو
 کوردستان ئەکەم - لە باسکردن و لیکۆلینە وە ی میژوو - کە ی دا - کە ژیا نی
 خۆی تەرخان کردووە بۆ ئەم لایەنە گرنگە کە بێ گومان کە لێنیکی زەق و دیار
 لە میژووی کوردو کوردستان پڕ ئەکاتە وە .

مروقی کورد بێ باکانە ئەتوانیت دل بەم میژوو نووسە خوشکات و لە
 نیوگە لانی دنیا دا خۆی پێوہ هەلکیشیت چونکە لە نووسینە کانیای پشتی بە

هه ندى سهره مهرجى بنچينه يى زانستى يانه ي ئه وتو به ستووه كه بهردى
 بناخن بو ئه م جوړه نووسينه . له گه ل ئه وه شدا به زمانى كى كوردى
 ره سەن و پاراو به گشتى و به شىوازى كوردى رسته دارشتن نووسينه كانى
 دینه بهرچاومان . وه له نووسين و لى كولينه ودا په نای بردوته بهر
 سه رچاوه يه كى زورو هه مه رهنگه ي ميژوونووسانى كوردو كوردستان
 ناس و ميژوو په روهر .

له هه مووى گرنگ تریش ميژوو به زانست ئه زانیت بويه پشت به
 زانستى دىاله كتيكى و ئايدى لولوى يه تى عيلمى ئه كه ويته ليكدانه وه و
 تاووتوى كردنى نووسينه كانى ميژوونووسانى كوردو كوردستان و بى گانه و
 به و جوړه ش هى خوى .

بويه به پيوستم زانى كه كورته باسيك له سهر كتيبي ميژوو بنووسم
 كه نهك هه ر به شاكارى كى نووسينى خوى ئه زانم به لكو هى ئه وچه رخه ي
 كه له كه شمان . وه به ئاواتى هه موو خوينه ريكى كورد - يشى ئه زانم كه
 له مه ولاش كتيبخانه كانى كوردستان به م جوړه كتيب و نووسينه له لايه ن
 هه موو ميژوونووسه زاناو زانست په روهره كانى كوردو كوردناسه وه
 برازيړيته وه . ئه وى راست بيت بو نرځاندنى كتيبي - ميژوو - ئه بى به
 قه واره ي خوى له سهرى بنووسريت به لام ليړه دا بو ئه وه ي دهست دانه
 بهردى سه ننگين نه بيته هوى هه لنه گرتنى وه كو پيشينيان ئه لين ئه م
 سه رنجانم ئه خه مه پيش چاوى خوينه رانى به ريز .

سه باره ت به وه ي كه خوى له م كورده دا سوارچاكي شايسته و
 زانايه كى لى هاووه ، گرى و كه موكورى خو به كه م زانينى به هيچ جوړيك له
 دلدا نه ماوه ، بويه هه ميشه هانى ميژوونووسه كان ئه دات بينه كوړى
 نووسين و گه شه كردنى هه ولو ته قه للا وه خو دورخستنه وه له گوشه گيرى و
 كوچه گرتن . نهك هه ر روو له وانه ش بكات كه ناسياوو هاوړى و دوستين

به لكو ئه وانهش كه به ناههق له سهريان نووسيهوه له نووسينه كانياو تهقه لادانى بو كه يشتن به پايه ي هه ندی كۆری نرخاندن و تاووتوی كردنى پروفيسۆرى بزماری زههراوى يان بوداكو تاوه ! به پيچه وانه ي كه سانیک كه بويان بلاوئه كردهوه كه گوايا دكتور كه مال مه زهههه ته نانه ته به وهش زویر ئه بيت پي ي بليت هه له ي چاپ كه وتوته نووسينه كانته وه .

ئهم ئاره زووه بى گرپيه وه له خو بردنه ي گه ياندوويه تى يه ئه و راده يه ي كه له نرخاندنى كتیب و نووسینی میژوونووسه كورده كانا دهرباره ي میژووی كوردو كوردستان لایه نه چاكه كه كانیان چاكتر بنرخینیت و كه مووكوری و هه له و ناته واوی یه كانیان به چاوپوشین و كتیبه ي دا بو به ئه نجام گه ياندنى ئامانجه كه ی كه پايه دانه به میژوو وه به ستنه وه ی هه موو میژووی دنیا یه به یه كتری یه وه باسی میژووی كردوه له گه ل میژووی هه موو كه لانی دنیا و میژووی كوردو كوردستان . زور باش له و راستی یه گه یشتوو كه تی گه یشتنى میژووی هه ر نه ته وه یه كه به وردی و راستی ، شاره زایی ئه ویت له میژووی نه ته وه دراوسی یكان و میژووی هه موو كه لانی دنیا ، بوئه وه ی میژووی دواوژی هه رنه ته وه یه كه روژن و پیا ییكى راست و ری ره ویكى رهوانی هه بیت پیویسته بى ترس و دوو دلی كه لك وه ربگیریت له لایه نه راست و بایه خداره كانی میژووی نه ته وه كانی تری دنیا و په ندیش وه ربگیریت له لایه نه هه له و ناله باره كانی .

دكتور كه مال مه زهههه رهنه به نیازی گله یی كردن له لایه نیکی تاریکی میژووی نه ته وه ی كورد چیرۆکی ئه فسانه یی هه لبه سترای ناو روژنامه ی پیشكه وتنی (٧) ی ئوكتۆبه ری سالی ١٩٢٠ ی به نمونه هانیبته وه كه له شاری سه یمانی دهرچوو وه تیا یا ئه لیت « كه دهنگو بانگی پیغه مبه ریتی موجهه ممه ده لموسته فا رووحم به صه دهقه ی پی گه یشت به هه موو لایه كه و

غه لږه له ی خسته دنیاوه وای لټهات که له ووه قته دا گه وره ترین سه لاطینی تورکستان حهلقه ی به نده یه تی ئه و سه روه ره بخه نه گوئ . ئوغوزخان که له ووه خته دا گه وره ترینی سه لاطینی تورکستان بوو له پیاو ماقولانی کورد به غدوز ناوی سه روسه کوت ناشیرینی نارده خزمهت پیغه مبه ر . پیغه مبه ر که چاوی پی که وت له سه رو گویلاکی قیزی کرده وه . عه شایرو قه بایلی لټ پرسی وتی له ئه کرا دم . ئه و حه زره ته ش فه رموی خوای ته باره که ن ته علا ئه م تایفه یه موه فقه ق به ئیتفاق نه کات ئه گینا عاله میک له ده ست ئه وان به ته نگدین . ئیتر له و روژه وه ده ولت و سه لته نه تی گه وره بو ئه مانه ریک نه که وتووه . » .

ئنجا دکتور که مال له لاپه ره ی ۱۵۲ ی کتبی که یدا دوا به دوا ی ئه م نووسینه ی روژنامه ی پیش که وتن ئه نووسیت .

« بی گومان سه رتا پای ئه م قسانه هه لهن ، لیږده دا ئه وه نده به سه بلین ئایینی ئیسلام سالی ۱۸ ی کوچی ۶۳۹ عیسایی واته دوا ی وه فاتی پیغه مبه ر له روژگاری فه رمانه وایی عومه رد ا گه یشته خاکی کوردستان وه دوا ی ئه وه ش به ماوه یه کی زور ئنجا گه یشته تورکستان . »

ئه م به ره به رچ دانه وه یه می دوکتور که مال ئه مه شی ئه ویت که بلین به غدوز ناو ئه گه ر له وه ش ئیسک گران و ده عه جانی تریش بوبیت که روژنامه ی پیشکه وتن باسی کرده نوینه ری سولتانیکی تورکستانی بووه نه ک هی پاشا یان میریکی کوردو کوردستان جگه له مه ش پیغمبه ران و پیاو چاکانی خدا کاریان به سه ر شاجوانی یه وه نه بووه به لکو به پی ی خوو ره وشت و کرده وه ی جوان و جوامیری و خواناسی له گه ل خه لکی دا ره فتاریان کرده وه « إن أکرمکم عند الله اتقاکم » جگه له وه ی که به ئاگری تاکه که سیک هه رگیز گه لیکیان نه خستوته خانه ی خراپان و به دکاران ه وه .

ئەوى راست بېت ئەبى ئەم ئەفسانەيەى روژنامەى پېشكەوتن
بەپىي ئەقل و هوشيارى نووسەرەكەى ھەر بۆ ئەو نووسرايىت كە گلەيى
لە كوردو ميژووى كورد بكات كە دوو بەرەكى و ناتەبايى لەناويانا پەنگى
خواردوئەو ، وە بەم تيروتوانجە جەرگ برە كورد ھان بدات چارەسەريكى
ئەم دەردە كوشندەيە بكات .

وہ لە لايەكى تريشەوہ ئوبالەكەى لە سەر گەلى كورد لابردووەو
فرىي داوہتە سەر ئەستوى بەغدوزى ئيسك گران !

بى گومان نووسەرى ئەم ئەفسانەيە نەى توانيوە دەست بخاتە سەر
ھويە زانستى و ماددىيەكانى ئەم لايەنە تاريكەى ميژووى كورد كە لە
لېبوردنەوہ بخاتە پېش چاو وە ھەق و نازناوى ماموستا بە ھەموويان جەلات
بكات .

ئىنجا ھەر لەسەر ئەم ريبازە ھەولې داوہ ميژوو لاي خوینەران
خۆشەويست تر بكات و بىكات بە بەردى بناغەى زانستىيەكان تاكوزياتر لە
گەليا خەريك بنو لەسەرى بنوسن و ھانى نووسەرانى بدەن و تيرو پر
ميژووى گەلو ولاتى خويان بزائن بى گومان بەم كارە هوشيارى نەتەوايەتى
بەرەوپېش ئەبات و ئەميش پال بەبزوتنەوہى نەتەوايەتى و كۆمەلايەتى و
زانيارىيەوہ ئەنيت كە بە ھەنگاوى گەرە بەرەو ئامانجەكانى خوى بپروات
بەرپۆوہ .

ھەرەكو ھيگل زاناي بەناوبانگى دياالەكتيك خوازى ئەلەمانيا
ناكوكى ناو كۆمەل بە ھيزى بزوينەرى بەرەوپېش چوونى ميژوو ئەزانيت
ھەرەوہا ميژووش بەلاى ئەم و ھەموو زانايانى ھەلكەوتوو ليھاتوو
زانست خوازەوہ رەنگدانەوہى ئەم ھيزە بزوينەرەيە .

رەنگە گەلى كەس ھەبن تەنانت لەناو روشنبيرانيشا ميژوو بەباس و
نووسينيكى سەرييى لەقە لەم بدەن وە بايەخيكي شايستە نەدەن بە

میژووی نه ته وه که یان چ جای هی سه رجه می دنیا یان پیوهندی ئەم میژووه به سه رکه وتنی خه باتی ئیستاو دوا روژی گهل وولاته وه . به لام به ته واوه تی به پیچه وانە ی ئەم لیكدانه وهو بوچوونه ، هیچ رامیارو پارتی و کار به دهست و بریار دهی - صانع القرار - دهوله تیک ناتوانیت نه خشه یه کی رامیارانه و راست و دروست و ریپازیکی سه رکه وتوانه بگریته بهر ئەگەر به وردی له میژووی گهل وولاته که ی نه کولیته وهو عیبرهت و په ندی لی وهرنه گریته و لایه نه راسته کانی نه کات به سه رچاوه ی ئیشوکارو لایه نه خراپ و هه له کانی نه خاته لاوه .

هه موو نه ته وه یه که به پیی ته مه نی خو ی و به دریژایی زه مانه و له ئەنجامی ئەو به سه ر هاته میژوویپانه ی هاتونه ته ریگای ، که له پوریکی تاییه تی و داب و نه ریتیکی جیاواز له هی نه ته وه کانی تری بو ئەبیت به به شیکی گرنگ له ره وشت و خاسی یه ته تاییه تی یه کانی ، که به مه و به مه رجه کانی تروه کو زمان و زه وی و پله ی ئابوری .. له نه ته وه کانی تری دنیا جیا ئەگریته وهو قالب و قه واره یه که ئەکیشریت به دهو ریا ، وه ئەم داب و نه ریت و خاسی یه تانه ش پیوه ندی یه کی زۆرو گرنگ و له جیا بونه وه نه هاتوویان هه یه له گهل شیوازو جوړی خه بات و ریپازی هاندانی بزوتنه وه ی نه ته وه یی له پیناوی گه یشتن به ئامانجه ئاسایی و ره واکانیا .

بو نمونه ورون کردنه وه ی ئەم لایه نه ی باسه که هه موومان ئەزانین که نه ته وه یه که به ئازایه تی ناوبانگ ده رنه کات و یه کیکی تر به هونه ره جوانه کان یان به خواردو په خشنده یی ونه ته وه هه یه پیی ئەلین ساردو هیمن و له سه رخویه و هی تر درپوشه رهنگیز .

جا ئەگەر که سیك به خه بات و ته قه للای نه ته وه که یه وه خه ریک بیت و بیر له دوا روژیکی ئاسوده و روناکی ئەو نه ته وه یه بکاته وه ، چون ئەتوانیت بی شاره زابوون له میژووی نه ته وه که ی خو ی نه خشه ی خه باتی

ئىستاي نه ته وه كه ي و شيوه سيسته مى دواروژى بكيشت نه گه ر له ئاستى
ميژوودا ته قه ي سه ري بيت ۱۹

وه وه كو هيگل - ي فه يله سوف وته ني ميژوو له ناكوكى يه وه پيدا
بووبيت و پيش كه وتني ئابورى و پيوه ندى يه كانى به ره هم هينان و دوو
به ره كي نيوان چينه زوردارو زورلى كراوه كانيش به ري نه م ناكوكى يه بي ،
نه بي هه مووراميارى كي ناو كو مه ل شاره زاييه كي ته واوى هه بيت دهر باره ي
ره وشت و خاسى يه تي دروستكه رو دروست كراوى ناكوكى و ميژوو .

له م كلاوروزنه يه وه هوشيارى و زانايه تي خاوه ني كتيبي ميژوو وه
به ره مه كه ي وه كو به ره ميكي ناياب و به نرخ دينه پيش چاو . ئنجا له م
نه نجامى هه لكه وتى جيوپوليتيكسى (السياسة الجغرافية)
ستراتيژى يانه ي خاكى كوردستان و دراوسيتى له گه ل خاكى ژماره يه ك
ئيمپراتورى يه تي گه وره ي نه وساي دنيا وه كو فارس و عوسمانى و رومان و
ئنجا دواى نه وان سى ئيمپراتورىه تي گه وره ي تر هى قه يسه ري روسى
وبه ريتانايى گه وره و فه ره نسا كه هه موويان له پيناوى داگير كردن و ژير
دهسته كردنى نه م ولا تو گه له كه پيدا هه موو هه ول و ته قه للايه كيان داوه و
زور زيره كانه پيلان و نه خشه كانى خويان هه لسوران دووه تا سه ردارو
ميره كانى كورد له داوى خويانيان بئالين يان بيان كه ن به دهسته كى لاي
خويان و يان بيان كه ن به گزيه كترى دا . له لايه كي شيشه وه لاوازي ميرو
ميرنشينه كان ناچارى كردوون هه نديكيان له ترسى نه م داگيركه ر ، يان نه و
داگيركه ر ، يان ترسى يه كترى په نا به رنه به رده نديكى گه وره ي نزىك .

خو دهره به گايه تي چاره ره شو عه شيره ت گه ري كويرانه نه ش
كارى كي بنچينه يى ته واوى كردو ته نه م باس ميژووى كوردستان كه هه ر
دوو سيسته مه كه ناكوكى و دوو به ره كي و پارچه پارچه بون و ناته بايى
نه ته وه ن .

هیچ گومانیشی تێدانی یه که ساغ بوونه وهی زوربهی هه ره زۆری
 خه لکی کوردستان به لای ئایینی ئیسلام داو بلاو بوونه وهی مه زه بهی سونه و
 شیعه له م پارچه وله و پارچهی کوردستان دا وه که ک وهرگرتنی له جیاوازی
 ئه م دوو مه زه به به لای خراپا به شی خوی به ناهه ق به کارهینراون ، بو به ش
 به ش کردن و بلاو کردن وهی ناته بایی له ناو سه رجه می خه لکی کوردستانا
 ئه مه جگه له وهی له دوی ئیمپراتۆری یه تی میدیای باپیره گه وره ی کورده وه
 تا پیش شه پری یه که می جیهان بزوتنه وه یه کی جه ماوه رانه و سه ردارانی
 هوشیارو نه ته خواز نه هاتونه ته کوپی میژووی کورده وه که یه کیتی
 نه ته وایه تی بکه ن به ربیازی تیکوشانی خویان تا کورد له دوو به ره کی و
 ناته بایی رزگارکه ن . ئه وی راست بیته ئه م باسه ی نه ته وهی کورد زور
 دورو درێژو پر له خه م و خه فه ته با جاری ئه وه نده ی به س بیته .

هه روه کوله پیشه وه باسم کرد دکتور که مال مه زه ره ئه وه نده عاشقی
 میژووه نه ک ته نیا میژووی کورد به لکو میژووی هه مووگه لان ، عه شقی که
 خستویه تی یه سه ر شه قامیک که هه ندی لایه نی خودی میژووی به جاری
 پچوک کردو ته وه هه روه کوله بنه رته نه بیته . له لاپه ره ی ۱۳ دا ئه لیت
 « یه کیک له تایبه تی گرنگه کانی زانست ئه وه یه که وه ستانی بو نی یه ،
 هه میشه به ره و پیش ده روات کیمیا فیزیای سه د سال له مه و به ره به زه حمه ت
 ده گاته قوله پیی کیمیا و فیزیای ئیمپروکه ، ئه میشیان ده بیته به دوربین
 بروانیته کیمیا و فیزیای پاش سه د سالی تر ، ئه م یاسایه میژووش
 ده گریته وه .

په ره وهی میژوو هه میشه به ره و پیش ده روات ، له وانه یه بو ماوه یه که
 بوه ستیت ، به لام هه رگیز به ره و پاش ناگه رپته وه هه موو زه برو زۆری
 هو لاکو نه یتوانی کاری مزگه ری و زه ره نگه ری و ئاسنگه ری یا پله ی
 خوینده واری و رونا کبیری عیراقی یه کان بگیریته وه سه ر دوخی روژگاری

سومه رو ئه که د . ئه سکه ندهری گه وره و شارله مان و رهشید وه که هه موو
 گه وره پیاوانی رابوردوو گه ر ئیمرو زیندو ببنه وه ده بیت له گه ل
 کوپه رنیکووس و گالیلوو ئه دیسون و هه موو زانایانی رابوردوودا پیکرا روو
 بکه نه یه کیك له شیتخانه کانی ئه م جیهانه پان و به رینه . » .

ئه م لیکدانه وه و بوچوونه ی دکتور که مال بو هاندان و وړه
 به رزکردنه وه ی کوردو گه لانی تر کاریکی ئیجگار به که لکه ئه گه ر له خو
 نیشان داو کو بونه وه یه کی جه ماوه ری خه لکدا قوتابییه ک بی وتایه . به لام بو
 دکتور که مال و له کتیییکی زانستی یانه ی بایه خداری وا دا لام وایه
 باسکردنیکی ئه ویت . راسته کیمیاو فیزیا هه ربه ره و پیش ئه پون ، وه ئه و
 ئاسته ی پی ی ده گن ئیتر لی ی نایه خواره وه ، پسپوره کانی دهرمان -
 سازی ئیتر جاریکی تر دروست کردنی په نسلین - یان له بیرناچیته وه
 هه ره کوفر وکه ی تیژره وو ته له فیزیون و بویه دروست کردن له ولاتیکی وه کو
 سویدو فه رهنساو سوڤیه تدا جاریکی تر نابنه وه به گالیسکه و گرامه فون و
 رهنگی خومخانه ی توپکله هه ناروو مازوو ، به لام په وره وه ی میژوو
 ره وره وه ی دارو ئاسن و لاستیک نی یه ، به لکو مه به ست له ده سه لاتداریتی
 نه ته وایه تی و چینایه تی و پیشکه وتنی کو مه لایه تی و پیوه ندی یه کانی
 به ره م هینان و ئازادی گه ل و نه هیشتن یان به ره به ره که م کردنه وه ی
 چه وساندنه وه ی به شه زوره که ی گه له که جه ماوه ری زه حمه ت کیشه . یان
 مه به ست پاراستنی سه ربه خوپی و ده سه لاتداریتی گه ل و ولاتیکی له
 په لاماردانی دوژمنیکی دهر وه که به هیزیکی گه وره تر له هیزی ئه و ولاته له
 ده سه لاتی سیاسی و ئابوری خو ی بی به ش بکات ، یان مه به ست پاراستنی
 قه واره ی نه ته وه و ره وشت و خاسی یه ته کانیتی له تواندنه وه و تیکه ل بوون به
 نه ته وه یه کی گه وره و ده سه لاتداریتر .

ئه گه ردوکتور ئه م نیازو مه به ست به ملینیت سه دان نمونه هه یه که

پیمان ته گه یه نیت که گه لیک جار ره وره وهی میژووی نه ته وهیه که به رهو
پاشه وه چووه یان به رهو دواوه براوه ، سا گونا له نه ته وه که و
سه دراره کانی یه وه بو بیت یان له زوردان و داگیرکه ران و دهسه لاند ارانی
بیگانه هه ردو و لایانه وه بو بیت . هه رهو که خوشی ئه ی سه لمینیت که
ره وره وهی میژو و رهنه راوه ستانی هه بیت ، به لام ئه م راوه ستانه خو ی له
خو ی له خو یا به رهو دواوه چوونه . چونکه هه سات و کاتیک له
کیس چوون ، وه له کیس چوونی هه ر پیشکه وتن و سه رکه وتن یکی چاوه پروان
کراو یان دهستکه وتنو به دواکه وتن ئه ژمیردریت .

ئه گه ر دوو خویندکار به یه که وه پی بنینه پو لی یه که می زانکویه که وه و
یه کیکیان هه موو سالیکی بی گیر و گرفت به پایه یه کی باش پو لی خو ی به رهو
یه کیکی ژوورتر ببریت . وه له کات و ماوه ی خویدا زانکو ته واو بکات و ئه وی
تریشیان به شیرزه یی سالیکی به دوو سال ته واو بکات ئایا خویندکاری
دووهمیان به دواکه وتنو ناژمیردریت ؟

چاوخشانیک به میژووی دروست بوونی نه ته وه ی ئیتالیا دا وه ی ئه و
چه ند ساله ی دوا یی ئه مه ریکا و دروست بوونی نه ته وه ی فه ره نسا ئه وه مان بو
رون ئه کاته وه که گه لیک که مایه تی نه ته وایه تی یان له هه ندی جیگای
ئه فه ریکا نه ته وه ی خاوه ن خاسی یه تی نه ته وایه تی ته واو تهاونه ته وه ، نه
دهنگیان ماوه نه رهنگو هه ندیکشیان وه کو له قوولایی بیریکدا بن
نوزه یه کیان دیت و نایه ت ! میژووی سیاسی رژیمه جو را و جو ره کانی دنیا پره
له نمونه ی زه ق و دیاری ئه م باسه .

له ناوچوونی شورشی گه لی ئیسپانیای ۱۹۳۷ له پیناوی رژیمکی
جمهوری دیموکراسی وه سه رکه وتنی فرانکو ی دیکتاتورو سه ر به رژیمه
فاشستی یه کانی ئه له مانیا و ئیتالیا وه دامه زراندنی رژیمکی
کوئه په رستانه ی گوشه گیر و ئافه روزکرا و له سه ر ئیسکوبوسکی هه زاران

شه هیدی ئازادی خوازی ئیسپانیایی تا مردنی فرانکو هینانه وهی شاخوان کارلوس بو سه رته خت به لگه ی راستی ئەم به ره ووداوه چوونه یه .

دریژه کیشانی رژیمیکی دیکتاتوری نزیکه ی نیوه سه ده یه ک وه ریگه گرتن له دامه زانندی رژیمیکی دیموکراتی شوپشگی پرانه وه بی به ش کردنی گه لیک له مافی ئازادی و سه ره به ستی و دیموکراتی و گوزه رانیکی ئاسوده ئەم ماوه دوروو دریژه نه بیته به ره وره وه وهرچه رخان به ره ووداوه ، ئاخو ره وره وه وهرچه رخان به ره ووداوه ئەبی چون بیته ؟!

هه ره نده ئەو دلخوشی دانه وهی دکتور که مال خوش و هیوا دروست که ره له دلی خوینه رانی میژوودا و برپا په یدا کردنه به خه باتی کاریگه ری گه لان به لام له هه مان کاتدا که مه رخه می و بی باکی له دلی تیکۆشه رانی گه لاند ا دروست ئەکات که ئەمه ش ریگا ئاواله ئەکات دوژمنان به ئەرگو ته قه ل لایه کی که م چرنوکی ژه هراوی یان له دلی نه ته وه و کومه لانی خه لکیا گیر بکه ن . هه ره ها دووانی ده رباره ی سه رکرده ش سه رنج رائه کیشیت . له دامینی لاپه ره ی چوارده وه تا لاپه ره ی هه قده باسی گه ل و سه رکرده له میژوودا ئەکات و ئەلیت :

« ره وره وه ی میژوو یه کجار گه وره و زه لامه ، به ره و پیش بردنی هه رگیز له ویزه ی تاکه که سیکدا نه بووه و نی یه ، بی گومان خاوه نی میژوو گه له . به چاک و به خراب ئەرکی گه وره ی هه موو به سه ره ات و رووداویک ده که ویته ئەستوی کومه لانی خه لک ... »

نیتیر ئەم باسه به شیوه یه کی رازاوه و جوان و پشت به چه ند نمونه یه کی زیندوو دیار وه کو هی شوپشی بیستی عیراق و چالاکی سیاسی ناپلیون و محمه مد عه لی گه وره ی میسرو سپار تاکوسی قاره مان و سه رکرده ی شوپشی کوپله رۆمانی یه کانی دو هه زار و په نجا سال له مه و پیش ئەهینیته وه که پیمان سه له لینیته گه ل بنچینه ی دروستکه ری میژوو وه سه رکرده به تاقی

ته نیا هه ره ییچ نی یه ، که مه رجه کانی میژووش هاتنه کایه وه سه رکرده په یدا
ئه بیت یان په یدا ئه کریت .

هه ر چه نده زۆر پیویست و له باره که ئه م باسه ی وروژاندوو هه نه ش
ئه بو له کتیبیکی به نرخ و شایسته ی وادا ئه م باسه گرنگو به پیزه ی تیدا
نه بوايه ، به لام دیسانه وه نه ئه بو تا ئه م ئاسته بایه خو وه ستایه تی و
هه لکه و توویی سه رکرده ی لی وه شاوه و راسته قینه وه له بژارده ی سه ره و ژیر
بکر دایه .

چونکه چه نده که ره سه ی خانوویه ک زۆرو چاک و نایاب بیت ، وه له
پیویستیش زیاتر کریکاری لی کویکریته وه ، به بی ئه ندازیاریکی شاره زاو
زیره ک و بی چاودیری که ریکی لی زان نایکه ن به کوشکیکی جوانی رازاوه .
هه روه ها ئه گه ر سه لاجه ددینی ئه یوبی ئازاو زیره ک و قاره مان و لیها توو
نه بوايه با فره ی له شکره که شی کورد بووبن و له ژیر ئالای پیروزی
ئیسلا میشدا کاری کردبیت ، چون ئه یتوانی فه رمان ره وایی ناوچه یه کی و
فراوانی دهره وه ی کوردستان بکات و به رهنگاری هه موو له شکر
سه لیبی یه کانی ئه وروپاو دوژمنه کانی ناوخو ببیت ؟! ئه ی بو دوای له نین و
هه ر له ولاتی شوره وی داو له ژیر سییه ری هه مان رژیما ئیتر
سه رکرده یه کی به راده ی ئه و تواناو ژيرو ئاغرو دیموکراتی و دل نه رم و
خوشه ویستی هه موو لایه ک نه هاته کوپرو مه یدانی ولاتی سوؤقییه ته وه ؟

راسته دوکتور که مال ئه ئیت « هه زار سه رکرده ی بلیمه ت له بیابانی
ئه فه ریکاو لوتکه ی ئیفرستی هیمالایه هیچیان بو ناکریت » به لام
سه رکرده ی ئازاو ژيرو بلیمه ت و لیها توو چ تاکه که سیك بیت یان کومه له
که سیك یان پارتی یه ک بیت ئه توانیت له هه مان زروفو مه رچی میژوویدا
خه باتی گه ل و نه ته وه یه ک له ژیر که وتن بپاریزیت و به ره و سه رکه وتنی
مسوگه ر بی بات به ریوه .

ئەوى راست بېت ئەگەر كورد نەبومايە رەنگە ئەوھەندە ئەم باسە
سەرئىچى رانە كېشامايە ، بەلام ميژووى گەلى كورد ئەو راستىيەى
ساغ كوردوتەوھ كە سەر كوردە دەستىكى ديارو ئاشكرائى ھەبووھ لە گەلىك لەو
ئوچدان و ژېركە وتنانەى دووچارى بزوتنەوھى نەتەوايەتى كوردو
كوردستان بوون . بزوتنەوھى نەتەوايەتى كورد بەشېوھى نوئى و لە قالبى
بزوتنەوھىك ئامانجى پەيدا كوردنى قەوارەيەكى تاييەتى ھەبېت بو
پاراستنى نەتەوھى كورد لەتواننەوھى ھەگەشە كوردنى مەرچەكانى
پەيدا بوونى نەتەوھى لە چەند سالىكى پېش شەرى يەكەمى دنياوھ
دەست پى ئەكات و ھەول و تەقەللای شەرىف پاشا و ھەقالەكانى لە كۆنكرەى
ئاشتى لە فەرەنسالى ۱۹۱۹ دا و پېشكەش كوردنى يادداشتىك
دەربارەى مافە نەتەوايەتى يەكانى گەلى كورد بەو كۆنكرەيە وھ بىريارەكانى
پەيمانى سىقەرى بەناوبانگ دەربارەى ھەقى چارەنووسى نەتەوھى كوردو
مافە رەواكانى بەلگە و رەنگ دانەوھى ئەم باسو مەسەلەين لە گەل
ئەوھشدا ئەم بزوتنەوھى ھەربى بەش بوونى لە سەر كوردەى ژېرو شارەزا لە
خاسىيەتە جوړاو جوړەكانى نەتەوھى كوردو لە پېوھندى پەسەسەى يەكانى
نيوان دەولەتە گەرەكانى ئەوساى دنيا سا ئەو سەر كوردەيە كەسو چەند
كە سىك بوېت يان پارتى و كۆمەلەيەك - بەروونى پېوھى ديار بووھ .

سەر كوردەى ھەلبژاردە ئەبى ميژووى گەلەكەى باش بزائىت و لە
قوناغى ميژووى و ئابوورى و لاتەكەى و پېوھندى يەكانى بەرھەم ھىيان و
رەوشت و نەرىتى گەلەكەى شارەزابىت ئەبى پېوھندى يەكانى نيو
دەولەتان و كېش و تەرازووى سەسەتى نيو دەولەتان رەچا و بكت . ئەبى
بەوردى بزائىت گەل و پېشپرەوھەكى چىيان لەباردايە .

بى ئەم مەرچانەى زانين ھىچ بزوتنەوھىك لە خويەيەوھ رەورەوھى
بە ھەورازا ھەلناگەرېت .

نابی ئیمه ئوبالی هه موو شکستی بزوتنه وه کانی کورد بخهینه
 نه ستوی ریکه وتی جیگاو شوینی جیو پۆلیتی کسانه ی خاکی کوردستان یان
 فره بوونی ناحه زو دوژمنانی کورد ، دیمترو فی پیشه وای گه لی بولغاریا له
 کتیبی کادیرا نه لیت « کادیر بربره ی پشتی پارتی یه » به م پی یه
 سه رکرده ش وه کو له پیشه وه و تراوه بربره ی پشتی بزوتنه وه ی گه لیکه و
 سه رکردایه تی ئوبالی پیشکه وتن و سه رکه وتن یان شکست و ژیرکه وتن
 نه گریته نه ستو .

هه روه ها زانا بورژوازی یه کانی ئابووری له و پروایه دان که قازانچ و
 ده سته که وتی هه موو کارگه و فابریقه که به ره می رهنج و شاره زایی و دانایی
 ریکه خه ره (منظم) و اتا هه ره مان بایه خیان داوه به سه رکرده ی ئابوری
 که دیمترو ف نه دات به کادیری پارتی یه ک .

پیویسته لی ره شدا نه وه ش باس بکریت که سه رکرده ی خراپ و ناته واو
 زیان زو رتر نه گه یه نیت به بزوتنه وه ی گه له که ی له چاکه ی سه رکرده یه کی
 چاک هه روه کو نه دازیاریک به یارمه تی هه موو که ره سه و پیویستی یه کانی
 تری راست کردنه وه ی کۆشکێک تا نه دازیاریکی روخینه ر که نه توانیت به
 چه ند سه عاتیك کارکردن هه مان کۆشک به چه ند کیلویه ک ته قه مه نی
 له بن هه لته کینیت !

دیاره هه ر نووسه ریکیش چه نده زاناو لیها تو بیته له کار و فرمانیکی
 وا گه ورده ا هه ر دوو چاری هه له و که موو کوری نه بیت به لام له هه موویان
 زه ق تر نه وه م هاته پیش چاو که له لاپه ره ی (٤٥) دا نه لیت « بیستونی
 نزیک هه مه دان .. » که بیستون وا له نزیک کرماشانه وه په وه کو سه رچناری
 شاری سه لیمانی نه میش بووه به سه یرانگای کرماشان . وه له مه یانی
 شیوازی نووسین و زمانه وانی دا هه رچه نده به کوردی نووسیویتی و به

کوردی بیرى لى کردوته وه و گه لىک پاراوو جوان وره سه ن بوى هاتوو وه بوى
 نووسيوه به لام هه ولى داوه كه لك له شيوازه كانى تر وه رگريت ، داخم ناچى
 له م مه يانه دا بوى نه هاتوو چونكه هه وله كه ي له چه ند ووشه يه كه له
 په نجه ي ده ست زياتر تى نه په پيوه كه ئه و وشانه ش هى جواناترو به هيزتر
 هه بوون به كارىان بهينيت هه روه ها (في الحقيقه) ي عاره بى راستو
 راست کردوو به کوردی و ئه لیت « له راستیدا » كه كورد ئه لیت « راست
 ئه ویت ، راستى يه كه ي ، ئه وى راست بیت ... » . ئنجا به كارهيئانى
 « ژماره » بو مروف وه كو ئه لیت « ژماره يه زانايان ... » كه له زمانى
 كوردى دا چه ند مروف به كارئه هينريت وه كو چه ند كه سيك . چه ند پياويك .
 جاروباريش دوو جوړ - رى نووس - ي به كارهيئاوو دوو وشه ي بوى كه واتا
 به كارهيئاوه وه كو كوچى دوايى و وه فات .

له ئه نجاما ئه ليم چه ند م ميژوو خوشو يستوو وه لام بايه خدارو
 به كه لك بووه ئه وه نده ي تر دوكتور كه مال لاي به كه لك و خوشه ويست تر
 کردووم هيوادارم هه موو خوينه ريكي كورد به ره مه ره نكيه نايابه كانى
 بخوينيه وه ئه ميش هه موو مه رجه كانى نووسيني لا كو بيته وه تا له مه زياتر
 سامان به كتيخانه ي كوردو كوردستان بدات .

بى گومان ئه م سه رنجان ه كتيبه كه زياتر ئه خه نه پيش چاوو كوړى
 ليكولينه وه ، جگه له وه ي كه ئه م بيروپرايه ي دكتور كه مال يش هاوپرايان
 زوره . بيروراي خوينه ران ده رياره ي ئه م باسانه هه رچونيك بيت ، كتيبه كه
 له سه ره تايه وه تا دوا په ريه هه مووى ماموستايانه به بيروراي جوانو
 شيوازيكى ناياب و شايسته رازينراوته و قه واره و توپكل نه خشين و ناوه پروك
 به نرخ و بايه خدار .

له بهر ئه وه ی مونا قشه و ره خنه ی ئیمه له ئاستی زانستی و عیلمیانه ی ده رنه چی و نه بیته توانج و ته شه ره سه ره خاوه ن قه له م و بیرو بروای خوشه ویستی بو ئه ده ب و نووسینی کوردی و امان به باش زانی ئه م و تاره که به خامه ی ماموستای ئه دیب حه مه که ریم هه ورامی نوسراوه دوا ی به و تاره کانی ماموستا محمه د ئه مین هه ورامانی و محمه د عه لی قه ره داخی بینین له گه ل ریزمان بو هه ردور ماموستایان

نوسه ری کورد

چه ند تیبینی یه ک له نیوان

هه لسه نگاندن و داش به داش دا...

حه مه که ریم هه ورامی

١- گوڤاری «نوسه ری کورد» ی ژماره (٣) دا ، ماموستا محمه د ئه مین هه ورامانی و تاریکی به ناوو نیشانی : «هه لسه ندنگاندنی هه لسه ندنگاندنه ره شبینی یه که ی ماموستا قه ره داخی» بڵاو کردبووه ، له ژماره ی (٤) ی هه مان گوڤار دا ، ماموستا محمه د عه لی قه ره داغیش له ژێر سه ردپری : «داش به داش و چه واشه کردن» دا به و تاره که ی ماموستا هه ورامانی دا چوو بووه وه .

له وتاره که ی ماموستا هه ورامانی دا ناوی من و چهند زاتیکی تر
 ناوه خهن کرابوون ، له پاش دهرچوونی گوڤاری نووسه ری کوردی
 ژماره (۳) که وتاره که ی ماموستا (هه ورامانی) م خوینده وه ،
 سه باره ت به و ناو هیئانه و به و چه شنه و له و شوینه دا پیم په سه ند
 نه بوو ، گه لی دلگیریش بووم ، ئەو دلگیری به م وه ک که سه ری ک
 تووت دایه وه و ده نگم نه کرد ، چونکه ده مزانی ماموستا هه ورامانی له
 رووی دلسۆزی به وه ناوی ئیمه ی هیئاوه و من و ئەو زاتانه له لای ئەو
 جیگه یه کی تایه تیان هه یه ، با هه ندی شتیشی له ده س دهرچوو بی..
 ههر وه ها پیم وابوو ناو هیئانمان له و رادده یه دا کوتایی پی هات و
 بپایه وه ، به لام که وتاره که ی ماموستا قه ره داغی له ژماره (۴) ی
 «نووسه ری کورد» دا ، ئەم ووشانه ی که سه باره ت به ئیمه کرابوون
 فوی پیا کردنه وه و دووباره چاخ بوونه وه ، دووباره ش دل
 شکاندنه که ی ئیمه ^(۱) نوێ بووه وه ، ئیتر مافی ئەوه ی دامی که بی
 ده نگ نه بم له سنووری ناو هیئانه که ی ئیمه دا بافتی ئەوه ی هه یه که
 ئەم تییینیانه خه مه بهر ده م خوینه رانی به ریز تا بزائن به و تیلایی چاوه
 که بو ئیمه یان ئاراسته کردوه رازی نین و نیگه رانی پیشان ده ده ی..
 ههر وه هاش تا ههر دوو نووسه ر - به تایه تی ماموستا
 هه ورامانی - بزائن : کاردانه وه ی ئەو نا هیئانه - به و جوړه - له دل و
 ده روونی ئیمه دا تا چ رادده یه ک بووه .. لام وایه لیان زویر نابن چونکه
 ئەوان ده رگایان کردووته وه و ئیمه یان هیئاوه ته قسه ..

ده بی ئەوه ش بزانی که ناو هیئانی ئەم و ئەو - به و جوړه - له ههر
 وتاریکیدا هه بی مافی هیچ که سیل نی به به تایه تی ئەگه ر وتاره که

(۱) به کار هیئانی وشه «ئیمه» له سه ر جی م ئەم وتاره دا مانای ئەوه نی به من له جیانی خۆم و ماموستایان :

ئەمین نه قشبه ندی و عوسیان هه ورامی قسه ده که م. نا.. مه به ستم خۆمه ..

شتیکى بابەتى و زانیاری نه بوو به لکو بریتی بوو له مشت و مړېکى پر به
خو هه ل کیشان و تووره بوون . ئه مه جگه له وهى ئیمه ش مافى
ئه وده مان نى به بکه وینه ئیوان ئهم دوو نووسه ره لى هاتووه وه .. پشت
گیری یه کیکیان دژ به ئه وى تریان ناکه یین ..

وتاره که ی ماموستا هه ورامانى تا ده گاته نزيك ناو هیئانی ئیمه به درشتی
نووسراوه و پریه تی له هه لچوون و سوور بوونه وه . به ئام له و شوینه دا که
ناوی ئیمه ی بردووه . رسته کانی کرژ کردووه ته وه و گری ی زوړیشی لى
داون و . دوو دهسته واژه ی پر توانچ و ته شه ری خه ستی لى دروست
کردوون .

من له ویدا وا هه ست ده که مو ته نیا خوّم ده دمه بهر شیسپی نه
برشتی ئه و دوو دهسته واژه یه . حه قم به سه رکه سی تریشه وه نى یه .. له
لاپه ره (۲۸) ی گوڤاری «نورسه ی کورد» ی ژماره (۳) له دپړی
ده هه مه وه تا دپړی حه قه ده هم - ماموستا هه ورامانى - ئاورى به لای
ئیمه دا . داوه ته وه . ئه و هه شت دپړه کراوه به دوو به شه وه . باگو ی
له ماموستا هه ورامانى بگرین . له به شی یه که مدا چی ده لى :-

۱- (ناشوکری نه یی . روښنیر هه ورامانى زانه ئه ده بدوسته کان زوړ
که من و ئه توانین بلیین . که له شیخ ئه مین نه قشه هه دی و حه مه که ریم
هه ورامی و عوسمان هه ورامی به و لاوه هیشتا که سی دیکه سه ری
هه لئه داوه .)

چه ند تیئینی یه ک له سه ر ئهم به شه :-

۱- ناشوکری نه یی : ئهم جوړه شیوازه له ئاخاوتندا له هه لوښتیکدا به
کار دیت که یه کیك خو ی به خاوون داراو دهسته لات بزانی و له
دهسته لات داریدا پر بوو بیته وه و خه رمانه ی دابی و له بلندی خو یه وه
پروانیته خواره وه . یان پروانیته به رده م خو ی و به زه نى به چه ند

که سانیکی که ساس و بی نه وادا بیتهوه که ههول بو شتی بدهن و نهیگه نی، یان کلۆل و سهر گهردان بن و به سهر هیژو توانای خوایاندا شکابنهوه. ئیتر له م ههلو یسته دا مرووف ئه شککی بهزه بی پیا هاته وه یان بو دهریژی و له پاشدا ده لی - ناشو کری نه بی - وانا : خوا یا لی م نه گری ههر ئه مه نده ت دا ونه تی و کاری خو ته و. ئه وانیش ئافه ریده ی تۆن.. شوکریش له سهر نازو نیعمه ت ده کری و ناشو کریش له سهر نه بو ونیه تی. ئه مه ش نیزیکه له کوفره وه. بو ئه وه ی به کوفر نه دریته قه له م ده وتری : خوا یا ناشو کری نه بی و به کفری نه زانی..

من سوپاسی مامۆستا هه ورامانی ده که م که له ساتی له خو بای بووندا ئیمه ی له یاد بووه.. خوا یا ئه و تپروانینه ی به گونا ح له سهر نه نووسی و به کوفر بو ی له ئه ژمار نه ده ی.. ئامین..

ب : ههر وه ها ده لی : (رووشیره هه ورامانی زانه ئه ده بدو سته کان زۆر که من و ئه توانین بلین که له شیخ ئه مین نه قشبه ندی و حه مه که ریم هه ورامی و عوسمان هه ورامی به و لاوه هیشتا که سی دیکه سه ری هه لئه داوه).

مامۆستا هه ورامانی ده یه وی ووشه ی هه ورامی له سهر لیوی هه موو خوینهریککی کوردو هه ورامی یه ک بسپه ته وه و به زۆره ملی فی ری ووشه ی هه ورامانی یان بکات و ئه و کاته ش ریگه خو ش کات بو ئه م زاراهه داتاشراوه ناقۆلایه : (هه ورامانی زان) که زۆر جار به کاری ده هی نی و. وا لیزه شدا له جیا تی هه ورامی زان، هه ورامانی زانی به کار هی ناوه.. له چاو ئه ودا مامۆستا قه ره داغی زمانه وانی نازانی و حه قی ئه وه ی نی یه خو ی له قه ره ی بدا^(۲) که چی ئه و بو ی راست کردو وه ته وه..

(۲) ته ماشای نووسه ری کورد ژماره (۳) لاپه ره ی (۲۰) دیری پینجه م بکه..

ج - نووسەر : (مامۇستا ھەورامانی) كە قەرەداغى تەكى پىي ھەل
 دەچنى پەنا دەباتە بەر ناوى ئەمىن نە قشبه ندی و ھەمەكەرىم ھەورامى و
 عوسمان ھەورامى..وہك بىھوى گەلە كۆمەيەك دژ بە قەرەداغى
 دروست بکات.. نە دەبوو مامۇستا ھەورامانی واکات . ھەر وەھا .
 نە دەبوو بەلکۆلینەوھو رادەرپرینی قەرەداغى نیکەران بىي..
 ووشەکانى ھەورامانی واکەگەيەنن : چونکە قەرەداغى -
 ھەورامى نىيە - ھەورامى نازانى.. بىگومان ئەوھى ھەورامى نى مەرچ
 نىيە ھەورامى زان نى . ئەوھش ھەورامى نەننى ھەر مەرچ نىيە
 ھەورامى نەزان نى.. لیرەشدا مەبەست زانین و نەزانینی ئەدەبیاتی
 شیوھى ھەورامىيە..

د - ھەموومان دەزانین زاراوھى ئەدەبدۆست بەو کەسانە دەووتری
 كە چىژلە ئەدەب وەربگرن - ھەر جۆرە ئەدەبیات ھەننى - بەلام
 بەرھەمیان نەننى . دیارە مامۇستا ھەورامانی ئەوانە بە ئەدیب نازانى .
 ئەگەر وایان دەداتە قەلەم ئەننى بۆچى لۆمەیان دەکات ! .
 بەكەر ھىننى زاراوھى ئەدەبدۆستەکان لە واتادا دوویات بوونەوھى
 مانى ناشۆکرى نەبوونەکەيەتی.. من لیرەدا ئەم پرسىارە دەکەم : تۆ
 بلىي ھەورامانىك بەو پان و بەرینیيە ھەر ئەوھندە ئەدەبدۆستی تیا
 ھەل كەوتى؟..

نووسەر دەبوو ئەوھى لە یاد نەچىي كە ھەر ئیمە ئەدەبدۆست
 نین . بەلکۆسەدان رۆلەي ناوچەي ھەورامان ھەن كە ئیستا ھەموو
 پرت و بلاون و لە کاتی نى کاریدا لە چایخانەکانى ھەلبجەو سلیمانو
 ھەولیرۆ ناحیەي سیروان و تەنانت لە بەغداش كۆ دەبنەوھو باسی
 وتاری گۆقارەکان دەکەن و ھەوائى ھەلس و كەوتى نووسەران و
 ھونەرمنەدان بەيەك دەگەيەنن . جارو باریش شیعەر بۆيەكترى

دهخوینتهوهو باسی بی نهوایی و بی دهرتانی خوئیان بو یه کتری دهکهن .
ههندی جاریش ههناسهی ساردو کال بو شاخهکانی ههورامان ههل
دهکیشن ..

ههر ئیمه ئهدهبدوست نین خوا نهپیری له ئهژمار نایهن .. ئیتر ناشوکری
بو چی یه؟ .. ههر ئهمه نا بهلکو ههموو ههورامی یهک یان ههموو
کورديک - به مانایهکی تیکرانی - ئهدهبدوسته ، کهس نی یه دژ به
ئهدهب بی ..

رهنگه له بهر خویهوه وای بزانئ ناو هیئانی یهکیکی وهک من له ناو
وتاریکی وادا له خوشیا من بخاته بالهفری و ههلهکه سهما .. ئهی
چوئن؟! .. ووشه ورستهکانی ماموستا محهمه د ئهمین ئهو ههموو مانایانه
دهبهخشن و نایی خوئی لیئان بی بهری بکات ، چونکه زادهی فیکری
خوینی و رهنگه به ئهقهست وای له چهرخ دابن که یهک بار نهبن ..
من لیڕه دا ناشی باسی نووسینهکانی ئهمین نهقهشهندی و عوسمان
ههورامی بکهه ، ههر ئهوهنده دهلیم : کتیبخانهی کوردی
بهنووسراو بهرههمهکانیان دهولههمند بووهو ههر دووکیان له ریزی
نوسهراندا وهک ئهستیرهی بهر بهیان دهروشینیهوه ..

سهبارهت به خووم ، ماموستا ههورامانی چاک شارهزای سروشت و
بیرورای منهو دهزانئ چی دهنووسم و بهچی یهوه خووم خهریک
دهکههه له بهرچیش من له ریبازی خو خهریک کردن به کوئینه کو
کردنهوهوه لام داوه ..

بابینیهوه سهه گۆی گرتن له بهشی دووهمی ووتهکانی ماموستا
ههورامانی :

۲ - (له لایهن دهزگا روشنیری یه کوردی یهکانیشهوه . ههر بو
سوودی گشتی و سوودی خوشیان ، زور کهه بیران له کورد واتهنی یه
کوردی یه کردووهتهوه که دهلی : «نان بو نانهواو گوشت بو قهساب»

زۆربهى وهخت لهو رووهوه ، كهوتونهته دوای رازه
كوردەواری یەكان ، كه تهوهی بۆ ئەم شیاوه له بەر ئەودا ، دانراوه كه
بۆی نه شیاوه ، بیگۆمان كردهوهی وه ها جیگای لۆمهیه..

۱- بهشی پێشو یان دهستهواژهی پێشو واتا كهی خوی وهك زنجیره
داویك له زهینی خوێنهردا له ملی ئیمه دهئالین كه بیرى دهگۆژیتهوه بۆ
سهر ئەم بهشه وا ههست دهكات ئیستا داوهكان له ملی لایهكی تر
دهئالین ، ئەم ههسته به ئاستهـم دی تا دهگاته ویـرگولی یهكهـمی
دهستهواژهكه لهویدا تووشی تهنـگه بهریك دهـبی ، كه دهگاته سهـر
ویـرگولی دووهم ههمـدیسـان و اتاكان له تهك ئەوهـكانی پێشودا گری
دهدرێتهوه ، تهـنـیا ئەوهـنده ههیه له پهراویزی هوشدا دهزگا
رۆشـبیرهـكان بـینـا دهـکـرـن ، كه چـی له «مهـتی» ئەو بـینـایـهـدا هـەر
ئیمهـین ، به تایبهتی به کارهینانی (راناوه لكاوهكان (خوش یان) (بیر
یان) بۆ ههر دوولا دهچنهوه.. چ بۆ نزیك ، چ بۆ دوور.. لێرهـدا
بیری خوێنهـر دهـبی به دوو لکهوه :-

لکی یهكه میان وا دهـدا به دهستهوه كه دهیهوی راستهـو خو لۆمهـكهـی
بخاته ئوبالی دهزگا رۆشـبیری یهـكان كه نانیان به قهساب راسپاردوهو
گۆشتیان به نانهـوا.. بی گومان ئەم بهرواژی كـردنهـوه له تهـك لـوجـیک و
فیکرو تاقیکـردنهـوهی رۆژانهـی كورد - دا نه گونـجاوهـو نا گونـجـی ،
مانای لۆمهـكهـی دهـباتهـوه سهـر مانای رازه كوردی یهكه كه له دیمهـنیکی
ئهـو رازهـدا (رازی در دووك و بالابان) له دامو دهزگای دیوه
ناههـمـوارهـكهـدا ئیسـك خـراوهـته بهـر رهـشه و لاخـو كا خـراوهـته بهـر
سهـگهـل.. كه ئەم دیمهـنهـش هـەر ناـن بۆ نانهـواو گوشت بۆ قهـسابهـكه
دهـگرێتهـوه.. لێرهـشـدا نه دهـبوو مامـۆستا ههـورامانی شان بداته بهـر ئەو
لۆمهـیه ، چونـكه وا پـیشان دهـدا كه مامـۆستا قهـرهـداغی كه هاتوه
لیكـۆلـینهـوهـو توژـینهـوهی له سهـر «میرزا ئولقادر» هـ كهـی ئەو كـردوهـو ،

وه نه بئ دهزگا رۆشیری یه کان داوایان لی کردبئ ئه وه بکات ، تا
ئویش بیټ گلی یان لی بکات..

لکی دووه میان ، تهوژمی گله بی کردن ئوبالی دهزگا
رۆشیری یه کان وه نه بئ ئه وه نده پوخت و بئ گهر دو راست ئاراسته
کرا بئ ته می توانج و ته شهر له سهر شانی ئیمه رامالیت ، ههر وه کو
ووت داوی مانای ووشه کان له مل ئیمه ئاللون و له بیرى خوینهر
ناچه وه و تهوژم به سهر (نان بو نانه واو گوشت بو قهساب) ده به نو
دهرژنه بان (ئه وه ی بو ئهم شیاوه له بهر دهم ئه ودا دانراوه که بو
نه شیاوه) ئه و وهخته لۆمه که ده بئ به شه تاویک جگه له دهزگا
رۆشیری یه کان و ئیمه ، مامۆستا قهره داغیش راده پیچی ، ئیتر خوینهر
وا ده زانی ئه وه ی ئیمه بیرى لی ده کهینه وه و پیوه خهریکین هى
نانه وایه و هى قهساب نی یه ، ئه و جا نازانری ئایا ئیمه نانه وایینو
قهره داغی قهسابه یان به پیچه وانه وه ، له مه شه وه ئه و کارى ههر
دوولامان به پوچه ل ده زانی ، من له وه دلنیام که مامۆستا هه ورامانی
راسته و حه مه به ستی لۆمه ی دهزگا رۆشیری یه کانه به لام دهسته لاتی به
سهر رسته کانیا نه شکاوه ، ئه وانیش وهك مندالیکى گوی نه گر
مه به ستی ده روونی قوولی ئه ویان درکاندوه.. له وانه شه بووتری :
دارشتنی دهسته ی واژه ی دووه می نووسینه که ی مامۆستا هه ورامانی
جوړه وازی یه کی واتایی و داپوشینی تیا به .. ئه و کاته واده گه یه نی خو
خهریک کردن به رازو چیرۆکی کوردی یه وه شتیکی نه شیاوو
بئ هوده یه .. بڕوانا که مامۆستا هه ورامانی ئهم رایه ی هه بئ ، جا
ئه گهر واش بئ مانای ئه وه نی یه ئه وه ی ئه و پی ی باشر نه بئ باش
نی یه ، یان به پیچه وانه وه .. تو بلی ی که ئه وه هشت دیره ی سه باره ت
به ئیمه نووسی لای وا بووبئ خه لک له گوی گادا نووستوه و

نازانی، خه لك - نهك كاغهزی رهش - كاغهزی سپیش
ده خوئیته وه..

ب - ماموستا قهرداغیش له (داش به داش...) ه کهیدا له نووسه ری
کوردی ژماره (۴) دا، روبه روی ماموستا هه ورامانی ده وه ستیت و
ده لی: (تا ئیستا چهند کتیی باشیان بو ئه م ده زگایانه بردوو وه ئه وان
ده زگایان له روویاندا کۆلۆم کردوو وه یارمه تیان نه داو؟).. ئه مه وا
ده گه یه نی که هه ر دوو نووسه ر وهك ئاگاداری هه موو شتیکی ده زگا
روشنیری یه کان بن و خوشیان سه رپشك بن.. ده نا ئه یده وت (چهند
کتیی باشیان...) کامه یه باش و کامه یه نا باش؟ ئه ی ئه وان پیناسه یه کی
تایه تیان فی یه بو یارمه تی دانی نووسه ران؟..

من نالیم ماموستا قهرداغی یه کیکه له و که سانه که شتی باش به شتی
زۆرو زلۆر ده ناسن، دیاره ئه وه ی له یاد چوو ه که له لایه ن ده زگا
روشنیری یه کانه وه جگه له وه ی که پیناسه که یان کاری خو ده نوینی،
میزاج و جووری په یوه ندی و هه لۆیستی نرخینه ر کاری خو ی ده کات.. له
به ز ئه مه جی ی خو ی نه بوو له داوینی قسه له ده زگا روشنیری یه کانه دا
ووشه ی باش و ناباش بیته کایه وه..

من به ش به حالی خو م گله یی ده زگا روشنیری یه کان ناکه م هه ر
کتییکم بویان بردی یارمه تیان داوم، هه ر چهند ئه وان به پی ی
هه لۆیستی خو م سه ر شانی به ره مه مه کانمیان قورس کردوو، ئه و
ماوه یه ی کتیم لایان گیری خواردی خو م پیشانیان نه داوه و دووره
په ریز راوه ستاووم، له دلیشه وه هه ر سوپاسیانم کردوو...

ماموستا هه ورامانی ئه م راستی یه چاك ده زانی، چونکه له گه ل ئه وه دا
ئیمه تیکه لاوی یه کی زۆرمان هه یه که چی له و ماوه یه دا که لی پسرای

روشنبیری بوو له دهزگای روشنبیری و بلاوکردنهووی کوردی لهو
 ماوهیه دا درامای «خهونه و خهون نییه» م بو نارد یهك سال له لای
 ماوهیهووه دواي سالیك بوم گهرايهووه ، به بی ئهوهی به نامهیهکی
 «رهسمی» هوئی رته بوون و دانه داوهوه که ی باس بکری.. تا ئیستاش
 نازانم هوئی چی بوو.. ئیستا وا «خهونه و خهون نییه» به یارمهتی
 ئەمینداریتی گشتی و روشنبیری و لاوانی ناوچهی کوردستان
 کهوتووته بازارهوه له بهردهست نووسه راندایه.. ئەگەر هی خوم
 نهبویه لهوانهیه جگه لهوهی لهسه بارهتیا بلییم : ئهده بی درامای
 کوردی گه یاندوووته پلهیهکی بهرز شتی تریشم دهوت...

۱۹۸۶/۶/۱۴

ئەوى بىدەرەوشىتە ۋە ، مەرج نىيە زىر بىت

رىيىن

لە رۆژنامەى ھاۋكارىى ژمارە ۷۶۷ى رۆژى ۱۳/۱۲/۱۹۸۴ دا ،
كاك عبدالله عباس بەناۋى (ع . ب . م . پىنجوینى) يەۋە لە ژىر ناۋنیشانى
(ئەۋكەسەى كەسە ئەلفىكى بەسە !) دا وتارىكى سەبارەت بە پىشەكى
كۆمەلە چىروكى (رەشپۆشكى جىھانى چوارەم) ى كاك مستەفا سالىح
كەرىم بىلاۋكردەۋە ، كاكلى وتارەكەى برىتتىيە لەۋەى كە داپرانى كاك
مستەفا لەسالى ۹۶۱ ۋەۋە بۆ ۹۷۰ لە جىھانى چىروك پەيوەندى بە باروۋى
ئەۋ سەردەمەۋە نەبۈە ، بەلكو بەھۋى ئەۋ نوۋچدانە ئەدەبىيەۋە بۈە كە لە
ئەنجامى ئەۋەدا توۋشى ھات ، رۆژنامەى بىروا پەردەى لە سەرئەۋراستىيە
حاشا ھەلنەگرە لادا كە كاك مستەفا دوو چىروكى مىسرى كىردۈە بە
كوردى ۋەك بەرھەمى خۋى بىلاۋى كىردۈۋنەتەۋە ، ھەر كە زىمەى
نارنجۋكى ئەم وتارە ھات ئىتر گەلەكۆمەكىى ئەدەبىى ۋە داكۋكى كىردنى
تىرەگەرىيانە سەرى ھەلدا ، ئەۋە بۈۋە لە ھاۋكارىى ژمارە ۷۶۹ دا كاك
فوناد ھەمە خورشىد بە ناۋنیشانى (ئەمجارەيان نۆرەى كىيە ؟) ھاتە

وه لّام ، به لّام نه كه م نه زور به لای ئه و شتانه دا نه چوو بوو كه كاك عبدالله وروژانديبوونی ، به لكو ته نيا گرنگی به وه دا بوو ، كه هر وتاری به ناوی نهیني یه وه بلاو بکړیتته وه ئه وه هیچ بایه خی نییه و پیویسته دهرگای به پرودا دابخړی ، دیاره كاك فوئاد بوی نه چوه ، چونكه وتار ، شیعر ، چیروك ، شانویی ، به پیزو سهركه وتوو به هر ناویكي نهیني یه وه ، یا به هر نازناویكه وه رووناكی ببینی ، هیچ له گرنگی به ره مه كه كه م ناكاته وه ، سهید موحه ممد ئه مینی شیخه لیسلا می موکری ئه گهر له بری هیمن هر نازناویكي تری بو خوئی په سه ند بگردایه ، ئیستا وهك شوین له شیعر ی کوردیدا هر هه مان هیمنی شاعیر ده بوو ، عبدالله به گی سلیمان به گیش له بری گوران ئه گهر هر نازناویكي دیکه ی له جی ی ناوی خوئی بنووسیایه ، هیچی له و راستییه نه ده گوړی كه عبدالله به گ یه کيکه له لوتكه هه لكشاوه كانی ئه ده بی كوردی .

پاشان كاك مسته فا به ناوی خوشكه ئه رخه وانه وه ، به ناو نیشانی (چه ند تیښینیك له سهر وتاره كه ی ع . ب . م . پینجوینی) له هاوکاری ژماره ۷۷۱ دا چاكي داکوکی كردنی له خوئی لی كړدوه به لاداو ده لی : (ده بوو ع ره خنه ی زانستیانه ی له كوّمه له چیروكه كه ی كاك مسته فا بگرتایه نه ك پیشه كي یه كه ی .) كه ئه مه خالیكي لاواز نییه له نووسینه كه ی كاك عبدالله او مافیكي ره وای خویه تی ، چه ند سالیك له مه و به ر چه ندین نووسه ر باری سه رنجی خویان سه باره ت به پیشه كي كوّمه له چیروكی (سیپه ری ئه سپه شی) دهربری و كه سیش گله یی له وه نه بوو كه بو ئه و نووسه رانه هینده له سهر پیشه كي ئه و كوّمه له چیروكه ده نووسن ؟

كاك محه مد نوری توفیق یش له هاوکاری ژماره ۷۷۷ دا له ژیر سه ردیږی (كام باری سه رنج ؟) دا هه مان بوچوونی به ناو خوشكه ئه رخه وانی دووباره كړدو ته وه و ئه میش هر گله یی ئه وه ی هه یه كه ده بوو

كاك عبدالله زووتر ئەو وتارەى بىلەن بىرگە تەو ، كە بە بىر وراى مەن ئەم بەرگىرى كەرنەى كاك مەمەد نورى بە زىان بۆكەك مەستەفا گەراوەتەو ، چونكە خوينە رەوى ھەيە بېرسى . بۆچى كاك مەمەد نورى گلەيى ئەو لە كاك عبدالله دەكەت كە درەنگ ھاتۆتە قەسە ، كەچى ھەمان رەخنە لە كاك ئەمەد سەلام لە سالى ۱۹۷۸ د ۱ مەسە لەكەى تازە نەكردەو نەھاتە قەسە . ئەگەر كاسەى بەرگىرى كەرنەى ئەو نووسەرەنە لە كاك مەستەفا بى ژىر كاسەيە ، كەواتە بۆچى كاك فوناد ھەمە خورشىد كاتى خوى داکوكى لە (كاك لەتيف ھەمەتى شاعىر يان لە ئەدىب و نووسەرى ديار كاك مەمەدى مەلا كەرىم نەكرد ؟) بۆچى كاك مەمەد نورى توفىق ئەو كاتەى كە لە گوڤارى رزگارى دا (سالى ۱۹۶۹) چاوپىكەوتنەكەى لە تەك كاك مەستەفا دا كەرد بەرپەرچى ئەوانەى نەدايەو كە گومانىيان لەدەست پاكى كاك مەستەفا ھەبوو ؟

دواى ئەم سى وتارە جارىكى تر كاك عبدالله عباس بە ناونىشانى (روونكەرنەو ھەيكە بە بەلگەى ديارەو) لە ھاوکارى ژمارە ۷۷۲ دا دىتەو مەيدان و پى لەسەر بۆچوونەكانى خوى دادەگرى و دەلى : (ئەوى نيازى وەلامدانەو ھەيە با وەلامى ئەم پىرسىارە بداتەو : ئاىا كاك مەستەفا ئەو چىروكانەى وەرەگرتەو زادەى بىرى خوين ؟) كاك عبدالله مەبەستى لەم چىروكانەيە :

- ۱ - كەم تدفع ؟ى محمد ھمدى كە كاك مەستەفا بەناوى خويەو بە ناونىشانى چەندم لى ئەسىنى ؟ يەو بىلوى كەردەو .
- ۲ - الدرس الأخيرة ئەلفونس دودىە كە بەناوى خويەو بە ناونىشانى نىشتمانى جوانەو بىلوى كەردەو .
- ۳ - مفتاح الحظى اسماعيل ھىروك كە بەناوى خويەو بە ناونىشانى دەستم دامىنت كلىلە بۆرەو بىلوى كەردەو .

دواى وتارى دووهى كاك عبدالله ، كاك مسته فا به وتارىكى دوورو
 دريژله هاوكارى ي ژماره ۷۷۸ و ۷۸۱ دا به ناو نيشانى (نهوى له كاسه دا
 بى به كه وچك دهردى) داكوكى له هه لويستى خوى دهكاو هه ول ددها
 وه لامى پرسه بنچينه بيه كانى كاك عبدالله بداته وه ، به لام چونكه داكوكى له
 مه سه له يه كى رهوا نه كرده وه به لگه ي سه لمينه رى هيناو ته وه ، نه
 بيروپراكانى له سهر زهمينه يه كى پته وه ستاندوه ، نه نهوى راستگووى
 هونه رى وميژوو بيش بيت ره چاوى كرده ، بابزانين چون ؟

كاك مسته فا ده لى : (له چاپى دووهى شه هيدانى قه لاي دمدمما
 نه وه م وتوه كه به ته واوى كه وتبوومه ژير كارى چيروكنوسه ميسريه كان ،
 هاوكارى ي ژماره ۷۷۸ .) شه هيدانى قه لاي دمدم بو جارى دووه م له سالى
 ۱۹۸۲ دا چاپ كراوه ته وه ، كه واته ده بوو كاك مسته فا بيست و دوو سال
 پيشتر ، واته له چاپى يه كه مداه و قسه يه ي بكردايه ، نه گهرچى نهك هه ر
 له ژير كارى چيروكى ميسريدا بوه ، به لكو چه ند چيروكيكى ميسريشى
 گوپريوه ته سهر كوردى و به ناوى خويه وه بلاوى كردوونه ته وه .

بيجگه له مانه پيم وايه نه گهر كاك نورى وه شتى له سالى ۱۹۶۱ دا نه م
 مه سه له يه ي نه ورووژاندايه و كاك نه حمده سه لاميش له سالى ۱۹۷۸ دا
 دووباره ي نه كردايه ته وه ، كاك مسته فا نه له سالى ۱۹۷۹ دا ده هاته قسه و
 نه له چاپى دووه ميشدا باسى نه وه ي ده كرد كه له ژير كاريگه رى چيروكى
 ميسريدا بوه . پيوسته خوينه ر ناگادارى نه وه ش بيت كه كاك مسته فا هه ر
 له خوږا باسى نه وه ي نه كرده كه له ژير كارى چيروكنوسه ميسريه كاندا
 بوه ، به لكو دواى نه وه ي كاك نه حمده سه لام له گوڤارى ئاسوى زانكووى
 ژماره هه شتى سالى ۱۹۷۸ دا له وتاريكدا به ناو نيشانى (نه وده لاقانه ي له
 - چيروكى هونه رى كوردى - دا به رچاوده كه ون .) سه رنجى خوينه رى
 بو نه وه راكيشاوه كه كاك حسين عارف به هه له چيروكى (چه ند م لى

ئەسنى)ى بۆكەك مستەفا تۆمار كىردوھو راستىيەكەى ئەو چىروكە بەرھەمى چىروكنوسى مىسرى محمد حمدى يە ، ئىنجا كاك مستەفا لەژمارە يەكى ئاسوى زانكويى سالى ۱۹۷۹دا لە باسكىدا بە ناوئىشانى (ئەو ئاوينە يە مەشكىنە كە خوتى تىدا دەبىنى) ناچار بوە بىتە قسە ونەشى توانىوہ داكوكى لە خوى بكات .

كەك مستەفا دەلى : (بىروا رۆژنامە يەكى زەرد بوەو لە نيوان منو كارگىراني بىروا دا جىاوازي بىروا ھەبوە ، ھەر بۆيەش دژيان نووسىم . ئاسوى زانكويى ژمارە يەك سالى ۱۹۷۹ .) با بىروا رۆژنامە يەكى زەردىش بووبىت ، بەلام ئەمە كەى رىگە بە نووسەرىك ئەدا چىروكى مىسرى بە بەرھەمى خوى لە قەلەم بدا ؟ يان ئەگەر كەك مستەفا دژى رۆژنامە زەردەكان بوە ، ئەى نەئىنى لەوہدا چىيە كە ھاوكارى لەگەل گوڤارى پەيام دا كىردوہ ، ئەگەرچى پەيام زمان خالى بالىوزخانەى ئەمەرىكا بوە لە بەغدا ؟ توبلى كەك كەمالى مىرزا كەرىمى سەرنووسەرى بىروا لە سەفىرى ئەمەرىكاش كۆنە پەرسى تر بوو بىت ؟ ھەر لىرەدا پىويستە ئەوہش بلىم ئەگەرچى كەك حسين عارف لە (چىروكى ھونەرى كوردى) دا سەرنجى خوينەرى بو ئەوہ راكىشاوہ كە كەمانچە ژەن چىروكىكى توركى يەو پىرەمىرد كىردوويەتى بە كوردى ، كەچى كەك عومەر مەعرووف بە رزنجى بەوہش ھەر قايل نىيەو دەلى : (چەند شكسىپەر پەيوەندى بە شىخ زوبىرەوہ ھەيە ھىندەش مەسەلەى كەمانچە ژەن لەم كىتەپەدا - چىروكى ھونەرى كوردى - جىى دەبىتەوہ .) (ل ۱۶ ، ۱۷ لىكۆلىنەوہى ھونەرى يان ھەلبىزىكاندن - عومەر مەعرووف بە رزنجى .) بەلام نەك ھەر رەخنەى ئەوہى لە كەك حسين نەگرتوہ كە چىروكى چەندم لى ئەسنىى بە بەرھەمى كەك مستەفا لە قەلەم داوہ ، بەلكو كەك عومەر خويشى ھەمان چىروكى وەك چىروكىكى رەسەنو سەركەوتووى كوردى تۆمار كىردوہ .

(ل ۱۱۳ لیكۆلینه وهو بیللوگرافیای چیرۆکی کوردی - عومەر مه عرووف به رزنجی) .

كاك مسته فا له ل ۵۴ چاپی دووهمی شه هیدانی قه لای دمدما ده ئی : (بریارم دا چیرۆکی شه هیدانی قه لای دمدم له م به رگه نوییه دا هه ر به و شیوهیه ی ئه و سای له چاپی بده مه وه .) ئه مه له کاتی کدا چیرۆکه که له چاپی دووهمدا هینده ی گوڤان به سه ردا هاتوه ، که له گه ل ئه وه ی چاپی یه که مدا هه ر خویان یه که ، چونکه سه ر له نوی . دای رشتوته وهو سه راپای زمانی نووسینه که ی گوڤیوهو سه دان هه له ی زمانه وانی ی راست کردوته وهو به ده گمه ن رسته ی تیدا هیشتوته وه ، نه ی گوڤی بیته ، بو نمونه لیڤه دا چه ند رسته یه ک به راورد ده که یین :

۱ - به مه یان رازیم به و شه رته ی .. ل ۸۲ شه هیدانی قه لای دمدم چاپی یه که م ۱۹۶۰ .

به وه یان قایلیم به و مه رجه ی .. ل ۴۶ ی چ ۲ - ۱۹۸۲ .

۲ - ده سته یه خزمه تکاریش .. ل ۶۱ چ ۱

ده سته یه لاویش .. ل ۱۵ چ ۲ .

۳ - دنیا سارده ، بایه کی هه یه ، تف هه لده ی ئه ی به سته ی .. ل ۶۶ چ ۱

دنیا سارد بوو ، بایه کی ئه هات ، تفی هه لدرای ئه به سته ی .. ل ۲۲

چ ۲

۴ - ده نه ختیك بنوو . ل ۶۸ چ ۱

که میک چاوه کانت لیك بنی . ل ۲۵ چ ۲ .

۵ - شه رته ده ردیكت بده می به خه ویش به خه یاللتا نه هاتبی ، تۆله ی

هه زاره ها جوانی وه ک فیانته لی بسینم ، بت که م به نمونه بو هه موو

خائنیك . ل ۱۰ چ ۱ .

شهرته بتهکه مه نموونه بو هه موو ئه بوو روو غالیك ، توله ی هه زاران
جوانی ئه م قه لایهت لی بسینم . ل ٤٤ چ ٢ .

له گهل ئه م هه موو دهستکارییه شدا هیشتا ده لی : (ده بی خوینه ره
به ریزه کان ئه وه بزائن که ئه م چیرۆکه له کاتی خویدا له چ بارودوخیکیدا
نووسراوه ، له بهر ئه وه نابی به پیوانه ی هه شتاکان بارودوخیکیدا
نووسراوه ، له بهر ئه وه نابی به پیوانه ی هه شتاکان حیسابی له گه لا بکری .
ل ٥٤ چ ٢ شه هیدانی قه لای دمدم .)

ههروه ها کاک مسته فاله ل ٦ ی چاپی یه که مدا ده لی : (لی ره دا ته نیا
یه ک چیرۆکیان پیویست به له سه ر دوانه ، ئه ویش چیرۆکی شه هیدانی
قه لای دمدمه ، بو ئه م چیرۆکه له رووی میژوویییه وه زور شتم خویندوته وه
که ده رباره ی کاره ساتی قه لای دمدم دوا بی له وانه :

- ١ - ته ئریخی کوردو کوردستان - ماموستا ئه مین زه کی .
 - ٢ - په راوه کانی ماموستا حسین حوزنی موکریانی .
 - ٣ - شه ره فنا مه . چاپی عه ره بی .
 - ٤ - نووسراویکی ماموستا انور المائی له روژنامه ی المجتمع .
- ئه مانه م خویندوته وه و چوارچیوه میژوویییه که یم پاراستوه و له سه ر
ئه و بناغه یه ئه م چیرۆکه م دا رشتوه .)

که چی له چاپی دووه مدا ده لی : (کاره ساتی قه لای - دمدم - م له
کتیبی شه ره فنا مه دا خویندوه و زور کاری تیکردم ، چه نده ها شه و خه وی
له چاوم هه رام کرد ، تا ئه هات گینگلم پیوه ئه دا ، به ره به ره هاتمه سه ره ئه و
رایه ی ئه و چه ند دی ره میژوویییه ی له و کتیبه دایه بیکه م به سه رچاوه و
چیرۆکیکی هونه ری هاوچه رخی لی هه ل بهینجینم .)

لیږدا له خوښه ده پرسم : ئایا راستگوۍ بواړی ئه وه دده ،
چې نډین سه رچاوه ی میژووی له چاپی یه که مډا ببیته چې ند د پړیک له چاپی
دووه مډا ؟

کاک مسته فا له وکورتې رازده ا که بو چاپی دووه می شه هیدانی قه لای
دمدمی نووسیوه ده لئ : (ته شی هندی پیرسن : بوچی به ته نیا شه هیدانی
قه لای دمدم چاپ بکړیته وه ؟ بو هه موو چیروکه کان سه رجه م چاپ
نه کړیته وه ؟) له وه لاما ده لئ : (له راستیدا ئه و چیروکه نه ی ترزوړبه یان
له گوډاره کاند ا بلاوکرابوونه وه ، به لام ئه میان ئه وی کتیبه که ی نه بی ئیتر له
هیچ چاپکراویکی ترا نه ی خویندوته وه . ل ۵۴) .

پرسیاره که ی چې ند به جی یه ، وه لاما که یشی ئه وه ند ه
دوورکه وتنه وه یه له راستگوۍ و خو لادانه له کاکله ی پرسیاره که ، چونکه
راستییه که ی ئه وه یه کاک مسته فا وه ک چون دلنیا یه له وه ی شه هیدانی
قه لای دمدم به ره می خوۍ ته ی ، هه رواش بی گومانه له وه ی ئه و
چیروکه نه ی تر هه ندیکیان به ره می خوۍ نین و ته رجومه ی کردوون ، بویه
دلنیا بوه به له چاپدنه وه یان تووشی گیرمه و کیشه دیت و نووسه ریکی تری لئ
په یدا ده بیت ، برینه که ی بروای سالی ۱۹۶۱ نوی بکاته وه ، به لئ بویه
ویستوویه تی خوۍ له و داوه بیاریزی .

کاک مسته فا له هاوکاری ی ژماره ۱۷۷۸ ده لئ : (گیروگرفت و
کیشه ی زحمه تکیشه کان له هه موو کوومه لگایه کی دوا که وتووی هاو
شیوه دا وه که یه کن ، بویه نووسه ری پیشکه وتنخواز وه که یه چاره سه ری
ئو مه سه له یه ده کات ، (ئه مه جگه له وه ی) من به ته واوی که وتبوومه ژیر
کاری چیروکنووسه میسرییه کان .)

نووسه ره به هره دارو هه لکه وتووه هه ست ناسکه کان ده زانن هه ر
ته نیا خو خواردنه وه دادیان نادا ، بویه پی له سه رزه وی - نه ته وه که ی -

خویان دهچه قینن و ده رگا و په نجه ره کانیان به پرووی ئه ده بی جیهاندا ده که نه وه . (ل ۶۳ ئه ده بی به راوردکاری ، عه زیز گه ردی .) هر بویه ش به ده گمهن نووسه ریکی مه زن هه لده که وئ له ژیرکاری ئه دیبکی تر یا ئه ده بی ولاتیکی تردا نه بی به لام ئه مه نه که هه ریگی ئه وه ی پی نادا که به ره می ئه و ئه دیبه یان ئه و ولاته وهریگریته سهر زمانی نه ته وه که ی و هک به ره می خوی بلاوی بکاته وه ، به لکو (نووسه ری به هر مه ندو لی هاتوو به زحمه ت کاریگر ئه ده بی بیگانه ی پیوه ده بینری ، بویه ش پیوه ی نابینری چونکه ئه و شته ی که وه ری ده گری زور چاک هه زمی ده کاو وای لی ده کا نه ناسریته وه ، که چی نووسه ری بی ده سه لات خوی له ده ست کاریگری ئه ده بی بیگانه پی رزگار ناکری و موری کاری گه ریبه که ی زه ق پیوه دیاره . ل ۶۶ ، ۴۷ ئه ده بی به راوردکاری .) هه روه ها پول قالیری ده لی : (هیچ شتی هینده ی سوود وهرگرتن له بیروپای که سانی تر که سایه تی نووسه رده رناخت ، شیر ته نیا چه ند به رخیکی هه رس کراوه . ل ۱۸ الادب المقارن . الدكتور محمد غنیمی هلال .) به م پی یه (چه ند چیروکیکی کاک مسته فا !) ناچیته خانه ی ئه ده بی به راورد کاریبه وه و ناتوانین به وه قایل بین که مه سه له که ته نیا کارتیگردنی ئه ده بیبه ، چونکه : (ئه ده بی به راوردکاری ئه وه پیشان دها که ی و چون و له کوپوه ئه ده بی نه ته وایه تی که وتوته به رشا لوی کاریگری ئه ده بی بیگانه ، چون سوودی لی بینپوه و چون شان به شانی سوود وهرگرتنه که ش ره سه نایه تی خوی پاراستوه و نه له قاوه و سیمای نه ته وایه تی خوی نه دوراندوه . ل ۱۴ ئه ده بی به راورد کاری .) به لام کاک مسته فا سوودی له و چیروکانه وهرنه گرتوه به لکو ته رجومه ی کردوون . راسته نووسه ره پیشکه وتن خوازه کان له یه ک روانگه وه سهرنجی کیشه کان دهن ، به لام ئه مه هیچ له و راستیه ناگوری که : (ته نانه ت روشنبیری نیو نه ته وه ییش خاوه نی

پیناسه‌ی نه‌ته‌وه‌یه . ل ۲۱ الاشتراکیه والثقافة . گۆرینی محمد الجندی .) گۆرگی بی‌ی وایه : (رۆشن‌بیری هه‌ریه‌کی له‌کۆماره‌کانی یه‌کیتی سوڤیه‌ت نه‌گه‌ر چی وه‌ک کروک سوڤشالیستیانه‌یه به‌لام له‌شیوه‌دا نه‌ته‌وه‌یه . ل ۹۳ الاشتراکیه والثقافة .) لوناچارسکیش ده‌لی : (مروڤایه‌تی به‌هه‌نگاوی درێژ به‌ره‌و رۆشن‌بیری نیو نه‌ته‌وه‌یی ده‌روا ، به‌لام بناغه نه‌ته‌وه‌یه‌که تا داهاتووێه‌کی دوور ، یان ده‌شی هه‌تا هه‌تایه بمینی . ل ۳۱ الاشتراکیه والثقافة .) نه‌گه‌رچی یه‌شار که‌مال و مارکیز له‌یه‌ک روانگه‌وه سه‌رنجی کێشه‌کان ده‌دن به‌لام هه‌ریه‌که‌یان شتی تاییه‌تی خۆی هه‌یه ، به‌لام هاژده‌ی رووباری به‌ره‌می هه‌ریه‌که‌یان ده‌نگی تاییه‌تی خۆی هه‌یه .

وه‌کو وتم مه‌سه‌له‌که‌ی په‌یوه‌ندی کاک مسته‌فا له‌گه‌ل چیرۆکنووسه‌ میسرێیه‌کاندا مه‌سه‌له‌ی کارتی‌کردن و کاریگه‌ری و شتی له‌م بابه‌ته‌ نه‌بوه ، به‌لکو کاک مسته‌فا چه‌ند چیرۆکیکی میسری کردوه به‌کوردی و به‌به‌ره‌می خۆی له‌قه‌له‌م داوێ ، دیاره‌ بنکه‌ی نه‌م قسه‌یه‌ گیرفانی خۆم نییه ، به‌لکو فه‌رموون ئیوه‌و نه‌م به‌لگه‌ حاشا هه‌لنه‌گره :

کاتی کاک نوری وه‌شتی له‌ رۆژنامه‌ی بڕوای ژماره‌ ۲۲ ی سالی ۱۹۶۱ دا په‌رده‌ی له‌ سه‌ر رووخساری مانگی نه‌و راستیه‌ لادا که‌ کاک مسته‌فا چیرۆکی (کم تدفع) ی چیرۆکنووسی میسرێی محمد حمیدی کردوه به‌کوردی و به‌به‌ره‌می خۆی له‌قه‌له‌م داوه ، هه‌ر نه‌و کاته‌وه‌ له‌هه‌مان وتاردا له‌ کاک مسته‌فای پرسى بوو : (جا توخوا راست ناکه‌ین ؟ نه‌گه‌ر نه‌لی‌ی نه‌ء با به‌ زنگه‌راف بو‌ت چاپ بکه‌ین .) کاتی خۆی کاک مسته‌فا وه‌لامی نه‌م پرسیاره‌ی کاک نوری نه‌دایه‌وه ، تا نه‌ویش بو‌ی چاپ بکات ، به‌لام نه‌وه‌تا ئیستا وه‌لامی داوه‌ته‌وه‌ له‌ هاوکاری ی ژماره‌ ۷۸۱ دا ده‌لی : (کاره‌ساتی چیرۆکی چه‌ندم لی‌ته‌سینی له‌ گه‌ره‌کی شیخ جافه‌ر له‌ سلیمانی

پرووی داوه .) بویه لیږدها وینه ی لاپه پریه کم له چیروکی کم تدفع ی محمد حمدی له بهر گوځاری - الهلال - ی میسری که له سالی ۱۹۵۱ دانئو چیروکی بلاوکردوته وه ، گرتوته وه وه روه ها وینه ی هه مان لاپه پرم له چیروکی چه ندنم لئ نه سیننی کوپی کردوه که کاک مسته فا به بهر هه می خو ی له قه له م داوه و تائیستاش سووره له سهر نه وه ی که چیروکی خو یه تی ، با خوینه ر به راوردی ده قه عه ره بی و کوردییه که بکات و پاشان خو ی سهر پشک

بیت

وقل « وکم تدفع ؟ » واطرقت
بدوری ثم رفعت اليه بصری
وقد غامت عینای وقت « وکم
تطلب ؟ » وسمعتة يقول « عشرون
جنیها » واردفت قائلا « جنیها
... هی کل ما املك . » ولم
اسمع ردا ، وحاولت ان اتقی
على الطییب نظرة . فلم ار شيئا .

واتلمس يدي جنيته الساخن
المدى ثم لا املك غير ان اصرى
من اجله وادعو الله ان يرفع
عنه البلاء ...
واشاروا على بان اذهب به
انى الطییب ، ودلوني على مكانه
وذهبتم اليه احمل ولدى العليل
ورجوته فى توسل وفى استعطاف

فقد كانت الدموع تحجب عني
كل شيء . ومضت لحظات قبل
ان تمر من رؤية ، ثم جلست
بصرى فى حجرة الطییب باحد
عنه فلم اجده . وسرعان ما دخل
عليان احدى المعرضين ، وسرنا
ما سمعته بامرني بالانصراف ،
فحملت ابني ... وانصرف

ان يدفع عنه الشر ويجنيه
الموت
وراح الطییب يفحصه ثم
التفت الى وقال « ان ابنك فى
حاجة الى عملية جراحية . »
قلت له « اذا كان لابد منها فعليك
بها . » واضرك الطییب قلبا
ثم رفع الى بصره وقد لمت عيناه

لاپه پریه کم له چیروکی کم تدفع وهك له گوځاری الهلال دا
بلاو کراو ته وه .

، دستم نه‌دا
 له‌ناوچه‌وانه گهرمه‌کی... له‌پاشان هیچم یونه‌مایه‌وه به‌وه نه‌بی راکه‌مه سهر
 به‌رماله‌که‌و له‌خوا به‌پاریمه‌وه. به‌رو دراوسی ناوی دکتوریکیان به‌وه‌لدام که
 بو‌روژی دوا‌بین بیسمه‌ لای، منیش جوام‌یرم گرت‌ه باوه‌ش ونوساندم به‌سهر
 دله‌وه تاگ‌یاناندم لای دکتوره‌که، له‌وی که‌وتنه‌ پارانه‌وه لی که‌چاریکی
 کوره‌کم بکک، پاش سهر کردن ونهم دیوه‌و دیو کردنی رووی کرده
 من و ووتی :

— کوری تو من چاکی نه‌کم له‌خوت .

زمانی باش نه‌هزانی به‌لام توانی من باش تی بگه‌یه‌نی، منیش سهرم
 هه‌لبری و روم تی کرد :

— باشه‌جه‌نایی دکتور به‌کک خوا دوس به‌عه‌م‌رت بگری، به‌لام با برانم
 (چندم لی نه‌سینی ؟)

— پانزه دینار .

منیش به‌پارانه‌وه ووتم :

— به‌خوا جه‌ناب ته‌نیا سی دینار شک نه‌بهم .

تیت‌ر گویم له‌وه‌لام نه‌بو : ویستم سهریکی دکتور بکم به‌لام فرمیسک به‌ری
 چاوی گرت‌م وهیچم نه‌بینی، له‌پاش ماوه‌به‌ک یه‌کی له‌به‌رده‌سته‌گانی به‌لی گرت‌م.
 وده‌رگای دهره‌وه‌ی پیشان دام .

هه مان لاپه ره له چيروکی کم تدفع به کوردی که کاک مسته فا به
 به ره می خوئی له قه له م داوه . (ل ۴۲ ، ۴۳ ی شه هیدانی قه لای
 دمدم . چاپی یه که م ۱۹۶۱ .)

چونکه له ږووی چوښتی یه وه سهیری مه سه له که ده کم ، بویه ته نیا
 یه که به لگه م خسته بهر ده ست و دیده ی خوینه ر ، دلنایم خوینه ر ده زانی
 نه وه ی ئاماده بیت چیروکیکی میسری به بهر مه می خو ی بداته قه له م ،
 نه وا بو زیاتریش سل له هیچ ناکاته وه ، که ده لین ئیران خورمالی توپ
 باران کرد ، نه گهر خورمال چوار توپ ، یان چوارده ، یان چل توپی
 بهرکه وتبی هر توپ باران ده گریته وه ، نه وی که سیک یان دووان یان ده ی
 کوشتبی ، هر پی ی ده لین بکوژ ، له بواری نه ده بپشدا مه سه له هر وا
 ده که ویته وه .

کاک مسته فا ده لی : (له چاپی دوو مه می شه هیدانی قه لای دمدمما
 نه وه م وتوه که به ته واوی که وتبوومه ژیر کاری چیروکنووسه میسریه کان
 نازانم نه گهر نه مه به راستگو یی دانه نری ، نه بی به چی ناو ببري ؟ ژماره
 ۷۷۸ ی هاوکاری .)

له گومان به دهره (ده بی له کاتی پیو یست و له باردا هه ست به
 هه له کانی خو مان بکه ین و به گورجی راستیان بکه ینه وه .) ده بوو کاک
 مسته فا هر سالی ۱۹۶۱ دوا ی وتاره که ی کاک نوری وه شتی دانی به وه دا
 بنایه که چه ند چیروکیکی کرده به هی خو ی و په شیمان له و کاره ی ، نه ک
 چاوه ری بیت تا کاک نه حمده سه لام له سالی ۱۹۷۸ دا مه سه له که دووباره
 ده کاته وه و نه وسایش هر راستیه که بشاریته وه ، پاشان جاریکی تر له
 ۱۹۸۲ داو دوا ی نه وه له سالی ۱۹۸۵ یشدا هر راستی بزر بکات و که چی
 لاف راستگو ییش لی بدا . ده پرسم هو ی چی بوو کاک مسته فا له ۱۹۶۱ وه تا
 ۱۹۷۹ وه لامی کاک نوری وه شتی نه دایه وه ؟ نه گهر بیانوی نه وه یه که له
 سه ره تای سالانی شه ستدا پرواو ژین و الاخبار هر یه که ی له بهر هو یه
 وه لامه که یان بلاونه کردو ته وه ، له م حاله ته دا ده ی توانی له ناوه راستی
 سالانی شه ستدا له (رابه ر) دا که خو ی دهری ده کرد وه لام بداته وه ، یان

با له سهرهتای سالانی هفتادا له دهنگی ماموستادا که خوی یه کئی بووله دهستهی نووسه رانی - نهک دامه زینه رو سه رنووسه ری - بهر په رچی کاک نوری بدایه ته وه ، نه مانه بیجگه له وهی به حوکمی نه وهی په یامنیری التآخی بوو ، چوار سال نه دنامی دهستهی بهر یوه بهری نووسه رانی لقی سلیمانی بوو - نهک چوار سال سکر تیر - ، له ته له فزیونیشدا بهر نامه ی هه بوو ، بویه دهی توانی له سهرهتای سالانی هفتادا چ له دهنگی ماموستاو چ له روزنامه ی التآخی و چ له گوڤاری نووسه ری کورداو چ له پری بهر نامه ی نه ده بو و ژیا نه وه داکوکی له خوی بکات .

کاک مسته فا له ئاسویی زانکویی ژماره یه کی سالی ۱۹۷۹ دا ، له وه لامی کاک نه حمده سه لام دا ده ئی : (نه گهر مه سه له که کوئه قین نه بی ، نه حمده سه لام نووسینیکی هه ژده سال له مه وه بهری نه ده کرد به مال به سه رمنه وه .) له هاوکاری ی ژماره ۷۷۸ یشدا له وه لامی کاک عبدالله عباس دا ده ئی : (کاک عبدالله ۲۵ سال نه مانه ی بو من خستوته تووره که وه .)

ئهوی له سه ر کاک مسته فا بنووسی ، نه گهر نووسینه که ی ستایش و پیدا هه لدان بوو ، نه وا نووسینیکی مه وزوعی و ره خنه یه کی زانستی و لیگوئینه وه یه کی نه کادی میانه یه ، خو نه گهر نا نه وا کوئه قینه و قسه و قسه لوکه و ده رچوونه له داب و نه ریتی روزنامه گهری و پیویست ناکا خوینه ر به و شتانه وه خه ریک بکری . (دالاس) که وه زیری ده ره وهی نه مه ریکا بوو دهی وت : (نهوی خیری نه مه ریکای تیدابی ، خیری دنیا ی تیدایه .) کاک مسته فاش پی ی وایه نهوی سوودی خویی تیدابی ، قازانجی میلیه تی تیدایه ، نه گهر نا زیان به خشه .

(چل ئەدیبی ناسراو له پێشه کی وتاره که ی کاک عبدالله ناقلیل بوون .
 هاوکاری ٧٧٨ .) ئەگەر ئەمە هەرقسە ی رووتیش نەبێ هیشتا حەقیقەت
 له چل ئەدیبی ناسراو بالاتره ، راسته (له روانگە ی ئەو بۆقەوہ که له بنی
 بیرکدایه ، ئاسمان ئەوهندە ی دەمی بیرەکه یه .) بەلام ئاسمانی
 راسته قینه گە لئ بەرین و فراوان و بەربلاوتره ، کاتئ کاک عبدالله ده لئ :
 چەندم لئ ئەسینی چیرۆکی محمد حمدی یه ، وەك ئەوہ وایه بلیت : بەغدا
 پایتەختی عێراقه ، ئەوانە ی که پێیان وایه : (ئەبێ دژی هەموو ئەو شتانه
 بین ، دوژمن پشتگیریان لئ دەکاو پشتگیریش له هەموو ئەو شتانه بکهین
 دوژمن دژایه تیان دەکا .) ئەوانه له راستی دوور دەکه و نه وه ، ئەگەرچی
 كاك مسته فاو كاك عبدالله نهك هەر دوژمنی یهك نین ، بەلكو له ناوہ پوكدایا
 له یهك سەنگەردان و جیاوازییە که یان تەنیا له شیواز دایه ، من پیم وایه نهك
 چل ئەدیب ، هەموو ئەدیبانیش لایەنی كاك مسته فا بگرن ، لەو
 مەسەلە یەدا هەر كاك عبدالله راستی وتوہ ، چونكە مەسەلەكە ئەدەبییە ،
 هەلبژاردن نییە ، كئ دەنگی زۆر هینا ئەوہ سەربكەوئ ، سبەینی كاك
 عبدالله خۆشی لایەنی كاك مسته فا بگرئ ، مانای ئەوہ نییە چەندم
 لئ ئەسینی چیرۆکی كوردی رەسەنەو بەسەرھاتەكە ی له گەرەکی شیخ
 جافەر له سلیمانی پرووی داوہ .

كاك مسته فا ده لئ : (هەر كەسئ رابوردووی نەبێ ، ئیستاو دوا
 روژیشی نابێ . هاوکاری ٧٧٨) ئەمە راسته بەلام ئەوہ ناگەیینئ ، تا
 رابوردووت تاریكتر بوو بیت ، ئیستاو دواروژت رووناكتر دەبیت ، گەرچی
 زایوئییەكان پێیان وایه (رابوردووتا خرابتر بیت ، ئیستاچاكتر دەبیت .
 ل ٢١٠ ارض الميعاد - كوليسنكوف) بەلام له راستیدا رووبار هەمیشە
 سەرچاوەكە ی رووتتره ، من بەش بە حالی خۆم ، هیندە ی ژیا ننامە ی

نووسه رانی جیهانم به رچاو که وتبی ئه دیبکی مه زنی وام له یاد نییه
سه ره تای ژیا نی ئه ده بی ی به زهوت کردنی خه رمانی به ره می نووسه ریکی
پیگانه دهست پیکردبی .

کام مسته فا ده ئی : (من خۆم ئه و ساته قال بووی خه بات بووم و
له ریزی نیشتمان پهروه راندا بووم . هاوکاری ۷۷۸) پاشان ده ئی : (که
نیشتمانی جوانم بو گوڤاری شه فه ق نارد وام نیشان دابوو که
به سه رهاته که ی :

۱ - رووی نه داوه به لکو خه وه هیچی تر .

۲ - خه وه که ش له ئه نده لوس بینراوه . هاوکاری ۷۸۱)

سه یره نووس ری قالبووی خه بات بی ، که چی هینده به ترسو
له رزه وه بنووسی ، له وه یش سه یرتر ئه وه یه ، رژیمی ک ئه وه نده به سته زمان
بی ت سل له و نووسه ره بکاته وه .

دوا جار پیم خوشه خوینه ری به پیز ئه وه بزانی ت ئه گه ر به هو ی ئه م
نووسینه وه که سی ک ئازاری پیگه یشتب ی یا بریندار بوو بی ت ، له ناچار ییه وه
پوه ، (وه ک چون دوکتور له کاتی نه شته رگه ریدا ناچاره ئازاری نه خوش
بدات و بریندار یشی بکات .) به لام سه ره ئه خجام ئه و ئازاردان و بریندار
کردنه له به رزه وه ندی نه خوشه که یه ، له م وتاره یشدا به هیوام ئازاردانه که
له به رزه وه ندی ئه ده بی کوردی بی ت ، ههروه ها پیم خوشه ئه م نووسینه به
داکوکی کردن له کاک عبدالله لی ک نه دریته وه ، چونکه راستییه که ی بریتییه له
لایه نگرتنی ئه و حه قیقه تانه ی چاره که سه ده یه که له مه و به ر و تراون و کاک
عبدالله ته نیا تازه ی کردوونه ته وه ، حه زیش ناکه م کاک مسته فا واتی بگات
منیش کو نه قین هانی داوم ، چونکه ته نیا کو نه قین به س نییه بو ئه وه ی
که سی بتوانی تاوانی بداته پال نووسه ری یان ره خنه یه کی به جی ی
لی بگری .

چوار سترانیت خه ریبی

نافع ئاکره یی

د ئاف دونیا بهرین دا
به فرو باران
سه رما هستی شکین
ل دهو روبه را یا توند دبیت
د ئودی دا بیمه چه پسی
ل چوار دیوارا چو یی دی نه
وه کی ماسیین د ئاف شیشادا
دی منی ته نگتر دبیت
ل سه روی هندی جهورا یاری
هیواو هیقی بی جان ییت ماین
روندکین خوینی ل جهرگی هاتن
حالی منی پیستر دبیت
دونیا روشن پرتاری بو
هه وای بیهن خوش ل من گه نی بو
به سه نه ی یار نازار بو من
برینا دی هه ر یا دکه لیت
ئه و جگارا ئه ز دکیشم
بی خوشی به
ئافا زه لال کو ئه ز هه دخوم
بی تام بی به
نان و خارنا بو من دهیت
یا بی رهنگو بی وینه به
هیرا چاقا یا کیم دبیت
روژا ئه فی کهنگی یاری
دی هه لیتن ...
برینا پر کیم ... جانا منی ...

دى چى بيتن ؟...
 هه ناك ئىشان ... شه پرزەيى
 دەستين فەلەج چاقىن كۆرە
 گيانى بى جان نەقەس تەنگى
 دى پاشقە چن ؟...
 ئەز ژی دگەل تە جانا منى
 ب دەنگى خوش
 دگەل بلبلا
 د ناك گولا
 بايى ئازادىيى ...
 دى هەلکيشين ؟...

- ۲ -

ئەگەر بلبلى بى پەرەيت
 بى ناچارە دناك رکاذا
 ئاوازا بخوپىت
 ئەگەر گولين جورى بى دىك بن
 ب ئاسانى هەمى دەست ...
 دى شين ... ئەوان ژىكەن ...
 ئەگەر شىر بى پەنج و دودان بو
 رىقى يەك دى شىت
 ب سەرو مىشكادا بمىزىت
 ئەگەر ژن بى پەردەبو
 ل دەورو بەرا وەك سەيتت هار
 مروفتت دروتدە دى ئى كۆمىن
 ئەگەر دونيا هەمى شەق بو

تیشکیت روژی ئی یاخی بوون
رویی ئاخی پرگری و ... دی هر رهش بیت
ئه گهر گول ل دونیایی چون و نه مان
هه نگین رهنج کیش ... دی هر گهرین
خلیفکین وان دی ویران و ...
بی هه نگین بن

ئه گهر گهرمی ل چو جیها نه ما
زفستانیش ب سه ردا هات
چو قیان زی له و لا نه ما
ل وی دهمی بی ناچاره مروقی هه ژار
ل بهر سته ما سروشتی نه یار
وه کو که قرا رهق و تهق بیت
ئه گهر مروقی هه ستدار

ل بهر سه رما زفستانی که پرو لال بیت
ل بهر گهرما تابستانی کور خنج بیت
ل ته مهنی به هارو پائیزا قه د نه بینیت
ل بهر زولما میژویا نه یار بی میشک بیت
ل بهر شکه نجا چهند مروقا بی رهوشت بیت
ماف بی وی یه .. ئه و وه ئی بیت ..!
ل پاش قان هه میا بی هه ست زی بیت
ئه گهر یاره ک یارا خوژی ژبیر بکه ت
قیانا خو که هو گور که ت
بیژته یه کی .

تو قیانا دی منی
بو ته روژی د که مه رستک
هه یف و ستیرا د که مه پرده ک
ئی قه پهری بو به هه شتی
ل وی دهمی دا ... ئاخفتنی و ی ... ل دی نه بن
بو یه کادی ... هه روه بیژیت ...

ماڦ وی نی یه
 ئه و دوژمنی قیانی یه
 ئه و دوژمنی مرو قایه
 ده بیا ئه و کهس ... د ژيانی دا
 چو زه مانا خوشی و شادی یا ... قه د نه بینیت .

- ۳ -

« ماین^(۱) » ی مه زن
 بو یی بی گو هی
 ل ژانین من تینا که هی
 که ر ئیشیت من ب ته بکه قن
 ل به هاری دا دی تو به هی
 ب ئارامی و بی وشه وش
 تو تیدپه ری ئو نامه هی

« ماین » ی مه زن ...
 دی من ببینه
 ئه ز خه ربیم وار من نیه
 ئه کهر بزانی خه ربیی یا من
 چه واهات ... چه واه چی بو
 ل من نه ماژینه
 ئه ی رویباری جوان و ئارام
 ل خه ربییی ئه زی پر تام

(۱) ماین : رویبار که د ناف شاری فرانکفورتدا تیدپه ریت د ئه لمانیا روژ ئافادا .

ئەى رويبارو دى ژ ته پرسم
 ئارامى يا ته ل چى بى ته مام
 رويباريت مه د شه پرزه نه
 بوچى وهك ته نابن ئارام ؟..
 ئاڧا ته يا پر نه هنگه
 ل دپوندا ئاڧا په نگه
 د زكى ته دا ته ژى مارن
 جه رگو وه ناپ پرى دارن
 چون ب ئارامى بريڼه دچى
 شولقيت پيلا ل ته ناچى
 رويباريت مه د پر ماسينه
 بى تاوان و ته ژى ژينه
 چه وا وه ها زور دتيزن
 رويباريت مه هر د ليژن
 بى نه هنگه وارو ئازهل
 هر يى دپرن ل شولق و پهل

« ماین » ئى مه زن دى بيژه من
 بوچى وه سا هر تايه ل من
 « ماین » ى گوتى :-
 « ئه رى هه قال
 شه پرزه يا ئاڧا زه لال
 تول دلى خوه يى پيڼه دچى
 رويبار ده بيا بچن ب ده لال .. »
 ئه رى « ماین » و ته نه بيستى يه
 زى يى پر ئاف ته نه ديتى يه
 سيروان و خابير چهند دليژن
 ئيشا ديچله ى ته نه ميتى يه

به ئی تیژیا رویباریت مه
 باش بناسه
 ئەو نه شییتی یه
 ل داخیت ژانا ... ئاف هیشك دبیت
 ل خه ربیی یی ئەو دبنه بهست
 گهر جاره کی
 ئاخا مه ببینی
 توش وهکی وان دی مینی مهست
 مهستی یا ته مه ی هو نابیت
 ل بهر ژانا
 ل ته نامینن چو بیرو ههست

ته دیتی نه « ماین » ی مهزن
 ل چیا روندك ...
 ل كهوا نالین
 ئاخ و ئوفیت ... رویبارو كانیا
 ل دار بهری یا كۆلو برژین
 نیركزو هه لال بتنی مایی
 ل مروفا دل هه لپه رین
 به ئی « ماین » ی هیژاو مهزن
 چمال ته بی یه ئیش و گازرین
 دیاره گولو
 زمانی من تیناگه هی
 ل ته نه بی یه دهر دو ئەقین
 ئەگه روهك من خه ربیب ببی
 باش دزانی چهوا دكه قین
 گه روهکی ته « ماین » ی مهزن
 خوشی و شادی مه ژ ی هه با

تايي روژي مه ژي ديتبا
 تشتي دوپر ژمه
 خه ريبی با
 هه وای سپیدی دگهل مه با
 واری مه ژي د دهست مه با
 کیلان و چاندن هه ربو مه با
 توفی چاندی ...
 دروین بو مه با
 مه ژي وهك ته خه ییبه نه ددیت
 دا شادی یا ژینی ...
 هه فانی مه بیت

به ئی چی بکه م « ماین » ئی ده لال
 ئەم دپرین ... به ئی د به تال
 ل مه دهرده چن قاری و گازی
 شاهي نینه ... ل مه یه تازی
 هیفی یا مه ... یا به رزه بی
 هندی دکه یین دیار نابی
 به ئی گهلو
 ئەم د پر هیفی نه
 چه ند ببوه یزین ...
 قهیدی نینه
 روژهك دی هیئت
 ئەم روپیار
 ب خوشی بژین
 ببینه یار
 ل وی ده می دی ته گازکه یین
 دال شاهیت مه
 ته به شدارکه یین .

تو یا سل بی و من نه نیاسی
ل بهر چاقین ته گهر تیپه رم
روی وه ردگیری
وهك ته چوجا نه ز نه دیتیم
ل ناقبه را مه دیواریت ره شی
ئا قلاکده ی
بول من سل دبی و من نه نیاسی

دی بیژه من یارا جوان
گهر جوانیا ته بو من نه بیت
د هوزانیت مندا
جیگیر نه بیت
دگهل فریشتین میشکی ...
ناشنا نه بیت
دگهل ئاوازیت د دی مندا ...
هه قال نه بیت
کی یه جوانیا ته نه مر بکهت
دگهل تیشکین روژی ... دابهش بکهت
د ناف بادیی مهیی ... سه رخوش بکهت
مهستی یا په روانا ... بو وان گولا ... کارا بکهت
گهر نه ز نه بم
جوانیا دگهل خو نه بهم
دگهل هه وای سپیدی ...
بو پشیا خو هه لنه کیشم
سه د نه قشیت جوان
ل سه رویی لاپهریت دی ... بو نه کیشم

جوانیا ته ... دى مينته ځه
 بى به هاو نرخ
 وهك زيرى ل بن ئاځى دا
 دى مينته ځه
 چه وا يارى
 ل من سل دى و من نه نياسى
 گهر من بينى
 روى خو تو وهر دگيرى و
 من نه نياسى

ځيانا ته يارا ئه ځى
 گهر وهكى ئاځه كا سار
 ل سهر هه ناځيت تيهنى به كى توند ...
 نه هيتنه خار
 وهكى بيهنا گولين جورى
 نه هيتنه دفنا گه نجى جوان
 وهك خه تيرا پر روناځى
 تىكنه ده تن تاريا شه ځا
 دى ههر مينيت ...
 وهكى گولال سهر كيفه كا
 نه كه س دبينيت ...
 نه كه س بيهن دكه ت
 گهر نه نه بيم
 ځيانا ته بو خو نه بيم
 وهك قاشه كا جوان ... د زيرى نه گرم
 نه زړى د خوينا خودا
 ل كوركين دلى ...
 ځيانا ته پر رهنگ نه كه م

دگهل لاقژین خو
 هه می دهما ئە ز نه بیژم
 دی مینیت و دی ژهنگ گریت
 ل کوژین دنی بی به هابیت
 چه ند توبچی ... خو سل بکه ی
 من نه نیاسی ...
 جاره کا دی په شیمان بی
 نرخا ته زی کهس نزانیت
 جگه ل من
 چه وا ... ل ... من ...
 تو سل دبی و
 من نه نیاسی

دی بپرسه ژ لیقین خو
 رهنگی ماچیت من
 ل بن پیستی واندا ... یی د لقلقن .
 دی بپرسه ژ پرچا خو
 کا چه ند جار ل من ئالیایه
 هه ناسا من تنگه ریایه
 بیهنا ئاره قا له شی من
 هه تا نهو وهکی مسکی
 د ناقدایه
 دی بپرسه ل مه مکین خو
 کا چه ند جارا بقان تلایا
 گقشینه
 شینه وارین دودانیت من

هیشتا د دیارن چی نه بینه
 کهرژ وان بپرسی ...
 دی بیژنه ته ...
 ئەم وی دناسین
 به ئی چهوا یارا بتنی
 تو سل دبی و من نه نیاسی

که رل میشکی خو تو بپرسی ؟..
 که رل کیانی خو تو بپرسی ؟..
 سه د هوزان و
 هه زار ئاواز
 د پیچین میشکی ته وادزقن
 دی ببیژه خو ...
 ئەو یی د کی نه ؟..
 ل بیراته چو مهستی یا ته ؟..
 ل ده می ته کو ه ددا شیعرین من !..
 ل بیرا ته جو سه رخوشی یا ته ؟..
 ل ده می ته کو ه ددا لافزین من !..
 ئەو یی مه یا مه چی دکر
 ده ندکی تتری مه دکشین

دگهل ئاوازا تیکههل دکرن
 پاشی پیکه مه دنوشی
 مزه ی مه بو ماچیت لیقا
 سهیرانا من مه مکین ته بوون
 دلخوشیا من دگهل ته بوو
 شهقا تاری ته ل من روون دکر
 ل هه می شهقا ...
 وهکی ته دگوت
 شهمالا رهوشهن ...
 ئەز بو ته بووم
 به ئی یاری بو چی نهو ؟...
 تول من سل بووی ...
 من نه نیاسی
 شینه واریت دولو چیا
 هه موو له شو گیانی ته
 پرچ و چافو لیفو برو
 قه دی بلند ...
 جوانیا بی درو
 من دناسن ...
 ل من سل نینه
 بو چی یاری تول من سلی
 ئاشنایا من تو نه نیاسی

به چـریه

بو خاوم ووتاری «به چریه» پیشکیشه.

عبدالرزاق بیمار

(۱)

ئه‌ی دهفته‌ری یادگاری شاعیریکی به‌وه‌فاو مه‌ست
ئه‌ی شیتی ی پهرجه‌مو ده‌ریاو دل و هه‌لبه‌ست
دیر پهره‌ی نیازت
بی نیازمو ئاوات کردگاریکه
ره‌شه‌بایه، شنه‌ی فینکی هاوینه
شه‌ونمیک لقی گوله
زریانیکه،
تو نیگاری ئه‌و ژیانه‌ی
ژیان به‌بی تو که ی ژینه ؟
نووسینی تو گوا یا ده‌لین به چریه‌یه
به‌لام ئه‌ی هاوار ! هاواره
شورشیک خومات داوو
ئاگریکی به‌کلبه‌یه،
نووسینه‌که‌ت به چریه‌یه
ته‌زوو و مووچرک و خورپه‌یه
چرایه، زاده، دوعایه
سرووده، مه‌ی به‌کلبه‌یه.

* * *

دیر دیر ناوبانگی دلداریت
 سهرله وچه ی رازی ژیان و
 خوشه ویستی و نه مری به،
 ناخر چون له رووی بای واده
 سروهی مزگینی داراوس
 په نجه ره ی کوشکی که یکاوس
 داده خه یت و له گهل سو فی تاو ده گوزی
 شیعر ی خه مگین هه لده گوزی ؟
 مه وله وی به که ی تاو ده گوزی
 به نانی ره ق و سهر گهر می مه ی فه نتازیا
 به په نجه ی ره ق
 شمشالی لالینو سهر ده خاته ژوور هه ورو
 له ههر کونیک ئه سستیره ی ناوازی گیانی
 که شه ده کا.

پؤل پؤل پهری دینه سه ما
 چیت له خه می سو فی داوه ؟
 هو دلداره به چریه که
 خوشه ویستی ی توم مووفه رکی
 کیسه ی دراوه
 مالی که شی یو روژی رهش هه لگیراوه.

* * *

کچی چاو جوان، وامه زانه
 بی هیوایانه هه نکاوم
 که لای رینگه ی پاییز ده کاته بهرده باز
 من به هاری خوشه ویستیت تاوی داوم
 بیناییم که یل و کل ریژی تیشکی تویه
 گیان لیاو لیاو ی پرشتگو کرو تاوم
 من ته لیکم نام ژاکینی دهنگی ناساز
 هاتووم، بی باک دهنگ هه لیرم
 گورانی بو ژیان بچرم.

هو دلداران ! توو به شقی خوا، فریا فریا
که ناری ئی وونه ده ریا،
به سهر جه نکه ئی سووتاودا
تاکه ی ؟ لیکدهم بال به ته نیا.

* * *

هو دلداران ! هانا هانا
کی جله وی ئه سپی دهر به ده ریک ده گری ؟
له ناو کوپری عاشقانا
به به سته ی خوین گیانی خو ی که رم کاته وه ؟
پشکو ی زاد دتان
له قوولاییدا بهر بگری ؟

* * *

چوارلام ئه فسانه ی سه حرایه و عه با به شان
په تی سمیل جه نگیزخان
ته نیویه تی،
هه تا دهر و م هه ر نیازه و هه رتاسه یه
له ناو چاوان
له سهر لیوان به ستوویه تی.
بیگانه نیم...

دهرو کووچه و کو لانی شار
پی ده زانم
بیگانه نیم، تاقو په نجه ره ی دلی گشت
رو له ی خه مبار
رو له ی هوشیار
پی ده زانم.
که کتیبیک، که گولدانیک، که وا دیاری ی
خوشه ویستیم ئی دانا بوو

وهكو ماليكي تاوا بوو.
 نه و گه په گه گولزاری بیرى روشنه
 هوو ماله یان هیلانه ی
 ئیشك کرتن و نه نوو ستنه.
 نه و شه قامه
 نه و نده ی تیشکی چلچرا
 دلی لاوانی پل دده دا
 بیگانه نیم، من له ئیوهم
 ئیوه زاده ی دلی منن
 من هه لاتووم، به دوامه وهن
 دین کون به کون ده پیشکنن،
 خو من چ نیم
 ته نیا ره مزی له پاییز یاخی گول خونچه ی
 باغی میلیم،
 وامن له شه وی ده یجوونی
 وامن له مانگزی کانوونی
 بو بهر کوانووی سنگی ئیوه
 شوینی رینگام هه لگرتووه
 نا.. رینگه م ون نه کردووه.
 چوون ده زانم دلی کچانتان کانیاوه
 بیرى لاوانتان ئاسمانه
 ده فه کانتان به پلپله و هه له هه وه
 سه ر گورشته ی رابردوومان ده گیرنه وه
 کوږی عه شقی سو فیانه تان
 به جه زبه و به که لکه له وه
 هیشتا گهرمه، وا هاتمه وه
 به لام داخوا
 رینواری ری وون نه کردوو
 یاخی، قه فه زبه کوږ، ماندوو
 ده ناسنه وه ؟

هه ناسه یه ك

محهمه بهدري

خوشه ويستم

نه كه ي ريگه يان پي بهدي

پر به ده ميان بلين ئوخه ي

ئاكدار به

نه ليني ئه وه ي شهيداي من بوو

هاژده ي عه شقي كپ بو وه وه

په ناي هينا بو جامي مه ي

چونكه نه وه ي توي خوش نه وي

له ئاسماني دلداري دا ووشه يه كه

له هر شوينيكدا دابيري

به هر شيوه يكدا بخوينري

رهنگه كه ي دهنگ نه داته وه

بو چيشتنى بزدي ليو ي ژوانيكدا

نه بيقه نه ي

خوشه ويستم

دلداره كه ت

ئه وه دلداره ي كه هه ميشه

سوورمه ي نازداري چاوت بوو

كه له خوشي و ناخوشي دا ميوانت بوو

كه سه رچاوه ي خه م و به ژاره و

ژانت بوو

ئه وه دلداره ي

مه‌به‌ستیان بوو له‌به‌ر جاوتا

چه‌واشه‌ی که‌ن ...

مه‌به‌ستیان بوو

له‌ زللكاوی بی وه‌فابی و رقو کینه

ئاواری که‌ن ...

تا ئیستا که شه‌یدای تویه‌و

خویه ... وه‌ك خوی

* * *

خوشه‌و یستم

نه‌که‌ی ریگه‌یان پی بده‌ی

بلین ئوخه‌ی

ته‌لینی نه‌و یاره‌دیرینه‌م

بو‌وای ئی‌هات

بو‌لیم‌تورا

بو‌که‌وته‌ری‌ی‌هات و نه‌هات ١٩

ئی‌ی مه‌پرسه

ئی‌ی مه‌ترسه

چونکه‌هه‌ر نه‌و دلداریه

که‌سووتا‌ندیان و نه‌سووتا

که‌ویستیان زه‌هری دهر‌خواردن

که‌چی وه‌ك تیشکی رووناکی

شه‌وی کرد‌طه‌ی ...

نازه: من نازدارم، نازه‌نینم، له‌بەر ناز پیم ئەلین نازه
 ناسک وەکو پەرهی گولم، له جوانی‌دا بێ ئەندازه
 داخوازیی خۆم بەئاسانی نادركینم من بەنازم
 پیناسەیی خۆی باپیشان‌دا ئەوی بێی بە داخوازم
 لاوبەگ: نازه نازه: من لاوبەگی گوندی خۆم، کۆری بەگم
 خانەدانیم، ئاڭای زەوی، سامانی زۆر، خاوەن چەگم
 بەژنو بالات لەسەر تاپی ئەگم بەپەیکەری ئەلماس
 پیروژت بێ خانمیتی و ژبانی نوێ ئەی بووکی خاس
 نازه: من خۆم نادم بەزەوی و زێر، خۆم ئەلماس، خۆم سامانم
 من هەوای بەگ و ئاڭلو سەرمایه‌دار هەر نازانم
 لاوجوان: ئەی نازەنین: نازی جوانی ئەبێ جوانی هەلیگری
 هاوشانی جوانیەکی تو بێ تابتوانی دلت بەری
 من هیچ نالیم خۆت ئەمبیینی چ لاویکم، ئەشی ئەوین
 لەگەڵ مندا بسازینیت، ببیت بە مەم بە خاتوو زین
 نازه: جوانی تەنیا بە لەشی نیە، نەبو کچان نە بو کورپان
 تەنیا جوانی کەلکی چیه بو من منی بێ نالو و نیشان
 لاوبیر: ئەی نازداری شوخ و شەنگم: ئەزانم تو روشنبیریت
 شەیدای کۆری خویندەواری جیهان‌دیدی وریاو ژیریت
 من لەوانەم بپروا نامەیی بەرزەمەیه، خاوەن پایە
 هەلبەت ژبان لەگەڵ مندا واتایەکی بەرزە تیاپە
 نازه: بپروا نامەو روشن‌بیری و خویندەواری من لەگەڵیام
 بەو هەش کارم تەواو نابێ، ئای لەم بارەیی منی وا تیام!
 لاوتیر: منیش ئەلیم جوانیی نازه سامانیکی هەندە زۆرە
 بەلایەنیک تەواو نابێ، ئیوه لاچن بو من نۆرە

من جوانیشم بازوو پتهو، هاوته مه‌ن و خوینده وارم
 پایه به‌رزو خانه‌دان و به‌ناو بانگو ساماندارم
 نازه: ریزم هه‌یه بو هه‌مووتان، بابه‌تی من رووکه‌ش نیه
 من کیشه‌که‌م کیشه‌ی خوّم و به‌ختی سپی یا ره‌ش نیه
 من دایکیکم هه‌یه هه‌ر چه‌ن زور گه‌وره‌یه و ته‌مه‌ن دریز
 به‌لام ئیستاش شا جوانیکه‌شانى ئەدا له گه‌لاویژ
 ئەو دایکه‌جوانه‌نازدارم هه‌ر چوار په‌لی شکینراوه
 هه‌رچی رۆله‌ی ئەو بی وه‌ک من یا ده‌ربه‌ده‌ر یا لی‌دراوه

لاوتیمار: من پزیشکم هه‌زار ده‌ست و قاچی شکاو ئەکه‌م تیمار
 نازداره‌که‌م: وه‌ره ئە‌ی جوان ببین به‌هاوسه‌رو به‌یار
 دایکی کچی وه‌ک تو‌ی هه‌بی دیاره‌ئه‌بی هه‌ر شاکار بی
 چون ئە‌گونجی دایکی نازه‌که‌فته‌کار بی، به‌بی چار بی !
 نازه: برینداره‌دایکی نازه، برینه‌که‌ی به‌داو ده‌رمان
 چاره‌نابی، زامی سه‌خته‌خاک به‌سه‌رم، هه‌ش به‌سه‌رمان
 لاوکار: من ئە‌زانم چه‌ند خاوینه، چه‌نده به‌رزه‌هه‌ستی نازه
 ئە‌م نازداره‌ئەم گه‌پانه‌ی بو لاویکی پیشه‌سازه
 چاک ئە‌زانی‌پیشه‌سازی ئە‌مانباته‌دواهم نه‌وم
 نازداره‌که‌م: من لاوکارم، ئە‌نداز

یارم، ها دلی خوّم
 نازه: جارێ سامان باهه‌ر خاوی، پیشه‌سازی کاتی سازه
 به‌ری پیشه‌نه‌کریی به‌دار بو لی‌دانی دایکی نازه

لاوچاک: کچی نازه، کچی نازه: کو‌تایی بی‌نه به‌م رازه
 ئە‌م گو‌له‌زه‌لی‌ره‌لاده، نازانی من ریم هه‌ورازه !
 نازه: ئە‌ری لاوه‌تو بو سه‌ری ئە‌م جیهانه‌ت ئی‌گیراوه ؟
 من پیناسه‌ی تو‌شم ئە‌وی، مه‌به‌ستم کیشه‌انه‌ی پیاوه
 لاوچاک: برو نازه، برو نازه: ترسناکه‌پیناسه‌ی من
 به‌سووتاویش خو‌له‌میشم ژیه‌یه بو چاوی دوژمن
 نازه: باشه‌لاوه: پیم نائی، تو‌ دل ره‌قت به‌رده‌یا دار !
 هه‌ستت هیچی گرتوته‌خوی له‌دلاری، له‌وشه‌ی یار ؟
 لاوچاک: نه‌خیر نازه، من چیم داوه‌له‌م گێژاوه، منیش دوچار
 دایکیکی جوانی بریندار، چیبکه‌م له‌یار، چیبکه‌م له‌یار !

نازە: ئەرە لاو: تو ئەزانى من لەبىرم وا گەراو
 من و تو لەيەك نزيكىن، تو پيم نائى چى رووى داو ؟
 وا دايكى من دراوسى دژ ئى ناكەپين دەورىان داو
 ئەى دايكى تو چى ئى داو، بەچى دەست و پىى شكاو ؟
 لاوچاك: نازە: تەنيا بەدراوسى دايكم دەست و پىى نەشكاو
 دايكم مشتوى هەمانەكە لە هەناو دلى داو !
 نازە: لاو لاو: تىى گەيشتم، ئەوەش دەردى دايكى منە
 بەشتوى هەمانەى خومان دايكى منيش پشتى كونه
 لاوچاك: نازە نازە: ئيمە يەكين، رچيمان يەكە، رى هەورازە
 بينە دەستى هەرەوەزى، وەرە بگرين ريگەى تازە
 نازە: لاو بەوەى لەم جىيەدا يەكى خستين سا هەرچيە
 دەستم نادەم تا پيم نەئى ئەو دايكەى تو ناوى چيە
 لاوچاك: نازە وسبە، دارو ديوار گوئيان هەيە، كار بە مەنگى
 نيشتمان خان دايكى منە، توش پيم بلى بەبى دەنگى
 نازە: دايكى منيش هەر وای ناو، لاو دلمان لەيەك پاكە
 هەر خوم وتم بو سەرنجى راكيشام ئەم لاو چاكە !
 لاوبير: ئەى لاوينە: يەك گرتنى نازەو لاو راستەو تەواو
 لە بىرتانە نازە وتى ئەگەر پى بو كيشانەى پياو !!
 دەى خو ئيمەش لاوين، پياوين، بە سەربەستى لەدايك بووين
 ئەى بو ئىستا كەر لالو دەستە ئەژنو ئى دانىشتوووين ؟
 دەسا وەرەن با يەك گرین هەرچى دايك پەلشكاو
 لە دووى نازە، لەدووى لاو، روژى لاو، روژى پياو
 ئەوانى تر: هاتووین، هاتووین، ئيمەش هاتووین، ئيمەش لاوين ئيمەش پياوين

ئيمەش كورپى شاژنيكى سەر و دەست و پى شكاوين
 نازە: ئەى لاوينە: جى سوپاسن، شايانى ريز، بو ئيمەى ژير
 يەكيتيمان ئەبى لەسەر بنچينە بى، بنچينەى بير
 بەكيتى گەر بەر ئەنجامى هەلچوونىكى لەپربى و بەس
 وەكو بەفرى زستان، بەهار ئەتويتەو وە دىنيت هەرەس
 لاوبير: يەكيتى بير، يەكيتى بير، دەولەمەندرين يا هەزارين
 لە خالىك دا هەموو يەكين، هەموو دايك بريندارين
 لاوچاك: ئىستا كاتى ئەوەمانە هەموو بگرين ريگەى تازە
 ئەو رىيەيە چارى دايكى من و ئيوە دايكى نازە

بېرړوکی نه و رېبېره روړ ترڅو سیه مومي يه
 بېرړوکه ی تر هي خو نه بې ټه نجامی ده ست به تالی یه
 له م بېره دا گړی د پروون ټه کړیته وه، که سایه تی
 دهر ټه که ویت، نابین به پیخوری شه پری برایه تی
 لاوېر: ټه مه راسته، که من ه ستم به خوم کړو زانیم که هم
 فریو ناخوم به سامان و پله و پایو به قاله ی دم
 له میژوودا دهر ټه که وې مشتوی هه مانه و پوازه
 بوونه ته هو ی شکاندنی دایکی ټیمه و دایکی نازه
 نازه: ده ی باهه موو یه که م وانه میژووی خومان باشی له بهر که یڼ
 په ند له هه له ی ټه و ساو ټیستا وهر گرین و چیی تر نه که یڼ
 لاوکار: ټه که ر نه مامی ته مه نمان به ری نه گړی چقل بوچی
 ټه وې شایانی رېز نه بې، بیز له بهر چی له دوا ی کوچی !
 لاوجوان: که سی گولی که شیش ته بې ټه توانی خوی نه کا به خار
 له م ری یه دا گړی نه بې، ټه بې به پالشت و به یار
 هه موو: بژی نازه، دایکی نازه، ټیتر ټه مه ری که مانه
 باکس نه بې به دین، پواز، یا به مشتوی ناو هه مانه
 لاوېه گ: له م بېره دا یه کیتیمان له سره بنچینه ی باوه په
 زه مینه ی ټه م بېروکه یه وینه ی کینگه و زه ویی ته په
 به روو بوومی هه موو کاتی سه وزو که شه بهر هم به پیز
 تابې پری زیاتر دهر دی، به هاش پتر، شایانی ریز
 لاوتیر: ټه م باوه په ټیتر باوه، هه رچی که سیش پی ی خزاوه
 ټه توانی بکشیته دواوه، دهر گا له که س دانه خزاوه
 لاوچک: نازه کی شانیه ی داناوه، نیازی به راوردی پی او
 ټه وې گورپکی یا ماوه، بابیت ریزی له سه رچاوه
 لاوتیمار: بژی ناز و پیوانه که ی، ټه م نازداره گولی که شه
 ژیان بو دایکه جوانه که ی، دایکی نازه هی ټیمه شه
 هه موو: «نازه هه لئه گړنو به رزی ټه که نه وه و ټه یخه نه سر ده ستیان و
 چه ند جاریک ټه لین:

بژی نازه، دایکی نازه، سه رفرازه بیری تازه
 ټه م هه ورازه، ټه م ری بازه، به م ټاوازه کوک و سازه

«ته واو»

● شهوئكىس تر له شهوانى سيمرغ ●

● صلاح شوان ●

ئەمشەو لەجىگای خوئمەو

وەك ھەمیشە زىندانىيەك

سەر ھەلئەپرەم

سەيرى ئەستىرەكان ئەكەم:

ئەم ئاسمانەم

تارىك و لينجەو

و ەكو گۆر

گۆرەو شارى يەك بەيەك

ئەستىرە كزەكان ئەدات

لچىكى خوئى داو ە بەسەرياناو

بيدەنگ

سەريان ئەكات

سەريان ئەكەم

سەيرە ئەكات و

دەلاقەى ئاسمانم لەسەر دائەخات

لەترسانا چاو دائەخەم

- بابە ئەمشەو لەخەوما بوو
چوار ئەستێرەى گەشم بىنى
لەگەل وردە ماسىيەكاندا
شەپەرە ئاويان ئەكردو
ئەزرووقانەو

بووم بەماسى
هەلمايتم بە ئەستێرەكان ئەكردو
هەلما تىنيان پيئەكردم
بەچوار دەستە
بەرەو حەوتەبەقەى ئاسمان
ئەيانبردم

لەوى دەستيان لى بەرئەدامو
ئەكەوتم

ئەبووم بەكلاو كۆرەيەك
هەلئەكشامەو بو لايان...
... بەلام بابە...

جارى شەشەم بوو - نازانم - ياخەوتەم بوو
دەستيان لى بەردامو كەوتم
هەرچەندەم كرد پەرەوبالم لى تەرەوا
هەرچەندەم كرد
نە سيمرغى..

نە پەرييەك نەبوو

دەست بداتە بەرم
ترسام بابە
گريام بابە
هاوارم كرد..

هیچ کەس بە دەنگمەوێ نەهات
زەویم بە قەد چاروگەبەك لیۆه دیاربوو
کەس دیار نەبوو
ئاسمان بیرنکی تاریك بوو
چەندەم ئەکرد نە ئەگەشتە بێهە

- ئیستاو ئەوسایش نەگەیشتم
زێرا کەم کراسە خۆیناویبە کەمیان بردەو
بە گورگان خواردووی لیۆه جییان هیشتم
چل شەوو، چل رۆژە ئیستا
لە ناو گەدەیی نەهەنگی کەم
ئەگەیشتم و..
.. ناکوینم

سەر هەڵەپرم
ئەستێرەکان دیار نەماون
نە بەیانی و.. نە ئیوارەو
نە مانگ و نە سەلم لیۆه دیارماوەو
نە ئەزەم ئەمانە کە ی دین دەچن
بە ئاسماننکی ئەستوورو
وێهەر بیر قوولدا، سەرەخوار
وێهەر دار بەروویەکی وشک
هەلوا ساروم

من دار بەرووینم و کەچی
ئەمەوی رەگ بەزەویدا
دایکۆتم
لە دلی گەرم و نەمردووی ئەم خاکەو

ئاو ھەلمزم
 بېكەم بەخوین و سەر لەنوی
 جەستەى برىندارى ئەوى
 پى ئاو بدەم
 من رەھىللە نېم و کەچى
 ئەمەوى وەك بارانى شەست
 داىبکەم و رانەوہستم

تالیوی وشکی شەقارو
 برىنەکانى سەر جەستەى
 کچە شوخی ئەم خاکە شەقار شەقارە
 ئاو نەدەم و

نەشوۋەوہ..
 رانەوہستم

ئەمشەو لە جىگای خوۋمەوہ
 سەر ھەلئەپرەم
 سەبرى ئەستىزەکان ئەکەم
 سەیرم ئەکەن
 چاو دائەخەم

دار بەرووی وشکی لەشی من
 سەر بەرەو خوار ھەلئاسراوہو
 ئىستا بەدەم گشت شەپولیکەوہ دیت و دادەچىتەوہ
 ئەوہى ئەمھەژنى ئىستا

نه دهريا - خهونهكهی جاران
نه نهو روباره خورهیه
كه من خوّم دایه ده میه وه
نهو نه بیردم

- خوّت دایه دهم روباره وه
پشتی روبار چه مایه وه نه گه یشتی
خوّت دایه دهم زریان وه
زریانی سهخت
وهك كوتریكي دهسته مو
گه پرایه وه ناو لانه كه یو
داكاسی
خوّت دایه دهم
غهمی سالیكي برینگ و
نه هاته وه

غهم هه لیگرتی بردینی
شهو درهنگ داها ت و
نه بووی

وتمان سبهینی^۲ دیته وه
سال^۲ درهنگ داها ت و
نه بووی

وتمان به هاری^۲ دیته وه
به هار نه بووی

هاوین نه بوویت و گره كه ت
نه ونه مامه تینوه كانی نه پروكاند
زستانیكي تهرو تووش بوو
دنیا بهرگی سپی و ساردی

به فرینکی زۆری پۆشیبوو
 له بهرگینکی سپی و ساردا
 به چوار دهسته
 سیروان و زریان و غهم و
 مه‌رگینکی ناکام هیناتیان
 داره مه‌یته‌که‌ت کۆله‌گهی
 خپۆه‌ته‌کانی هه‌واری سالی دلداریه‌که‌مان بوو
 کفنه‌که‌ت به‌فری ته‌نکی
 ژێر کراسی نه‌و کچۆله‌ - به‌هاره‌ بوو
 که‌ خوینه‌که‌ی به‌فیروچوو
 چاوه‌کانت ته‌ستیره‌کانیان ته‌ژمارد
 ته‌ستیره‌ له‌بن ناها‌ت و
 چاوی تو‌یش ته‌سکینی ناها‌ت
 نه‌مشه‌و به‌دیار لاشه‌که‌ته‌وه‌ دانیشتووم
 که‌له‌گورگی برسی هه‌موو یادگاره‌ تال و سویره‌کان
 له‌ناو به‌فرو به‌سته‌له‌کی ته‌م شه‌وه‌دا
 ده‌ورم نه‌ده‌ن
 قه‌پالی برسی له‌ جه‌سته‌ی سپرم ته‌گرن
 سه‌ر هه‌له‌ته‌برم
 سه‌یری ته‌ستیره‌کان ته‌که‌م..
 سینگی ئاسمان و
 دلی من
 له‌ جینگای زامه‌کانه‌وه‌ تروسکایی ته‌ده‌نه‌وه‌و
 به‌ده‌م شه‌پۆلی تاریکی شه‌وگاره‌وه‌
 ته‌هه‌ژین و..
 ژێر ناکه‌ون

ئەمشەو بەسەر زىچە چۆلەكەى ھەناوما
بەفر ئەبارى^۶

بەفرى دىرېنى عەشقەكەت
ھەمو لوتكەو

نسىكانى دەروونى داگىر كىردووھە

بەرى نادات

ئەمشەو سوپاى بەفر پۆل پۆل

لەدامىنى مانگە شەوى جىووت بوونو

لېك داپرەنەوھ
دېنە خواری^۶

ئەمشەو دلم

وھەكو چۆلەكەى تازەفر

چاوەروانى رۆژبۆنەوھى بو ناكرىو

لەناو سىنگمەوھە يىتارام^۶

خوى ھەلئەدات

لەسەر لىق پىرە دار تووېەكى گەرميان

خوى ئەگرىتو

ئەجرىونى و خەوى نایا

تاكو ئەيىت بەكۆرپە مانگىكى يىگەرد

نەھەنگى شەو

وھەك گەردەلوولېك بوى دىتو

ھەلى ئەلووشىو

بەرەو خوار

وھەكو بو ناو بىرىكى قول بەرەوھەيىت

ھەرچەند ئەكات

دەستى لە ھىچ گىر ناي^۶ خوى پىوھ بگرى^۶

نوقم ئەي^۶

رائه پهرم

نه خه وهو.. نه موته كه يه

نه وړينه دهم گهرمه تاي ته نيايي

شهو وهو تاريكي هم رييه ت

وهك رهش ماريكي بريندار

خوي له لاشه ي وهكو به فرت ئالاندووه

هه لت نه گرم

به ته نيا سهر هه لته گرم

- بو كوي نه روئي؟!

ئاليزه دا

كه ئير داوه تيشكه كه ي

پيدا ده هاتي پساوه

ته شكه وت: گه رووي نه هه نكيكه

لووشت نه كاو

هه لته خزني

دنيا تاريك و زه لكاوه

هيچ ريگايه ك ليزه وه ناچي بو بانه

ته و تروسكاييه ي ته ييني:

شه و چراغيكي دزراوي

گه ردني ديله شازاده ي

ولائي به فروهه تاوه

ئيسا له ناو گه ده ي ره شه نه هه نكيكي

ده راي زولماندا خنكاوه

ليت تيك نه چي؟!

ته وه ئاگري شوان نيه

به قه د پالي شاخيكي گه ردن كه شه وه

پيكراني

ماله ههژاريكيش نيه
رووی تيبكهی

لېت تېك نه چي^۶
ئووه ئوسهري شكهوتي
دۆزه خهكهی دهوورت نيه
رووی تي مهكه

به هيچ كوييه كهت ناگه به ني^۶
مهرو^۶

راوه ستاوی و

ده شاري غهم
له بالاي نهونه مامي گشت
روژو شهوانت ئالاوه
نه بانندهی ئاواتيک به لاتا دي تو
نه شنه ی با
ده نگیکی خوشت بو دي^۶

په نه ههوره کانیس دوورن
به رزنو
په رت و بلاون

ئهم بایه بای باران نيه
گهر بشباريت په له نادات
ئهم خا که زور تینو تره

له وهی بدم تمه بارانه
قه له شه کانی ساریژی^۶

ئهم دله زور پایز تره

له وهی به ته نه یهك گولیک
به هار بو جهسته ی بهییت

ئالیرەدا.. که ئیتەر هەر خوٓت و خوٓتی
 که سیش نییه گویت بوٓ شل کاو
 که بیدەنگ بووی
 «شەووە دینا وەکو زولفت سیا پۆش» تەت بوٓ بلیٓت و
 بەباسی کچه ئاسکەیه ک داینت کا
 که سبەینیٓ
 لەناو رەزیکدا، لەپیچییٓ
 بە دزی ئەم دنیایەو
 «سەری کاست بخەیتە سەر دلی نەرمی» و
 خەویکی خوٓش بباتەو

گەر ئەم ئەشکەوتە -- نەهەنگە
 هەلیشت بەییتەو
 تازە چاوت بەرووی خوٓردا هەلنایەت و
 لەشی لە دۆزەخ خووساوی
 ئەم وەرزە تەرو تووشەیی توٓ
 بەرگەیی گەرماکەیی ناگریٓت
 تا پەرییە بالدارەکانی یونسیش
 ئەم ناوەیان جیھیشتووەو
 سیبەر لە لەشی توٓ ناکەن
 توٓ بریندار نیت و لەشت
 سەر تا پا هەر.. غەمی سوورو
 خوٓینی رەشی
 لیٓئە چۆریٓ

ئەمشەو لە جىڭگاي خۆمەو

سەر ھەلەپىرم

يەك يەك پەردەكانى دلم

لەسەر خۆدائە دەمەو

مۆمى يادە بەسويكانت

ھەلەكامو

بىر لەشەو تەماويەكانى بارانت

ئەكەمەو

ئەم کوچەو كۆلانە بى تى گەلار يۆزانی خەزانە

گەلار يۆزانە.. بى باران ئەم کوچەو كۆلانە بى تۆ

دەكەم بە چۆلى ئىستا

شەوى گورستانە بى تۆ

گەر ئاسمان ئەبووم

نەمدە ھىشت

ئەستەكەى تۆ ئاوابى

گەر گريان ئەبووم

نەمدە ھىشت

چاوەكەى تۆ پىم ئاشنابى

گەر بەدەست من بووايە ھەرگىز

ئەم دنيايە

وہا نابوو

یه کهم جاره من له سه رووی
تارستان و روونستانا
دیمو دهجم ...
سنو وره کان ده پچرینم
ته مهن دهر وای به داوی شوینم

خاک به تو وندی
له ژیر پیما راده کیشرا ...
بو دواوه ...
هه ستم ده کرد « فارگونه که »
هه لو اسراوه ...
به نجه روکه ی کارگه ی چیا بوو
ناوه ناوه ده شتایشی فری نه دا
ته ی چون ته بی ته م چیا یانه
« باوا جییکی » تیدا نه بی
شا خانرا دیک سینک به فرینی
به کو تنگی دو ...
کوستان به ره ویل نه هینی
وورده وورده دارکاژمکان
قیت راوستان
نیستگه ییکی خنجیلانه ی شو وشه به ند بوو
قزی زهر دو گولی زهر دو زهرده خه نه ی

که لای نه دا

دەرکایه که نووشتایه وه به لای مندا
کوریه کانی به ماچ کردن به جی نه هیشت
- هه له و
- هه له و

کالبریکی دوو به ژنی بوو جانتاییکی سهوژی بی بوو
له ته کمه وه ... دوو که لی نیو قهلوونه که ی
بو ئاسمان چوو

- پینش نه وه دی قه لنه ت هه لزی
پینم بلی توش له « چیا ، دهژی
ووتی . ته واهه ورومه وه . له شاریکی دووره ولات
کریکارم

هه ره له ویشدا
هه ورو دوو که ل بوته ده ستاری
هه تاسه م له سه ره به کدا
له زووریکی بچکولانه م ...
چیا له که ل منا دهژی
چیا له ناخ منا دهژی

سه رنج
ئه م هه له به سته م تروسکه ی کانیای سیه فهریکم له دهره وه ی
وولات به رواره که شی کاتی پوخت کردن و ناولینانی زگروزه

هه یقو عاشق

رمضان عیسی

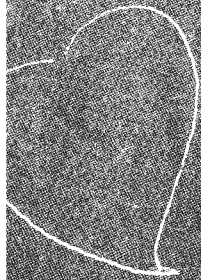
هه یق که شا
شه فا دریا عاشقان
ژکویراتیا تارستانا نه فی چهرخی
سه ری خو هلاو ل دور کوین تارینی
رند چهرخی

x x x

ژنیفا شه ف ره شی وینه
نهو مه لاتو
وی تفاقو ژوردا بهردا
به رف هینه
هه یق عاشقهو عاشقارند
کمه واری که فته هینی و
چو ته و افا کوین بلند
که فر که فر
سه جهک لی کر
خالوین به فر
خو نیوه رکر
ژدل میتن لیقیت شه فی
ژدل میتن لیقیت شه فی

x x x

شه وفا شه پال
دا روزان و هه ره شینا

ئاراماتەف كەھنى و روڤبارا ئىنا
ھىۋرپەك دا دارستانا
گىزو كەزان و مازى يا
ھەر دىگافىدا
گۆفەند دىناقدا گرىدان
كەو و بىلر و بازى يا

x x x

چتوف ھەپە
ھو خەملى مينا بىكا
ھىدى ھىدى بو ئى خەملىقە
مەشپا ئاق باغ و جنىكا
ھىش ز دويرقە بو گرىزىن
سېفە سورىن ماين ب بىنىفە
ماين ب بىنىفە

ئەوھى كەتتى
شى روھن بو ئەو زىندان مەم و تېفە
چ قاسى روھن بو رىياوى عاشقى پىرىفە
بى كۆ قەستايارى دكەت
داكو زىكا بگە ھىتى و دگەل ئەلەندى
سېنگو بەرى بکەت خىفە
سېنگو بەرى بکەت خىفە

ناسنامه ی بی ناویشانان

مه هاباد قهره داغی

۱۹۸۵/۹/۷

به غدا

همه موو شهوی
 پیش نه وهی پیلووم لیک بنیم
 بریار ددهم
 سبهینی ژیان سهر له نوی دهست پی کهم
 تو له میشک و دلما نه بی
 که چی سپیده پیش نه وهی
 پیلوم هه لدهم
 تو وەک هه تاو له ئاسوی بیرم هه لاتووی
 باوه جوو بو ؟
 گشت چرکه یهک
 نه بی به من ، نه بم به تو
 له ناو یه کا نه تو یینه وه . و
 له بوته ی خوشه ویستی یا
 نه بی نه نیشتمانی گشت نه و دلداره ئاوارانه ی
 بنار چیا ... و
 دامن که ژ ... و
 سایه ی بهروو جی ژووانی گشت کاتیانه

تووله رى يه نه نگوسته چاو
رىگای هات و نه هاتيانه

له ئاوينه ی نیشتمانی ههردم خهزانی دله وه
رووانیم پینواریکی شهیدای پیکاکه می
رووانیم وه من
بازووت ژهنگی کوئی پولاى پیوه دیاره . و
لاقت پیوه ند
بووینه هاوړی ... بووینه هاودهنگ
ئیسیتاش هه موو ده می له ناو بوته ی گه وړه ی
خوشه ویستی
ئه توپینه وه ... و ئه بینه یه ک
ئه بینه نیشتمانیکی گه وړه ی گشت بی نیشتمانی
ئه بینه ناسنامه ی
هه موو ئاواره و بی ناو نیشانی

«بەرکۆل»

دەنگی رەشەباو زریانیکى سەختە. چارنە چارە بروسکەى کت و پێر شانۆ
پووناک دەکاتەو. کۆمەلێک ئادەمزاڤى پووتەلە، هەمە تەمەنى نێرومى، بە
بەرگی پەڵاسەو. هەك سوپای بەدیل گیراو، دەستیان لە پشتی یانەو گری
دراو. کوور، سست، خاو، بەناو بینەران دا دینە سەر سەکۆى شانۆ.

بە دەم رینگەو. دەنگیان تیکەل دەنگى مۆسیقاو زریان و توف و بەبى.
بە ئاھەنگى پەرلە زەلیلی دەلین:

زریان: ژینى لى تال کێدووین
بەرسو پووتو رەق هەلاتووین
بۆ تۆزیک گەرمایى وێلین
کۆلۆ خۆمان دەکێلین
چارمان نێپەو بەهیچ ناگەین
ئاگر لەکوێو پەیدا کەین!

لە سەر شانۆ بەرامبەر بینەران چۆک دادەدەن، سێ جار دواین دێر
دەلینەو:

ئاگر لەکوێو پەیدا کەین!
ئاگر لەکوێو پەیدا کەین!
ئاگر لەکوێو پەیدا کەین!

«پەردە - تارىكى»

چەككىك پرووناكى دەكە ويتە سەر چيروك خوان. چيروك خوان:

ئازايزانم
لەو پوزگارانه ي پابوردوو
هيشتا مروڤ
ئاشنا بە ئاگر نە بوو
شارىكى تەم سەر زەمىنە
زىياتىك تيا مەلكرديوو
سەرماو سولە
پرزه ي لەو شارە برييوو
كە متر ميرو پياو ماقوولان
زورتر پرووتە لەو ھەزاران
لەو سەرمايە ھەراسان بوون
عەودالى توزيك دەرمان بوون
دەرماني سەرما ئاگرە
ئاگر: تەنيا تروسكە كە ي
لەو ديو شاخىكە ۋە ديار بوو
سەخت و نەھات لە دوورە ۋە ھەر بە ئاستەم
ۋەكو سەرآب
تيشكى دەھات
بە لام پىكا
بەرەو چيا
زور سەخت بوو
كى دەي ويرا

هه تا روژيك... جام لى پر بوو
 ليوه ي پڙا
 خه لكى شار په نايان هينا
 بو كوشكى مير
 كو بوونه وه له بهر دهرگا
 داوايان كرد
 مير چاريكى دهرديان بكا.
 نه ویش به پوشته و په رداخى
 هاته دهرى
 به هه موويان دا هه لشاخى

«چيروك خوان وون ده بى. پروناكى له سه رخه لكه پروو ته له كان به رامبه ر
 كوشكى مير دهرده كه وى. ميرو خانمى و ده ست و پيوه ند به رامبه ريانن.»

مير:
 نيوه بى ميشك و بى كه لکن
 هه موو گه وچن
 ده نا فه رموون
 نه وه چيا
 تيبپك پيك بخه ن بابروا
 ناگر بينى و پرزگارمان بى...
 له ده ست سه رما.

يه كه م:
 ميرم، رى ي چيا زور سه خته
 پويش تن پياى دا؛ دوو به خته
 زامن نى يه، چه ندمان لى ده گاته نه وى
 زامن نى يه، كه ي ده گه ين و چيمان لى دى

دوو هم:
 قوربان، نيمه پرووت و قووتين
 بهرگه ي نه و پى يه ناگرين
 به له د - نين وه موو ده مرين

سى يەم:
 گە ورەم، ئىۋە تىرۋ پۈشتەن
 ئىۋە گە ورەى ئەم يە نەنەن
 ئىمە تىپى ئاگر ھىنە ر درووست دەكەين
 بە لام فەرموون ئىۋە لە گە لمانا وەرن
 فەرموون رى نماييمان كەن !

خانمى مىر:
 ديارە فەرموودەى مىر دە رچوو
 ئىۋە گە وچن
 چۈن زىانى مىرى خوتان
 دەدەنە دەست
 كەردە لولول و توف وزريان !؟

مىر:
 ئىۋە بېرۈن. تىپ رېك بخەن
 بە رگى رېگە و چەك و خواردن
 ھە مووى، ئەوانە، لە سەر مەن

خانمى مىر:
 ئە ھا .. ئە ۋە ئاگرە كە يە
 تروسكەى دى.
 گە ر راست دەكەن
 تىپە كە تان .. بخەنە رى.

«خەلكە كە بە يەك دا دىن و دەچن. چرپە و پاۋىژە. بزوتتە ۋەى بازەنى و نىو
 بازەنى دەنوین. لە ئە نجام دا دىنە سەرچۆك. بە ئاھە نگیكى پەر لە لالاندە ۋە:»

كۆرس:
 سەرما، توانا و تىنى بردوۋىن
 زىندوۋىە كى؛ نىۋە مردوۋىن
 جومگە كانمان؛ ژەنگ لى داۋە
 ئىسك و پروسكمان پوۋاۋە

ئامادەين ئەو ئاگرە بېنىن
دزى زريان، داىگرسىنىن
بە فەرمانى مىرمان دەكەين
تىبى گرى بۆرىك دەخەين

«پروناكى نامىنى. چە پكىك تىشك دەچىتە سەر چىروك خوان:».

چىروك خوان:

زۆر زۆر سەيرە !
مىريان خوى لە ديوەخانە
بەرگى خورى لە بەردايە
لە نوینی گەرم و گور دايە
گلەبى لە وخەلکەش دەکا
کە بۆ ئاگرىان بۆنايە ؟!
ئەى ئەو خەلکە بى چارەيە
چون ! سەر شوپو ئەلقە لە گوئى
ئەو مارەيە !
توبلى كەسيان تيا ئەبى
قسەى مىرى بە دل ئەبى ؟!

«پروناكى لای چىروك خوان نامىنى. دىتەو شانو. خەلکەكە ريز بوون و
سەرەيان گرتووە. توورەكەو كەلوپەليان پىيە. نيازى چوونە چيايان هەيە».

كۆرس:

بە فەرمانى مىرمان دەكەين
تىبى گرى بۆرىك دەخەين.

«سى كرىكار ريزەكە رادەگرن و بى دەنگيان دەكەن. مىرو دەست و پيوەند،
دىنە دەرەوہ. كرىكارەكان بە رامبەريان دەوہستن»

يەكەم:

پوژىك نىيە لەم شارەدا
لە كوروكال، پىرو لاوان
رەق نەبىتەو بە زريان.

دووه م:

ميرمان ده لي:

من چاكي هه ژارم ده وي
خوي ناگري بي نايه
به ريگه ي چيا ناويري
كه چي له كوښكي خزاوه
نيمه بو ناگرده نيړي.

سي يه م:

چاري نيوه له م خاكيه
نه م خاكيه: وهك پر زريانه..
خاكيكي به پيت و جوانه
پر له خيرو پر له گرو ووزه ي گيانه !

مير: «پي ده كه ني»

خاكي زريان..

پره له گرو ووزه ي گيان !!!!
نای له م هه رزه كارانه ! نه مانه كين ؟
كي واي لي كردوون بشيوين ؟!!!

خانمي مير:

ميرم نه مانه بي نه قلن
كومه ليكي شيت و ويلن
شه ووروز زه وي ده كيلن
گوايه گري لي ده ردينن !!!
به ته ماي كاني خه لووزن
نه مه نده گيل و نابووتن !!!

«خانم پي ده كه ني. ميريش به قاقايه كي قه به به دواي دا. خه لكه ره شو
رووته كه ش زور به يان بو مجامه له ي خانم و مير ده ست ده كن به پي كه نين».

يه كه م:

چون گالته مان پي ده كن ؟
چون پي كه نين.. له گه ل مير - دا، يه ك ده خه ن ؟!

ژينمان به دهست زرينانه وه، هه راسانه
تروسكه ي چيا: سه رابه

دو وه م:

ئاگر، هه رگيز، ناخوازي
به لکه ئاگر، دروست دهکري
وه رن کومه کمان پي بکه ن
وه رن ئيمه کومه ليکين
به رهگي خاک دا، رو ده چين
تا دهگه ينه کاني خه لووز.
هيزي بازوو ده خه ينه کار
سه ره هه تا خوار

زوقمي پي ده توئينينه وه
ئيمه دلنيانين، که نه نجام
گه رمي ده بوژئينينه وه
به به ره مي تيکو شانمان
به تين و ووزه ي گيانمان
شارستاني دروست ده که ين
نه م ژيانه مان پيش ده خه ين

سي يه م:

خاوه ني کاري خوتان بن
له په تاندن پرگار ده بن

خانمي مير: «له گه ل ميريتي»
زور گوناھن
من دلم پي يان ده سووتی.

مير: «په لي خانم ده گري و ده يياته که ناره وه»
ده ترسم روژگار يک دابي
خه لکي پي يان هه ل خه له تي !

خانم: «به گالته جاري يه وه»
ئا... به مانه !!!

ئەم شىتانه !!؟

«بە دەنگى بەرز»

خەمت نەبى، ترسپان نى يە

بۇ ؟ گەلەكەت گۈيرەكە يە

ئەوھ تا ئاگرى چپا

لە بەر چاويان؛ گلپە دەكا

ئادەى كۆرگەل؛ بگەونە پى

بزانم كى ؟

يەكەم ھەنگاوى ھەل دەنى ؟!

لە بەر دلى مىرى خوتان

كە زۆر سەغلەتە وپە ريشان

بۇ ئىوھى بەر توف و زريان

«مىر، قۇل دەكا بە قۇلى خانمەكەى دا . بەرەو كۆشك دەكەونە پى . بەلام بە
جۇرىك قسە دەكا، كە خەلكەكە گۈي يان لى بى . گوايە قسەى تايبە تيشە» .

مىر:

بە خوا .. بە خوا

كەسپان وەك من، خەفەت ناخوا

ھەوالى مەرگى يەكك بى

ھەر وەختە كۆيرايىم دابى .

خانمى مىر:

خو نەكا، گۈي شەيتان كە پ بى

خەمت نەبى، خويان ژيرن

وا بەستەى راووتە گبىرن

«لەناو خەلكەكە دا . دواى ديارنەمانى مىرو خانم . گفەت و گۈورا ..

دەر بىرپنە» .

دووھم:

بەم قسانە تەفرە مەخۇن

مشوورىكى خوتان بخۇن

چەت و بەرچی میریان بەوی
هەموو گەلی
بە هاوکاری سەر دەکەوی
و ەرن کۆمە کمان پێ بکەن
قسە ی میر... هی تەفرە دانە
زەوی سەختە و هاو پێ یانمان
پێویستیان بە کۆمە کتانە

سێ یەم:

کێ ئامادە ی کۆمە کمانە ؟

یە کەم:

بۆ کانی خەلووز، دەگەرین
رۆژیک دەبی، هەر تووشی بین

سێ یەم:

کێ ئامادە ی کۆمە کمانە ؟

یە کەم ی خەلکە کە:

من ئامادەم

ئەم وولاتە جێ ناھێلیم
زەوی خاکی خۆم دەکێلم

ژن و پیاویک:

ئیمەش وەک تو ئامادەین !

یە کەم:

کێ هەلوێستی مەردانە یە

لایە نگری ئەم سیانە یە !؟

«خەلکە کە سەر دادەخەن و دەجووڵێن، چۆن هاتوون... هەروەھا مل
دادەخەن و بە ناو بینە ران دا بە کۆرس دەپۆن».

کۆرس:

بە فرمانی میرمان دەکەین
تیبی گری بۆرێک دەخەین

سەرما بوانا و بیتی بردووی
زیندوویه کی نیوه مردووی
جومگه کانمان ژهنگ لی داوه
نیسک و پروسکمان پوواوه
ئامادهین ئه و ئاگره بینین
دژی زریان، داپگرسینین

«ئهوانه ی تر. له سهر سه کۆی شانۆ ده مینه وه، پاچ و خاکه ناز ده خنه نه
سه رشان. له قوولایی شانۆدا وون ده بن.

پووناکی دیته وه سه ر چیرۆک خوان»

چیرۆک خوان:

ئازیزانم.. ئه و سه رده مه
خه لکی گۆی یان له میر ده گرت
نه ک ئهوانه ی که عه وام بوون
نه ک ئهوانه ش..
که هوشیاری ناو خویان بوون
ئه و خه لکه له ترسی زریان
له ناو سه رماو توف و باران
ده رفه تی ئه و هیان نه بوو
به دوور بینیی.. بیر له ژیان بکه نه وه
به ئه زموونی رابوردوودا، بچنه وه.
ئه وان نه یان ده زانی میر
باکی نی یه، له کلۆلی چینی فه قیر
میر خوی دیوه خانی هه بوو
جل و به رگی جوانی هه بوو.
بازرگان و قاچاغچی بیکان
په پتا.. په پتا
کالای گه رمیان بو ده هیئا
که چی هه ر پئی هه ل خه له تان
رپگه ی چیا یان، گرت به ر
رپگه ی جادووی ترس و خه ته ر

دو څه ساسنه نه ريد

کومه ليکيان لي هه لديره .

هه نديکيشيان رهق بوونه وه

نه وهی تيا چوو

بو خوی تيا چوو

نه وانه ی مان :

که یشتن و ټاگر نه بوو

تروسکه که ؛ سه راب دهرچوو

به بي هووده گه رانه وه ، شاری زریان

به لام له وانه هه نديکيان

برياريان دا ، سا .. نه گه رمان

بچه کومه ک هاوريگانيان

با بزانه ، هاوريگانمان

له گهل که می ژماره يان

چی يان لي هات ؟

پووناکی له سهر چيروک خوان ناميني . شانو تاريخه . شوين .. کاني
خه لووزه که يه . هه ر دهنگي پاچو خا که نازو هه ناسه ی کارکردن دي . کريکاران
يه کی لايتيکيان بي يه . نوره قسه ی کاميان بي .. لايته که داده گيرسيني . ته نيا
سيمای پووناک دهکاته وه . که قسه که ی ته واو بوو ده پکوزينته وه . له گوشه ييکی
تره وه ؛ کي نوره قسه ی بي .. سيمای خوی به لايته که ی دهستی روشن دهکاته وه .
چاکتر وایه به گویره ی نوره ی قسه کانيان ، سيما روشن بووه کان ، هه ريه که يان له
گوشه ييکی دوور له يه ک بن .

= نه م زهوی يه .. هه مووی زوقمه !

= نه م ريگه يه ی گرتوومانه

که ليک سه خت و بي ئامانه !

= راسته هاوري

ريگه که مان

پره له ژان

به لام

نه نجام

هه رده گه ينه

مه به ستمان

= به هيوای خویمان هه رده گه ين

گه رم و گوپی و شارستانی

درووست ده گه ين !

«گرمه و هارپه ی پروخاندنی یه کیک له تونیله ره گه کان دی. هاوارو ناله ی

ئاده مزاد ده بیستری که بوون به ژیر دارو په ردووه که وه».

= فریا که ون

هیشتا ماون

دهریان بینن.

= ئاگادار بن

شان له پایه کانی مه دهن

شلن، ده شی، هه رهس بینن.

= دو انمان دیار نین

= ئه مه ته رمی یه کیک یانه

دهری بینن.

= ئه گادار بن

به کوومه لی بولای مه چن

«هارپه ییکی تردی. دهنگ و هاواری تردی. پروناکی پچر پچر وهك بروسکه

شانو ده گریته وه. له نیوان ناله و هاواره کان و تیشکی بروسکه کان دا؛ ته رمی

کوژراوه کان دیارن، که وهك پوره ههنگ خه لکان به یهك دا دین و ته رمه کان

ده گویزنه وه.

ماوه ییک ده خایینی. شانو کپا ده بی. پروناکی ده گه ریته وه سه ر چیرۆک

خوان».

چیرۆک خوان:

به لی ئه وه ی داوای شارستانی و گه رمی بکا

ده بی قوربانی بو بدا.

کارگه رانی کانه خه لووز زور که م بوون

سوپاييکي گه ليک زور بوون
 بويه چورتم، هه رگيز ووره ي پي به رنه دان
 به لکه چاکتر له جاران
 که وتنه گه رو تیکوشان

«پووناکی، له سه ر چيروک خوان ناميني. شانوو هک ديمه ني رابوردوو هه ر
 تاريخه. کريکاران به هه مان شيوه ي پووناک کردنه وه قسه ده که ن».

= ئاده مزاديک دوور بيني

هيچ چورتمیک، ووره ي به رزي نارووخيني

= نا.. نا.. هه رگيز کول ناده ين.

= بست به بستي ئه م زه وي يه ده کيلين

= دارو به ردي ده پشکين

= روژيک ده بي

ئه م زه وي يه. گه رم دابي !

= گوزه رانمان بژيته وه

مالمان گه رم دابيته وه

= توانمان ده که پيته وه

مندالمان ده که ويته وه

«تاريکی و پووناکی له شانودا يه که به دواي يه که دا. ئال و گوپ ده بن..
 ئاوازي موسيقاييکی هارموني دهنگه کان يه که ده خا، تا ده بنه کورس و ئاوازيکی
 تاييه ت».

= روژيک ده بي

روژيک دادي

ده بينه خاوه ني گري

سه ر به خومان.

= نه که تروسکه ي ئاگرداني

ديوه خانان

«چه ند جاريک دوو به ره کورس ئه و گوراني يه بو يه کتري ده لينه. به ده م
 تروسکه ي جار نه جاري ناو شانوک وه، گويمان له دهنگي کريکاران ده بي که

ووشه ی تاك تاك به كار دینن:»

- خه لووز.

- گه رمی.

- خه لووز

- ژیان

- ره گه ؟

- راسته ؟

- ره گی کانه؟

- ژیا نه

- شارستانی یه

- نه مانى زریانه !

«له ئه نجام دا شانۆ پوښن ده بیته وه. کریکارانی کانه که، یه کی مه شخه لیکیان پی یه. چیرۆك خوان له بهرده میان دا وه ستاوه. هه موو یه ك دهنگ به دم ئه م سرووده وه به ناو بینهران دا به شیوه پیکى ریک و جوان ده چنه دهره وه ی هوله که».

سروودی کۆرسه که:

راپه پرن وه نگاو بنین

سه رماو تاریکی راو بنین

له م خاکه دا به بازووتان

بتویننه وه توف و زریان

* * *

کارکردنی هوشیارانه

سه رمان دهخا له م جیهانه

کارکردنی هوشیارانه

سه رمان دهخا له م ژیا نه.

کارکردنی هوشیارانه

سه رمان دهخا له م جیهانه

سه رمان دهخا له م ژیا نه

— ته واو —

ئەز بەرىك دریاىمە

عبدالرحمن حاجي

ئەز ھاتم ئەز ھاتم

غەمگین و ھەزارم

چونکہ وئى زەرپى

دارەکا بى کاتم

چاف کالى پەريپى بى تىروك ..

بى دايكم بى دايكم

ئەز دپاتم

كەنيا وئى ديارنى يە چ نيه ...

بەردامە ناف چىيا

خو پى شاپكەم

دگەل رەشە كىقىيا ..

قرىزا لسەر رووىيا ...

ئەوئى ئەز ھنارتم

پروندكا ئەز رادكەم

لئاف واريت جوان نيرگزا ..

بو دل كوفانا دخووت ۱۹

بى لاتم

بو من جەرگى خو سووت ۱۹

دگەل خەلكى ئەناس ..

دېلبەر تە بو نە گووت ..

شەف خوین و بى وارم ..

دى تە پخەما باركەم

هەرل کاتیت ژانی

دی بلا کالکا ته

چاقی من بابی من

ب دستیت من پکه فیت

دا کیانی من روژی

سهه جارا لی یزفریت

که هوکم دی فرم

بو ته دی زفرم

باب دا دل خوشیا ته

چرا مهرداتیا ته

بو من هه ریا هه لبیت

بو من هه ریا هه لبیت

دیسان ته بو نه گوته ...

بو ژانو که سهه را

بو ره شه دههه را

پژانا دی ته کارکه م

بابی من یا کاننی

ئه ز بهر یکه دریایمه ...

لهو کهس نابیت هانی

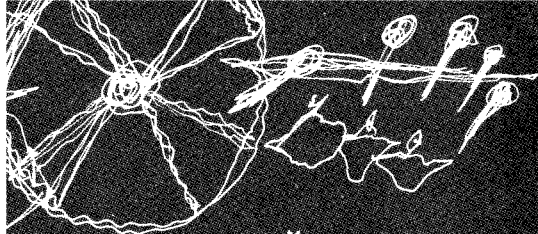
من کر خه بات پانی

یا بو ئه ز هه ر دخوم ریفا سیت ..

کوفانی

بو ئافی ئه ز هه دخوم ..

ئورمی ۱۹۸۲

مروڦ

عباس عبدالله يوسف

ټاوى ناو له شى مروڦ بهرميلنكى ده گالونى پرده كا

ټاو شهوى ده بى

ده بڼته زونگاو

زونگاويش پر زيلو ده بى

زيلويك له كه رووى ميشكا كير ده بى

به چى دهر دى ؟

رونى ناو له شى مروڦ ، كهوت پارچه سابوونى لى دروست ده كرى

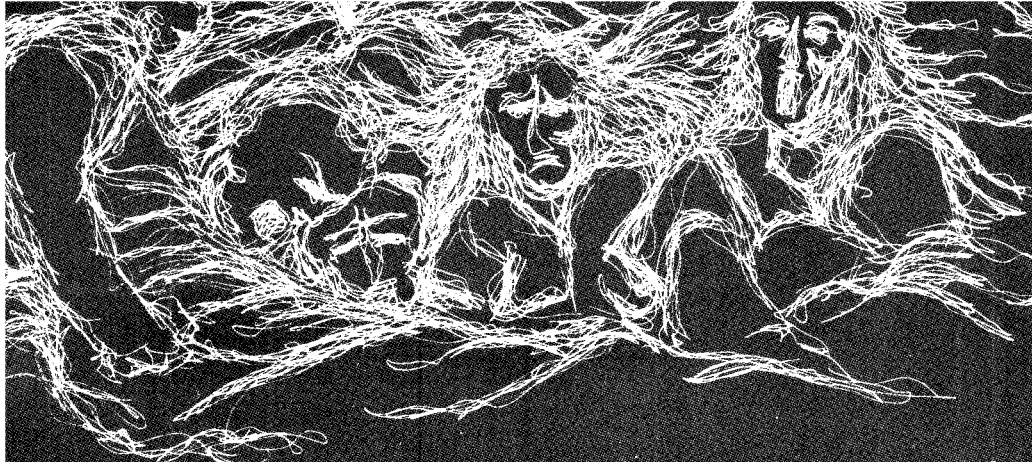
كراسى پر نه سپنى ي پى ده شورى

دهر پى و فانيله ش

كه كه يشته ميشك ،

سابوون كه فاو ناكاو بن كراسى ميشك به پيسى ده مينى

ټاسنى ناو له شى مروڦ بزمارنكى مام ناوهندى لى ساز ده كرى

بو دهرکه قايم کردن باشه
بو ميز دروست کردن باشه
بو دولابی جلکان باشه
بو عاره بانه ی شيلم فروشتن باشه
بهس بو شمکی ميشک دهست نادا

۱۹۸۵/۱۰/۲۲

فهرمه نگوك

ريلو = زهروو ، زيرو
شهوی = ناويکی مهنده ، زور کون بووهو تامه که ی گوراوه بو خواردن
دهست نادا
شمک = نعل
دهرکه = دهرگا
مرو = مروف

ياد کــردن

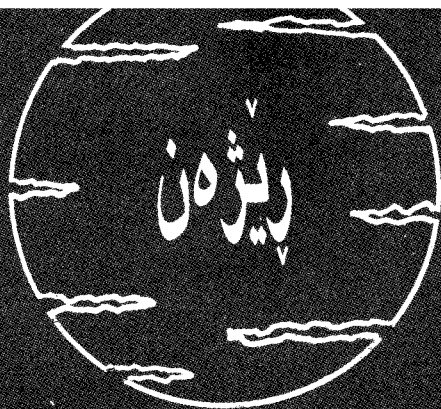
نوحه د عبيدالدين كاريبي

ئاساره گان وهك تـلا بـوين ...
قژ شه ویش پر له ئانگو بوی ...
دیریزه و بویمو خنکیام له بی دهنگی
من و شه و بویمنه یه کی ...
ئاساره گان له سهـر سهـفهـر بـوين ...
هه ناسه ی زه و ی هاته گوشم ...
یه ی جار وه خوه شی
یه ی جار وه تهنگی
بی دهنگی داوهـر خوه ی کوتایه له بان زه و
ئه ی بی دهنگی یه له هه زار هاوار درس بویه
یاد باس باپیره ی مان کردم ،
یارو نیشتن له سای دیواریل
وتیان : روزگار کوئه و بویه ،
خوهـر زوی ئاوا بوگ ،
سو ئاوا بوگ یه ی جار هکی
یاد تاقه یاره گه م بکهـم ،
هه وال بپرسم له دهر وه دهریل ،

هه‌وال بېرسم له کاروانه‌یل ،
 هه‌وال بېرسم له بالداریل ،
 یه‌کی نه‌ینه له‌ی شه‌وگ ؟
 ده‌نگی ناته‌گسه‌ کوش‌دانا ؟
 کولیگ نه‌ینه له‌ناو هه‌زار درگ هاتویکه‌ ئه‌مه‌ل ؟
 ئاساره‌گان کول بار‌خوه‌یان به‌سانو پا‌دانه‌ سه‌فه‌ر ...
 روژیک ده‌رچی له‌ شه‌و سیه‌تر .

نه‌ینه : نه‌بینیوه	ئانگو : شه‌ونم
له‌ی : وه‌کو‌ئهو	دریژه‌و بویمو : سه‌رم‌داناو
نه‌وگ : نه‌بیټ	گوشما : گوینما
ناته‌گسه‌ : نه‌هاتوه‌ به‌	داوه‌ر : ده‌وار ، خیه‌وت
گوش‌دانا : گویتانا	کوله‌وبویه : کورت‌بوه
درگ : چرنوک	خوه‌ر : هه‌تاو
هاتویکه‌ ئه‌مه‌ل : گه‌وره‌ بوه	بووگ : ئه‌بیټ
سپیه‌تر : ره‌ش‌تر	سو : به‌یانی

شیعری

دلشادی عومهر کاکي

شهوي تاريكو دهيجوور بوو
له گهل ئهم زه مهنه ی خو مدا...
پروشکهي غه ميکي خوشت له بهري دلم هه لده سوو
سارديي و سامناکي و نسر مه ی ناو ژووره کهم
پيچم ئه دات
زيکري له دهم هه لده خات
سوزه چيروکيکي شيرين
له جهرگو هه ناوم ده خوات
ده خنکيم ئه گهر نه نوسم...!
چون به کلوي به فري ووردو !!
بجووک.. بجووک...!!
ئهم زه مينه ی.. غه مي من و
وولاتي تو.. ده بي به يووک
بيدهنگيه کي ترسناک

پیچم نه داد

ئه گهر بلیم:

چه بکه تیشکیك، له په نجه ره بچكوله كه ی بهرده مه وه
گوزهر دهكات.

تو غه می شه ویکی وه های منت دیوه ۱۹

له دیده نی هیچ شه ویكتا

چه بکه شیعریکت چنیوه ۱۹

تیشکت دیوه

وه نه وزی خه ویکی قولیان له چاودایی ۱۹

عه شقو غوربه تیانت دیوه

له بووم و لیلی به پاندا

له نیو شه قامو کولاندا

وهك خوینی چاوی ئه ستیره

ئاوه لابی

تو ئیواری دهم به فر بارینت دیووه

هه تا ئیستا

شه ویك له دهم په نجه ره دا

دلت به به فر شوریه

* * *

له شه ویکی ئاوه هادا

به فر ده باری و من ته نیام

توش پرووشکه ی وورده غه میکی شیرینی

بو ته نیایی

تو ته نیایی هاوده می ئه م شه وه ی منی

چون هه ست ئه که م به جودایی ۱۹

* * *

به فر باری و

مانگ رژایه ناو ژووره که م

سودوۋە پىرىيى دىسرىپ
زەمەن دىت و لەگەل خويىدا
من دەھىنىت و تو دەبا
چى تى ئەچىت
لەم شەوۋەدا

كە من بو تو ئەتویمەوۋە ئەتویمەوۋە
كات ژمىرى سەر مېزەكەم
بىدەنگ بىت
ئەوى تریان، بەسنگى دیوارەكەوۋە
زور لە سەر خو دىت و دەچىت
چاۋەرۋانم رابوۋەستىت

* * *

لەگەل ھازەو ھاتنى دەنگى بەياني
ھەموو كەسىك لەگەل ھەزو ئومىدىدا
پىگای نايە بەردەمى ھەنگاۋەكانى
زورىش غەمى
گرتە دەمى

* * *

بەر لە بوومو لىلى بەيان
منىش سەر خەويك ئەشكىنم
سبەى دىسان دىمەوۋە لات
بە ئاگا دىم و دووبارە خوشەويستى تو
چىنگ لە مېشكەم گىر ئەكات و
ژوۋەو ئومىدىكم ئەبات
تو ھاو دەمى تر پروشكەى
وورده خەمىكى شىرىنى
ھەتائەو پەرى جودايى
تو سەرەتاي ھەتائەو پەرى كوتايى

شیتى و كانى و سه گهره شى

له تيف هه لمهت

من خه لك به شیتیم ده زانن له به ره وهی به ههر كه سینك ده گهم
باسی سه گهره شى بو ده كه م... سه گهره شم زور
خوشده ویست... بریارم داوه باسی سه گهره شى بخرمه سهر كاغهز
بوئه وهی هه موو كه سی پیزانی... من سه گهره شم زور خوشده وی
سه گیکى زور به ئەمهك بوو... هه میسه له بهر چاومه... سه گ فره
وریا به ده زانی له چ شهوینكدا گورگ دی و له چ شهوینكدا

بهراز . . . ئەگەر خەشپەيەك لەو پەرى ئاوايى يەووە بى دەزانى ورجە
ياچە قەل يابەراز يا مەرۆڭ . . . يەكسەر بۆن دەكات و دەزانى
يەككىن يا دووان ، يا زۆرتەن . . .

سەگەرەش ھاوړى شوان و گاوان و گەرەو منالى دى بوو . . .
شەوانى سەختى زستان سەگەرەشم لەگەل خۆمدا دەبردو دەچووم بوو
راوہ کەمتيار . . .

دەلێن جارەن لەگوندی شاخدا خەشپەيەك پەيدا بووايە ھەمو کەسيك
دەستيان دەدايە تەنگ و خەنجەر . . . من ئەگەر ھەستم بەشتيک
بکرايە لەگەل سەگەرەشدا بەرەو رووی دەچوم . .

گوندەگەرەکان گوندیکی خوش بوو کانی یە رهوان و بژوینی ھەموو
باخ و کێلگای دى دەرازاندهوہ . . . ئیواران لەگەل سەگەرەشدا
بەرەو گەردەکانى پاينى ئاوايى دەچووین و خەلکى دى زۆر
بەسەرسامى يەوہ تەماشای وریایى سەگەرەشیان دەکردو سەگەرەشیش
وہک ھەست بەخۆشەويستیان بکات کلکى بۆ دەلەقاندن و
نەرمەوہرەى بۆ دەکردو قەلەمبازی دەدا . . . سالتات و چوو کاتی
گوندەگەرەمان زۆر کەزبوو وایلى ھات ئاوى لى برا . . . باخ و کێلگا
تەکی کرد . . . رەشە و لاخ و مێگەل نیوہیان لە تێواندا لەناوچوون . . .
خەلکى دى شلەژان و نیوہیان بریاریان دا بەھیزو بازوویان شاخ و
کێو ھەلەدرن و کانیاویکی دوور لە کێوہکەى ئەو پەروہە بگەيەننە
گوندەگەرە وەکو جارى جارەن بپوژیننەوہ . . . ھەندیکیشان گالتەیان
بەوانسە کردو بریاریان دا گوندەگەرە جییلن و بەرەو ناوچەيەکى
دوور بڕون . . . منیش يەکى بووم لەوانەى کە بریاری جولکردنى
گوندەگەرەمان داو لەگەل سەگەرەشدا رینگای دوورم گرتە بەر و ئەو برە
خەلکەم بەجیھێشت کە بریاریان دا بوو ئا و بگەيەننە گوندەگەرە . . .

له گهل سه گهره شدا له گونديكى تر دا جيگير بووين . . . چهند
 روژيک رابورد سه رنجم دا سه گهره ش زور مات و کزهو زور کم
 ده خوات . . . ههستم کرد ئهه گونده تازه يه له لا وه کو قه فز و ايهو
 شهوقي گهمه و ياري و راوو قه له ميازي نه ماوه . . . له دلي خوډا
 گوتم : سه گه هه روايه و دواي ماويه که خو ي له گهل ژيانى ئهه
 ديه دا راديني و ته مى ناموي بهرچاوي بهرده دا . . .

ئيوارانيک زور ماندوو بووم زوو نووستم و به دريژايي شهو گويم
 له حه پهي سه گهره ش نه بوو . . . بهر به يان دلم ختوورهي کرد
 له جي هه لسام و بو سه گهره ش گهرام . . . سه گهره ش ديار نه بوو
 له هيچ لايه که وهره ي نه ده هات . . . هه موو لايه که گونده کهم بو
 پشکني هه ته رى نه بوو . . . زانيم بو کو ي چوو وه و تم من بيناسم
 هه ر بو گونده که ي خو مان گه راوته وه . . . روژيکي توف و زريان بوو
 بريارم دا دواي بکهوم و بيدوزمه وه . . . گه لي کهس گو تيان :
 سه گيکه روشتوو وه ئه وه ناهيني له روژيکي وا سهخت دا له شويني
 بر وي . . گويم له قسه ي که سي نه گرت و ريگام بري و دواي چهند
 روژيک گه يشتمه گونده کهم . . .

يه کسه ر رووم کرده ماله که ي جار انمان و له کولانه که ي جاراني
 سه گهره شي نزيک بوومه وه روانيم تيدا دريژ بووه . . . بانگم لي کرد
 نه هه لسا يه سه ري و نه وه ري و نه کلکي له قانده نه گو ي قيت
 کرده وه . . . که ته واو لي نزيک بوومه وه روانيم سه گهره شي هه ر
 قالوره که ي ما بوو . . .

له بهر کولانه که ي جاراني دا وشک بيو وه وه . . . بيژم له خو م
 کرده وه گوتم : سه گهره شي ئه وه نده به ئه مه که به برسي تي له و
 کولانه يه دا بمر ي که چاوي تيدا هه له يئاوه . . . مئيش زور به ئاساني

ئەو گوندە جیبیلەم کە خۆم و باباپیرمی تیا لەدایک بوو
 ئیسک و پروسکی پشتاوپشتم تیکەلاوی خاک و گلی بوو...
 چوومە سەر کانی یە وشکە کە ی گوندە کەم زۆر تینووم بوو...
 سەرم نایە سەر تاشە بەردیک و تامی ئەو جامولکە ئاوانەم زایە دەم کە
 هەندی جار ریزانی دەزگیرانم گەروومی پی فینک دەکردهو...
 لەپر گویم لە زرمە ی بیل و پاچ بوو... ئەمە چی یە؟
 بیرم کەوتەو زرمە ی پاچ و بیلێ ئەو مالائە یە کە گوندە کە یان
 چول ئەکردو بریاریان دا ئاوی کانی کیو کە ی ئەو بەر بگە یەننە
 گوندە کە...

گورج راپەریم و کلاشە کانم لەپی کردو بریارم دا منیش
 بە شداریان بکەم... ئەوا ئیستا پاچ و بیل دەو شینم و باسی
 دلسوزی سەگەرەش بو هاوریکانم دەگیرمەو... گویتان لە
 دەنگم و تەقە ی پاچ و بیلە کە مە یانا...!!!

• دهنگوباسی یه کیتی له ههولێرداو

• سه‌ره‌دانه‌که‌ی نووسه‌رانی مه‌غریب

• سه‌رسام ئاماده‌ی کردووه

له‌روژانی ٢٠/٢١/ی ته‌موز کوومه‌لیک له ئه‌ندامانی یه‌کیتی نووسه‌رانی مه‌غریب سه‌ریان له‌ شاره‌ دێرینه‌که‌ی هه‌ولێردا . له‌ لایه‌ن یه‌کیتیمان « یه‌کیتی نووسه‌رانی کورد » پێشوازییکی گه‌رمیان لێکرا . ئه‌ویش له‌ میوانخانه‌ی هه‌ورامان هه‌روه‌ها کوومه‌لیک له‌ ئه‌ندامانی یه‌کیه‌تی قوتابیان و ئه‌ندامانی یه‌کیه‌تی ئافره‌تانی عێراق - لقی هه‌ولێر به‌جل و به‌رگی کوردیه‌وه‌ به‌ چه‌پکه‌ گۆل و شابی کوردی له‌م پێشوازییه‌دا به‌شداری بوون . ده‌نگی ده‌هۆل و زۆرنا که‌ لای داره‌کانی ده‌ورو پشته‌ی ئه‌له‌راندوه‌ . پاش پشوو دانێکی کورت وه‌فده‌که‌ له‌ گه‌ل ئه‌ندامانی یه‌کیتیمان به‌ره‌و هاوینه‌ هه‌واری سه‌لاحه‌دین که‌وتنه‌ پێ ..

— له‌ ئیواره‌ی هه‌مان روژدا واتا روژی ٢٠/٧/١٩٨٦ کووریک سازکرا له‌ هۆلی مه‌لێه‌ندی روژنبیری زانکۆی سه‌لاحه‌دین له‌ هه‌ولێردا . که‌ به‌م جوهره‌ی خواره‌وه‌ بوو :

پیشه کی د. نافع ئاکره بی سه روکی لقی یه کیتی نووسه رانی کورد
 به خیرهانتیکی گهرمی کردن ، پاشان سه روکی وه فده که به ناوی ئه دیبانی
 مه غریبه وه سوپاسیکی بی پایانی پیشوازی و میواندارایه گهرمه که ی
 خه لکی کوردستانی ئوتونومی کرد ، پاشان « بن عیسی بوحماله » دهستی
 کرد به باسه که ی له سه ر میژووی هه لیهستی مه غریبی و قوناغه کانی .
 که دابهش کرا به سی قوناغ قوناغی یه که م تا کوتایی سالانی په نجه کان
 . ۱۹۵۰

ئه و کاتانه ی که شیعری به شیوه ی « عمودی » کلاسیکی
 ئه نووسرایه وه وه هیچ گورانکاریکی دیاری به سه ردا نه هات ، له شاعیره
 ناوداره کانی ئه وکاته ش ، محمد بن ابراهیم و محمد المختار السوسی خاوه نی
 دیوانه به ناوبانگه که ی « المعسول » که له ۲۰ بیست بهرگ پیک هاتووه .

قوناغی دووهم له سه ره تایی شهسته کانه وه دهست پی ئه کات تا
 کوتایی هه فتاکان ۱۹۷۰ ، له م سالانه دا بوو که شیعری تازه ی مه غریبی
 « شیعری سه ره به ست » یاخود شیوه ی نوی سه ری هه لدا وه ک خاوه نی
 ووتاره که ووتی که کارتی کردنی جولانه وه ی شیعری عیراق ده وریکی بالای
 هه بوو له مان دا به تاییه تی بدر شاکر السیاب و له شاعیره عه ره به کانیش
 (صلاح عبدالصبور) له شاعیره ناوداره کانی ئه م قوناغه ش محد الکنونی
 بوو که له رومانسیه ته وه وورده وورده هه نگاوی نا به ره و (واقعیه ت) له م
 کاتانه ش بوو ئه فسانه و ره مزو چیروکی فلکلوری له شیعری مه غریبی
 به کارهات . جگه له هه ولیکی بی پایان بو گه رانه وه به ره و باوهشی
 ره سه نایه تی و رزگار بوون له چه نگی (قافیه ی) شیعری .

قوناغی سیهم : له هه فتاکانه وه دهست پی ئه کات ئه ویش به دیاره ی
 شاعیره لاوه کانی مه غریب و روشنبیره ئه کادیمیه کان . ئه م جولانه وه یه
 شیعریه ش شورشیکی بوو ، دژی کیش و قافیه ، بو رزگار بوون له م جیهانه

شيعريه كونهى كه بالى كيشابوو به سهرئه ده بى مه غريبى نه ميش هه نكاويك
 بوو به ره و په خشانه شيعر له م شاعيرانه ش كه تائيستا له سهرئه م رى په وه
 به رده وامن نه مانه بوون كه هه نديكيان له كوره كه دا به شدار بوون :

١ - عبدالرحمن بوعلی ٢ - محمد الشیخی ٣ - عبدالله راجع
 ٤ - نجمي حسن ٥ - احمد بنمimon وهيريش .

جگه له نوى كاريه كه كان گه رانه وپيكي تونديش نه بيندرى به ره و
 شيعرى عه ره بى و ره سه نايه تى و رزگار بوون له جيهانى شيعرى و
 تاسيراتى (لوركا) و ، (اليوت) و (بودليز) وشه پوله شيعريه
 نه وروپاييه كان .

« رومان و چيروك »

هر به دواى باسه شيعريه كه مصطفى المسناوى باسى جولانه وهى
 چيروكى مه غريبى كرد له پيشه كيدا ووتى وهك نه زانين هونه رى چيروك و
 رومان هونه ريكي روژئاوايى به ، به پيچه وانهى شيعر كه بناغه ييكي خومالى
 هه به ، هه ولى نه وهى نه دا كه هر به ره و روژئاوا بگه رپته وه .. نه ميش
 جولانه وه كه ي كرده سى قوناغ .

١ - قوناغى به كه م تا كوټايى په نجاكانه .. واتا له سالانى ١٩٥٠
 كوټايى ديت به لام دهست پي كرده كه ي دهست نيشان نه كرد .
 ٢ - قوناغى دووهم له كوټايى په نجاكانه وه دهست پي دهكات تاكو
 حه فته كان .

٣ - له كوټايى حه فتاكانه وه دهست پي نهكات تاكو ئيستا له قوناغى
 به كه مدا : باسى نه م چيروك نووسانه كرا :

١ - عبدالمجيد بن جلون ٢ - عبدالكريم غلاب ٣ - مبارك ربيع كه

چون هه وليان داوه له چيروكه كانياندا ، گيانى نيشتمان په روهرى ورزگارى
بلاوبكه نه وه .

له قوناغى دوهم دا باسى ۱ - ادريس الخوري ۲ - محمد برادة
۳ - محمد ابراهيمى كرد كه چون هه ولي نه وه يان نه دا واقيعى خويان چونه
واى دهر بړن وه له چوونى ناوه وه هيل سهره كى بيت وه هه روها دهر بړين
له خه مى شارو ته نيایى و سيكسيدا .

له قوناغى سى يه م دا كه قوناغى دواى هه فتاكانه باسى نه وهى كرد كه
چون نووسه ره پيره كان نه مجارهيان لاساى گه نجه كانيان له نووسيندا
نه كرده وه . هه روها ناوى نه م چيروك نووسانه ي هينا ، كه چون ئيستاكه
به شيوى (فنطازى) چيروك نه نووسن واتا به كار هينانى شيوه تازه كانى
روژ ناوايى هه روها زيره كى و نه ترسى له دهر بړينا به زمانيكى هونه رى و
شاعيريانه . له مانه ۱ - احمد بزفور ۲ - عزالدين التازى ۳ - احمد
المديني ..

« رهځنه »

باسى سى يه م بوو له لايه ن « سعد يقطين » وه پيشكه ش كرا كه
جوولانه وهى رهځنه يى كرده دوو قوناغى ليك دانه پچراو كه له كوټايى
په نجاكانه وه تا ده ستيپ كړدنې هه فتاكانه و قوناغى دوهم له هه فتاكانه وه تا
ئيسټا ، نه ويشى به سته وه به جوولانه وه و جموجولې روزنامه كانى نه ده بى ،
له م باسه دا باسى ۱ - ادريس الناقوري و ۲ - عبدالقادر التاوي ۳ - نجيب
العوفي كرد كه چون جوولانه وييكى تازه يان له رهځنه و رهځنه كارى به رپا
كرد ، نه ويش دوو كه و تنه وه له رهځنه ي ناوه پوك و چرپوونه وه له پرووى

« فۆرم » دا . جگه له درووست بوونی لایهنی « رهخه‌ی رهخه » واتا رهخه‌گرتن له و رهخه ئه‌ده‌بیانه‌ی هاتبوونه کایه وه . به‌سه‌رنجیکی ئه‌کادیمیانه و دوور له مه‌سه‌له ئایدۆلوژییه که . وه‌هه‌روه‌ها هه‌نگاوێک به‌رهو « بنیه‌ویهت » و رهخه‌ی « السیمیولوجی » پاشان له کۆتایی کۆره‌که‌دا مامۆستایان :

۱ - جودت ناجی

۲ - خزعل الماجدی

۳ - ذنون الاطرقچی

۴ - دلشاد مه‌ریوانی

چه‌ند تیبینیکیان خسته‌سه‌ر باسه‌که .

بۆبه یانی روژی ۱۹۸۶/۷/۲۱ کوریکى شیعری له هوڵی
 « پۆشنبیری جه ماوه ری » سازکرا . ئەم مامۆستایانه شیعریان
 خویندهوه .

۱ - مامۆستای شاعیر نعمان ماهر الکنعانی / به غدا

۲ - شاعیر ئەحمەد بنمیمون / مه غریب

۳ - شاعیر دلشاد مه ریوانی / سلیمانی

۴ - شاعیر ذنون الاطرقچی / مووصل

۵ - شاعیر خزعل الماجدی / به غدا

۶ - شاعر جمال شارباژیری / سلیمانی

۷ - شاعیر عبد الرحمن بو علی / مه غریب

۸ - شاعیر عبد الخالق رسام / هه ولیر

۹ - شاعیر احمد بلبداوی / مه غریب

كلمة رئيس اتحاد الأدباء الكورد في المؤتمر العام للاتحاد الأدباء والكتاب في القطر العراقي

السيد الامين العام لاتحاد الادباء العرب المحترم

يا رفاق الكلمة الشريفة

بعد أن سدت الأبواب وادخل الأدب الكردي في قمقم ووضع على الرف
ليتساقط عليه الغبار .. حيث كان الاعتقاد بأن هذا القمقم لا ولن يتفتح
ولا ينجلي الغبار عنه واختلق حوله دوامة وأعاصير وشرر تبان للعين بأنها
خالدة لا تتركه .. ولكن في الحقيقة لم تكن موجودة إلا في خيالات بعض
الذين كانوا يعتبرون أنفسهم أوصياء على جادة الأدب الكردي ويتصورون
بأن هذا الأدب سوف يتبعثر ويقع في الهاوية ولا يرى النور ان لم
يكونوا هم الموجودين على رأس قيادة مسيرته ...

ايها الاخوة الادباء :

قبل انعقاد مؤتمرنا التأسيسي لاتحاد الادباء الكرد في الشهر العاشر
لسنة ١٩٨٤ ... كنا على يقين بأننا سنستطيع تشكيل هيكل اتحادنا ..
نعم .. لأن ما كان يدفعنا الى اعادة تأسيسه هو الاخلاص للكلمة الكردية
الشريفة والتفاني في سبيل تطور الأدب والتراث الكردي ... تلك الكلمة ...
وذلك الأدب الذي يخدم الوطن ويقوي الوحدة الوطنية ويحيي التراث
الكردي ويمنحه الحياة ويوصل أدبنا الى مستوى الطموح .

راهن الكثيرون ... وضحك آخرون في سرهم .. وقال بعضهم نكتاً
وطرائف .. حول اننا لن ولا نستطيع ان نعمل شيئاً ... خصص البعض كل
امكاناتهم وحتى بالذهاب الى بيوت بعض الاخوة الادباء من اجل تثبيت
عزائمهم ومنعهم من حضور المؤتمر ... كل ذلك من أجل إفشال محاولتنا
لاحياء اتحادنا ... أقولها أيها الاخوة بأنه كان لدينا اتحاد للادباء منذ سنة
١٩٦٩ وعقد مؤتمره التأسيسي سنة ١٩٧٠ ... عقد له مؤتمرات وكان له
نشاطات لا تزال نفتخر بها وكنا نتمنى ان يظل اتحادنا كما كان في السابق
علماً بأن الاتحاد ذاك كان عضواً في اتحاد الادباء في القطر العراقي منذ
تأسيسه ... ولكن بعد صدور قانون توحيد الاتحادات والجمعيات الأدبية في
القطر العراقي كانت لنا تحفظات وقد حضر الى أربيل اخوة من المجلس
التأسيسي للاتحاد بالاضافة الى زيارتهم السليمانية ودهوك وكانت النتيجة
انعقاد التجمع الأدبي في أربيل حيث وافق الجميع بالدخول الى هذا الاتحاد
بعد اجراء تعديل على قانونه وقد عدل القانون فعلاً وبتوقيع السيد الرئيس
القائد صدام حسين حفظه الله ودخل ممثلونا الى المجلس المركزي ولكن بعد
وقت قصير لم نعرف ما حصل ولم يوضح بعضهم سبباً انسحب بعضهم من
المجلس وأخروا انعقاد المؤتمر التأسيسي لاتحاد الادباء الكرد فرع الاتحاد
العام للادباء والكتاب في القطر العراقي ... لم ندر ما هي الأسباب التي
دفعت اخواننا في اتخاذ هذا الموقف .. ولو انها واضحة وضوح الشمس ..
ولا أدري ان كانت مصلحة الاتحاد أهم أو حالة تأثر أحد من آخر بقصد
الزعل ...

هكذا بقيت الحالة الى حين تكليف عدد من اخوتنا الذين ليس
لديهم مصلحة في اعادة الاتحاد سوى خدمة الكلمة الكردية الشريفة ..
فأخذ اخوة لنا آخرون .. أقولها اخوة لنا سامحهم الله يحاولون إفشال
محاولتنا في اعادة تأسيس الاتحاد بالترهيب تارة وبالترغيب في أشياء مرة
اخرى من دون أي مبرر أو ذريعة مشروعة وبقي البعض خارج الاتحاد والى

الآن ... ويحاولون وبشتى الوسائل الاساءة لسمعة اتحادنا ... الى حد وصول محاولات البعض منهم للاساءة الشخصية لعدد من زملائنا الادباء .. ولكن الكردي العريق يقول دوماً في مثله الشعبي « به ئيشه نه به ريشه » ... « بالعمل وليس بالهيئة والمظهر والشكل » .. عملنا وبكل همة ومنذ اليوم الأول لصدور أسماء اللجنة التحضيرية للمؤتمر التأسيسي وإلى حين انعقاده وتشكيل هيئة فرع كوردستان لاتحاد الادباء الكرد الذي هو فرع مهم وفاعل من فروع الاتحاد العام للادباء والكتاب في القطر العراقي ... وبالرغم من كل العراقيل وكل الأساليب المضنية التي اتبعها البعض وما زالوا يتبعونها معنا لحد الآن ... ولكن وأقولها مؤكداً بأن اخلاصنا للكلمة الكردية الشريفة المباركة وخدمة للأدب والتراث الكردي ... دفعنا ويدفعنا ويزيد من هممتنا أكثر وأكثر للعمل على تقوية الاتحاد واحتواء المخلصين من الادباء لهذا الأدب وهذا التراث ...

نعم أيها الاخوة ... أيها الزملاء الأعزة قمنا بالتعاون مع الاخوة في المجلس المركزي بتثبيت التوصيات والمقررات التي صدرت من اجتماع أربيل الأول الذي انعقد بحضور الأخ الاستاذ عبدالأمير معة .. تلك التي ثبتت وأقرت في توصيات ومقررات المؤتمر التأسيسي لاتحادنا حول بعض التغييرات في النظام الداخلي وعرضها على المؤتمر العام ومنها :

١ - تثبيت أمر انتخاب سبعة أعضاء للمجلس المركزي من قبل مؤتمر فرع اتحاد الادباء الكرد ... وبذلك حُلَّ الاشكال الذي كان الطامة الكبرى عند بعض الاخوان والمعضلة التي ليس لها حل أبداً ولكن وبعد أن توفرت النيات الصادقة الصافية وولدت الثقة ... فلم يعد هناك داعٍ لخلق مشكلة حول أي موضوع ما زال الهدف هو خدمة الوطن والكلمة الكردية المبدعة الشريفة .

٢ - منح الصلاحيات الاجرائية للمكتب التنفيذي لفرع كوردستان في منطقته .

٣ - يكون اصدار مجلة الأديب الكردي المجلة المركزية لاتحادنا من قبل هيئة فرع كوردستان .

ولا يخفى بأنه من خلال لقاءاتنا المستمرة بأعضاء المجلس المركزي وخاصة الاخوة الاستاذ حميد سعيد والاستاذ عبدالأمير معة والدكتور محسن الموسوي والاستاذ الذي لا يعرف الكلل « أبا صفوان » الاستاذ نعمان ماهر الكنعاني .. اولئك الذين كانوا خير عون لتذليل كل العقبات أمامنا وايصال أعمالنا ونشاطاتنا الى قرب ما نطمح اليه ... لذلك فباسم الادباء الكرد نبدي لهم شكرنا وتقديرنا وكذلك نشكر الزملاء الآخرين ...

أيها الاخوة الزملاء

أعود ثانية للمثل الكردي القائل « به ئیشه نه به ریشه » والذي يعني « بالعمل وليس بالمظهر والشكل .. » ... بهذا المثل نقيس الاخلاص والمطاولة وتحدي المعوقات بكافة أنواعها وأشكالها .. لذا فقد قام اتحادنا بالنشاطات التالية منذ تأسيسه ..

١ - اقامة مهرجان مرور مائتي سنة على تأسيس مدينة السليمانية حيث اشترك فيه عدد كبير من الباحثين وعلى مدى ثلاثة أيام أعقبه اقامة مهرجان شعري اشترك فيه شعراء من محافظات الحكم الذاتي لكوردستان وكذلك شعراء أكراد من بغداد وكانت تظاهرة ثقافية كبيرة .

٢ - المهرجان الكبير حول نضال وأدب الشاعر الكردي السوري الجنسية الذي توفي في الغربة « جگه رخوين » بدهوك وعلى مدى يومين .. اشترك فيه عدد كبير من الباحثين الكرد أيضاً .

٣ - اقيمت مهرجانات عدة للشعر على نطاق كوردستان بمناسبة أعياد

آذار ونوروز في أربيل ودهوك والسليمانية وبغداد وفي المناسبات القومية والوطنية الاخرى .

٤ - الاشتراك الفعلي لاتحادنا في ملتقى الأدب المقارن مع جامعة صلاح الدين ورابطة النقاد في القطر العراقي .

٥ - صدور ثلاثة أعداد من مجلة الأديب الكردي في دورتها الثالثة والعدد الرابع تحت الطبع سيصدر بعد أيام باللغة الكردية ... بالاضافة الى صدور عدد خاص باللغة العربية للتعريف بالأدب الكردي بمناسبة انعقاد المؤتمر الخامس عشر للاتحاد العام للادباء والكتاب العرب .

٦ - اشتراك اتحادنا الفعلي في مهرجان المربد السادس وذلك بإلقاء قصائد كردية مترجمة ضمن الجلسات الشعرية .

٧ - اشتراك اتحادنا ضمن الوفد العراقي في المؤتمر الخامس عشر للاتحاد العام للادباء والكتاب العرب .

٨ - قيام اتحادنا مع المؤسسات الكردية بالحفل التأييني لأربعينية الأديب الكردي العالم الاستاذ المرحوم علاء الدين سجادي وكذلك بإحياء ذكرى ادباء وحفلات تأيينية لادباء آخرين رحلوا الى العالمين وعلى نطاق كوردستان للحكم الذاتي .

٩ - المواسم الثقافية المستمرة لفروع اتحادنا في أربيل ودهوك والسليمانية .. هذا بالاضافة الى ندوات اسبوعية في مقرات الاتحاد .

١٠ - زيارة أعضاء من اتحادنا ولمرات عدة ضمن وفود الادباء الى جبهات القتال .

كل ذلك والمركز العام للاتحاد في القطر كان وما يزال خير عون لنا لانجاز ما ذكرناه .

ولا يفوتنا أن نذكر وباعتزاز موقف السد وزير الثقافة والاعلام

الاستاذ لطيف نصيف جاسم وابدائه العون والتوجيه لنا في كثير من مهماتنا الثقافية والأدبية من خلال لقاءاتنا المتكررة مع سيادته .

هذا ومن خلال هذا العمل الذي لم نستطع ان نصل الى مستوى ما كنا نطمح اليه او ما خططنا له عند بدئنا بالعمل ... لذا نرجو ان يكون المستقبل ورجاله في عوننا لنصل الى ما نرغب فيه لخدمة الثقافة العراقية بصورة عامة والأدب والتراث والثقافة الكردية على وجه الخصوص .

اخوة الكلمة والابداع ..

هنا اعيد كلمة قالها احد اخوتنا الادباء الكرد في لقاء صحفي معه في جريدة الثورة .. بأن الأديب الكردي بلغ سن الرشد ... نعم أقولها مؤكداً بعد الشد على كفه .. نعم لقد فُطِمَ وبلغ سن الرشد وعرف طريقه وتحسسه بجدية وأصبح يرفض الأوصياء عليه .. نعم لا أوصياء ولا وسطاء ولا مسؤولون عنه أياً كانوا في ميدان الأدب الذي كان وما زال ملكه ... نعم أيها الاخوة اكرر .. لا أوصياء ولا وسطاء ولا مسؤولون ... وأياً كان ... اذ ان مقياس الأديب الكردي في معرفته لمستوى خدمة أدبه وتراثه هو الاخلاص والتفاني في سبيل قضية الكلمة الكردية المبدعة الشريفة .. وأصبح الادباء ، وبدون أوصياء أو وسطاء يكلمون المسؤولين عن المؤسسات الثقافية في الدولة وينجزون ما يرونه صالحاً لخدمة عراقنا العظيم وشعبنا الكردي الأبوي ... ويعرف الجميع بأن المهارات ووضع العراقيل أمام الأدب والثقافة الكردية في العراق لا تخدمه بأي حال من الأحوال .

أيها الاخوة ..

ان الكردي في العراق عريق عراقه تراه ويفتخر ... نعم ونفتخر بهذه العراقية افتخارنا بكل ما نملكه من صفات حميدة حسنة .. وليس لدينا ولا لدى اخوتنا الكرد خارج العراق مكان نتنفس فيه الصعداء ثقافياً الا في العراق وكوردستانه .. نعم ان عراقيتنا عريقة عراقه الحب والخير والأرض

والجبال .. فلنمض أيها الاخوة في خدمة ثقافة عراقنا وخدمة ثقافتنا الكردية
ضمن عراقنا العظيم .

أيها الاخوة :

عند تأسيس اتحادنا كما ذكرت كان لنا من الخطط ومن الطموح الشيء
الكثير ... ولكننا رغم كوننا نعمل ضمن الواقع وضمن الظروف التي اتحت
لنا ... ولكننا لم نستطع ان نبلغ إلا جزءاً يسيراً من طموحنا وما رسمناه
ووعدنا به زملائنا الادباء الكرد .. لقد وعدناهم بالمساعدة في بعض المجالات
الممكنة كالتعاون في طبع الكتب وما الى ذلك ولكن لم ننفذ من ذلك شيئاً ...
هذا بالاضافة الى ان طموحنا كان يشمل اقامة مهرجانات شعرية مستمرة
وحلقات دراسية حول الشعر والمسرح والقصة والتراث ولكننا كما ذكرت لم
ننجز الا الجزء اليسير اليسير فيما كنا نطمح اليه وان سبب عدم استطاعتنا
تنفيذ ذلك كان الضيق المالي وعدم توفر الميزانية التي تستطيع انجاز ذلك في
منطقتنا .

أيها الاخوة :

اننا نعرف وواضح لدينا الوضع العام لقطرنا العزيز في ظل الظروف
الراهنة والعدوان الفارسي المفروض على قطرنا قرب على نهاية عامه
السادس ... ولكننا نقول بأن الوضع العام والخصوصية الاجتماعية
والسياسية للمنطقة بالنسبة للداخل وحتى في الخارج تفرض منا تحركاً
مدروساً وجيداً وعلى نطاق واسع ... وتجدر الاشارة الى أننا حينما نقول ذلك
لا نغفل أبداً موقف المركز العام المشرف في القطر منا فقد كان ومنذ اليوم
الأول متجاوباً معنا في هذا المضمار ... بل أقول بأن أكثر ما خصص للاتحاد
من ميزانية متواضعة صرفناه نحن في نشاطات اتحادنا ... لذا يجب علينا
أن نبذل نشاطات من نوع متميز في المنطقة لنثبت أن العراق ووحدته الوطنية
أقوى من كل محاولة يائسة ضعيفة ...

أيها الاخوة الزملاء ... سادتي المسؤولون المحترمون ...

لا بد أن أ طرح على بساط البحث مسألة مهمة بالنسبة للقطر كله ... نعم .. ان الاتحاد العام للادباء والكتاب في القطر العراقي اتحاد كان تأسيسه بقانون وقانون الاتحاد له ضوابط وقواعد وخصوصيات وامتيازات يعرفها ويدركها الجميع ... لهذا .. ولكوننا اتحاداً لا نختلف عن الاتحادات الجماهيرية الاخرى - مع الأخذ بنظر الاعتبار الوضع العام للدولة في الحرب المفروضة على قطرنا - يجب أن لا تكون مقومات وشخصية وامتيازات اتحادنا المادية والمعنوية أقل من الاتحادات الاخرى لكي نستطيع بلوغ الطموح ... أعود فأكبرر قولي هذا وأنا عالم بالظروف غير الاعتيادية التي تمر على عراقنا العظيم ... ولكن أيها السادة ... (إن اتحادنا في القطر العراقي بصورة عامة وفي كوردستان على وجه الخصوص يحمل على عاتقه قسطاً كبيراً من أعباء الاعلام المكتوب والمنظور والمسموع .. لذلك فان المشاكل والأعباء التي تسبب عرقلة مسيرة الاتحاد الى حد ما او تحد من حركته الحرة في القطر وخاصة في كوردستان ما هي إلا مسائل مادية ومشاكل مالية .. فلذلك أ طرح المشكلة بجرأة على بساط البحث أمام المؤتمر .. علنا وبمساعدة المسؤولين نستطيع أن نحد العراقيين التي تعتري مسيرة الحركة الأدبية والثقافية في القطر .. فلذلك ولأجل أن نكم الأفواه المتشدقة التي تدعي بأن الثقافة الكردية في خطر .. وان اتحاد الادباء الكرد لا حول له ولا قوة ... وما جدوى الانضمام اليه في إمكانياته الحالية ... وبالإضافة الى ذلك المواقف المغرضة للبعض الذين يرومون الاسائة لاتحادنا .. فبسبب ما قلبت وأمام رفاق الكلمة اعلن بأننا لن ولا نتوانى عن هذا العمل المقدس رغم كل الأقاويل والمحاولات المغرضة من أية جهة كانت .. لأن اخلاصنا للكلمة

الكردية الشريفة ولهذا الوطن العظيم هو الدافع الحقيقي لنا في السير ضمن هذا المسار المشرف .

وأخيراً .. اوجه كلمة لاختوتي الادباء والكتاب الكرد بأن لنا الحق في الانتخاب ومناقشة التقارير على نطاق القطر ولكن ما يخص باتحادنا فسننتحدث عنه في مؤتمرنا المقبل بأربيل عند انتهاء الدورة الحالية .

وأتمنى باسم الادباء الكرد ان ينجح مؤتمر اتحادنا ويتسنى عن جدارة ميدان العمل الثقافي والأدبي في المجلس المركزي المخلص الذي يعرف قدسية وحق الأصوات الممنوحة له ليجد نفسه مسؤولاً أمام ثقة تلك الأصوات ويعمل على خدمة وتطوير الأدب والثقافة في عراقنا العظيم .. اذ أن الوصول الى المجلس المركزي أحياناً يصبح أحد عضواً في المكتب التنفيذي ... لم يكن ولن يكون أبداًشارة توضع على الصدر للتباهي والتفاخر ... بل ان ذلك أول الطريق في التفاني والايثار والتعب والعمل بجد واخلاص لخدمة تراث وأدب وطن الحضارات ومهد كل علم وفن وإبداع .. أرض الرافدين بجباله وأهواره ونرجسه ونخيله ... عراقنا العظيم تحت ظل القائد الشهم رمز العراق السيد الرئيس صدام حسين حفظه الله .

والسلام عليكم .

برايت هيزاو خوشتقى
 هه قاليت په يقا كوردى يا پيرمژ
 دوينى ده هيه كا داسنياو نه قرو دو هوكا باديناو سوبه ينى ژى
 و هه تاهه تا دو هوكا كوردا
 من گه له ك دقيا كو نه ز ئاخفتنا خو ب زمانى كوردى پيشكيش
 بكه م .. چونكه نه ز نوينه رى نه ديب و نفيسه قانيت كوردم .. براى
 بچيكى هه مى دلسوژيت تورو نفيسينا كوردى مه ..
 لى به لى ميه قانيت قى شه هيان و قيس تيقالى گه له ك لوان
 زمانى شيرينى كوردى نزانن .. ل به ر قى هندى ئاخفتنيت خو
 دى ب زمانى عه ره بى پيشكيشى هه وه كه م .

كلمة الاتحاد والكتاب

السادة المسؤولين

ايها الاخوة ضيوف الأدب والثقافة بدهوك
 اخوتي مخلصي الكلمة الشريفة والأدب التقدمي الرفيع
 يا أصدقاء الثقافة العراقية في خيمة العراق العظيم عامة
 والثقافة الكردية بصورة خاصة ..
 احبيكم باسم الكلمة الكردية الشريفة والكلمة العراقية الشامخة
 التي سوف تركع لها كل الكلمات التي تضاد الحضارة والتقدم
 احبيكم من أرض التهب ترابها دوماً ومنذ القدم تحت أقدام
 الغزاة وجعل شعبه الصخور سعيماً وسهاماً على هامات من أراد الغزو
 او حتى المرور في شعابها ... هذه هي دهوك الداسنية او [نوئه درا]
 أي الأرض الجديدة او [نه هه دره] اي المدينة ذات الأبواب التسعة
 تلك الكلمة التي حملت اسم مهرجان دهوك الثقافي ... أياً كان اسم هذه
 المدينة او المنطقة ككل .. فانها مدينة كردية عراقية تغني للحضارة

والعدم والاحوة والعدم والوحدة والتوحيد والتسوية والتسوية والتسوية
حسين « حفظه الله » .

هذه هي مدينة دهوك وما حولها من مدن وقرى عريقة عراقية
الشعب الذي سكنها ويسكنها .. متمسكة بطابعها القومي والعراقي
مهما تعددت الأديان والمذاهب ... تتغنى بالعراق ويتغنى العراق
بها .. بشموخ جبالها وخصب وديانها وشجاعة أهلها .. لم يستطع
زينفون المرور والمشي بخيلاء في هذه الأرض .. وكانت في هذه المنطقة
البشرية الثانية حيث جبل الجودي ... مستقر فلك النبي نوح عليه
السلام ... « واستوت على الجودي » ..

بهذا الكبرياء وهذه الأنفة ... بهذا الشموخ وهذه العظمة ..
كانت منطقة دهوك قديماً وعلى مراحل التاريخ « نوه دهر » او
« نوئه درا » عزيزة بشعبها الكوردي .. رافعة جبينها غير قابلة الذل
من أي مقعد أثيم ... وها هي اليوم حاضراً مشرقاً تلبس حلة الكبرياء
والأنفة والشموخ وتصبح محافظة كردية ضمن منطقة كردستان للحكم
الذاتي مستمدة عظمتها وشموخها ممن مفعوها هذا الاشراق والأنفة
والشموخ .. رجال ثورة ١٧ - ٣٠ من تموز بقائدها الرمز صدام حسين
« حفظه الله » .

وستظل رافعة الرأس بكرديتها عزيزة بعراقيتها ... شامخة
بتاريخها .. مملوءة نوراً واشراقاً بحاضرها ..

ألف تحية للضيوف الأعزاء في دهوك الكردية
حللتم أهلاً ووطأتم سهلاً في المدينة ذات التسعة أبواب والأرض
الجديدة دهوك العراقية ..

ثانية أقول أهلاً بضيوفنا .. ضيوف الأدب والثقافة الكردية في
مدينة كردية عراقية تفتخر بأهلها وضيوفها وكرديتها وعراقيتها
وقائدها .. ولكم ألف تحية والسلام عليكم .

الدكتور
نافع عقراوي

٢	نووسەری کورد	١ - سەر ووتار
		لێکۆڵینەوه
٤	مسعود محمد	٢ - چەند ریشە یەک لە ریشانی زمانە کە مان
٢٣	حەمە بۆر	٣ - قانع و بەرھەمی بلاوێنە کراوەی
٤٨	کریم زەند	٤ - لورستان
		رەخنە
٧٧	د. عزالدین مصطفی رسول	٥ - کەسێ شیتانە بەردەم تیگری ...
١٤٩	حلمی علی شریف	٦ - مامۆستارە قیب و رەخنە ی زانستیانە کە ی !
١٦٩	حەمە کریم هەورامی	٧ - چە غەد تییینی یەک لە نیوان ...
١٧٩	رێبین	٨ - ئەو ی بدرە و شیتە وە مەرج نیە ...
		شیعر
١٩٦	د. نافع ئاکرەیی	٩ - چوار سترانیت خەریبیی
٢٠٨	عبدالرزاق بیمار	١٠ - بە چرپە
٢١٢	محمد بدری	١١ - هەناسە یەک
٢١٤	کامل ژیر	١٢ - ئۆپەریتی نازە
٢١٨	صلاح شوان	١٣ - شە و یکی تر لە شەوانی سیمەرغ
٢٢٩	عبدالخالق رسام	١٤ - زاگەرۆژ
٢٣١	رمضان عیسی	١٥ - هەیف و عاشق
٢٣٣	مەهاباد قرەداغی	١٦ - ناسنانە ی بی ئاونیشان
٢٣٥	دڵشاد مریوانی	١٧ - زریان
		ئەدەبی لاوان
٢٤٩	عبدالرحمن حاجی	١٨ - ئەزبەریک دریا مە
٢٥١	عباس عبدالله یوسف	١٩ - مەروف
٢٥٣	أحمد عزالدین	٢٠ - یادکرن
٢٥٥	دڵشاد عمر کاکێ	٢١ - رێژەن
		چیرۆک
٢٥٨	لطیف هەلمەت	٢٢ - شیتی و کانی سەگەرەش
٢٦٢	٢٣ - پاپۆرت

نووسه‌ری کورد

نووسه‌ری کورد

نووسه‌ری کورد

دهره‌هینانی هونه‌ری
عبدالقادر علي مردان

سه‌ریه‌رشتی چاپ
محمد زه‌هاوی

طبع في مطابع دار الشؤون الثقافية العامة

